

FACULTEIT LETTEREN EN WIJSBEGEERTE

De schuldige onschuldige kinderen

Jeugddelinquentie tijdens de Eerste Wereldoorlog in onbezet België

Anouk Bruneel

Promotor: prof. dr. Antoon Vrints

Co-promotor: dr. Christa Matthys

Leescommissaris: Gertjan Leenders

Masterproef voorgelegd aan de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte
voor het behalen van de graad van Master in de Geschiedenis

Academiejaar 2013-2014

Verklaring

De auteur en de promotoren geven de toelating deze studie als geheel voor consultatie beschikbaar te stellen voor persoonlijk gebruik. Elk ander gebruik valt onder de beperkingen van het auteursrecht, in het bijzonder met betrekking tot de verplichting de bron uitdrukkelijk te vermelden bij het aanhalen van gegevens uit deze studie.

Het auteursrecht betreffende de gegevens vermeld in deze studie berust bij de promotoren. Het auteursrecht beperkt zich tot de wijze waarop de auteur de problematiek van het onderwerp heeft benaderd en neergeschreven. De auteur respecteert daarbij het oorspronkelijke auteursrecht van de individueel geciteerde studies en eventueel bijhorende documentatie, zoals tabellen en figuren. De auteur en de promotoren zijn niet verantwoordelijk voor de behandelingen en eventuele doseringen die in deze studie geciteerd en beschreven zijn.

Woord vooraf

Deze scriptie behandelt stuk voor stuk onbekende jongeren uit de geschiedenis. Hen hun verdiende stem geven, is iets dat mij steevast heeft aangesproken. Door dit te kunnen combineren met een onderwerp dat mij al altijd nauw aan het hart ligt, namelijk de Eerste Wereldoorlog in onbezet België, werd het schrijven van deze scriptie een bedrijvigheid waar ik me met plezier in verdiepte.

Deze scriptie zou zonder de hulp van enkele personen niet tot een goed einde kunnen worden gebracht. Daarom gaat mijn oprechte dank vooreerst uit naar mijn promotor prof. dr. Antoon Vrints die van in het begin af enthousiast was om me te begeleiden met deze thesis. Zijn raadgevingen en ideeën kwamen mijn thesis telkens van harte. Ook mijn co-promotor, dr. Christa Matthys verdient een gemeende dankjewel voor de inzichten die ik in haar vak Historische Demografie en in de gesprekken die volgden, heb verworven omtrent het omgaan met en de interpretatie van statistisch materiaal.

De steun van mijn vader de afgelopen jaren was eveneens onmisbaar voor het tot stand komen van deze verhandeling. Zijn toewijding om zijn kostbare tijd telkens opnieuw te spenderen aan het lezen en herlezen van mijn schrijfsels, wordt sterk gewaardeerd. Voorts wil ik ook mijn moeder bedanken voor haar bemoedigende woorden en haar culinaire creaties tijdens het schrijven van dit werk.

Inhoudstafel

Verklaring	2
Woord vooraf	3
Inhoudstafel	4
Overzicht van figuren, tabellen en grafieken	7
1. Figuren.....	7
2. Grafieken.....	7
3. Tabellen.....	8
Inleiding	10
1. Probleemstelling.....	10
1.1. Afbakening van het onderwerp	10
1.2. Duiding van de probleemstelling.....	12
2. Status quaestionis	13
2.1. De Eerste Wereldoorlog	13
2.2. Jeugdcriminaliteit in de historiografie.....	15
3. Methodiek.....	18
4. Structuur van het werk	21
De Historische Context	23
1. De gezinssituatie.....	23
2. De economische situatie	24
2.1. De productie	24
2.2. De consumptie	24
2.3. De oorlogseconomie.....	25
3. Onderwijs	25
4. Oorlog en het oorlogsgeweld.....	26
5. Vluchtelingen	27
6. Gezondheid.....	28
7. Geloofsbeleving.....	28
Het probleem van de jeugddelinquentie	29
1. De veranderende perceptie in de lange negentiende eeuw	29
1.1. De constructie van de jeugddelinquent.....	29
1.2. De positivistische visie: van straf naar heropvoeding	31

1.3.	De herdefiniëring van de jeugddelinquent (vanaf 1887).....	32
1.4.	Conclusie.....	34
2.	De wet van 1912 op de kinderbescherming.....	35
2.1.	Doelstellingen van de wet.....	36
2.1.1.	Interventie in de schadelijke leefomgeving.....	36
2.1.2.	Straffen aangepast aan minderjarigen.....	37
2.1.3.	Oprichting van de kinderrechtbank.....	37
2.2.	Evaluatie van de wet op de kinderbescherming van 1912.....	41
2.3.	Conclusie.....	42
3.	Informele conflictregeling van de jeugdcriminaliteit.....	43
	De algemene onderzoeksresultaten.....	46
1.	De aangeklaagde delicten.....	47
1.1.	De aard van de aangeklaagde delicten.....	47
1.1.1.	Geweldscriminaliteit.....	49
1.1.2.	Gezagscriminaliteit.....	52
1.1.3.	Vermogenscriminaliteit.....	55
1.1.4.	Oorlogscriminaliteit.....	58
1.1.5.	Wangedrag en onbuigzaamheid.....	61
1.2.	Recidivisme.....	61
1.3.	Geografische spreiding.....	62
1.4.	Temporele spreiding.....	64
2.	Het daderprofiel.....	65
2.1.	Leeftijd.....	65
2.2.	Geslacht.....	69
3.	Besluit.....	71
	Jeugddelinquentie binnen de oorlogscontext.....	72
1.	De intensiteit van de jeugddelinquentie tijdens 1914-1918.....	74
1.1.	Geweldscriminaliteit.....	75
1.2.	Gezagscriminaliteit.....	77
1.3.	Vermogenscriminaliteit.....	79
1.4.	Oorlogscriminaliteit.....	80
1.5.	Wangedrag en onbuigzaamheid.....	81
2.	Functionering van de kinderrechtbanken.....	82
3.	Invloed van de oorlog op de ideeën en het dagelijks leven van de minderjarigen.....	83
3.	Besluit.....	86

De tolerantiedrempels van afwijkend gedrag.....	88
1. Inleiding.....	88
2. Aanvaardbare en onaanvaardbare handelingen.....	89
2.1. Zedeloosheid.....	90
2.2. Vermogensdelicten.....	95
2.2.1. Vermogensdelicten als overlevingsstrategie.....	98
2.2.2. Andere oorzaken van tolerantie tegenover vermogensdelinquentie.....	102
2.3. Wangedrag en onbuigzaamheid.....	102
2.4. Andere vormen van delinquentie.....	104
3. Aanvaardbare en onaanvaardbare minderjarigen.....	106
3.1. De minderjarige zelf.....	107
3.1.1. Het gedrag en karakter van de minderjarige als parameter.....	107
3.1.2. Leeftijd en geslacht van de minderjarige als parameter.....	108
3.1.3. Geletterdheid en scholingsgraad van de minderjarige als parameter.....	109
3.2. Het gezinsleven.....	110
3.2.1. Gezinsamenstelling.....	110
3.2.2. Opvoeding.....	112
3.2.3. De beroepen van de ouders.....	114
3.3. De maatschappelijke integratie.....	117
3.3.1. “Volgens den klap”.....	118
3.3.2. Vluchtelingen.....	120
4. Besluit.....	123
Conclusie.....	125
Bijlagen.....	133
Bibliografie.....	157
1. Bronnenmateriaal.....	157
2. Secundaire literatuur.....	157

Overzicht van figuren, tabellen en grafieken

1. Figuren

Figuur 1: Overzicht van de procedure die de minderjarige doorliep vanaf het ogenblik dat er een klacht werd ingediend tot aan de dagvaarding voor de kinderrechtbank

2. Grafieken

Grafiek 1: Aantal zaken die aanhangig werden gemaakt voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne tussen 1914-1918 per criminaliteitscategorie

Grafiek 2: Aantal minderjarigen die werden aangeklaagd bij de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne tussen 1914-1918 per criminaliteitscategorie

Grafiek 3: Aard van de geweldsdelicten die voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne aanhangig werden gemaakt tussen 1914-1918

Grafiek 4: Aard van de gezagsdelicten die voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne aanhangig werden gemaakt tussen 1914-1918

Grafiek 5: Aard van de ontvreemde, verheelde en geheelde voorwerpen in de vermogensdelicten die voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne aanhangig werden gemaakt tussen 1914-1918

Grafiek 6: Locatie van de vermogensdelicten ten opzichte van de verblijfplaats van de minderjarige

Grafiek 7: Percentage van het aantal minderjarigen dat betrokken was per vermogensdelict

Grafiek 8: Aantal minderjarigen die per vorm van oorlogsdelict voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne moesten verschijnen tussen 1914-1918

Grafiek 9: Locatie van de oorlogsdelicten ten opzichte van de verblijfplaats van de minderjarige

Grafiek 10: Leeftijden van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne moesten verschijnen (1914-1918)

Grafiek 11: Leeftijd van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne moesten verschijnen (1914-1918) per criminaliteitscategorie

- Grafiek 12: Leeftijd per geslacht van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken moesten verschijnen van Ieper en Veurne (1914-1918)
- Grafiek 13: Geslachtsverhoudingen van de minderjarigen aangeklaagd voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne (1914-1918) per criminaliteitscategorie
- Grafiek 14: De verhouding tussen de vluchtelingen en de autochtone bevolking in onbezet België in de jaren 1915-1916-1917

3. Tabellen

- Tabel 1: Geografische spreiding van de delicten per criminaliteitscategorie die aanhangig werden gemaakt bij de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne (1914-1918)
- Tabel 2: Temporele spreiding van de delicten per criminaliteitscategorie die aanhangig werden gemaakt bij de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne (1914-1918)
- Tabel 3: Relatie tussen de strafbepaling en de leeftijd van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne moesten verschijnen (1914-1918)
- Tabel 4: Geslachtsverhoudingen van de minderjarigen aangeklaagd voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne (1914-1918) per criminaliteitscategorie
- Tabel 5: Totaal aantal aangeklaagde minderjarigen voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne (1914-1921)
- Tabel 6: Percentage minderjarigen aangeklaagd voor geweldsdelicten per jaar in de gerechtelijke arrondissementen van Ieper en Veurne ten opzichte van alle aangeklaagde minderjarigen
- Tabel 7: Percentage minderjarigen aangeklaagd voor geweldsdelicten ten opzichte van alle aangeklaagde minderjarigen per jaar
- Tabel 8: Percentage minderjarigen aangeklaagd voor gezagsdelicten per jaar in de gerechtelijke arrondissementen van Ieper en Veurne ten opzichte van aangeklaagde alle minderjarigen
- Tabel 9: Percentage minderjarigen aangeklaagd voor gezagsdelicten ten opzichte van alle aangeklaagde minderjarigen per jaar
- Tabel 10: Percentage minderjarigen aangeklaagd voor wangedrag en onbuigzaamheid ten opzichte van alle aangeklaagde minderjarigen per jaar

- Tabel 11: Verhouding aantal minderjarigen die moesten verschijnen voor wangedrag en onbuigzaamheid op totaal aantal delinquenten
- Tabel 12: De gezinssamenstelling van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken moesten verschijnen van Ieper en Veurne (1914-1918)
- Tabel 13: Aantal kinderen in de gezinnen van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken moesten verschijnen van Ieper en Veurne (1914-1918)
- Tabel 14: Beroepen van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken moesten verschijnen van Ieper en Veurne (1914-1918)
- Tabel 15: Beroepen van de moeders van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken moesten verschijnen van Ieper en Veurne (1914-1918)
- Tabel 16: Beroepen van de vaders van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken moesten verschijnen van Ieper en Veurne (1914-1918)

Inleiding

Conflicten en geweld hebben zich een weg gebaand doorheen de ganse geschiedenis. Praktisch niemand slaagt en slaagde erin te ontsnappen aan de aanraking met geweld; ook kinderen niet. Hoe zij omgingen met de plotselinge veranderingen die de Eerste Wereldoorlog met zich meebrachten, zal in deze studie worden onderzocht. Wellicht heeft de Eerste Wereldoorlog hun wereld volledig overhoop gehaald. Aan de hand van onderzoek naar deviant en crimineel gedrag bij minderjarigen, wordt gepoogd inzicht te verwerven in deze problematiek. Het bestuderen van de jeugdcriminaliteit is een manier om meer inzicht te verwerven in hoe minderjarigen omgingen met deze voor hen ongeziene omstandigheden en hoe werd gekeken naar minderjarigen in een oorlogscontext. Dit kan niet los worden gezien van de vraag welk gedrag door de minderjarige zelf, het slachtoffer, de omgeving, de officiële instanties,... als afwijking van het normgedrag werd gezien, of dit afhankelijk was van het leefmilieu van de jongere en of de Eerste Wereldoorlog in dit kader zorgde voor bepaalde wijzigingen.

In deze inleiding wordt vooreerst het bestudeerde onderwerp en zijn relevantie voor het historisch onderzoek geschetst. Vervolgens wordt dieper ingegaan op de stand van zaken over dit thema in de historiografie. Daarna wordt meer informatie gegeven over de gehanteerde bronnen en tenslotte wordt een overzicht van de opbouw van deze scriptie weergegeven.

1. Probleemstelling

1.1. Afbakening van het onderwerp

In het begin van de 20e eeuw begon Europa langzaam scheuren te vertonen. Er ontstonden twee grote, ietwat vreemd aandoende allianties: Frankrijk, Rusland en Engeland aan de ene zijde en het Duitse Rijk, Oostenrijk-Hongarije en Italië aan de andere zijde. België stond als neutraal land te midden van dit alles angstig af te wachten. Na verloop van tijd leek een Frans-Duitse oorlog onvermijdelijk. Door de moord op de Oostenrijkse troonopvolger en aartshertog Franz Ferdinand in juni 1914 trad het alliantiesysteem in werking. Een reeks oorlogsverklaringen zorgde er uiteindelijk voor dat het Duitse Rijk Frankrijk wilde aanvallen en daardoor het Belgisch, neutraal grondgebied moest doorkruisen.¹

België was van plan zich tegen deze inbreuk op haar neutraliteit te verdedigen. Ondanks de vruchteloze pogingen van de Belgen, die nog maar enkele jaren de legerdienst kenden, slaagden de Duitse troepen erin door te stoten. Het Belgisch leger trok zich steeds verder terug. Het hield in oktober 1914 halt aan de strategisch gelegen IJzer en Ieperlee waar de IJzerlinie stellig behouden moest worden; de enige hoop om een laatste restje vaderlands grondgebied te behouden. Hierin slaagde men wonderwel, onder andere dankzij de hulp van Britse langeafstandskanonnen langs de

¹ S. De Schaepdrijver, *De Grootte Oorlog: Het Koninkrijk België tijdens de Eerste Wereldoorlog*, Amsterdam/Antwerpen, 1997, pp. 41-56.

kust, en dit bleef zo een drietal jaren standhouden.² Op deze manier bleef een klein stukje België geïsoleerd van de Duitse bezetter; het onbezete België met als grootste steden Veurne, Poperinge en De Panne.³ Het is precies dit deel van België dat onderwerp zal worden van deze scriptie.

Onbezete België is geen duidelijk omschreven geografische plaats; de frontlinie was geen constante. Een aantal gebieden behoorden aanvankelijk tot bezet België maar tijdens het verdere verloop van de oorlog konden deze herveroverd worden door de Belgen en vice versa. Ook waren er een aantal zones die misschien wel behoorden tot het onbezette landsgedeelte maar waar bijna niemand verbleef wegens de voortdurende bombardementen en beschietingen, zoals dit met het kapotgeschoten Ieper en Nieuwpoort het geval was.⁴ In dit onderzoek wordt gewerkt met de dossiers uit de archieven van de jeugdrechtbank van Ieper, die tijdelijk resideerde in Poperinge, en van Veurne. Er wordt van uitgegaan dat de gerechtelijke instellingen zich telkens aanpasten aan de veranderende territoriale situatie en dat de dossiers enkel minderjarigen behandelden die in het toenmalige onbezette gebied woonden. Er moet wel worden opgemerkt dat een aantal dorpjes achter het front, namelijk Lampernisse, Loo, Nieuwkapelle, Oudekapelle, Pollinkhove en Reninge eigenlijk resideerden onder het gerechtelijk arrondissement Diksmuide. Maar deze stad lag in het door de Duitsers bezette deel van België.⁵ De archieven van Diksmuide werden niet onderzocht aangezien de jeugddelinquenten die een delict pleegden en afkomstig waren uit deze regio's, zich moesten verantwoorden voor de jeugdrechtbanken van Ieper en Veurne tijdens de Eerste Wereldoorlog en de dossiers bijgevolg in deze archieven terechtkwamen.⁶

De temporele afbakening van deze scriptie is in tegenstelling tot de geografische, beter aan te duiden. Ze volgt chronologisch het verloop van de Eerste Wereldoorlog. Omdat we specifiek op zoek zijn naar wat het oorlogsgeweld teweegbracht bij de jeugd in bezet en onbezete België, wordt gefocust op de periode die startte vanaf oktober 1914 en eindigde in november 1918. Wanneer we de gegevens in een

² S. De Schaepdrijver, *De Grote Oorlog*, pp. 60-102.

W. Wackenier, *Alveringem tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het civiele en militaire leven in een dorp achter het IJzerfront*. Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2006, p. 34 (promotor: B. De Wever).

³ Alle steden en dorpen die bij het onbezette deel van België hoorden: Veurne, Adinkerke, Alveringem, Avekapelle, Beveren, Booitshoeke, Bulskamp, Koksijde, Aggewaartskapelle, Gijverinkhove, Hoogstade, Houtem, Isenberge, De Panne, Leisele, De Moeren, Oeren, Oostduinkerke, Pervijse, Sint-Rijkers, Stavele, Steenkerke, Vinkem, Wulpen, Wulveringem, Zoetenaai, Krombeke, Dikkebus, Dranouter, Elverdinge, Kimmel, Loker, Nieuwkerke, Oost-Vleteren, Ploegsteert, Poperinge, Proven, Reningelst, Roesbrugge, Vlamertinge, Watou, Westouter, West-Vleteren, Woesten, Lampernisse, Loo, Nieuwkapelle, Oudekapelle, Pollinkhove en Reninge

K. Vanbeselaere, *Vluchtelingen in onbezete België tijdens de Eerste Wereldoorlog. Een vreemde in eigen land*, Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2004, pp. 27-28 (promotor: G. Deneckere).

⁴ K. Vanbeselaere, *Vluchtelingen in onbezete België*, pp. 27-28.

J. Delbecke et. al., *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*, Tielt, 2000, p. 110.

⁵ K. Vanbeselaere, *Vluchtelingen in onbezete België*, pp. 27-28.

⁶ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 1, 1914-1919.

RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360-363, 1914-1919.

RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 6-9, 1914-1919.

RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R641, nr. 8, 1914-1919.

comparatief perspectief willen plaatsen, zullen we af en toe verwijzen naar de voor- en naoorlogse situatie startende in 1912 met de oprichting van de kinderrechtbank tot de jaren 1925-1930.

Deze scriptie bestudeert de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne verschenen. Wat de definitie van minderjarigen is, is afhankelijk van de regio en de periode, maar ook van het thema. Als er wordt gekeken naar de gerechtelijke dossiers van Ieper en Veurne tijdens de bestudeerde periode, dan beschouwde men een minderjarige als iemand die jonger is dan zestien of achttien jaar, afhankelijk van het misdrijf.⁷ We richten ons hier specifiek op de jeugddelinquentie. Wat dit inhield in 1914-1918 is eveneens niet voor de hand liggend. Hieromtrent wordt dieper ingegaan in het vervolg van de paper.

1.2. Duiding van de probleemstelling

Het is geweten dat zowat iedereen in België in contact kwam met de Eerste Wereldoorlog en zijn consequenties.⁸ Vermoedelijk oefende de oorlogscontext ook een bepaalde invloed uit op het gedrag van minderjarigen. Dit wordt het eerste aandachtspunt in deze scriptie; welke invloed had de Eerste Wereldoorlog op de dagelijkse routine en op de ideeën van minderjarigen? Zij werden tijdens de oorlog constant beïnvloed door geweld; ze werden opgeschrokken door bombardementen, ze zagen soldaten vol strijdlust op weg naar het front en zagen hen gedesilluseerd terugkomen, ze liepen tegen vechtende soldaten aan buiten de kroegen, ze kwamen in contact met Duitse krijgsgevangenen... Dit moet waarschijnlijk gevolgen hebben gehad voor de minderjarigen en hun handelingen. Maar de oorlog had ook heel wat andere implicaties zoals bijvoorbeeld de grote economische en sociale veranderingen, aanpassingen in het onderwijssysteem... Hoe gingen minderjarigen hiermee om? Het is eveneens interessant om de aandacht te vestigen op de veranderende kijk van wat normafwijkend gedrag inhield. Vermoedelijk lagen de grenzen van criminele handelingen anders dan in tijden van vrede. Zo zouden minderjarigen kunnen worden veroordeeld voor daden die doorgaans als normaal werden aanzien, maar in oorlogstijd kunnen worden beschouwd als spionage of verhindering van het functioneren van de militaire overheden. Om op deze vragen antwoorden te bieden, moet er worden gebruik gemaakt van de comparatieve methode. Door het aandeel en de aard van de jeugdcriminaliteit in onbezet België te vergelijken met de situatie in het bezette landsdeel en de situatie voor en na de uitbraak van de Eerste Wereldoorlog, kan dit worden opgehelderd.

⁷ Wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming in *Le moniteur belge*, 27-29 mei 1912, p.3457-3467.

A. François, *Guerres et delinquance juvenile. Un demi-siècle de pratiques judiciaires et institutionnelles envers des mineurs en difficulté*, Brussel, 2011, p. 6.

⁸ G. Nath en M. Van Alstein, *14-18 van dichtbij: Inspiratiegids voor lokale projecten over de Grote Oorlog*, Leuven, 2012, p. 25.

Ten tweede worden de tolerantiedrempels van normafwijkend gedrag bestudeerd. Er wordt enerzijds nagegaan welke acties in het strafwetboek als crimineel werden beschouwd, en anderzijds ook door de lokale bevolking werden aanzien als handelingen die niet door de beugel konden. Hierbij wordt er onmiddellijk gedacht een overlevingseconomie. Er zou bijvoorbeeld kunnen worden geopperd dat men er in oorlogstijd financieel zwakker voor stond door het wegvallen van een mannelijk gezinshoofd en men er alles aan deed om wat meer geld te verdienen, op eerlijke en minder eerlijke wijze. Dit zou kunnen betekenen dat de jeugd zich sneller inliet met bedelarij, illegale verkoop, diefstal of prostitutie. Was er hiervoor een zekere vorm van verdraagzaamheid onder de bevolking? Maar ook gedwongen delicten komen aan bod; was men extra tolerant tegenover minderjarigen die van thuis uit werden gedwongen om goederen te ontvreemden, illegaal te leuren of zich te prostitueren?

Tenslotte wordt nagegaan of het aangeven van criminele acties aan de officiële instanties ook afhing van welke minderjarigen erin betrokken waren. Zorgde het geslacht, de leeftijd, een penibele opvoeding, een gebroken gezin of het vluchteling zijn ervoor dat deze minderjarigen sneller werden opgezadeld met gerechtelijke sancties en minder kans hadden om een conflict onderling te regelen? Sloot de bevolking hun ogen dan niet voor schadelijke delicten gepleegd door minderjarigen waarmee ze in een goede verstandhouding leefden? Dit kan niet worden losgekoppeld van de vraag in hoeverre de minderjarigen zo het slachtoffer waren van hun afkomst, in die zin dat deze kon bepalen of hun acties al dan niet gerechtelijke gevolgen kregen.

2. Status quaestionis

2.1. De Eerste Wereldoorlog

De Eerste Wereldoorlog speelde zich niet alleen in Europa af, maar praktisch de ganse wereld werd in de strijd meegesleurd. Bovendien bepaalde hij het verdere verloop van de 20^e eeuw, waardoor hij onmogelijk kan worden genegeerd. Het belang van de historisering van de Eerste Wereldoorlog is dan ook aanzienlijk.⁹

Net na de ondertekening van het verdrag van Versailles was het onderzoek naar de Eerste Wereldoorlog binnen de Belgische historiografie een zichtbare aanwezigheid. Onder andere Henri Pirenne maakte toen een vaak geciteerd overzichtswerk van de Eerste Wereldoorlog.¹⁰ Deze aandacht werd door de Tweede Wereldoorlog verdrongen om in de jaren '80, met de herdenkingen van de gebeurtenissen, opnieuw op de voorgrond te treden. Een decennium later kwam het tot een intensivering van de Eerste Wereldoorlog in de Belgische historiografie.¹¹ De bibliografie van de hand

⁹ S. Audoin-Rouzeau en A. Becker, *1914-1918 Understanding the Great War*, Parijs, 2000, p. 1.

¹⁰ H. Pirenne, *La Belgique et la guerre mondiale*, Parijs, 1928, p. 298.

¹¹ S. Jaumain, M. Amara, B. Majerus en A. Vrints, *Une guerre totale ? La Belgique dans la Première Guerre mondiale. Nouvelles tendances de la recherche historique. Actes du colloque international organisé à l' ULB du 15 au 17 janvier 2003*, Brussel, 2005, pp. 13-14.

van Lefèvre en Lorette is hier een uitstekend voorbeeld van.¹² Toen veranderde ook de kijk op de Eerste Wereldoorlog. Mensen begonnen de Eerste Wereldoorlog op een andere manier te beschouwen; de historische afstand vergrootte en verkleinde als het ware tegelijkertijd. De oorlog lag verder in het geheugen door ondermeer het sterven van de laatste oorlogsveteranen. Ook de val van de Sovjet-Unie zorgde ervoor dat een opmerkelijk (geo)politiek en ideologisch gevolg van de Eerste Wereldoorlog aan zijn einde kwam. Maar het nationalisme in de Balkanstaten op het einde van de vorige eeuw, dat zo sterk deed denken aan de Balkanoorlogen in 1912-1913, deed de vrees voor een nieuwe oorlog opnieuw toenemen.¹³

In de eenentwintigste eeuw, met de honderdjarige herdenking, is de Eerste Wereldoorlog een geliefd thema bij de professionele historicus. Zeker in België, het kleine neutrale land dat onder de voet werd gelopen door de Duitsers en het strijdtoneel werd gedurende vier beangstigende jaren van geweld, is dit het geval. De heruitgave van het basiswerk over de Eerste Wereldoorlog in België door Sophie de Schaepdrijver was hier een duidelijke aanzet toe. Maar ook het bredere publiek heeft interesse voor de geschiedenis van de Eerste Wereldoorlog. Denk maar aan de nieuwe Vlaamse reeks ‘*In Vlaamse Velden*’, de vele initiatieven die steden en gemeenten op poten zetten voor de honderdjarige herdenking, het grote aantal bezoekers van oorlogsmusea en het steeds groeiende fronttoerisme. Ook de uitgave van een inspiratiegids voor de lokale geschiedschrijving van de Eerste Wereldoorlog door Giselle Nath en Maarten Van Alstein, is hier een gevolg van.¹⁴

Aanvankelijk werd de Eerste Wereldoorlog met een militaire, politieke en diplomatieke invalshoek benaderd door een overzicht te geven van de opeenvolgende tactische zetten van beide rivaliserende kampen. Een uitstekend voorbeeld van de zogenaamde ‘*histoire bataille*’.¹⁵

Vanaf de jaren '80 was de historiografie onderhevig aan verschillende stromingen uit andere wetenschappen. Er was sprake van antropologische geschiedenis, Alltagsgeschiede, de culturele geschiedenis, de representatiegeschiedenis,... De Annales-school met zijn interdisciplinariteit en de ‘*history from the bottom up*’ heeft hier zeker zijn steentje aan bijgedragen.¹⁶ Over het algemeen begon

S. Audoin-Rouzeau en A. Becker, *1914-1918*, Parijs, 2000, p. 3.

¹² P. Lefèvre, J. Lorette et. al. *La Belgique et la Première Guerre mondiale : bibliographie*, Brussel, 1987, p. 598.

¹³ S. Audoin-Rouzeau en A. Becker, *1914-1918*, pp. 6-8.

¹⁴ S. Soupart en P.A. Tallier. *La Belgique et la Première Guerre mondiale : bibliographie*, 2001, Brussel, p. 195.

S. Audoin-Rouzeau en A. Becker, *1914-1918*, p. 5.

S. Jaumain, M. Amara, B. Majerus en A. Vrints, *Une guerre totale ?*, p. 18.

G. Nath en M. Van Alstein, *14-18 van dichtbij*, p. 240.

S. De Schaepdrijver, *De Groote Oorlog: Het Koninkrijk België tijdens de Eerste Wereldoorlog*, Antwerpen, 2013, p. 383.

¹⁵ S. Audoin-Rouzeau en A. Becker, *1914-1918*, pp. 2-15.

R. Van Doorslaer en A. Vrints, “De twee wereldoorlogen”, in: J. Art en E. Vanhoute (red.), *Inleiding tot de lokale geschiedenis van de 19de en 20ste eeuw*, 2003, Gent, p. 388.

¹⁶ S. Jaumain, M. Amara, B. Majerus en A. Vrints, *Une guerre totale ?*, p. 12.

men meer belang te hechten aan de historiografie van het sociale en het dagelijkse leven.¹⁷ Hierbij kan worden verwezen naar de vele licentiaatverhandelingen die verschenen vanaf de jaren '90 van de vorige eeuw over het alledaagse leven tijdens de Eerste Wereldoorlog.¹⁸ De aandacht verschoof hierbij naar een oorlogsgeschiedenis van de vele slachtoffers tijdens 1914-1918; zowel Europeanen als niet-Europeanen, vrouwen als kinderen, mannen aan het front, in het thuisfront als in kampen.¹⁹ Het werd stilaan duidelijk dat niet alleen soldaten te lijden hadden onder de oorlogsomstandigheden, maar dat gehele maatschappijen de technische, demografische of economische moeilijkheden ervan ondervonden.²⁰

Er werden al heel wat studies gewijd aan het alledaagse leven in het bezette landsgedeelte. Maar onderzoek dat focust op de kinderen, is slechts sinds kort aan een opmars bezig.²¹ Voornamelijk het werk van Delbecke et. al. uit 2000 was een wegbereider. Het meest westelijk gelegen gedeelte van België bleef gespaard van de Duitse bezetter. Deze bijzondere positie leent zich dan ook goed voor een comparatieve studie inzake jeugdcriminaliteit in de bezette gebieden. Maar wat de regio achter het front betreft, zijn er nog maar een beperkt aantal wetenschappelijke werken gepubliceerd over het doorsnee leven. Zeker publicaties over de jeugd, zijn er nauwelijks. Deze studie die zich toelegt op de jeugdcriminaliteit zal zo de wetenschappelijke kennis over de minderjarigen in de streek achter het front tijdens de Eerste Wereldoorlog kunnen intensiveren.

2.2. Jeugdcriminaliteit in de historiografie

De komst van de criminaliteitsgeschiedenis werd voorafgegaan door een vernieuwde tendens in de historiografie gedurende de eerste helft van de twintigste eeuw die de politionele, juridische en administratieve aspecten van het leven behandelde. Die liep gelijktijdig met de Britse Whighistoriografie die het vooruitgangsidee beklemtoonde door de toenmalige maatschappij te zien als een ideaal van orde, sociale tevredenheid en vrede. Hierbij is het werk van Leon Radzinowicz erg invloedrijk geweest.²²

De criminaliteitsgeschiedenis als deeldiscipline van de historiografie is ontstaan in de late jaren '60 en het begin van de jaren '70. Deze heeft als doelstelling om na te gaan hoe criminaliteit werd voorgesteld en gepercipieerd, hoe autoriteiten hierop reageerden en hoe dit alles veranderde en

¹⁷ G. Nath en M. Van Alstein, *14-18 van dichtbij*, p. 15.

R. Van Doorslaer en A. Vrints, *De twee wereldoorlogen*, p. 388.

¹⁸ S. Soupart en P.A. Tallier. *La Belgique et la Première Guerre mondiale*, pp. 139-141.

¹⁹ S. Audoin-Rouzeau en A. Becker, *1914-1918*, pp. 2-6.

²⁰ S. Audoin-Rouzeau en A. Becker, *1914-1918*, pp. 16-45.

S. Jaumain, M. Amara, B. Majerus en A. Vrints, *Une guerre totale ?*, p. 12.

²¹ A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 299.

²² B. Godfrey, "History, Criminology and "Historical Criminology"." in: B. Godfrey, P. Lawrence en C.A. Williams, *History and Crime*, Londen, 2011, p. 17.

evolueerde. Het is pas sinds dan dat historici echt interesse begonnen te krijgen voor criminaliteit.²³ Het waren hoofdzakelijk Britse en Franse marxistische geleerden, zoals Thompson, Hobsbawm, Tilly, Le Roy Ladurie,... die zich destijds toespitsten op de criminaliteitsgeschiedenis omwille van hun interesse in de spanningen tussen de arbeidersklassen en de overheid. Zij zagen het recht als een instrument dat de regering kon inroepen om de lagere klassen te onderdrukken. Dit moet worden gezien in de context van een grotere aanwezigheid van criminaliteit in de media en de invloed op de historiografie van de kritische criminologie en van de *'history from below'*. Deze laatste historici richtten zich voornamelijk op de kwalitatieve aspecten door diefstal als overlevingsstrategie dieper te bestuderen. Hoewel deze tendens vandaag niet meer zo vaak voorkomt, is ze wel nog steeds aanwezig.²⁴ Ook in deze scriptie zal armoedecriminaliteit worden bestudeerd.

De denker die vanaf de jaren '70 een grote invloed uitoefende op de criminaliteitsgeschiedenis was Michel Foucault. Zijn these bestond erin dat er doorheen de geschiedenis een verandering plaatsvond inzake de reactie van de gezagvoerders op criminaliteit. Aanvankelijk maakte men gebruik van harde fysieke straffen op het lichaam van de overtreder. Dit veranderde langzaam naar het groeperen en disciplineren van de overtreder in private, afgesloten kringen zoals gevangenissen en heropvoedingcentra. Sinds Foucault is de benadering van de criminaliteitsgeschiedenis een andere richting uit gegaan doordat hij liet inzien dat het weerwerk tegen de machthebbers niet alleen plaatsvond bij grote arbeidersbewegingen maar ook bij de kleine man.²⁵

Tussen de jaren 1990 en 2000 was er een enorme stijging aangaande de beoefening van de criminaliteitsgeschiedenis. Vanaf dan vinden we heel wat licentiaatscripties terug die handelen over de geschiedenis van de delinquentie. Ook de historiografie van de bescherming van het kind werd een afzonderlijk onderzoeksgebied in België.²⁶ Hierbij kan het werk van Jenneke Christiaens worden gesitueerd dat zich focust op de opkomst van het begrip 'jeugdcriminaliteit' in de 19^e eeuw, de reactie

²³ B. Godfrey, *History, criminology and 'historical criminology'*, p. 16.

C. Emsley, "Historical perspectives on crime." in: M. Maguire, R. Morgan en R. Reinier (eds.), *The Oxford Handbook of Criminology. Fourth edition*. Oxford, 2007, p. 122.

²⁴ B. Godfrey, "Critical historical perspectives on crime." in: W.S. Dekeseredy en M. Dragiewics (eds.), *Routledge Handbook of Critical Criminology*, Londen, 2011, p. 209.

B. Godfrey, *History, criminology and 'historical criminology'*, p. 17.

C. Emsley, *Historical perspectives on crime*, p. 122.

C. Lis en H. Soly, "Jeugd, criminaliteit en sociale netwerken: veertiende tot twintigste eeuw." in: C. Lis en H. Soly, *Tussen Dader en Slachtoffer: jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, 2001, p. 30.

²⁵ B. Godfrey, *Critical historical perspectives on crime*, pp. 209-210.

C. Emsley, *Historical perspectives on crime*, p. 125.

²⁶ B. Godfrey, *History, criminology and 'historical criminology'*, pp. 10-18.

L. François, *De vele gezichten van de nieuwste geschiedenis. Deel 3*, Gent, 2003, pp. 161-165.

A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 9.

van de strafwetgevers hierop en de culminatie van dit alles in de wet op de kindbescherming van 1912. Christiaens heeft het hierbij voornamelijk over Antwerpen in de lange 19^e eeuw.²⁷

Hoe kinderen terecht kwamen in de gerechtelijke molen was eveneens nauwelijks bestudeerd in de geschiedenis.²⁸ Hierin kwam verandering met de doctoraatscriptie van Margo De Koster die de relatie tussen de minderjarige delinquent en de aanklager blootlegt aangaande de Antwerpse, vrouwelijke jeugddelinquenten in het eerste kwart van de 20ste eeuw.²⁹

Specifiek wat de Eerste Wereldoorlog en jeugdcriminaliteit betreft, is het onderzoek de laatste jaren sterk geïntensiveerd. Voordien zag men deze periode eerder als een buitenbeentje dat liever buiten beschouwing werd gelaten.³⁰ We kunnen wel verwijzen naar het werk van Aurore François. Zij concentreert zich op de toepassing van de wet op kindbescherming van 1912 en de jeugdcriminaliteit in de gerechtelijke arrondissementen Namen en Brussel tijdens beide wereldoorlogen en het interbellum.³¹ Haar werk leent zich bijgevolg goed tot een comparatieve studie met het onbezette landsgedeelte. Dit is eveneens het geval met de licentiaatscriptie van Petra Deleu.³² Zij neemt in tegenstelling tot Aurore François de Tweede Wereldoorlog niet mee in haar onderzoek en schreef eerder vanuit een pedagogische invalshoek. Toch is haar werk van grote waarde gebleken voor de vergelijking van de bevindingen rond jeugddelinquentie in onbezet België en het gerechtelijk arrondissement Leuven.

Maar ook Katlijn Vanhee kan in dit rijtje geplaatst worden. Zij baseerde zich op het werk van De Koster om een gelijkaardige studie te maken voor de landelijke regio van Veurne tijdens het tweede decennium van de twintigste eeuw.³³ Deze scriptie verschilt van deze van Vanhee in die zin dat wij ons niet beperken tot het gerechtelijk arrondissement Veurne, maar gans onbezet België incorporeerden in dit werk. Ook de focus ligt geheel anders. Terwijl Vanhee voornamelijk de relatie onderzoekt tussen de minderjarige delinquent en de aanklagers over een periode van tien jaar; staat hier de invloed van de oorlog op de jeugddelinquentie centraal samen met de perceptie van de bevolking rond wat kan worden beschouwd als aanvaardbaar en onaanvaardbaar gedrag. Op sommige

²⁷ J. Christiaens, *De geboorte van de jeugddelinquent*, Brussel, 1999, p. 430.

²⁸ C. Lis en H. Soly, *Jeugd, criminaliteit en sociale netwerken*, p. 14.

²⁹ M. De Koster, *Weerbaar, weerspannig of crimineel ?*, p. 255.

³⁰ I. Maus, "L'application de la loi sur la Protection de l'Enfance de 1920 à 1929." in : *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*. 1930, pp. 1-20.

A. Delannoy, "L'application de la loi sur la Protection de l'Enfance de 1920 à 1930." in : *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*. 1931, pp. 1-20.

A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 10.

³¹ A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 456.

³² P. Deleu, *De minderjarige delinquent tussen straf en heropvoeding. Een dossieranalyse met betrekking tot de uitvoering van de Wet op de kindbescherming van 15 mei 1912 tijdens de periode 1913-1940*, Leuven (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Katholieke Universiteit Leuven), 1999, p. 233 (promotor: M. D'Hoker).

³³ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer van sociale controle ? Analyse van de relaties tussen de aanklager en de kinderen die voor de kinderrechter van Veurne verschenen tussen 1912 en 1921*, Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2003, p. 240 (promotor : G. Deneckere).

vlakken zullen we in het vaarwater van Vanhee terecht komen, bijvoorbeeld wat betreft de werking van de kinderrechtbank, toch zijn er voor de rest weinig overlappingsen.

Wat de naoorlogse periode betreft kan het werk van Veerle Massin aangehaald worden. Zij onderzoekt sinds het begin van de eenentwintigste eeuw het dagelijkse leven van de jonge meisjes in -en de werking van- de Rijkskliniek te Brugge. Ze legt zich voornamelijk toe op de perceptie van moreel en zedeloos gedrag.³⁴

Wat historici vaak wordt verweten is dat ze de tendensen binnen de criminologie, zoals de aandacht voor de slachtoffers, voor de alledaagse misdrijven en voor de kritische benadering van criminaliteit als overlevingsstrategie, niet onmiddellijk overnamen.³⁵ Deze scriptie zal hierop inspelen door de aandacht te vestigen op de kleinere, maar vaakvoorkomende misdrijven van de jeugd. Ook de overlevingsstrategieën zullen aan bod komen.

Criminaliteit, en jeugdcriminaliteit in het bijzonder, zijn in de Belgische historiografie de laatste twintig jaren een intensief bestudeerd onderwerp. Maar er zijn nog heel wat onderzoeksmogelijkheden hieromtrent. Hiervan is de studie van minderjarigen als dader of als slachtoffer van criminaliteit een uitstekend voorbeeld.³⁶ De scriptie over onbezet België speelt op dit tekort in. Ook aan de vroege praktijk van de kinderrechtbank en haar vonnissen is er in wetenschappelijk onderzoek nog maar weinig aandacht besteed.³⁷ Deze paper probeert deze lacune aan te vullen wat de arrondissementen Ieper en Veurne betreft.

3. Methodiek

In de criminologie kun je twee grote thema's onderscheiden. Ofwel bestudeer je de actiekant, waarbij de focus ligt op de daders en hun misdrijven; ofwel de reactiekant die eerder de sociale reactie hierop onder de loep neemt.³⁸ Hoewel onze bronnen aansturen om voornamelijk de actiekant te bestuderen; trachten we ook zoveel mogelijk de sociale reactie op de delinquentie mee te nemen in ons onderzoek. Dit doen we door na te gaan welke delicten er werden getolereerd of bestraft, door wie en waarom dit het geval was.

Het vertrekpunt van deze studie vormen de archieven van de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het is belangrijk op te merken dat hier enkel gewerkt wordt met de

³⁴ V. Massin, "Entre délinquance et immoralité : catégorisation et traitement des filles de justice de l'établissement public de Bruges (Belgique, 1922-1950)." in : J.M. Chaumont en C. Machiels (eds.) *Du sordide au mythe : l'affaire de la traite des blanches (Bruxelles, 1880)*, Louvain-la-neuve, 2009, pp. 203-230.

³⁵ C. Emsley, *Historical perspectives on crime*, p. 135.

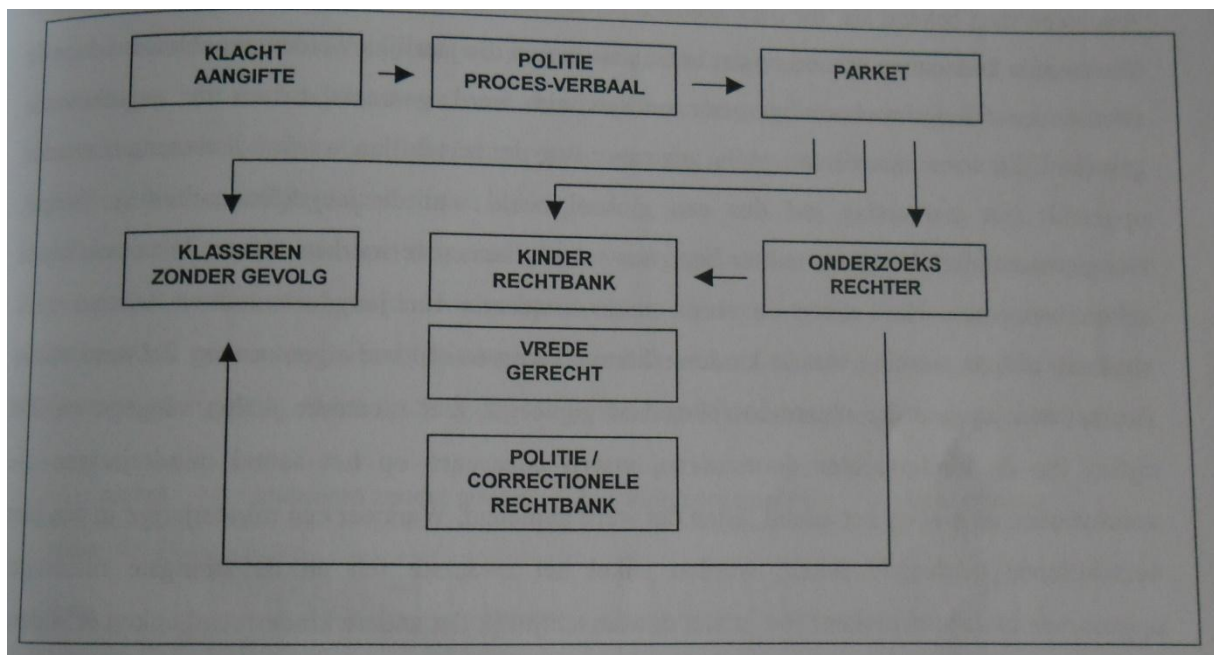
B. Godfrey, *History, criminology and 'historical criminology'*, p. 18.

³⁶ C. Lis en H. Soly, *Jeugd, criminaliteit en sociale netwerken*, p. 12.

³⁷ J. Christiaens, *De geboorte van de jeugddelinquent*, p. 340.

³⁸ M. De Koster, *Weerbaar, weerspannig of crimineel ?*, p. 24.

parketstatistieken. Dit geeft dus allesbehalve een volledig beeld van de criminaliteit gepleegd in onbezet België tijdens de Eerste Wereldoorlog. Wanneer een criminele actie plaatsvond, moest de politie hiervan eerst op de hoogte worden gebracht. Dit gebeurde doordat daarover een klacht werd ingediend, de dader op heterdaad werd betrapt of de dader zichzelf aangaf bij de politie. Vervolgens moest de politie beslissen om hiervan een proces-verbaal op te stellen. Wanneer dit het geval was, werd dit overgedragen aan het Openbaar Ministerie of het parket. Vervolgens stelde het parket een onderzoek in naar het misdrijf en zijn dader. Daarna kon het Openbaar Ministerie beslissen om de zaak over te maken naar de kinderrechtbank. De zaken die dus bij de kinderrechtbank aanhangig werden gemaakt, waren maar een fractie van alle criminele handelingen gepleegd door minderjarigen.³⁹

Figuur 1: Overzicht van de procedure die de minderjarige doorliep vanaf het ogenblik dat er een klacht werd ingediend tot aan de dagvaarding voor de kinderrechtbank⁴⁰

Twee soorten dossiers zijn van groot nut geweest voor het verdere verloop van deze thesis. Enerzijds zijn dit de minuten van vonnissen. Dit zijn opsommingen van alle zaken die voor de kinderrechtbank zijn gebracht. Zij bevatten de algemene informatie over het delict zoals de plaats, de datum en de aard; maar ook van de rechtszaak. Zo staan de naam van de kinderrechtbank, de griffier en de substituut van de procureur des konings erin vermeld, net zoals de datum en plaats van de zitting. Ook de informatie over de minderjarige werd in de minuten genoteerd: we kunnen er de familienaam, voornaam, geboorteplaats, geboortedatum, beroep en verblijfplaats; net zoals de namen van de ouders van de

³⁹ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer?*, p. 95.

J. Junger-Tas, *Verborgene jeugddelinquentie en gerechtelijke selectie. Een onderzoek in een stadsmilieu*, Brussel, 1976, pp. 6-15.

F. Boudrez en S. De Smet, *De jeugdrechtbank en rechtsvoorganger. Organisatie, taken, bevoegdheid en archiefvorming (1912-2000)*, Brussel, 2002, p. 128.

⁴⁰ P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 66.

minderjarige in kwestie uit afleiden. Ten slotte werden de te nemen maatregelen en de proceskosten per persoon vermeld. Al deze gegevens werden door de scribent in een accessdatabank ondergebracht waardoor die zich uitstekend leende tot het kwantitatief onderzoek.

Hoewel de minuten van de vonnissen ons uitstekende informatie kunnen geven over het gerechtelijke systeem in het algemeen zijn we anderzijds aangewezen op de persoonlijke dossiers om te weten wat er echt omgaat in de geest van de betrokkenen. Deze dossiers doen uitstekend dienst als kwalitatief onderzoeksmateriaal. Ze werden aangemaakt door het Openbaar Ministerie en werden daarna door de griffier verder aangevuld. Per zaak werd een dossier aangemaakt, onafhankelijk van het aantal minderjarigen.⁴¹ Hierin vonden we allerlei informatie zoals een kopie van de geboorteakte van de minderjarige en het proces-verbaal met een verklaring van de getuigen. Daarenboven stak er ook van iedere minderjarige en zijn of haar ouders een blad met algemene informatie zoals de familienaam, voornaam, bijnaam, leeftijd, geboortedatum en –plaats, burgerlijke staat, aantal kinderen, graad van onderwijs, beroep, wettelijke woonplaats, vorige misdrijven... Deze documenten werden opgemaakt door de politie en werden samen met het proces-verbaal aan het Openbaar Ministerie doorgegeven.⁴² Afhankelijk van dossier tot dossier stak er nog extra informatie bij zoals verslagen van de instellingen waar de minderjarige werd geplaatst, brieven die de afwezigheid van een betrokkene op het proces bekend maakten, inlichtingen die werden verworven door personen die dichtbij de families stonden, briefwisseling met ouders, voogden of politiediensten, een onderzoeksverslag aangaande de jongere en zijn omgeving...⁴³ Het bestuderen van één dossier bleek erg tijdrovend te zijn. Omdat alle dossiers bestuderen op een korte tijd onmogelijk bleek voor deze scriptie, werd er geopteerd om telkens het toebehorende dossier van de oneven nummers uit de vonnissenboeken te bestuderen. Op deze manier kan de representativiteit worden behouden. In totaal is er sprake van 233 zaken die voor de kinderrechter aanhangig werden gemaakt in het vonnissenboek van de bestudeerde periode. Vier van de 117 oneven dossiers bleken niet meer in de archieven te zitten. De dossieranalyse is dus gebaseerd op 113 dossiers.

Het is van uitzonderlijk belang om op een kritische manier om te gaan met de bronnen. Racine wees er op dat het bestuderen van de archieven van de jeugdrechtbank niet grondig kan gebeuren zonder dat er wordt gefocust op wat er tussen de regels staat. De bronnen mogen niet al te algemeen worden benaderd. Wanneer een zaak bijvoorbeeld wordt geklasseerd onder ‘geen verdere gevolgen’, betekent dit niet dat de jongere zelf geen gevolgen meer zal ondervinden.⁴⁴

⁴¹ F. Boudrez en S. De Smet, *De jeugdrechtbank en rechtsvoorganger*, pp. 203-204.

⁴² A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 93.

⁴³ A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 12.

⁴⁴ A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 83.

A. Racine, *La délinquance juvénile en Belgique en 1958 et 1959*, Brussel, 1961, pp. 37-39.

Wat de verhoren betreft, moet er telkens worden nagegaan wie er aan het woord is en wat zijn of haar relatie is ten opzichte van de dader en het slachtoffer. De minderjarigen en hun ouders bijvoorbeeld zullen in de meeste gevallen zichzelf proberen te behoeden voor strenge maatregelen. Terwijl een buurvrouw die al jaren in een slechte verstandhouding leeft met haar buurjongen of –meisje, misschien de feiten wel kan verdraaien. Bovendien werd dit alles genoteerd door een griffier die zelf besliste wat belangrijk was en wat niet en niet steeds gebruik maakte van een objectieve woordkeuze. Toch blijkt deze subjectiviteit wel interessant te zijn voor mijn onderzoek; hierdoor krijgen we een bredere kijk op de visie van verschillende personen rond wat criminaliteit precies inhield.

De verhoren zijn niet de enige documenten waarbij er in het achterhoofd moet worden gehouden wie er aan het woord is. Dit is bijvoorbeeld ook het geval bij de documenten ‘onderzoek aangaande het kind en zijn omgeving’ die enkel konden worden teruggevonden in de archieven van de kinderrechtbank van Veurne en niet in die van Ieper. Dit zijn verslagen die werden opgemaakt door de afgevaardigde van de kinderrechtbank en waarin zeer uiteenlopende informatie staat over het gezinsinkomen, het gedrag van de gezinsleden, de staat van de woning, de aard van de opvoeding, de interesses van de jongere,... Dit is uiteraard een uitzonderlijk interessante bron om de figuur van de jeugddelinquent zelf te bestuderen. Toch moet er rekening mee worden gehouden dat de afgevaardigde geen objectief persoon is. Wat betreft het inkomen van het gezin, het aantal gezinsleden en hun beroep en de toestand van de woning, zal zijn informatie wellicht kloppen. Het is echter bij de zedelijke toestand van het gezin, het gedrag van de jongere, de opvoeding,... dat de objectiviteit niet kan worden gegarandeerd; hij zal dergelijke zaken voornamelijk hebben bekeken vanuit zijn eigen normen en waarden.

4. Structuur van het werk

Een historisch onderzoek voeren zonder stil te staan bij de toenmalige context, is onmogelijk. Het te weten komen tegen welke achtergrond we de jeugddelinquentie moeten bekijken, is cruciaal voor het verdere verloop van deze scriptie. We zullen stilstaan bij het gezinsleven, de economische situatie, het onderwijs, de gezondheid en de geloofsbeleving. De oorlogscontext is uiteraard een cruciaal gegeven in het eerste deel.

In het tweede deel gaan we op zoek naar hoe er in het begin van de twintigste eeuw werd omgegaan met jeugddelinquentie. Eerst wordt het begrip jeugddelinquentie geanalyseerd. Waar komt dit vandaan en wat hield het precies in? Vervolgens zoomen we dieper in op de wet op de kindbescherming van 1912. Een inzicht in deze wet is onmisbaar om de gerechtelijke constructie rond de kinderrechtbank te begrijpen. Ten slotte kijken we naar de niet-officiële instanties die een rol speelden in de regulering van de jeugddelinquentie.

Het derde deel beschrijft de algemene onderzoeksresultaten. We zullen het hebben over welke delicten er in de dossiers van de kinderrechter voortkwamen en welke niet; en de bijhorende maatregelen die werden genomen. Ook of er sprake was van recidivisme wordt aangekaart. Daarna volgt een analyse van de geografische en temporele spreiding van de delicten. De vraag naar het profiel van de minderjarigen die voor de kinderrechtbank moesten verschijnen, is onontbeerlijk. Hierbij wordt er onmiddellijk gedacht aan leeftijd en geslacht.

Het vierde deel van deze scriptie behandelt de invloed van de Eerste Wereldoorlog op de minderjarigen en de jeugddelinquentie. Ten eerste wordt er gekeken naar de intensiteit van de zaken die bij de kinderrechter werden aanhangig gemaakt; dit wordt vergeleken met voor- en naoorlogs België, maar ook met de bezette gebieden tijdens de Eerste Wereldoorlog. Ten tweede wordt de werking van de kinderrechtbank bestudeerd; had de oorlogscontext een bepaalde impact hierop? Ten derde wordt de oorlog bekeken vanuit het oogpunt van de minderjarigen zelf. Welke gevolgen ondervonden zij zelf van deze gebeurtenissen?

Het laatste deel gaat dieper in op welk gedrag er door de bevolking werd beschouwd als normaal en welke als normafwijkend. We beperken ons hier niet enkel tot de minderjarige delinquenten maar ook zijn of haar familie, de buurtbewoners, de slachtoffers,... worden besproken. Vervolgens gaan we op zoek naar een mogelijk onderscheid hierin tussen bepaalde sociale groepen. Was men toleranter voor kinderen van bevriende gezinnen of kinderen die opgroeiden in een ontwricht gezin?

De historische context

De Belgische samenleving tijdens de Eerste Wereldoorlog kan allesbehalve worden gelijkgesteld met de hedendaagse. Ondertussen is al heel wat veranderd en geëvolueerd.⁴⁵ Contextualisering is bij een historisch onderzoek onmisbaar; een overzicht van hoe de maatschappij destijds in elkaar stak is noodzakelijk voordat van start kan worden gegaan met het bestuderen van een bepaald aspect van de samenleving, in dit geval de jeugd delinquentie in onbezet België tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak, moest men in het grootste deel van België verder leven onder de Duitse bezetting.⁴⁶ Het meest westelijk deel van Vlaanderen bleef hiervan bespaard. Toch heeft de oorlogscontext ook daar het leven van heel wat burgers beïnvloed.⁴⁷ Hoe het dagelijks leven van kinderen er toen uitzag, wordt hieronder toegelicht. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de gezinssituatie, de economie, het onderwijs, het oorlogsgeweld, de toestroom aan vluchtelingen, de gezondheid en het geloofsleven.

1. De gezinssituatie

Hoewel het geboortecijfer in het begin van de twintigste eeuw langzamerhand daalde, bestonden de gezinnen in het algemeen uit veel kinderen. De kinder- en zuigelingensterfte die reeds fel verminderd was, was hier zeker een oorzaak van, evenals de afwezigheid van anticonceptie.⁴⁸

Gedurende de Eerste Wereldoorlog groeiden redelijk wat kinderen op in een gezin waar één of beide ouders overleden waren. Dit kwam onder andere door de hoge kraambedsterfte waardoor kinderen moederloos werden. Daarenboven werden vaders en broers vanaf de mobilisatie van het Belgisch leger op 31 juli 1914 weggerukt uit hun families om de landsgrenzen te verdedigen. Hoewel de dienstplichtige mannen uit de frontstreek het geluk hadden om thuis verlof te kunnen nemen, zagen sommige kinderen hun vader nooit meer terug.⁴⁹

Maar ook familieleden en kennissen konden verdwijnen; mensen sloegen op de vlucht voor de oorlog, zowel verplicht als vrijwillig.⁵⁰ Zo werden heel wat kinderen uit de frontstreek naar veiliger oorden in

⁴⁵ S. Jaumain, M. Amara, B. Majerus en A. Vrints, *Une guerre totale ?*, p. 18.

G. Nath en M. Van Alstein, *14-18 van dichtbij*, p. 22.

⁴⁶ S. De Schaepdrijver, *De Grootte Oorlog: Het Koninkrijk België tijdens de Eerste Wereldoorlog*, Amsterdam/Antwerpen, 1997, pp. 103-138.

⁴⁷ G. Nath en M. Van Alstein, *14-18 van dichtbij*, p. 25.

⁴⁸ J. Delbecke, *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*, p. 16.

I. Devos, *Allemaal beestjes. Mortaliteit en morbiditeit in Vlaanderen, 18de-20ste eeuw*, Gent, 2006, p. 66.

M. Boone, H. Gaus, P. Scholliers en C. Vandenbroeke, *Dagelijks leven. Sociaal-culturele omstandigheden vroeger en nu*, Deurne, 1982, pp. 25-26.

⁴⁹ S. De Schaepdrijver, *De Grootte Oorlog*, pp. 207-208.

J. Delbecke, *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*, pp. 16-204.

⁵⁰ K. Vanbeselaere, *Vluchtelingen in onbezet België*, p. 113.

Frankrijk of Zwitserland gebracht. Maar ook ganse gezinnen namen de benen uit vrees voor de gevaren die de oorlog teweegbracht.⁵¹

2. De economische situatie

Hoe het gesteld was met de economie in het gebied achter het IJzerfront wordt hieronder besproken. Eerst wordt dieper ingegaan op de productie- en consumptiewijze en daarna op de oorlogseconomie.

2.1. De productie

In de frontstreek was men voornamelijk aangewezen op de landbouw. De doorsnee landbouwer slaagde erin om tijdens de Eerste Wereldoorlog redelijk goed te verdienen. Dit kwam deels door de hoge prijzen en deels door de maatregelen die werden getroffen om hen te beschermen. Zo bleef het land eigendom van de boeren, mochten soldaten in geen geval een weg aanleggen dwars door akkers en weilanden, moesten alle omheiningen hersteld worden en controleerde de politie op de ontvreemding van de gewassen.⁵²

Toch had de landbouw met een aantal problemen te kampen omwille van de oorlogsomstandigheden. Doordat de transportmogelijkheden beperkt werden, konden velen hun producten niet kwijt, laat staan materialen aankopen. Het grondareaal verminderde doordat het land werd vernietigd door bombardementen of doordat soldaten het innamen om tentenkampen op te slaan. Daarenboven werden oogsten en voedingsstoffen vaak ontvreemd om soldaten eten te geven of dieren mee te voederen, ondanks de pogingen dit tegen te gaan. Ook het vinden van arbeidskrachten bleek niet eenvoudig te zijn. Heel wat mannen waren aan het front actief waardoor men op zoek moest gaan naar alternatieve arbeiders: kinderen die een handje toestaken, waren een vaak voorkomend fenomeen.⁵³

2.2. De consumptie

Aan het begin van de oorlog, waren nog heel wat voedselproducten voorhanden. Na verloop van tijd begon het aanbod, ondanks een aantal Britse, Franse en Amerikaanse initiatieven, te slinken.⁵⁴ De grote massa burgers, soldaten en vluchtelingen wiens monden moesten worden gevoed, begunstigde

J. Delbecke, *Kinderen*, p. 156.

⁵¹K. Vanbeselaere, *Vluchtelingen in onbezet België*, p. 113.

J. Delbecke, *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*, p. 156.

S. De Schaepdrijver, *De Grootte Oorlog*, pp. 53-56.

C. Depoorter, S. Cossey en W. Tillie, *De oorlog achter het front 1914-1918*, Poperinge, 1999, p. 3.

P. Chielens, D. Dendooven en H. Decoodt, *De laatste getuige. Het oorlogslandschap van de Westhoek*, Tielt, 2006, p. 72.

⁵²J. Ameeuw, "Bachten de Kupe 1914-1918. De kleine mens in de grote oorlog of... hoe verliep het leven van de gewone burger in het klein overgebleven stukje 'vrij België'." in: *Bachten de Kupe*, 45 (2003), 3, p. 114.

K. Vanbeselaere, *Vluchtelingen in onbezet België*, p. 112.

⁵³J. Ameeuw, *Bachten de Kupe*, pp. 113-118.

J. Delbecke, *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*, p. 63.

⁵⁴J. Delbecke, *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*, p. 29.

K. Vanbeselaere, *Vluchtelingen in onbezet België*, p. 112.

J. Ameeuw, *Bachten de Kupe*, pp. 111-116.

niet bepaald de situatie. Met het weinige voedsel dat aanwezig was in de streek, moest zuinig worden omgesprongen.⁵⁵

Dit alles zorgde ervoor dat de prijzen snel en aanzienlijk de hoogte in schoten. De overheid reageerde hierop door maximumprijzen vast te leggen. Maar wanneer de voedselvoorziening te problematisch werd, greep ze in door de oogsten op te eisen. Vervolgens werden ze per gemeente verdeeld en werd een bepaalde portie per persoon vastgelegd.⁵⁶

2.3. De oorlogseconomie

“*De ene zijn dood, is de ander zijn brood*” luidt het spreekwoord. De burgerbevolking slaagde erin de oorlog uit te buiten door souvenirshops, tabakwinkels, kleine restaurants en krantenwinkels uit te baten maar ook theaters, cafés en bioscopen te openen waar soldaten konden vertoeven. Voornamelijk brouwerijen deden ten tijde van de Eerste Wereldoorlog gouden zaken. Het credo van de Britse soldaten was bijvoorbeeld: “*Iedere penny aan het front is verloren*”.⁵⁷

Omdat een soldaat aan het front niet erg veel opbracht voor de gezinnen die achterbleven, was het noodzakelijk dat ook de vrouwen meedraaiden in de oorlogsindustrie. Zo konden zij camouflagenetten fabriceren of werken in de legerwasserijen. De arbeidsomstandigheden waren zwaar en de controle tijdens het werk erg groot, maar dit kon toch nog redelijk wat opbrengen. Ook de mannen en jongvolwassenen die niet werden opgeroepen konden bij het leger aan de slag door zandzakken te vullen, loopgraven te delven of prikkeldraad te spannen.⁵⁸

3. Onderwijs

Onderwijs speelt vandaag in België een belangrijke rol in het leven van kinderen. Dit was in het begin van de twintigste eeuw nog niet het geval. De leerplicht werd in België ingevoerd in mei 1914. Wanneer de oorlog uitbrak was deze bijgevolg nog verre van ingeburgerd. Ouders bleven hun kinderen thuis houden om te helpen met de oogst en het huishouden. De oorlogssituatie bevorderde de schoolparticipatie nauwelijks, leerkrachten werden opgeroepen en scholen werden in gebruik genomen door de diensten van het leger of werden vernield door bombardementen.⁵⁹

⁵⁵ K. Vanbeselaere, *Vluchtelingen in onbezet België*, p. 112.

J. Ameeuw, *Bachten de Kupe*, p. 116.

⁵⁶ K. Vanbeselaere, *Vluchtelingen in onbezet België*, p. 112.

J. Ameeuw, *Bachten de Kupe*, pp. 111-116.

⁵⁷ P. Chielens, D. Dendooven en H. Decoodt, *De laatste getuige*, p. 83.

C. Depoorter, S. Cossey en W. Tillie, *De oorlog achter het front*, pp. 4-146.

J. Ameeuw, *Bachten de Kupe*, p. 120.

J. Delbecke, *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*, p. 42.

⁵⁸ G. Nath en M. Van Alstein, *14-18 van dichtbij*, p. 64.

C. Depoorter, S. Cossey en W. Tillie, *De oorlog achter het front*, pp. 52-141.

⁵⁹ K. Vanbeselaere, *Vluchtelingen in onbezet België*, p. 107.

L. Schepens, *Retrospecief 14/18: een oorlog in Vlaanderen*, Tielt, 1984, pp. 84-85.

Omdat naar school gaan geen alternatief was om de tijd mee te vullen, hingen heel wat kinderen rond op straat. De legeroverheid en de ouders waren niet bepaald opgezet met de vele vrije tijd van de jeugd. Bijgevolg probeerde men rond aprilmei 1915, het onderwijs nieuw leven in te blazen onder invloed van de minister van kunsten en wetenschappen Pouillet. Zo moest het leger in elke gemeente minstens één gebouw ontruimen voor onderwijs. Oude scholen werden opnieuw geopend, en nieuwe scholen werden opgericht door de legeroverheid en op privé-initiatief. Men kreeg hierbij de hulp van leraars die het bezette België waren ontvlucht naar het onbezette landsgedeelte. Ook koningin Elisabeth richtte, onder haar bescherming, zogenaamde Koninginnescholen op voor de kinderen in de frontstreek. Toch bleken deze scholen -met uitzondering van de Koninginnescholen- niet erg veel succes te hebben, en dit in tegenstelling tot de schoolkolonies in Frankrijk en Zwitserland waar heel wat kinderen uit de frontstreek naartoe werden gestuurd.⁶⁰

Ondanks het feit dat het officiële onderwijs niet de nodige competenties en kennis opbracht, slaagden de kinderen erin om verscheidene andere zaken bij te leren tijdens de oorlog. Zo hadden heel wat onder hen een stevige kennis van het Engels na vier jaar continue aanwezigheid van soldaten.⁶¹

4. Oorlog en het oorlogsgeweld

Hoewel de besproken regio niet tot het bezette België behoorde, kwam men maar al te vaak in aanraking met het geweld dat de oorlog veroorzaakte. Dit was weliswaar afhankelijk van de ligging van de verblijfplaats; het gebied achter de IJzer en de Ieperlee werd opgedeeld in verschillende sectoren. Er was sprake van linies en voorposten, of het zogenaamde front. Daarachter bevonden zich de reserve- of piketgordels en vervolgens de (halve) rustzones.⁶² Dat men meer last had van bombardementen in deze eerste zone dan in de laatste, is voor de hand liggend. Toch vielen in heel onbezet België burgerslachtoffers. De bevolking achter het front had ook vaak last van de stikgassen die aan het front werden gebruikt. Deze gassen konden zich laag tegen de grond voortdrijven over een aanzienlijke afstand waardoor de bevolking verplicht werd om vanaf mei 1917 steeds een gasmasker

B.H. Dochy, *Onderwijstoestanden te Veurne en omliggende tijdens de Oorlog 1914-1918*, Poperinge, 1955, pp. 3-20.

J. Delbecke, *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*, p. 89.

S. De Schaepdrijver, *De Grootte Oorlog*, pp. 32-33.

G. Nath en M. Van Alstein, *14-18 van dichtbij*, p. 23.

⁶⁰ K. Vanbeselaere, *Vluchtelingen in onbezet België*, pp. 107-108.

J. Ameeuw, *Bachten de Kupe*, pp. 124-125.

B.H. Dochy, *Onderwijstoestanden te Veurne*, pp. 4-10.

L. Schepens, *Retrospecief 14/18*, Tielt, 1984, p. 84.

J. Delbecke, *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*, pp. 89-117.

C. Depoorter, S. Cossey en W. Tillie, *De oorlog achter het front*, p. 157.

⁶¹ J. Delbecke, *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*, p. 38.

⁶² C. Depoorter, S. Cossey en W. Tillie, *De oorlog achter het front*, p. 30.

H. Vanbeveren, *Geloof onder vuur? Sint-Sixtus: een abdij en haar bewoners tijdens de Eerste Wereldoorlog in onbezet België*, Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2006, p. 23 (promotor: L. François).

bij zich te hebben. Ook niet-ontplofte wapens konden voor de bevolking een groot gevaar betekenen; zeker voor nieuwsgierige, spelende kinderen.⁶³

Voor de soldaten zelf was het leven in de rustzones redelijk vredelievend. Het was een plaats waar men het oorlogsgeweld even kon vergeten en zich kon ontspannen. Toch gingen de soldaten niet altijd even vreedzaam met elkaar om; er was maar al te vaak sprake van vechtpartijen tussen soldaten van verschillende nationaliteit. Gevolg was dat men de verschillende legers op geografisch afgebakende plaatsen moest laten verblijven.⁶⁴

5. Vluchtelingen

Toen het Duitse Rijk België binnenviel, trokken heel wat inwoners weg van hun thuis. Heel wat onder hen gingen schuilen achter de frontlinie. Hoewel velen werden aangezet om verder te trekken naar Frankrijk, wat de legeroverheden die steeds op zoek waren naar plaatsen om hun troepen te laten overnachten goed uitkwam, zorgde dit toch voor overbevolking. Enkele maatregelen werden getroffen om beter te kunnen omgaan met deze massa; zo werd een uitgaansverbod ingesteld en moest een verblijfsvergunning worden verkregen. Naarmate de oorlog verder woedde en de schrik er nog meer in zat om ook het stukje onbezet België te verliezen aan de vijand, werd eveneens druk uitgeoefend op de plaatselijke bevolking om te vluchten naar Frankrijk.⁶⁵

Hoewel de vluchtelingen over het algemeen goed werden ontvangen door de bevolking in onbezet België, ging hun leven vaak verder onder erbarmelijke omstandigheden. Sommigen kregen onderdak aangeboden door de plaatselijke bevolking, maar anderen moesten vaak eenvoudige barakken langs de weg optrekken. Indien geen oplossing werd gevonden, konden ze terecht in de zogenaamde vluchtelingenkampen.⁶⁶ Ook konden vaak gebruik maken van de werkgelegenheid die de oorlogsindustrie creëerde.

⁶³ J. Delbecke, *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*, pp. 108-209.

B.H. Dochy, *Onderwijstoestanden te Veurne*, pp. 18-19.

S. De Schaepdrijver, *De Grootte Oorlog*, pp. 207-208.

C. Depoorter, S. Cossey en W. Tillie, *De oorlog achter het front*, pp. 85-119.

⁶⁴ P. Chielens, D. Dendooven en H. Decoodt, *De laatste getuige*, pp. 82-83.

C. Depoorter, S. Cossey en W. Tillie, *De oorlog achter het front*, pp. 33-157.

J. Delbecke, *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*, pp. 15-196.

⁶⁵ P. Chielens, D. Dendooven en H. Decoodt, *De laatste getuige*, pp. 71-78.

J. Ameeuw, *Bachten de Kupe 1914-1918*, p. 112.

S. Debaeke, *Bachten de Kupe 14/18: Unieke prentkaarten & authentieke getuigenissen uit oorlogsdagboeken*, Brugge, 2009.

⁶⁶ P. Chielens, D. Dendooven en H. Decoodt, *De laatste getuige*, pp. 71-78.

K. Vanbeselaere, *Vluchtelingen in onbezet België*, p. 106.

S. Debaeke, *Bachten de Kupe 14/18*, p. 110.

J. Ameeuw, *Bachten de Kupe 1914-1918*, p. 111.

6. Gezondheid

Medische zorgen waren tijdens de oorlog maar beperkt voorhanden. Dit zorgde bijvoorbeeld voor hoge kindersterfte in onbezet België. Het groot aantal soldaten dat verbleef op de kleine oppervlakte, zorgde ervoor dat epidemieën niet lang uitbleven. De winter van 1914-1915 werd gekenmerkt door een tyfusepidemie die zware gevolgen had voor de soldaten, maar ook voor de burgerbevolking en de vele vluchtelingen. Ook de Spaanse griep maakte vele slachtoffers tijdens de Eerste Wereldoorlog. In de streek van Stavele en Leisele waren tijdens de oorlog enkele uitbraken van de kroepepidemie, ondanks de talloze pogingen om die tegen te houden en te voorkomen met inenting en ontsmettingen.

De legeroverheden deden er zoveel mogelijk aan om ook de burgerbevolking te beschermen tegen ziekte. Zo werden instellingen opgericht waar ook zieke burgers terecht konden. Toch stond de bevolking argwanend tegenover dergelijke initiatieven; men was voornamelijk bevreesd om in een kliniek te belanden, ver weg van hun thuis.⁶⁷

7. Geloofsbeleving

Het katholieke geloof was in het begin van de twintigste eeuw sterk aanwezig, voornamelijk in de landelijke gebieden. Voor velen betekende de Kerk in oorlogstijd een bron van steun en toeverlaat. Toch bracht de oorlog een aantal consequenties met zich mee inzake de geloofsbeleving. Zo waren de kerken een geschikte slaapplek voor de soldaten en konden kerkelijke feesten veel minder frequent worden gevierd. Men zocht weliswaar naar oplossingen waardoor de eucharistievieringen, vormsels en eerste communies, ondanks wat aanpassingen, toch konden blijven doorgaan.⁶⁸

De invloed van de pastoor kon niet worden onderschat. Hij hield zijn parochianen nauw in het oog en kon zijn mening vaak opdringen, zeker wat de politiek betrof.⁶⁹ Toch wilde dit niet zeggen dat iedereen doordrongen was van de katholieke normen en waarden. De nieuwe, vaak socialistische, invloeden uit de stad bleven niet onopgemerkt.⁷⁰ Het bleef wachten tot na de Tweede Wereldoorlog vooraleer de Kerk echt bergaf zou gaan; het aantal roepingen en kerkgangers voor de zondagsdienst begon vanaf dan sterk te dalen.⁷¹

⁶⁷ J. Ameeuw, *Bachten de Kupe 1914-1918*, pp. 128-129.

J. Delbecke, *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*, pp. 32-34.

B.H. Dochy, *Onderwijstoestanden te Veurne*, p. 19.

⁶⁸ J. Delbecke, *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*, pp. 59-212.

J. Ameeuw, *Bachten de Kupe 1914-1918*, p. 112.

B.H. Dochy, *Onderwijstoestanden te Veurne*, p. 3.

⁶⁹ M. Boone, H. Gaus, P. Scholliers en C. Vandenbroeke, *Dagelijks leven. Sociaal-culturele omstandigheden vroeger en nu*, Deurne, 1982, p. 118.

⁷⁰ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer*, pp. 88-89.

⁷¹ M. Boone, H. Gaus, P. Scholliers en C. Vandenbroeke, *Dagelijks leven*, p. 119.

Het probleem van de jeugddelinquentie

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de constructie en de ontwikkeling van ‘de jeugddelinquent’ tijdens de lange negentiende eeuw. Eerst bekijken we de veranderingen die het bewustzijn van jeugddelinquentie in de hand werkten tijdens de eerste helft van de negentiende eeuw. Vervolgens bestuderen we de verdere evolutie van de jeugddelinquentie. Vanaf 1887 kwam kritiek op het strafbeleid⁷² en werden de eerste stappen gezet in de richting van de wet op de kindbescherming van 1912. Deze wet zal in het tweede deel worden geëvalueerd en geanalyseerd. Ten slotte richten we onze aandacht op de informele bestrijding en bestraffing van de jeugdcriminaliteit.

1. De veranderende perceptie in de lange negentiende eeuw

De visie op jeugddelinquentie heeft tijdens de negentiende eeuw een lange weg afgelegd. Vooreerst schetsen we de achtergrond waardoor het ontstaan van het fenomeen jeugddelinquentie mogelijk werd. Vervolgens bestuderen we de beleidshervormingen en de veranderende standpunten rond jeugddelinquentie die uit de bewustwording van de jeugddelinquentie voortkwamen. Ten slotte gaan we na welke wetenschappelijke inzichten vanaf de jaren '80 van de negentiende eeuw een invloed uitoefenden op het strafrechtelijk beleid inzake jeugddelinquentie.

1.1. De constructie van de jeugddelinquent

Het verlichtingsdenken was in het begin van de negentiende eeuw niet vreemd in de Europa. Eén van de grootste verlichtingsfilosofen die aandacht besteedde aan het kind was Jean-Jacques Rousseau. Zijn werk ‘*Emile ou de l'éducation*’ was destijds uniek en populair bij adellijke vrouwen omwille van zijn standpunten rond opvoeding. Volgens Rousseau was de mens van nature goed maar was het de maatschappij die van hem een kwaadaardig persoon kon maken. De opvoeding moest er dus op gericht zijn om deze ingeboren goedheid ten volle te ontplooiën.⁷³

Het is in deze context dat jeugddelinquentie als een losstaand fenomeen van volwassendelinquentie ontstond. Dit impliceert niet dat er voordien geen aandacht was voor de problematische gedragingen van de jeugd maar wel dat er vanaf dan sprake was van een bewustwording van jeugddelinquentie. Dit inzicht kwam tot stand door een viertal factoren die in elkaar vervlochten zaten.⁷⁴

⁷² J. Christiaens, *De geboorte*, p. 274.

⁷³ J. Colton, L. Kramer en R.R. Palmer, *A History of the Modern World to 1815*, 2007, New York, pp. 306-308. J. Braeckman en E. Vermeersch, *De rivier van Herakleitos: een eigenzinnige visie op de wijsbegeerte*, 2008, Antwerpen, pp. 151-152.

⁷⁴ J. Christiaens, *De geboorte*, p. 67.

J. Christiaens, “A History’s of Belgium’s Child Protection Act of 1912. The redefinition of the Juvenile Offender and His Punishment.” in: *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 1999 (7), 1, pp. 5-6.

Ten eerste kan hierbij de opkomst van de statistiek worden vermeld. De misdaadstatistieken werden gezien als een objectieve manier om een beeld te schetsen van de aard van de misdrijven en de dader. Deze gegevens maakten duidelijk dat meer en meer minderjarigen werden vervolgd voor allerlei misdrijven.⁷⁵

Ten tweede was er sprake van veranderingen in het strafrechtelijke vervolgingsbeleid. Voordien was de Napoleontische Code Pénal uit 1810 van kracht maar deze maakte gebruik van redelijk zware straffen. Om dit voor jonge delinquenten te vermijden, werden vaak vrijspraken uitgesproken. Een combinatie van een stijgende efficiëntie bij de rechtsvervolgingen en een verzachting van de straffen zorgde voor meer vervolgingen en minder vrijspraken.⁷⁶

Ten derde werden aparte penitentiaire instellingen opgericht voor minderjarigen. Omdat men ervan overtuigd was dat de plaatsing van minderjarigen in gevangenissen tussen andere delinquenten, het crimineel gedrag aanwakkerde, opteerde men voor een scheiding van kinderen en volwassenen. Vanaf 1830-1840 kan worden gesproken van aparte jeugdgevangenissen die een combinatie vormden van school en gevangenis. Het scheiden van minderjarigen en volwassenen zorgde er bijgevolg voor dat het mogelijk werd om een aangepaste penitentiaire politiek te volgen per groep.⁷⁷ Hoewel dit reeds een stap was naar een afzonderlijke jeugdinstantie voor delinquenten, maakten deze jeugdgevangenissen geen enkel onderscheid tussen de verschillende minderjarige delinquenten en hun misdrijven onderling.

Ten vierde drukten de sociale enquêtes van de eerste helft van de negentiende eeuw de neus op de jeugdcriminaliteit. Zij maakten duidelijk dat de delinquentie bij minderjarigen sterk verbonden was met het milieu waarin ze opgroeiden.⁷⁸

J. Christiaens, "Jeugdcriminaliteit: een apart probleem? Negentiende-eeuwse jonge daders en hun misdrijven." in: C. Lis en H. Soly, *Tussen Dader en Slachtoffer: jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, 2001, p. 280.

⁷⁵ J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 67-345.

J. Christiaens, *Jeugdcriminaliteit: een apart probleem?*, pp. 278-279.

⁷⁶ J. Christiaens, *Jeugdcriminaliteit: een apart probleem?*, p. 280.

⁷⁷ J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 67-125

J. Christiaens, *Jeugdcriminaliteit: een apart probleem?*, p. 280.

J. Christiaens, *A History of Belgium's Child Protection Act*, p. 7.

⁷⁸ J. Christiaens, *Jeugdcriminaliteit: een apart probleem?*, p. 279.

J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 67-346.

1.2. De positivistische visie: van straf naar heropvoeding

De bewustwording van de jeugddelinquentie zorgde voor een nieuwe visie inzake het omgaan met dit ‘recent’ probleem. De hervormingen hieromtrent die door de Belgische overheid werden doorgevoerd, begunstigen de positie van het kind. Hiervan getuigen enerzijds de creatie van penitentiaire instellingen specifiek voor kinderen, weldadigheidsscholen⁷⁹ genaamd, en anderzijds het gebruik van het ‘oordeel des ondersheids’.⁸⁰ Strafrechtelijk was er in de eerste helft van de 19^e eeuw sprake van twee soorten daders. Ten eerste had je de daders die door de rechter als verantwoordelijk voor hun daden werden geacht omdat ze het onderscheid konden maken tussen wat goed en wat slecht was. Zij kregen een straf gelijkaardig aan deze van volwassenen maar omwille van hun jonge leeftijd werd wel gebruik gemaakt van verzachtende omstandigheden. Ten tweede had je de kinderen waarvan de rechter oordeelde dat ze dit onderscheid niet konden maken. Zij werden dan ‘in correctie’ geplaatst tot ze meerderjarig waren.⁸¹

Men begon langzaam aan meer en meer te opperen voor aangepaste straffen voor minderjarigen. Men wilde het probleem grondig aanpakken en deed dit door te opteren voor heropvoedingsstraffen. Deze positivistische tendens, waarbij men ervan overtuigd was het kind terug op het goede pad te kunnen brengen, had een sterke invloed op het strafbeleid. Hiervan getuigt de voorkeur die werd gegeven aan de langere gevangenisstraffen, aangezien heropvoeden een proces van lange adem is.⁸²

De focus op de heropvoeding lijkt op het eerste gezicht een teken te zijn van bezorgdheid om het kind -maar het beleid inzake de jeugddelinquentie kon toen absoluut niet worden losgekoppeld van de strijd tegen de volwassendelinquentie. Zo zag men de gevangenisstraf vaak als ongeschikt omdat men vreesde voor de negatieve invloed van andere gevangenen, men zag die als het ware als een ‘leerschool voor criminelen’. Bovendien waren de meer begoede klassen bang voor de “*classes laborieuses comme classes dangereuses*”. Hun doelstelling was dan ook het vermijden van volwassencriminaliteit door het probleem bij de wortel aan te pakken, namelijk de jeugd. Daarenboven had men al sinds het begin van de 19^e eeuw het idee opgevat dat het aanpakken van de jeugdcriminaliteit recidivisme zou kunnen verhinderen.⁸³

⁷⁹ J. Christiaens et. al., “De figuur van de jeugddelinquent.” in: J. Christiaens, E. Enhus, A. Nuytiens, S. Snacken en P. Van Calster (eds.), *Criminologie: tussen kritiek en realisme*, Brussel, 2007, p. 61.

J. Christiaens, *De geboorte*, p. 346.

⁸⁰ J. Christiaens et. al., *De figuur van de jeugddelinquent*, p. 61.

⁸¹ J. Christiaens et. al., *De figuur van de jeugddelinquent*, p. 61.

J. Christiaens, *A History of Belgium’s Child Protection Act*, p. 10.

J. Christiaens, *Jeugdcriminaliteit: een apart probleem?*, p. 280.

⁸² J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 113-345.

⁸³ J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 68-353.

1.3. De herdefiniëring van de jeugddelinquent (vanaf 1887)

Vanaf de jaren 1880 brachten heel wat verschillende wetenschappers zoals juristen, geneesheren, psychiaters, antropologen,... nieuwe criminologische inzichten bij. Allen ontwikkelden ze een specifieke interesse in de jeugd als bron voor volwassendelinquentie.⁸⁴

Hierbij is de evolutie in de criminele antropologie van belang. In het laatste kwart van de negentiende eeuw was die gericht op het onderkennen van fysionomische en anatomische verschillen tussen de normale en de delinquente mens. De aandacht was voornamelijk gericht op het opsporen van de tekenen van delinquentie op jonge leeftijd, op de periode van de puberteit en op de erfelijkheid van crimineel gedrag. Door deze tendensen in de antropologie werd de *homo criminalis*, “het gedegenereerde, gealcoholiseerde, geperverteerde en gedehumaniseerde mensenras uit de onderste laag van de samenleving”, in het leven geroepen.⁸⁵

Het Klassieke Strafrecht dat veronderstelde dat de dader uit vrije wil een bewuste handeling uitvoerde, kwam vanaf de jaren 1880 sterk onder vuur te liggen.⁸⁶ De grootste kritiek werd geuit vanuit de hoek van het Sociaal Verweer met als grootste verdediger de Belgische Adolphe Prins. Het Sociaal Verweer legde, in tegenstelling tot de vrije wil bij de Klassieke School, de nadruk op het persoonlijk determinisme zoals geslacht, erfelijke afwijkingen, alcoholisme, luiheid, geestelijke tekortkomingen,... en de omgeving en het leefmilieu, zoals religie, woningssituatie,... als bepalend voor delinquent gedrag.⁸⁷

Het Sociaal Verweer bekritiseerde eveneens het recidivisme dat bij het Klassieke Strafrecht meer en meer voorkwam. Het bewustzijn van de groei van de criminaliteits- en recidivismecijfers stelden het penitentiaire afzonderingsregime in vraag dat uiteindelijk als doel had om recidivisme tegen te gaan. Het werd duidelijk dat de cellulaire opsluiting delinquenten niet beter kon maken maar enkel kon isoleren van toekomstige misdrijven. Ook dat door de opsluiting in gevangenissen de delinquenten net meer beïnvloed werden door het negatieve gedrag van andere delinquenten werd aangeklaagd.⁸⁸

Deze waarnemingen en ideeën van het Sociaal Verweer en uit de verschillende wetenschappen vonden al snel hun weg naar het strafrecht en de strafrechtelijke praktijk.⁸⁹ Hierbij kan worden verwezen naar het wetsontwerp van Le Jeune van 10 augustus 1889 dat erop gericht was om preventief op te treden in

⁸⁴ J. Christiaens, *A History of Belgium Child Protection act*, p. 14.

⁸⁵ J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 284-292.

D. Weber, *Homo Criminalis: Belgische parlementsleden over misdaad en strafrecht, 1830-1940*, 1996, Brussel, p. 10.

⁸⁶ D. Weber, *Homo Criminalis*, p. 9

⁸⁷ E. Dumortier, “De ziel van de jeugdrechter. Een zoektocht naar de oorsprong, de essentie en de grenzen van de jeugdrechter (België, 1912).” in: J. Christiaens, D. De Frane en I. Delens-Ravier, *Protection de la jeunesse: Formes et réformes*, 2005, Brussel, p. 286.

⁸⁸ E. Dumortier, *De ziel van de jeugdrechter*, p. 287.

J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 276-280.

⁸⁹ J. Christiaens, *De geboorte*, p. 284.

het gevaarlijke sociale milieu van de delinquent. Zo werd de ontzetting uit de ouderlijke macht uitgebreid. Verder bevatte het wetsvoorstel van Le Jeune een aantal aspecten over de vervolging van kinderen en de vervolging van misdrijven tegen de zedelijkheid van kinderen.⁹⁰

Door een veranderende visie op de delinquent en de cellulaire gevangenisstraffen ontstond kritiek op het toenmalige gangbare strafbeleid dat gebruik maakte van het oordeel des onderscheids. Men vond dat een straf soepel, doeltreffend en op maat van de individuele delinquent en zijn mate van gevaar voor de samenleving moest worden bepaald. Om hieraan tegemoet te komen ontstond bijvoorbeeld de straf van onbepaalde duur.⁹¹

Met de inrichting in 1887 van het disciplinekwartier van Gent voor ‘de onverbeterlijke jeugddelinquent’ kwam in het systeem van de gevangenisinstellingen een onderscheid tussen de verschillende minderjarige delinquenten. Wie precies als een onverbeterlijke jeugddelinquent met een weerbarstig gedrag werd beschouwd, is niet eenduidig te formuleren en hing meestal af van minderjarige tot minderjarige. Deze minderjarigen werden apart geplaatst in een speciale afdeling in een gevangenis waardoor zij eerder werden gestraft dan heropgevoed terwijl de andere schuldige jeugddelinquenten in normale hervormings- of weldadigheidsscholen werden ondergebracht. Op deze manier werd een strak onderscheid gemaakt tussen de heropvoedbare en de onverbeterlijke minderjarigen.⁹²

⁹⁰ J. Christiaens, *De geboorte*, p. 304.

G. Provoost, *De ontstaansgeschiedenis van de wet op de jeugdbescherming*, Gent, 2005, p. 13.

A. De Vleeshouwer, *“Mamaatje die zal kijken, Papaatje die zal slaan”: Kindermischandeling na 1912*, Gent (onuitgegeven masterscriptie Universiteit Gent), 2010, pp. 18-19 (promotor: prof. dr. D. Heirbaut).

⁹¹ J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 194-301.

J. Christiaens, *A History of Belgium’s Child Protection Act*, pp. 9-15.

D. Weber, *Homo Criminalis*, pp. 10-116.

⁹² J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 196-349.

A. François, *Guerres et délinquance juvenile*, p. 5.

J. Christiaens et. al., *De figuur van de jeugddelinquent*, p. 62.

J. Christiaens, *A History of Belgium’s Child Protection Act*, pp. 8-13.

1.4. Conclusie

In de eerste helft van de negentiende eeuw begon men zich steeds meer en meer te realiseren dat jeugddelinquentie een specifiek probleem vormde, losstaand van de volwassendelinquentie. Voor de eeuwwisseling zag men een jeugdcrimineel als iemand die moest worden gestraft, daarna focuste men meer op de bescherming van het kind. Dit wilde men doen door een goede educatie mee te geven. De bedoeling hiervan was om het aantal toekomstige criminelen en recidivisten te beperken. Hiervan getuigen onder andere de opkomst van de weldadigheidsscholen, het gebruik van het ‘oordeel des onderscheids’ en de langere gevangenisstraffen.⁹³

Vanaf 1887 werd de relatie tussen de wetenschappen en het strafrecht hechter. Hoewel dit geen ingrijpende veranderingen in het Belgisch strafrecht teweegbracht, vonden een aantal belangrijke hervormingen plaats met betrekking tot de bescherming, vervolging en bestraffing van minderjarige delinquenten. Deze waren voornamelijk te danken aan de opkomst van het Sociaal Verweer dat kritiek uitte op het klassieke strafrecht. Voornamelijk het grootschalige recidivisme bij minderjarigen kwam onder vuur te liggen. De bevindingen uit de criminele antropologie, die de homo criminalis ten tonele voerde, stonden lijnrecht tegenover de gangbare visie om de straf te laten bepalen door het oordeel des onderscheids en het gepleegde misdrijf zoals dit in het Klassieke Strafrecht het geval was. De straf moest afhankelijk zijn van de individuele dader en zijn karaktereigenschappen, en het gevaar dat deze boden voor de samenleving.⁹⁴ Het wetsontwerp van Le Jeune, speelde hierop sterk in.

De veranderingen tijdens de negentiende eeuw betreffende de jeugddelinquent waren geen proces van continue verbetering. Hiervan getuigde bijvoorbeeld de plaatsing van de ‘onverbeterlijke’ kinderen in aparte gevangenissen.

⁹³ A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 5.

J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 113-194.

G. Masuy-Stroobant en P.C. Humblet, *Mères et nourissons*, pp. 24-25.

J. Christiaens et. al., *De figuur van de jeugddelinquent*, p. 61.

Dupont-Bouchat M.S., *De la prison à l'école : les pénitenciers pour enfants en Belgique au XIX e siècle (1840-1914)*, Kortrijk, 1996, p. 127.

⁹⁴ D. Weber, *Homo Criminalis*, p. 116.

J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 194-301.

J. Christiaens, *A History of Belgium's Child Protection Act*, pp. 9-16.

2. De wet van 1912 op de kindbescherming

Op 15 mei 1912 werd gestemd in de Belgische kamer en senaat over de wet inzake de bescherming van het kind. Het was de toenmalige minister van justitie graaf Henri Carton de Wiart die het wetsvoorstel indiende.⁹⁵ De wet is bij mijn onderzoek van uiterst groot belang omdat ze enerzijds van kracht was en intensief werd toegepast tijdens de bestudeerde periode.⁹⁶ Anderzijds richtte de wet van 15 mei 1912 de kinderrechtbank op, de grootste producent van de aangewende bronnen in deze scriptie.

De wet op de kindbescherming van 1912 was geen geïsoleerd gegeven. Een groot aantal wetsontwerpen- en voorstellen gingen vooraf; bijvoorbeeld dat van Le Jeune, dat eerder al ter sprake kwam en dat van Denis. De wet kan eveneens worden gezien als een culminatie van de voorafgaande wetenschappelijke bevindingen en de ideeën van het Sociaal Verweer die het delinquente gedrag beschouwden als een gevolg van het leefmilieu en de persoonlijkheid van de minderjarige. Voornamelijk de aandachtsverschuiving van de gepleegde misdrijven naar het individu van de jeugddelinquent werd ontleend aan het Sociaal Verweer. Maar ook de intolerantie en de angst voor de ander, die zo sterk zat ingebakken in het Sociale Verweer, werd overgenomen.⁹⁷

De wet had betrekking op drie verschillende domeinen. Ten eerste wilde de wet de kinderen die afkomstig waren uit een verwaarloosd milieu beschermen. Ten tweede wilde de wet bepaalde straffen op crimineel gedrag aanpassen wanneer ze werden gepleegd door kinderen. Ten slotte had ze oog voor de oprichting van een nieuw gerechtelijk orgaan, de kinderrechtbank, die zou worden geleid door een nieuwe rechtspersoonlijkheid, de kinderrechtbank.⁹⁸ Deze drie aspecten zullen één voor één van nabij worden bekeken. Vervolgens worden een aantal grote verwezenlijkingen van en opmerkingen bij de wet van 1912 aangehaald.

⁹⁵ F. Boudrez en S. De Smet, *De Jeugdrechtbank en rechtsvoorganger*, p. 73.

⁹⁶ A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 10.

⁹⁷ J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 310-357.

G. Provoost, *De ontstaansgeschiedenis*, p.9.

⁹⁸ A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 6.

J. Christiaens, *A History of Belgium Child Protection Act*, p. 18.

2.1. Doelstellingen van de wet

2.1.1. Interventie in de schadelijke leefomgeving

De bezorgdheid om het kind werd in het begin van de twintigste eeuw steeds groter. Men vond dat een tussenkomst in de eventueel schadelijke leefomgeving van het kind mogelijk moest worden. Een verregaande interventie in de *correction paternelle*, werd met de wet van 15 mei 1912 voor het eerst uitvoerbaar.⁹⁹

Het was de invoering van de volledige ontzetting uit de ouderlijke macht die het mogelijk maakte dat kon worden tussengekomen in de schadelijke leefomgeving.¹⁰⁰ Dit betekent dat een ouder of voogd ontzet kon worden uit de rechten die uit de ouderlijke macht voortvloeien.¹⁰¹ De ontzetting uit de ouderlijke macht was volgens de wet verplicht in twee gevallen. Ten eerste wanneer er sprake was van de aanranding van de eerbaarheid of er sprake was van “*verkrachting of aanhitsing tot ontucht*”. Ten tweede in het geval van vruchtafdrijving of kindermoord gepleegd op de persoon van hun kind of afstammeling.¹⁰² In een aantal gevallen kon de rechter zelf bepalen, in overeenstemming met de specifieke omstandigheden, of de ouders of voogden al dan niet werden ontzet uit de ouderlijke macht. Dit was het geval wanneer ouders ‘*een huis van ontucht hielden*’, wanneer ze door hun gedrag of nalatigheid de wettelijke verplichtingen, de gezondheid, de zedelijkheid of de veiligheid van hun kind in gevaar brachten, wanneer ze werden beroofd van de familierechten of wanneer ze het kind mishandelden.¹⁰³

De vraag stelt zich bijgevolg wat met het kind, wiens ouders uit de ouderlijke macht werden ontzet, gebeurde. De wet van 15 mei 1912 stelde dat in dit geval een familieraad zou worden bijeengeroepen. Meestal werd de ouderlijke macht dan volledig overgedragen aan de andere ouder. Wanneer beide ouders uit de ouderlijke macht werden ontzet, opteerde men bij voorkeur voor een ander familielid. Wanneer geen geschikte persoon werd gevonden, werd het kind toevertrouwd aan een instelling of een vereniging.¹⁰⁴ Volgens het zevende artikel van de wet konden ouders de ontzetting ongedaan maken na een periode van tien jaar.¹⁰⁵

⁹⁹ A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 6.

J. Christiaens, *A History of Belgium Child Protection Act*, p. 17.

¹⁰⁰ A. De Vleeshouwer, *Mamaatje die zal kijken*, p. 21.

J. Christiaens, *De geboorte van de jeugddelinquent*, p. 312.

¹⁰¹ Artikel 2 van de Wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming in *Le moniteur belge*, 27-29 mei 1912, p. 3458.

¹⁰² A. De Vleeshouwer, *Mamaatje die zal kijken*, p. 22

Artikel 1 van de Wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming in *Le moniteur belge*, 27-29 mei 1912, p. 3457.

¹⁰³ Artikel 3 van de Wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming in *Le moniteur belge*, 27-29 mei 1912, p. 3458.

¹⁰⁴ Artikel 5 van de Wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming in *Le moniteur belge*, 27-29 mei 1912, p. 3458.

¹⁰⁵ G. Provoost, *De ontstaansgeschiedenis*, p.17.

2.1.2. Straffen aangepast aan minderjarigen

De wet van 1912 werd uitgevaardigd om te kunnen ingrijpen in het schadelijke leefmilieu van de mogelijke gevaarlijke minderjarigen maar ook uit de bezorgdheid om het kind. Dat de jeugddelinquentie aan de grondslag lag van de criminaliteit en het recidivisme bij volwassenen werd de hoeksteen van de wet. Vroeg en preventief optreden was dus de boodschap. Toch werd een strak onderscheid gemaakt tussen jeugd- en volwassendelinquentie; bij minderjarigen werd het voornamelijk de bedoeling om te heropvoeden in plaats van te straffen.¹⁰⁶

2.1.3. Oprichting van de kinderrechtbank

2.1.3.1. Bevoegdheden

De kinderrechtbank was bevoegd voor minderjarigen die bepaalde wetten niet naleefden. Tot welke leeftijd een persoon zich kon beroepen op de kinderrechtbank, was afhankelijk van het gepleegde misdrijf.

De kinderrechtbank kon vanaf 1912 tussenkomen wanneer er sprake was van één van de volgende vier situaties. Ten eerste wanneer een minderjarige tot zestien jaar een feit pleegde dat gekwalificeerd werd als een overtreding. Dit is een feit dat wanneer het zou worden gepleegd door een meerderjarige, zou leiden tot een overtreding.¹⁰⁷ Ten tweede zorgde bedelarij en landloperij voor een tussenkomst van de jeugdrechter bij minderjarigen tot achttien jaar.¹⁰⁸ Prostitutie en losbandigheid bij minderjarigen tot achttien jaar waren ook redenen voor tussenkomst van de kinderrechtbank.¹⁰⁹ Tenslotte was wangedrag dat leidde tot ontevredenheid bij ouders, tutoren of voogden bij minderjarigen tot zestien jaar een reden.¹¹⁰

Het was erg vernieuwend dat de rechtbank niet enkel openstond voor minderjarigen die misdrijven pleegden, maar ook voor minderjarigen wiens ouders of voogden hun wangedrag niet meer konden dulden en minderjarigen die zelf het slachtoffer waren van misbruik of van betreurenswaardige

Artikel 7 van de Wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming in *Le moniteur belge*, 27-29 mei 1912, p. 3458.

¹⁰⁶ J. Christiaens, *A History of Belgium Child Protection Act*, p. 19.

J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 310-337.

A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 6.

¹⁰⁷ Artikel 16 van de Wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming in *Le moniteur belge*, 27-29 mei 1912, p. 3460.

¹⁰⁸ Artikel 15 van de Wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming in *Le moniteur belge*, 27-29 mei 1912, p. 3460.

¹⁰⁹ Artikel 13 van de Wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming in *Le moniteur belge*, 27-29 mei 1912, p. 3459.

¹¹⁰ Artikel 14 van de Wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming in *Le moniteur belge*, 27-29 mei 1912, p. 3460.

thuisituaties. Deze minderjarigen werden predelinquenten genoemd aangezien niet-crimineel gedrag toch tot een sanctie van de kinderrechtbank kon leiden.¹¹¹

Niet alle minderjarigen konden bij de kindbescherming aankloppen. Delinquenten die ernstige misdrijven pleegden tussen de leeftijd van de zestien en de achttien jaar, werden doorverwezen naar de gewone strafrechtelijke rechtbanken.¹¹²

2.1.3.2. Werking

Een zaak kon op verschillende manieren aanhangig worden gemaakt bij de kinderrechter. De meest courante manier was een dagvaarding door het Openbaar Ministerie nadat het parket een proces-verbaal verkreeg, opgesteld door de gendarmerie. Maar ouders konden ook rechtstreeks, zonder tussenkomst van het Openbaar Ministerie, een verzoekschrift indienen bij de kinderrechter in geval van wangedrag of onbuigzaamheid van hun kind.¹¹³ Vervolgens voerde het parket een onderzoek naar de materiële feiten. Het trachtte zoveel mogelijk informatie in te winnen over de minderjarige en zijn ouders of voogd, samen met inlichtingen over hun mogelijke vorige berechtte misdrijven.¹¹⁴

Daaropvolgend deed de kinderrechter onderzoek naar de morele en de fysieke toestand van de minderjarige. Dit deed hij om een volledig beeld te kunnen schetsen van de situatie waarin de minderjarige zich bevond. Deze taak werd gewoonlijk overgeheveld naar de magistraat die met behulp van toelichtingen van dokters, schoolmeesters, gemeenschapsadministraties, superieuren op de werkvloer, ... een schets maakte van de minderjarige. Alles wat in dit gehele proces ondernomen werd, was erop gericht een antwoord te bieden op de vraag of het kind al dan niet moest worden onttrokken aan de ouderlijke macht en of de daden die werden begaan door het kind, opnieuw zouden gebeuren. Wanneer de kinderrechter het nodig achtte, konden eventueel voorlopige maatregelen worden genomen.¹¹⁵

Op basis van deze onderzoeken naar de minderjarige, maakte de kinderrechter een definitief besluit.¹¹⁶ De te nemen maatregelen waren bijgevolg geen vaststaand gegeven meer; de kinderrechter was bij

¹¹¹ J. Christiaens, *De geboorte*, p. 312.

J. Christiaens, *A History of Belgium Child Protection Act*, p. 18.

E. Dumortier, *De ziel van de jeugdrechter*, p. 292.

¹¹² J. Christiaens, *De geboorte*, p. 313.

¹¹³ F. Boudrez en S. De Smet, *De Jeugdrechtbank en rechtsvoorganger*, pp. 126-127.

¹¹⁴ F. Boudrez en S. De Smet, *De Jeugdrechtbank en rechtsvoorganger*, p. 128.

¹¹⁵ F. Boudrez en S. De Smet, *De Jeugdrechtbank en rechtsvoorganger*, pp. 129-130.

E. Dumortier, *De ziel van de jeugdrechter*, p. 296.

A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, pp. 7-297.

¹¹⁶ F. Boudrez en S. De Smet, *De Jeugdrechtbank en rechtsvoorganger*, p. 130.

machte om deze steeds te bepalen aan de hand van de individuele situatie van de minderjarige., aan de hand van “*son état physique et mental et les conditions sociales et morales dans lesquelles il vit*”.¹¹⁷

De lichtste straf die minderjarige delinquenten konden krijgen van een jeugdrechter was een berisping. Deze was gericht naar de minderjarige maar ook naar de ouders of voogden. Die laatsten kregen de waarschuwing om in het vervolg beter toe te zien op hun kind. Wanneer een berisping volgens de rechter niet zou volstaan, opteerde hij voor de plaatsing in een familie. Indien gewenst kon dit ook in een private of publieke weldadigheids- of onderwijsinstelling. De rechter kon hier zelf in kiezen. De zwaarste straf voor jeugdcriminel betrefte het ter beschikking stellen van de regering. Hieronder werd verstaan dat de minderjarige werd geplaatst onder het toezicht van de minister van justitie door een plaatsing in een instelling die penitentiair getint was. Dit waren de eerste gevangnissen, maar werden destijds geen gevangnissen meer genoemd. Na de uitspraak van het vonnis stonden de kinderrechter en de griffier zelf in voor de totstandkoming van de administratieve beslissingen en het Openbaar Ministerie voor de juridische beslissingen. Indien de kinderrechter het nodig achtte, kon hij extra maatregelen nemen of bepaalde maatregelen afzwakken.¹¹⁸

De rechters konden zelf kiezen in welke instelling de minderjarige zou worden geplaatst. De voorkeur ging hierbij uit naar private instellingen. Het feit dat de publieke instellingen minder geprefereerd werden door de kinderrechters, wijst op hun wantrouwen in de politieke wereld. De strafwetgevers daarentegen stonden nogal twijfelachtig tegenover de private instellingen. Wellicht hadden ze veel meer vertrouwen in de publieke instellingen die de katholieke moraal uitdroegen. Daarenboven hadden ze veel minder controle over de privé-instellingen.¹¹⁹

Eenmaal de kinderen vrijkwamen, werden ze onder toezicht geplaatst van de kinderrechter. Wanneer een minderjarige zijn verblijf in een instelling had afgerond, kon hij worden begeleid door een

¹¹⁷ J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 312-316.

Artikel 31 van de Wet van 15 mei 1912 op de kindbescherming in *Le moniteur belge*, 27-29 mei 1912, p. 3462.

E. Dumortier, *De ziel van de jeugdrechter*, p. 290.

Artikel 27 van de Wet van 15 mei 1912 op de kindbescherming in *Le moniteur belge*, 27-29 mei 1912, p. 3461.

¹¹⁸ Artikel 13 van de Wet van 15 mei 1912 op de kindbescherming in *Le moniteur belge*, 27-29 mei 1912, p. 3459.

A. François, *Guerres et délinquance juvénile*, p. 7.

J. Christiaens, *A History of Belgium Child Protection Act*, p. 18.

H. Velge, *Les tribunaux pour enfants. Précis de législation, de doctrine et de jurisprudence belges sur la matière*, Brussel, 1941, pp. 34-35.

F. Boudrez en S. De Smet, *De Jeugdrechtbank en rechtsvoorganger*, p. 131.

V. Massin, *Protéger ou exclure? L'enfermement des « filles perdues » de la Protection de l'enfance à Bruges (1922-1965)*, Leuven (doctoraatsverhandeling Université Catholique de Louvain), 2011, p. 27 (promotor : Prof. X. Rousseaux).

¹¹⁹ E. Dumortier, *De ziel van de jeugdrechter*, pp. 298-299.

A. François, *Guerres et délinquance juvénile*, p. 84.

afgevaardigde van de kinderbescherming. Minstens één maal per maand waren zij verondersteld om verslag over de minderjarige uit te brengen.¹²⁰

2.1.3.3. De kinderrechter

In elk gerechtelijk arrondissement werd een kinderrechter, naar het voorbeeld van de Amerikaanse *Juvenile Court*, aangesteld en dit gedurende een periode van drie jaar met optie tot hernieuwing van de aanstelling. Indien de kinderrechter niet aanwezig kon zijn tijdens de zittingen, werd hij vervangen door de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg.¹²¹

De kinderrechter kon in bepaalde mate zelfstandig handelen. Zeker wat de sancties zelf betrof, had hij praktisch een alleenrecht. Hij was een combinatie van onderzoeks- en vonnisrechter. Vaak trad hij bijgevolg eerder op als specialist dan als rechter; hij had als taak het gedrag, de persoonlijkheid en de psychologie van de minderjarige in kaart te brengen. Het feit dat het enkel de kinderrechter was die over het lot van een minderjarige besliste, was eigenlijk redelijk uitzonderlijk. Men deed dit omdat men ervan overtuigd was dat de minderjarige zich beter zou voelen bij een gesprek onder vier ogen en dit bijgevolg de eerlijkheid ervan ten goede zou komen.¹²²

De kinderrechter kreeg evenwel hulp van de afgevaardigden van de kinderrechter. Zij werden verondersteld contact te houden met de ouders, voogden, de instellingen waar de minderjarige werd opgenomen,... Minstens iedere maand moesten ze berichten over de eventuele vooruitgang van het kind.¹²³

¹²⁰ Artikel 25 en 26 van de Wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming in *Le moniteur belge*, 27-29 mei 1912, p. 3461.

¹²¹ Artikel 11 van de Wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming in *Le moniteur belge*, 27-29 mei 1912, p. 3458.

J. Christiaens, *De geboorte*, p. 316.

¹²² E. Dumortier, *De ziel van de jeugdrechter*, p. 293.

A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 297.

J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 316-317.

¹²³ E. Dumortier, *De ziel van de jeugdrechter*, pp. 297-298.

2.2. Evaluatie van de wet op de kindbescherming van 1912

De wet van 1912 op de kindbescherming in België was de eerste in zijn soort in Europa. Hij lag aan de basis van het hedendaagse beginsel dat minderjarigen niet verantwoordelijk kunnen worden geacht voor hun daden en bijgevolg niet strafbaar zijn. Zoals Jenneke Christiaens beschrijft werden “*minderjarige daders in één beweging onschuldige jeugddelinquenten*”. Er was geen sprake meer van daders en schuld, maar van minderjarigen en fouten, problemen, afwijkingen en anders zijn. Vanaf het goedkeuren van de wet, kreeg ze in de pers dan ook heel wat lovende reacties.¹²⁴

Toch bleven negatieve reacties op de wet niet uit. Dat maar zeer weinig inspraak voorzien was voor de ouders en de minderjarige en de kinderrechter nauwelijks preventief kon ingrijpen, werd bekritiseerd.¹²⁵ Daarenboven stonden de straffen sterk onder vuur; het onderscheid tussen een berisping en de opname in een instelling was te groot.¹²⁶ De wet van 1912 bepaalde dat de straf in overeenstemming moet zijn met de persoonlijkheid en het leefmilieu van de minderjarige. Wat ze echter niet duidelijk omschreef is welke de criteria waren voor een slechte persoonlijkheid of milieu. Hiervoor kan deels een beroep worden gedaan op de parlementaire voorbereidingen en discussies. Deze geven aan dat het toen gangbare katholieke en burgerlijke normbesef als maatstaf gold. Toch was dit voor discussie vatbaar en was voornamelijk de mening van één persoon, namelijk de kinderrechter, determinerend.¹²⁷

Ook Aimée Racine formuleerde in 1935 een aantal opmerkingen bij de wet van 15 mei 1912. Zo was hij voorstander van een aparte politiedienst voor minderjarigen, een passende opleiding voor de kinderrechter, een uniformisering in de bevoegdheidsleeftijd van de kinderrechtbanken, een grotere materiële bevoegdheid voor de kinderrechtbank en een betere communicatie tussen de verschillende diensten.¹²⁸

¹²⁴ G. Provoost, *De ontstaansgeschiedenis*, p. 20.

A. De Vleeshouwer, *Mamaatje die zal kijken*, p. 21.

J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 12-353.

¹²⁵ E. Dumortier, *De ziel van de jeugdrechter*, p. 299.

P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 194.

¹²⁶ G. Provoost, *De ontstaansgeschiedenis*, p. 21.

A. De Vleeshouwer, *Mamaatje die zal kijken*, p. 27.

¹²⁷ E. Dumortier, *De ziel van de jeugdrechter*, p. 290.

¹²⁸ A. Racine, *Les enfant traduits en justice : étude d'après trois cents dossiers du tribunal pour enfants de l'arrondissement de Bruxelles*, Luik, 1935, p. 364.

A. De Vleeshouwer, *Mamaatje die zal kijken*, p. 27.

G. Provoost, *De ontstaansgeschiedenis*, p. 22.

2.3. Conclusie

De wet van 15 mei 1912 op de kindbescherming had voornamelijk oog voor het ongehoorzame kind; ¹²⁹het was ongekend dat minderjarigen al konden worden berecht voordat ze een als misdrijf omschreven feit hadden gepleegd. Maar de wet impliceerde eveneens de bekommernis om het kind in gevaar. Zo werd de kinderrechtbank bevoegd om minderjarigen te onttrekken uit de schadelijke leefomgeving door middel van de invoering van de volledige ontzetting uit de ouderlijke macht.¹²⁹

De kinderrechtbank was bevoegd voor minderjarigen tot zestien jaar die overtredingen begingen of door hun wangedrag zorgden voor ontevredenheid bij de ouders. Wanneer er sprake was van bedelarij, landloperij, prostitutie of losbandigheid werd deze leeftijd opgevoerd tot achttien jaar.¹³⁰

Het was voor het eerst dat de maatregelen waarmee delinquente minderjarigen te maken kregen, op maat van het kind zelf werden bepaald, en niet op dat van het misdrijf. Daarbij speelden de medische en psychische analyses van het kind een belangrijke rol.¹³¹ Wanneer de minderjarige schuldig werd bevonden aan een misdrijf kon de kinderrechtbank opteren om ofwel de minderjarige te berispen, ofwel een tijdelijke plaatsing in een familie of een private of publieke weldadigheids- of onderwijsinstelling ofwel voor een terbeschikkingplaatsing van de regering. Hierbij lag de focus, in lijn met de ontwikkelingen tijdens de tweede helft van de negentiende eeuw, op het heropvoeden van de minderjarige.¹³²

Uniek aan de bevoegdheden van de kinderrechtbank was dat hij praktisch een alleenrecht had om het vonnis te bepalen. Hij werd dan ook eerder aanschouwd als een kinderspecialist dan als een rechter.¹³³ De wet van 1912 werd omwille van verschillende elementen bekritiseerd. Zo stond de geringe inspraak van de minderjarige en zijn ouders ter discussie. Ook de straffen waaruit de kinderrechtbank selecteren waren voorwerp van kritiek, net zoals de beperkte mogelijkheden tot preventieve interventie van de kinderrechtbank.¹³⁴

¹²⁹ A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 6.

J. Christiaens, *A History of Belgium Child Protection Act*, p. 17.

J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 311-312.

¹³⁰ A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 6.

¹³¹ J. Christiaens, *De geboorte*, pp. 315-316.

¹³² J. Christiaens, *A History of Belgium Child Protection Act*, p. 19.

A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 7.

¹³³ A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 297.

J. Christiaens, *De geboorte*, p. 317.

¹³⁴ E. Dumortier, *De ziel van de jeugdrechtbank*, p. 290.

A. De Vleeshouwer, *Mamaatje die zal kijken*, p. 27.

G. Provoost, *De ontstaansgeschiedenis*, p. 21.

P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 194.

3. Informele conflictregeling van de jeugdcriminaliteit

De stap naar de kinderrechtbank was in vele gevallen de allerlaatste stap in de strijd tegen jeugddelinquentie; veeleer werd gepoogd reeds vooraf het conflict onderling te regelen. Het inschakelen van de kinderrechtbank betekent echter niet dat geen gebruik werd gemaakt van informele mechanismen.¹³⁵ Hoewel het historisch onderzoek omtrent infrajudiciële conflictregeling nog maar in zijn kinderschoenen staat, zullen we in dit hoofdstuk hierover een beeld schetsen.¹³⁶ We zullen nagaan wat dit precies inhield en waarom men hiervoor koos en niet onmiddellijk gerechtelijke stappen ondernam. Dit is noodzakelijk voor een beter begrip van het laatste deel van deze scriptie waarin wordt nagegaan wat precies werd gepercipieerd als het begrip criminaliteit.

Sociale controle is een term die ingang vond in het wetenschappelijke discours in het begin van de 20ste eeuw door Edward Alsworth Ross (1866-1951). Wat sociale controle precies is, hangt af van auteur tot auteur. Zonder erg diep in te gaan op de debatten over de definitie, zien we dat een aantal elementen stevast terugkomen zoals het feit dat sociale controle een sociaal proces is waarbij gepoogd wordt om anderen te beïnvloeden. Maar ook het belang van de afwezigheid van zelfcontrole en van niet-staatscontrole staat vaak centraal.¹³⁷

Er waren een aantal redenen waarom geopteerd werd om het geschil te regelen zonder de tussenkomst van de kinderrechtbank. Ten eerste was een gerechtelijke vervolging voor velen geen evidente mogelijkheid omwille van de financiële beproeving en de tijd die dit in beslag kon nemen.¹³⁸

Ten tweede bepaalden de sociale relaties tussen dader en aanklager of er werd gekozen voor een informele oplossing.¹³⁹ Dit inzicht werd voor het eerst geformuleerd door Norbert Elias. Uit zijn onderzoek naar de relaties tussen de gevestigden en de buitenstaanders binnen een arbeidersgemeenschap bleek dat het sociaal kapitaal van uitermate groot belang was bij het al dan niet aanvoeren van delicten. Wanneer mensen binnen hun gemeenschap een sociaal kapitaal konden uitbouwen, dan bevorderde dit de tolerantie en de verdraagzaamheid onderling omdat het waarden- en normenpatroon op elkaar werd afgestemd.¹⁴⁰ Toch hebben niet alle studies dergelijke onderzoeksresultaten. Het onderzoek van Margo De Koster over minderjarige meisjes in Antwerpen in de eerste helft van de negentiende eeuw, stelde bijvoorbeeld vast dat alle meisjes die voor het gerecht

¹³⁵ M. De Koster, *Weerbaar, weerspanning of crimineel?*, p. 194.

¹³⁶ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer?*, p. 80.

¹³⁷ P. Spierenburg, "Social control and History: An Introduction.", in: C. Emsley, E. Johnson en P. Spierenburg (eds.) *Social Control in Europe 1800-2000*, Ohio, 2004, pp. 2-7.

¹³⁸ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer?*, p. 80.

P. King, *Crime, justice and discretion in England 1740-1820*, Oxford, 2000, p. 30.

¹³⁹ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer?*, p. 80

C. Lis en H. Soly, *Jeugd, criminaliteit en sociale netwerken*, p. 21.

¹⁴⁰ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer?*, p. 81

N. Elias en J.L. Scotson, *The established and the outsiders: a sociological enquiry into community problems*, Londen, 1965, pp. 148-162.

verschenen voldoende waren geïntegreerd in de gemeenschap.¹⁴¹ Voor wat betreft de situatie in onbezet België, zal dit gegeven in het laatste deel nauwkeurig worden onderzocht.

Ten derde kon de aard van het misdrijf een determinante zijn voor het al dan niet ondernemen van gerechtelijke stappen. Uit het onderzoek van Margo De Koster bleek bijvoorbeeld dat winkeldiefstal minder getolereerd werd omdat winkeliers veel sneller klacht indienden tegen dieven om op die manier een voorbeeld te stellen.¹⁴² Ook dit aspect zal verduidelijkt worden in het vijfde deel.

Ten vierde werd een staatstussenkomst bij een conflict gekoppeld aan oneer; men was van mening dat enkel de probleemgevallen gerechtelijke gevolgen kregen voor hun acties. Ouders die sterk waren geïntegreerd in de buurt trachtten dan ook om hun kinderen eerst informeel op het rechte pad te helpen.¹⁴³

Ten vijfde bepaalde de buurt ook mee of een strafbaar feit al dan niet bij de kinderrechtbank terecht zou komen. Zo stalen Leonie M. en Prosper D. een aantal pakken chocolade in De Panne. Hoewel het slachtoffer aanvankelijk geen klacht indiende, kreeg de politiecommissaris een anonieme brief waarop de zaak een gerechtelijk vervolg kreeg.¹⁴⁴ De buurt kon dus duidelijk ook een impact hebben in het al dan niet aanbrengen van delicten.

Het feit dat het slachtoffer of derden niet naar de rechtbank stapten, betekende uiteraard niet dat de dader straffeloos bleef. Er waren een hele resem mogelijkheden die door de buurt of het slachtoffer konden worden aangehaald om de dader bewust te maken van zijn negatief gedrag, en hem tot inkeer kon brengen.¹⁴⁵

P. King haalt een viertal mogelijkheden aan. Het conflict kon worden geregeld door middel van een materiële overdracht aan het slachtoffer. Het gebruik maken van informele psychische, sociale of economische sancties door het slachtoffer was eveneens gebruikelijk. Net zoals het treffen van sancties door de gemeenschap en informeel gebruik maken van staatsmechanismen. In heel wat gevallen bleek een berisping al effectief genoeg te zijn. Zeker wat kleine vermogensdelicten betreft, waren slachtoffers al tevreden met het terugkrijgen van de gestolen goederen en een dreiging om naar de politie te stappen. Toch was dit vaak niet voldoende; dikwijls werd een financiële tegemoetkoming geëist van de dader in ruil voor het niet ondernemen van gerechtelijke sancties.¹⁴⁶

¹⁴¹ M. De Koster, *Weerbaar, weerspanning of crimineel?*, p. 194.

¹⁴² M. De Koster, *Weerbaar, weerspanning of crimineel?*, pp. 196-237.

¹⁴³ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer?*, p. 76.

C. Lis en H. Soly, *Jeugd, criminaliteit en sociale netwerken*, p. 15.

¹⁴⁴ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 7, dossier 17, 1916.

¹⁴⁵ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer?*, p. 83.

¹⁴⁶ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer?*, pp. 83-84.

P. King, *Crime, Justice and Discretion*, pp. 23-24.

C. Emsley, *Crime and society in England 1750-1900*, Essex, 1987, p. 141.

Wanneer de gemeenschap in de conflictregeling werd betrokken, vergrootten de mogelijke maatregelen. Zo kon beroep worden gedaan op het weigeren van geld, voeding, materialen en transportmiddelen van de dader of kon zijn werk hem worden ontnomen.¹⁴⁷

Wanneer de wet van 1912 het mogelijk maakte om ook kinderen met wangedrag voor de kinderrechtbank te brengen, betekende dit niet dat ouders zich onmiddellijk beriepen op deze mogelijkheid. Vaak deden ze eerst een beroep op verwanten, kennissen, buurtbewoners, de burgemeester, de politie en in heel uitzonderlijke gevallen de kinderrechter zelf. Pas als dit niets opleverde, werden strafrechtelijke maatregelen genomen.¹⁴⁸

¹⁴⁷ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer?*, p. 84.

P. King, *Crime, Justice and Discretion*, p. 26.

¹⁴⁸ M. De Koster, *Over ongeregelde dochters*, p. 363.

M. De Koster, *Weerbaar, weerspannig of crimineel?*, p. 135.

Algemene onderzoeksresultaten

Alvorens we van start kunnen gaan met het uitwerken van de werkelijke onderzoeksvragen, is het van belang om dieper stil te staan bij de algemene onderzoeksresultaten. Deze zullen ons een kader bieden, wat noodzakelijk is voor een beter begrip van de verdere uitwerking.

De algemene onderzoeksresultaten vallen in deze studie uiteen in twee grote hoofdstukken. Ten eerste worden de delicten die bij de kinderrechter aanhangig werden gemaakt, van naderbij bekeken. Het is van belang om niet alleen stil te staan bij welke delicten al dan niet aan bod kwamen, maar ook of er specifieke regio's waren waar meer of minder misdrijven werden genoteerd en of dit eventueel een verklaring heeft. De aangeklaagde delicten kunnen niet worden besproken zonder het te hebben over de maatregelen die met een bepaald delict gepaard gingen. De omvang van de straffen kunnen ons eveneens meer informatie geven over de perceptie van de kinderrechter over bepaalde inbreuken; wat in het vijfde deel verder zal worden uitgewerkt.

Ten tweede wordt gefocust op het profiel van de minderjarige zelf. Omdat de familiale situatie en de karakter- en gedragseigenschappen van de delinquenten nog sterk aan bod komen in het vijfde deel, zullen we ons hier beperken tot enkele algemene factoren zoals leeftijd en geslacht. Hierbij zullen we trachten na te gaan of de leeftijd en het geslacht eventueel een invloed hadden op de vonnissen die door de rechter werden geveld en op de gepleegde delicten.

Ten slotte moeten hierbij nog een aantal opmerkingen worden gemaakt. Ten eerste zullen in dit deel de bevindingen van het archiefonderzoek worden doorlopen. De interpretatie hiervan en de vergelijking met het bezette landsgedeelte zullen voornamelijk in het vierde en vijfde deel aan bod komen. Ten tweede zijn alle grafieken en tabellen in dit deel -en de twee volgende delen- samengesteld op basis van het verrichtte onderzoek in de archieven van de jeugdrechtbanken van de gerechtelijke arrondissementen Ieper en Veurne.¹⁴⁹ Wanneer dit niet het geval is, staat de bron telkens vermeld in de bijhorende voetnoot.

¹⁴⁹ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 1, 1914-1919.
RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360-363, 1914-1919.
RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 6-9, 1914-1919.
RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R641, nr. 8, 1914-1919.

1. De aangeklaagde delicten

1.1. De aard van de aangeklaagde delicten

In dit hoofdstuk gaan we na welke delicten precies voor de kinderrechter werden aangeklaagd in de gerechtelijke arrondissementen Ieper en Veurne tijdens de Eerste Wereldoorlog. In onbezet België was sprake van 232 delicten die voor de kinderrechter aanhangig werden gemaakt. Om een duidelijker beeld te schetsen, werden de delicten opgedeeld in verschillende criminaliteitscategorieën. De indeling is deels gebaseerd op degene gehanteerd in het werk van Albert Eggens, namelijk de geweldscriminaliteit, de gezagscriminaliteit, de vermogenscriminaliteit en de oorlogscriminaliteit.¹⁵⁰ Deze categorieën werden nogmaals ingedeeld in verschillende subcategorieën.

De keuze voor deze indeling is op zich niet gebruikelijk. Als we bijvoorbeeld kijken naar het werk van Aurore François of Petra Deleu merken we dat zij zich baseren op de categorisering die werd gebruikt in de wet van 1912 op de kindbescherming.¹⁵¹ Dit heeft als nadeel dat oorlogscriminaliteit niet apart vermeldt wordt hoewel dit toch wel noodzakelijk is om een antwoord te formuleren op onze probleemstelling. Daarenboven is de categorie ‘als misdrijf omschreven feit’ te breed voor de verschillende delicten die in de indeling van Eggens kunnen worden opgedeeld in gezags- en geweldscriminaliteit. Onze keuze om de indeling volgens de vier verschillende wetsartikelen niet toe te passen, leidt tot een moeilijker, doch niet onmogelijke, uit te voeren comparatieve studie.

Er moet echter rekening worden gehouden met het feit dat een dergelijke indeling zoals deze van Albert Eggens niet sluitend is. Bepaalde delicten vallen ergens tussen twee categorieën in en anderen horen in geen enkele categorie thuis. Omwille van deze laatste reden, werd een vijfde categorie toegevoegd, namelijk deze van wangedrag en onbuigzaamheid. In deze categorie horen de zogenaamde predelinquenten thuis wiens ouders of voogden klacht indienden bij de kinderrechter wegens hun inacceptabel gedrag.

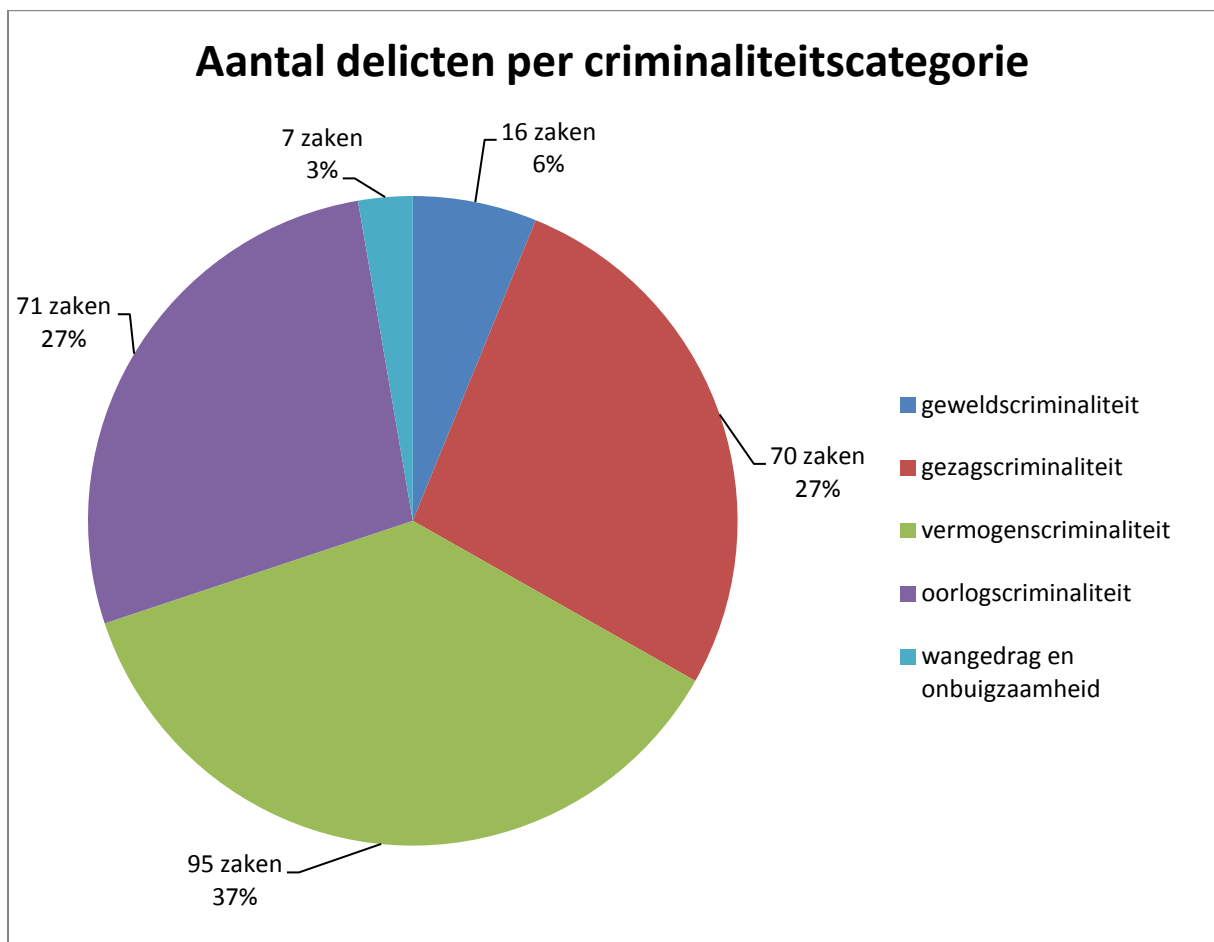
Delicten die onder meerdere categorieën ressorteerden, werden in verschillende categorieën ondergebracht. Zo had Henri M. geld gestolen van zijn inwonende grootvader. Enkele dagen later had hij het plan opgevat om bij een bevriende buur in het kippenhok ratten te vangen met behulp van de honden. Omdat deze honden zestien hennen doodbeten in plaats van de ratten, werd hij eveneens voor de kinderrechter gedaagd wegens dierenmishandeling. De vernielingen die hij achterliet bij het

¹⁵⁰ A. Eggens, *Van daad tot vonnis: door Drenten gepleegde criminaliteit voor en tijdens de Eerste Wereldoorlog*, Assen, 2005, p. 282.

¹⁵¹ A. François, *Guerres et délinquance juvenile*, p. 456.
P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 233.

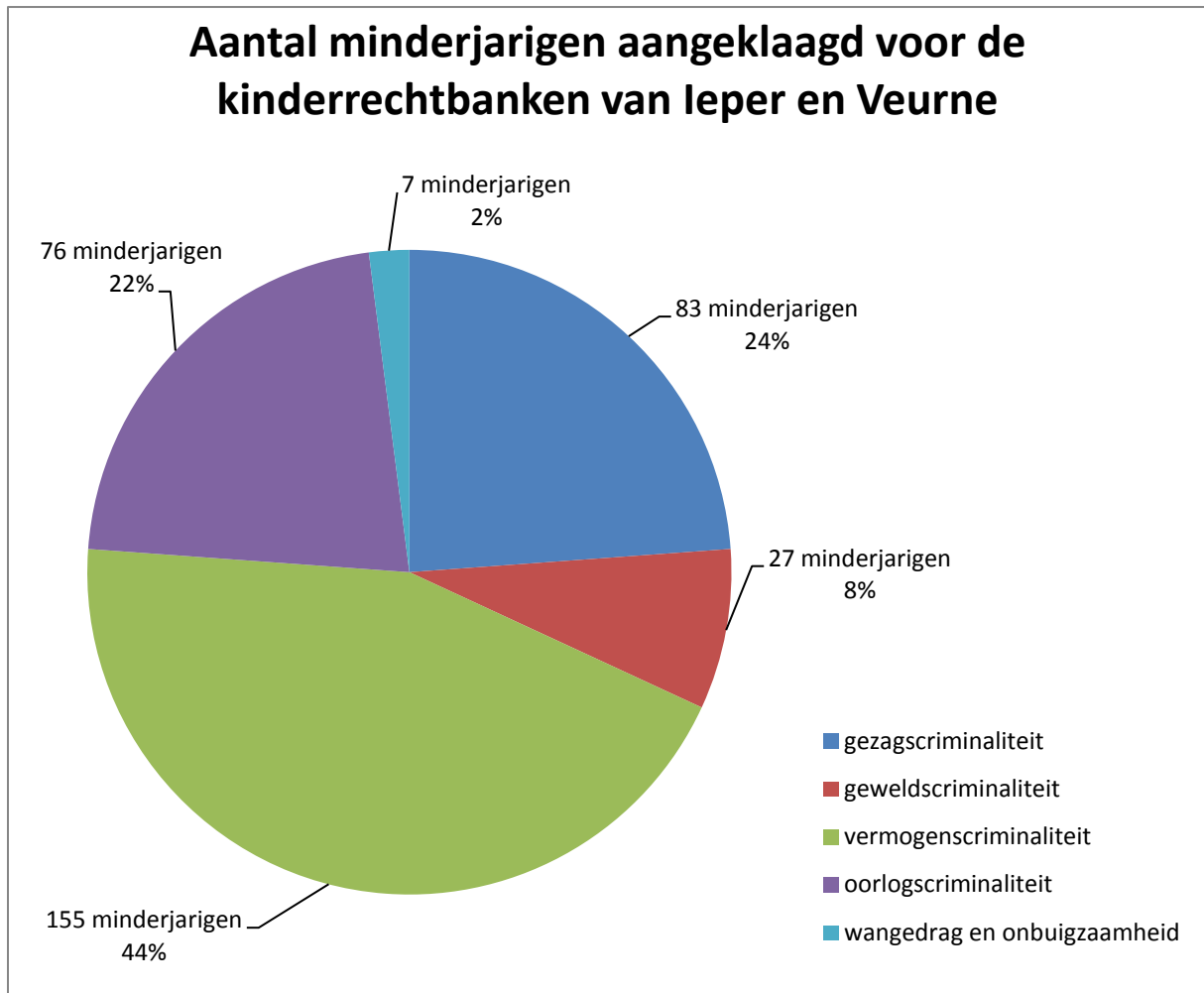
binnendringen van het kippenhok, werden ook meegenomen in de beoordeling van de rechter.¹⁵² Deze zaak werd bijgevolg geklasseerd onder zowel gewelds- als de vermogensdelicten.

In totaal was er in de arrondissementen Ieper en Veurne sprake van 232 zaken die aanhangig werden gemaakt voor de kinderrechtbank. Omdat een aantal onder hen niet kon worden onderverdeeld in één bepaalde categorie, maar werden opgesplitst, is er sprake van 261 verschillende delicten. Hetzelfde kan worden gezegd van het aantal minderjarigen; in totaal moesten 289 voor de kinderrechtbank verschijnen maar omdat sommigen meermaals moesten verschijnen en anderen in meerdere criminaliteitscategorieën thuishoorden, is er sprake van 348 delicten. Deze gegevens werden verwerkt in onderstaande diagrammen.

Grafiek 1: aantal zaken die aanhangig werden gemaakt voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne tussen 1914-1918 per criminaliteitscategorie

¹⁵² RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 362, dossier 35, 1917.

Grafiek 2: aantal minderjarigen die werden aangeklaagd bij de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne tussen 1914-1918 per criminaliteitscategorie

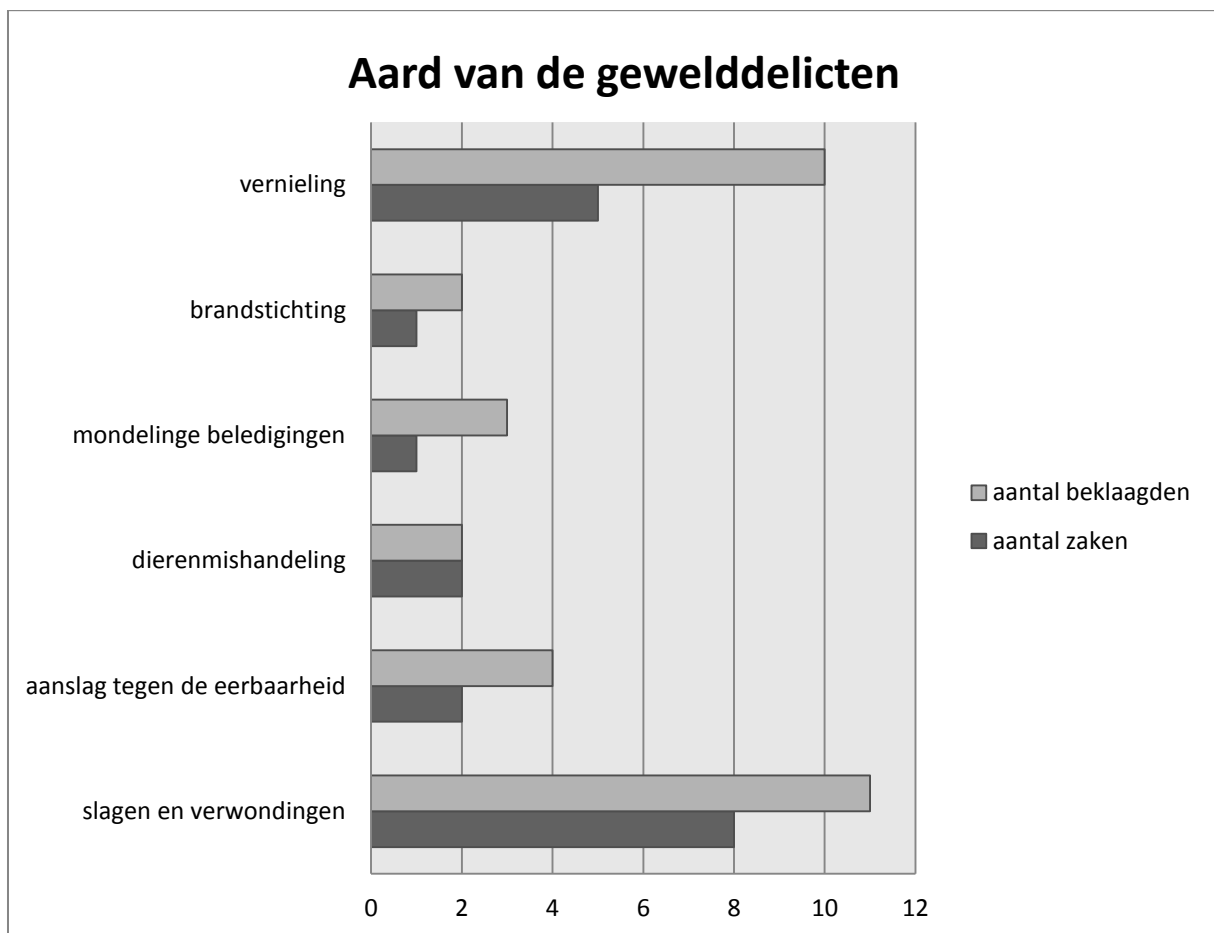
Uit beide cirkeldiagrammen kan worden afgeleid dat vermogensdelicten het vaakst voorkwamen en hiervoor ook de meeste minderjarigen voor de kinderrechtbanken moesten verschijnen. Alle categorieën worden hierna één voor één onder de loep genomen en uitvoerig besproken.

1.1.1. Geweldscriminaliteit

Onder geweldscriminaliteit ressorteren deze delicten die fysiek en psychisch geweld tegen andere personen en hun goederen of dieren inhouden. In de bestudeerde regio was sprake van een zestal verschillende delicten: slagen en verwondingen, brandstichting, aanslag tegen de eerbaarheid, dierenmishandeling, mondelinge beledigingen en vernieling.

In de arrondissementen Ieper en Veurne had de geweldscriminaliteit tijdens de bestudeerde periode maar een gering aandeel. Slechts in zestien delicten was sprake van geweldscriminaliteit. Dit komt overeen met 27 van de 266 aangeklaagde minderjarigen ofwel 10.2%.

Het lage aandeel van de geweldscriminaliteit onder de jeugddelinquentie in vergelijking met andere vormen van delinquentie, is niet zo opmerkelijk. Volgens Quetelet was het feit dat kinderen veel minder fysieke kracht bezaten om zich in te laten met het plegen van geweld hier de grootste reden voor. Zij waren lichamelijk beter geschikt voor bijvoorbeeld vermogensdelicten.¹⁵³ Daarenboven was de drempel om aangifte te doen van bepaalde vormen van geweldscriminaliteit, zoals seksuele agressie en verbaal geweld, aan de hoge kant.¹⁵⁴

Grafiek 3: aard van de gewelddelicten die voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne aanhangig werden gemaakt tussen 1914-1918

¹⁵³ A. Eggens, *Van daad tot vonnis*, p. 192.

J.M. Van Bemmelen, *Criminologie. Leerboek der misdaadkunde aan de hand van Nederlandse gegevens en onderzoeken*, Zwolle, 1952, pp. 223-227.

¹⁵⁴ A. Eggens, *Van daad tot vonnis*, p. 86-107.

De meest voorkomende vorm van geweldscriminaliteit was slagen en verwondingen. Dit kwam in acht zaken terug en elf minderjarigen werden hiervoor veroordeeld. Het fysieke geweld werd in alle gevallen gepleegd in de verblijfplaats van de minderjarigen. Meestal kwamen de minderjarigen ervan af met een berisping; maar in drie gevallen, trad de rechter doortastender op. Twee minderjarigen werden naar een weldadigheidsschool gestuurd en een andere naar een schoolkolonie. De kinderrechter liet zich hierbij waarschijnlijk leiden door het gedrag en de thuissituatie van de minderjarigen. In het geval van Karel S. komt dit duidelijk naar voren. Zijn vader werd namelijk omschreven als een dronkaard en zijn moeder als een ziekelijke vrouw, waardoor de opvoeding totaal verwaarloosd werd. Maar hoogstwaarschijnlijk had zijn “twistzieke” gedrag eveneens een invloed.¹⁵⁵

Brandstichting hoort ook thuis onder de geweldsdelicten. In onbezet België kwam dit onder de minderjarigen slechts éénmaal voor. De twee broers hiervoor verantwoordelijk, waren slechts acht en elf jaar oud en waren zich niet bewust van het gevaar dat spelen met geweerpatronen onder een strooien dak kon teweeg brengen. Deze jongens kwamen er dan ook met een berisping van af.¹⁵⁶

Bij de kinderrechter werden slechts twee zaken aanhangig gemaakt van aanslag tegen de eerbaarheid. In beide gevallen waren de minderjarige jongens. Opvallend is dat in de zaak van Angele G., het meisje het slachtoffer werd van een verkrachting maar in hetzelfde dossier werd vervolgd samen met haar daders voor zedenschennis. De rechter besliste haar, en de drie (mede)daders naar een weldadigheidsschool te sturen tot ze meerderjarig waren.¹⁵⁷ Uit het onderzoek van Jenneke Christiaens bleek het niet ongebruikelijk dat slachtoffers van seksueel geweld werden gestraft.¹⁵⁸ De gegevens waarover wij konden beschikken, kunnen ons onmogelijk een idee geven van de intensiteit van aanslagen tegen de eerbaarheid aangezien in de dossiers van de kinderrechtbanken enkel de minderjarige daders worden vermeld. Daarenboven is er bij dergelijke delicten sprake van grote onderrapportering.¹⁵⁹

Een ander delict dat onder geweldscriminaliteit wordt geplaatst, is de dierenmishandeling. Twee jongens werden hiervoor aangeklaagd bij de rechter. Slechts in één van beide gevallen kon echt gesproken worden van opzettelijke dierenmishandeling. Deze jongen kwam er met een berisping vanaf.¹⁶⁰

Vernieling hoort eveneens thuis binnen de geweldsdelicten. Tien minderjarigen moesten hiervoor voor de rechter verschijnen. Het bleek om redelijk kleine vormen van vernieling te gaan, zoals het afbreken

¹⁵⁵ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 8, dossier 33, 1916.

¹⁵⁶ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 8, dossier 9, 1917.

¹⁵⁷ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R641, nr. 8, dossier 31, 1916.

¹⁵⁸ J. Christiaens, *De figuur van de jeugddelinquent*, p. 66.

C. Lis en H. Soly, *Jeugd, criminaliteit en sociale netwerken*, p. 25.

¹⁵⁹ A. Eggen, *Van daad tot vonnis*, p. 86.

¹⁶⁰ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R641, nr. 8, dossier 32, 1916.

van een afsluiting of het aanbrengen van vernielingen in een platgebombardeerd gebouw. In de meeste gevallen volstond volgens de rechter een berisping maar drie broers werden toch naar een schoolkolonie gestuurd. Waarschijnlijk woog ook hier de thuissituatie meer door bij de rechter dan het werkelijke delict. Net zoals het feit dat deze jongens zich schuldig hadden gemaakt aan de laatste vorm van geweldscriminaliteit die voorkwam in de bestudeerde regio, namelijk mondelinge belediging. Hiervan werd slechts één zaak aanhangig gemaakt bij de kinderrechtbank. Een andere jongen, die zijn paard liet grazen op een akker en zo de oogst vernielde, werd naar een weldadigheidsschool gestuurd. Ook in dit geval zal het feit dat zijn moeder in de gevangenis zat en zijn broer in een weldadigheidsschool, een sterke invloed hebben gehad op het vonnis van de kinderrechter.¹⁶¹

1.1.2. Gezagscriminaliteit

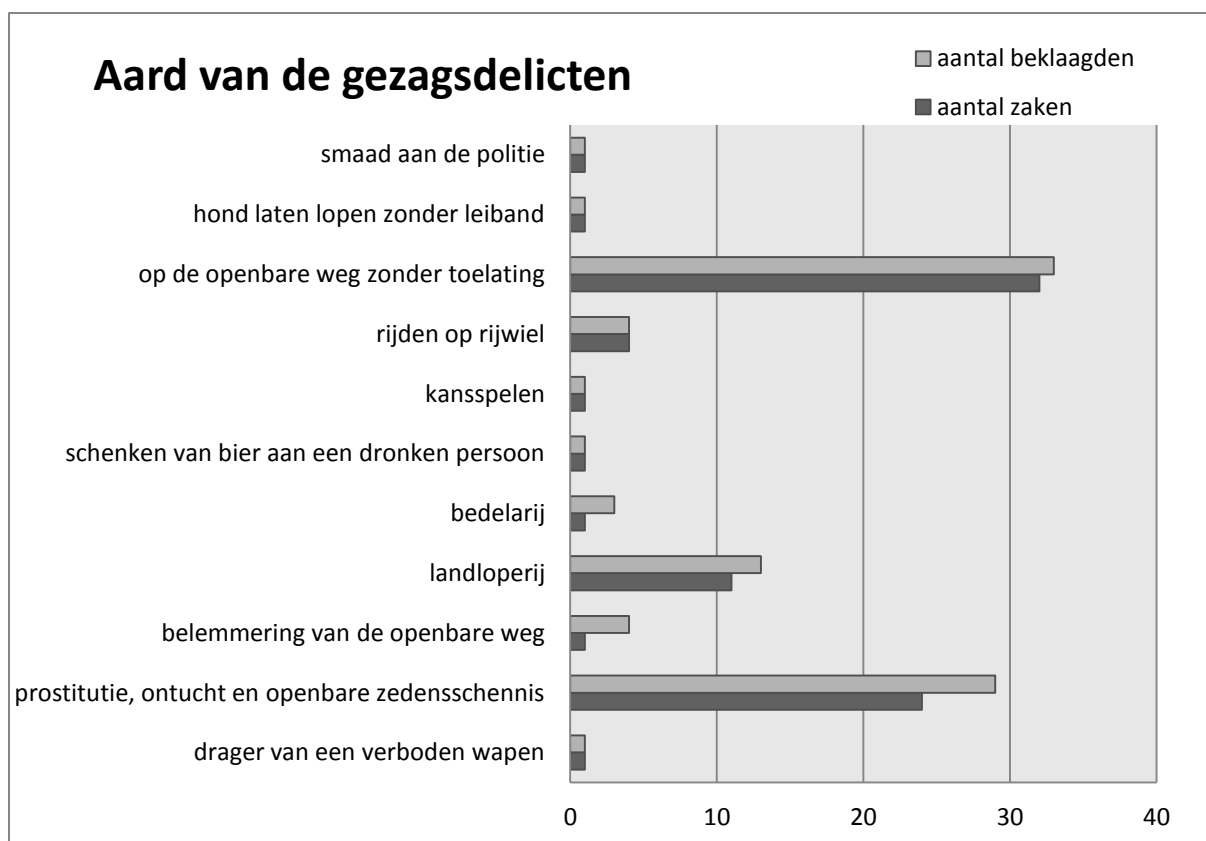
Onder gezagscriminaliteit worden de delicten gerekend die een storend effect hadden op het openbare leven, samen met de delicten tegen het openbaar gezag.¹⁶² Van alle zaken die voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne aanhangig werden gemaakt, bestond 27 procent uit gezagscriminaliteit. Dit was goed voor een zeventigtal zaken en 83 minderjarigen.

De koploper onder de gezagscriminaliteit is het zich bevinden op de openbare weg zonder toelating. Hiervoor werden 33 minderjarigen bij de kinderrechter op het matje geroepen. Slechts in één geval werden twee personen samen vervolgd voor dit delict. Dit bewijst dat dit een inbreuk was die vrijwel altijd alleen werd uitgevoerd. Slechts drie minderjarigen werden betrapt op een dergelijk misdrijf in hun eigen stad of dorp; het merendeel bevond zich in een buurtgemeente. Opvallend is wel dat meer dan 80% hiervan werd beschuldigd in het arrondissement Ieper. Dat er sprake was van een gedoogbeleid in het gerechtelijk arrondissement Veurne, blijkt uit de zaak van Jan L. en Nestor L. In hun dossier wordt verwezen naar het feit dat beide jongens vaak rondsletterden in de legerkampen, maar dit leek geen probleem te vormen.¹⁶³ In alle gevallen was de kinderrechter mild met dergelijke minderjarigen; allen kwamen ze ervan af met een berisping.

¹⁶¹ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 6, dossier 13, 1916.

¹⁶² A. Eggens, *Van daad tot vonnis*, p. 112.

¹⁶³ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 7, dossier 11, 1916.

Grafiek 4: aard van de gezagsdelicten die voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne aanhangig werden gemaakt tussen 1914-1918

Prostitutie, ontucht en openbare zedenschennis kwamen in het rijtje van gezagscriminaliteit eveneens veel aan bod. Wat precies kon worden verstaan onder deze termen is niet eenduidig; dit is vooral context- en persoonsgebonden. De visie van de bevolking in onbezet België rond dergelijke praktijken zullen in het vijfde deel van deze scriptie worden belicht.

Hier was de plaats van het delict meestal de verblijfplaats van het meisje. De rechters waren, in vergelijking met het misdrijf zich op de openbare weg bevinden zonder toelating, minder geneigd om komaf te maken met de klacht doormiddel van een berisping. Allen werden ze tot hun meerderjarigheid in een weldadigheidsschool geplaatst. Dit blijkt niet zo opmerkelijk te zijn.¹⁶⁴ Als we de gegevens van dichtbij bekijken, zien we dat ontucht, prostitutie en openbare zedenschennis voornamelijk werden aangeklaagd voor de kinderrechtbank in het gerechtelijk arrondissement Veurne. In dat van Ieper zijn slechts twee meisjes moeten verschijnen hiervoor, in tegenstelling met twintig in het arrondissement van Veurne. Waarschijnlijk was een zekere doorgedreven vorm van gedoogbeleid aanwezig in het arrondissement Ieper aangezien de toenmalige grootste stad van dit arrondissement, Poperinge, toch wel gekend was als een stad met een grote aanwezigheid van prostituties.¹⁶⁵

¹⁶⁴ P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 191.

¹⁶⁵ W. Wackenier, *Alveringem tijdens de Eerste Wereldoorlog*, p. 144.

Daarnaast behoorde landloperij tot één van de vaakst voorkomende vormen van gezagscriminaliteit; dertien gevallen waren hiervan bekend. De kinderrechtbanken traden doortastender op bij dit delict, een plaatsing in een instelling was gebruikelijk. Waarom dit precies werd gedaan, is moeilijk te bestuderen aangezien de dossiers van landloperij opmerkelijk weinig gevuld zijn. Dit is waarschijnlijk te wijten aan het feit dat negen van de dertien jonge landlopers niet uit de streek afkomstig waren. Hierdoor is een onderzoek naar hun thuissituatie heel wat moeilijker en hebben we enkel die informatie die de minderjarige zelf of enkele getuigen konden verschaffen. De landlopers werden praktisch allemaal alleen aangetroffen, met uitzondering van twee zaken waarbij het ging om twee minderjarige landlopers.

Uit onderzoek blijkt echter dat niet enkel landloperij, ontucht en zedeloosheid streng werden afgestraft, maar ook bedelarij.¹⁶⁶ In onbezet België is slechts één zaak gekend van drie broers en zussen die zich schuldig maakten aan bedelarij. Dit is opvallend weinig maar of er weldegelijk sprake was van enige vorm van gedoogbeleid, zal in de volgende delen aan bod komen. Deze zaak werd afgehandeld met een aantal berispingen ten aanzien van de minderjarigen en hun ouders.

Een viertal gevallen zijn gekend van minderjarigen die zonder de vereiste documenten reden op een fiets. Allen kwamen ze ervan af met een berisping met uitzondering van één meisje. M. Vermeiren maakte zich naast dit delict, eveneens schuldig aan ontucht en openbare zedenschennis. Deze laatste misdrijven wogen hoogstwaarschijnlijk meer door in het oordeel van de rechter om dit meisje tot haar meerderjarigheid in een weldadigheidsschool te plaatsen.¹⁶⁷

Andere vormen van gezagscriminaliteit kwamen minder frequent voor. Zo werd één minderjarige aangeklaagd voor het schenken van bier aan een dronken persoon. Een ander werd beschuldigd van smaad aan de politie en nog een andere van het vrij laten rondlopen van zijn hond. De rechter gaf hen hiervoor een berisping. Een andere minderjarige maakte zich meermaals schuldig aan het spelen van kansspelen en werd hiervoor tot zijn meerderjarigheid geplaatst in een weldadigheidsschool. Toch zal de getroffen maatregel veeleer een resultaat zijn van de door hem andere gepleegde delicten zoals landloperij en veelvuldige diefstal.¹⁶⁸

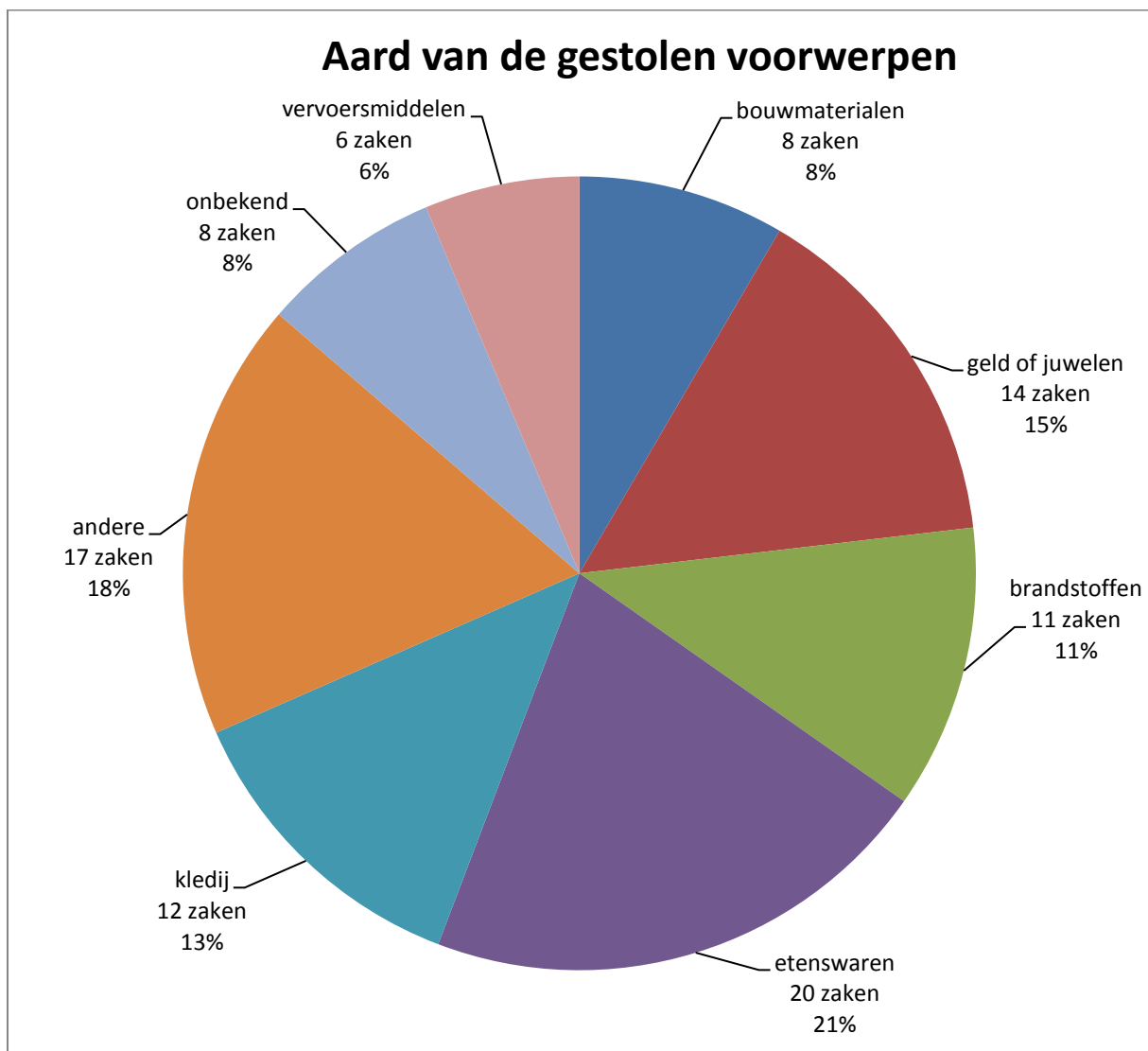
¹⁶⁶ P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 191.

¹⁶⁷ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 35, 1916.

¹⁶⁸ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360, dossier 45, 1916.

1.1.3. Vermogenscriminaliteit

Vermogensdelicten hebben betrekking op het ontvreemden van bezittingen en eigendommen van een andere persoon.¹⁶⁹ Uit de dossiers blijkt dat vermogenscriminaliteit werd opgedeeld in verschillende categorieën. Ofwel werden de minderjarigen beticht van diefstal, diefstal met braak, heling of verheling. De vermogensdelicten domineren met 37% duidelijk de aangeklaagde delicten. Dit is niet abnormaal zoals ook de onderzoeken van Jenneke Christiaens en Petra Deleu uitwezen.¹⁷⁰ Bovendien zijn diefstallen acties die voor minderjarigen redelijk makkelijk uitvoerbaar zijn.

Grafiek 5: Aard van de ontvreemde, verheelde en geheelde voorwerpen in de vermogensdelicten die voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne aanhangig werden gemaakt tussen 1914-1918

¹⁶⁹ A. Eggen, *Van daad tot vonnis*, p. 137.

¹⁷⁰ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer*, p. 128.

P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 153.

J. Christiaens, *De geboorte van de jeugddelinquent*, p. 99.

De voorwerpen die werden ontvreemd, verheeld of geheeld, zijn van uiteenlopende aard. In bovenstaand diagram werden ze in categorieën opgedeeld. Etenswaaren waren erg populair bij de stelende minderjarigen. Eenentwintig procent van de gestolen voorwerpen waren voedselproducten. Deze waren van uiteenlopende aard; er was sprake van chocolade, sinaasappels, rijsttaarten, appels, wijn, aardappelen, boter, vlees,... Maar eveneens landbouwproducten die nog niet geoogst waren, werden ontvreemd.

Geld en juwelen werden eveneens vaak gestolen. De waarde van deze zaken liep sterk uiteen. Eén iemand moest voor de rechter komen voor een diefstal van 0.75 frank. Meestal lag de waarde echter tussen de 2 en 15 frank. Slechts twee minderjarigen overschreden deze waarde, door een som te stelen van 42 en 100 frank.

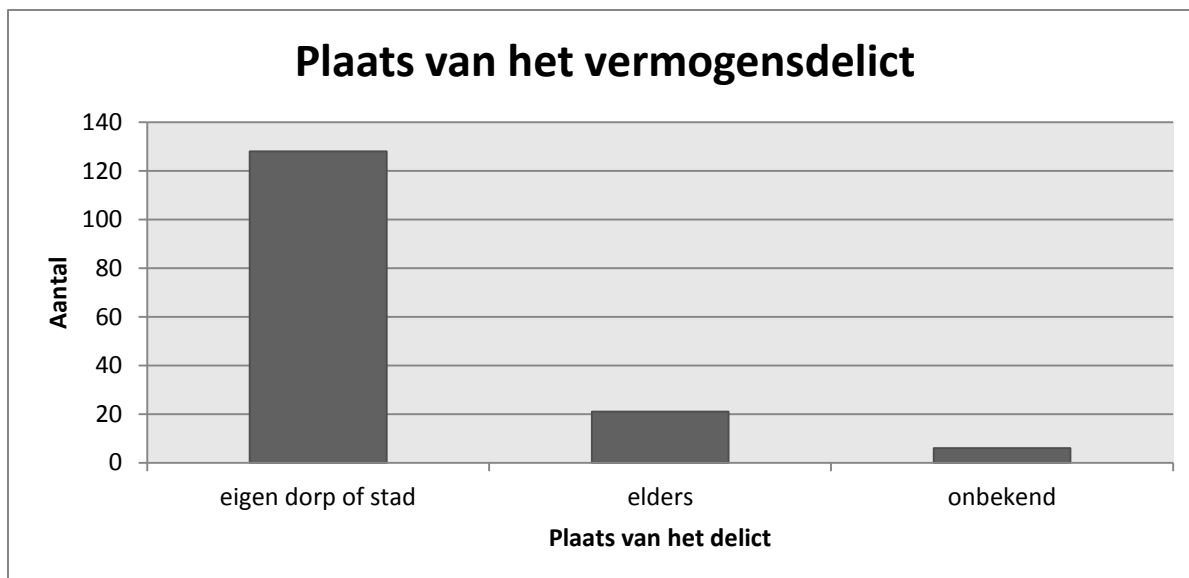
Overigens moesten een groot deel minderjarigen voor de rechter verschijnen wegens het stelen van steenkool. Iets minder dan de helft van deze minderjarigen werd echter niet schuldig bevonden en werd vrijgesproken. Dit kwam omdat enkelen onder hen beweerden dat ze deze kolen gekregen hadden van soldaten. Dit was overigens een vaak gebruikt argument in de dossiers betreffende vermogensdelicten.

Voorts behoorden eveneens bouwmaterialen zoals zink, lood, ijzer en planken tot de ontvreemde voorwerpen. Maar ook kledij bleek aantrekkelijk te zijn voor jonge dieven. Men stal onder andere schoenen, zijden zakdoeken, regenmantels,... Ook kledingstukken van de soldaten werden dikwijls ontvreemd. Kledij blijkt niet de enige vorm van voorwerpen van de troepen te zijn die gegeerd waren onder jonge dieven. Wanneer de slachtoffers van deze vermogensdelicten van naderbij worden bekeken, kan worden opgemerkt dat 46% van alle gestolen voorwerpen toebehoorden aan de verschillende legers die in de frontstreek resideerden. Dit zou echter het gevolg zijn van de vele materialen van de legereenheden die rondslingerden en door de burgers werden opgeraapt. Dit zorgde weliswaar voor heel wat ergernissen onder de troepen, met een hoop klachten als gevolg.¹⁷¹

In 83% van de gevallen pleegde de minderjarige het vermogensdelict in de verblijfplaats van de minderjarige. Dit was in 14% niet het geval. Dit blijkt geen uitzonderlijk gegeven te zijn. Het onderzoek dat door Albert Eggens werd uitgevoerd voor het Nederlandse Drenthe in dezelfde periode, had een gelijkaardig resultaat.¹⁷²

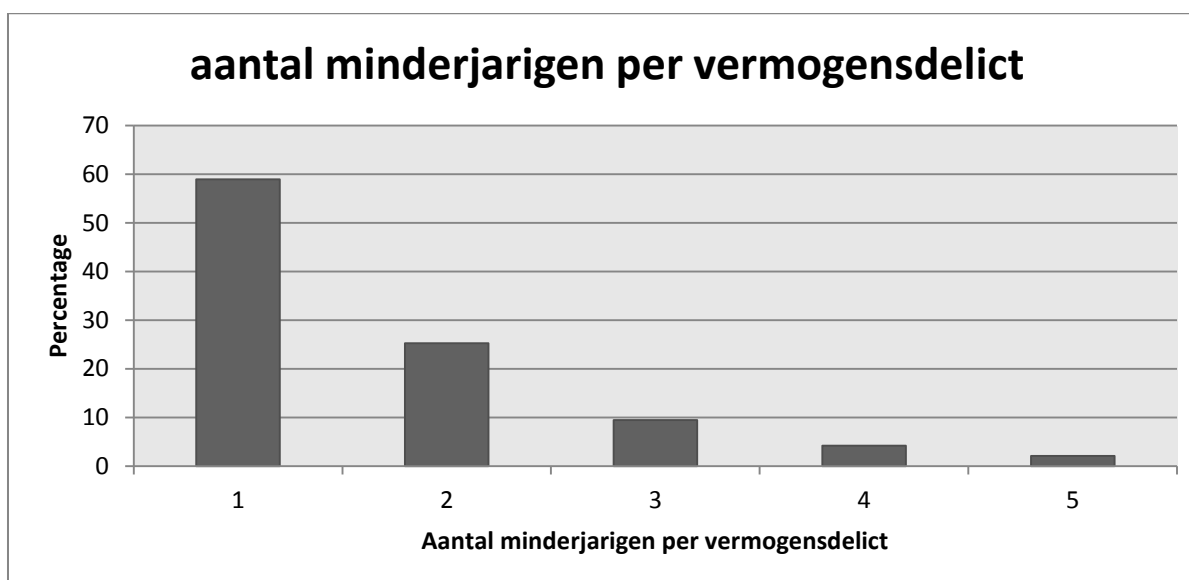
¹⁷¹ P. Chielens, D. Dendooven en H. Decoodt, *De laatste getuige*, p. 81.

¹⁷² A. Eggens, *Van daad tot vonnis*, p. 136.

Grafiek 6: locatie van de vermogensdelicten ten opzichte van de verblijfplaats van de minderjarige

Van de 155 minderjarigen die werden aangeklaagd omwille van diefstal, heling of verheling, werden 122 schuldig bevonden aan de misdrijven. 98 minderjarigen, werden hiervoor berispt. De overige minderjarigen werden ofwel naar een schoolkolonie gestuurd (vier minderjarigen), ofwel toegewezen aan een voogd (twee minderjarigen) ofwel in een weldadigheidsschool geplaatst (veertien minderjarigen). Hieruit blijkt duidelijk dat de kinderrechters een zekere vorm van begrip hadden voor deze delicten en er niet al te heftig op reageerden.

Grafiek 7: Percentage van het aantal minderjarigen dat betrokken was per vermogensdelict

De meeste minderjarigen waren alleen verantwoordelijk voor het aangeklaagde vermogensdelict. Het betreft 59% van de minderjarigen. In 25% van de zaken, waren ze met twee, in 10% met drie, in 4% met vier en in 2% met vijf minderjarigen. Er kan dus niet echt worden gesproken van dievenbendes of georganiseerde diefstal, maar veeleer van individuele gelegenheidsdiefstallen. Dit sluit aan bij de onderzoeksresultaten van Margo De Koster die zich toespitste op Antwerpse, vrouwelijke jeugddelinquenten in de eerste helft van de twintigste eeuw.¹⁷³

Heel wat criminologische studies zien een relatie tussen de gewelds- en vermogenscriminaliteit. Wanneer het aandeel geweldsdelicten daalt, stijgt het aandeel vermogensdelicten. Omdat deze studie beperkt is inzake tijdsperiode, kan dit moeilijk worden gestaafd. Wel kan worden vermeld dat heel wat minder minderjarigen voor de rechtbank moesten verschijnen voor geweldscriminaliteit in vergelijking met vermogenscriminaliteit. Het ging om respectievelijk 27 en 155 minderjarigen. Dit is opvallend omdat dieven logischerwijze toeslaan op een onbewaakt moment en bijgevolg moeilijker op te sporen zijn dan geweldplegers. Dit betekent dat de politionele krachten zeker en vast werk maakten van het opsporen van de daders van vermogensdelicten. Vermoedelijk is de economische situatie die de oorlog met zich meebracht, hierbij een stimulans geweest. Maar zoals reeds eerder aangehaald, moet eveneens rekening worden gehouden met het feit dat minderjarigen in het algemeen minder snel geneigd waren tot het plegen van geweld omwille van het ontbreken van fysieke kracht.¹⁷⁴

1.1.4. Oorlogscriminaliteit

In de bestudeerde dossiers werden 76 minderjarigen voor de kinderrechter gedaagd in 71 verschillende zaken voor oorlogsdelicten. Met zijn 27% bleek dit toch een relatief groot deel in beslag te nemen van de delicten die werden aangeklaagd bij de kinderrechter. Onder deze noemer ressorteren het hebben van illegale voorwerpen, het aanschaffen van inlichtingen, het niet respecteren van de avondklok en het illegaal verkopen. Dit laatste brengen we in de categorie oorlogscriminaliteit onder omdat uit de dossiers die werden bestudeerd, kan worden afgeleid dat quasi elke minderjarige die hiervoor werd betrappt ofwel producten verkocht die specifiek waren bedoeld voor de soldaten, zoals sigaretten, kranten of chocolade ofwel zich bevond in de ‘soldatenbarakken’.

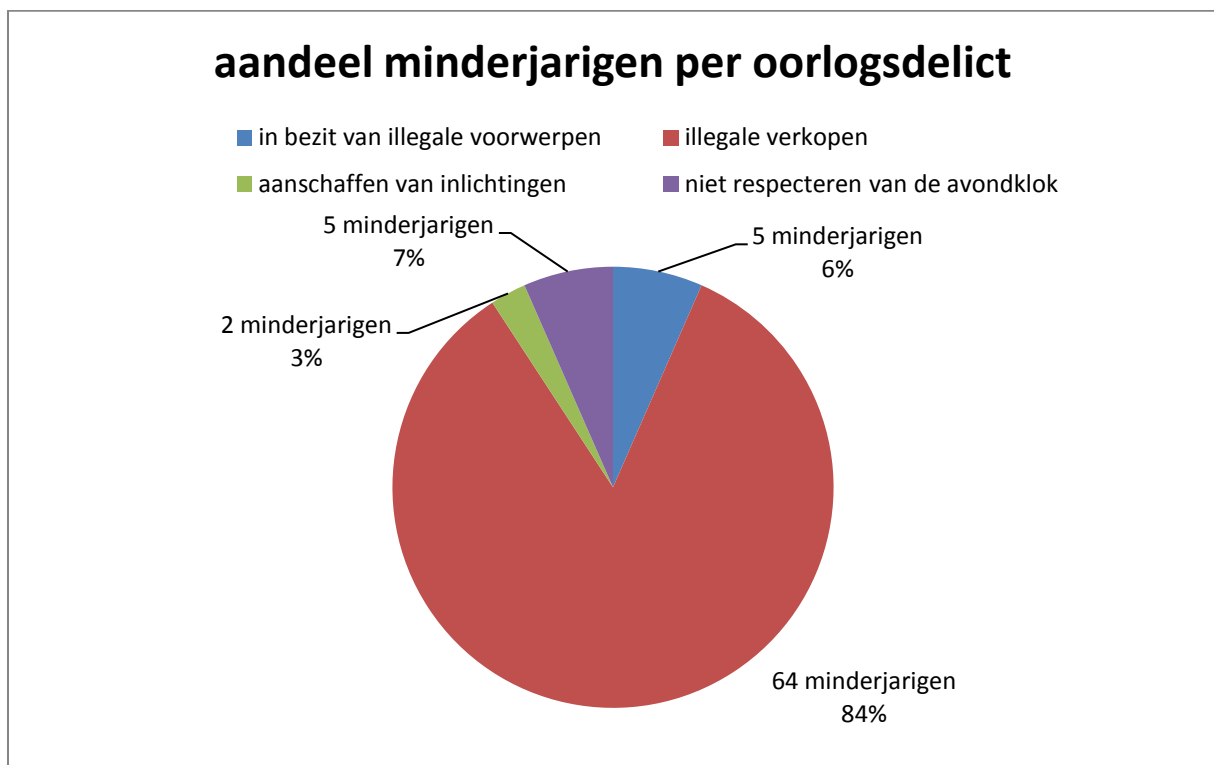
Zoals uit onderstaande grafiek kan worden afgelezen, werd het merendeel aanhangig gemaakt voor illegale verkopen. In twee gevallen was dit het verkopen van goederen boven de prijs. In alle andere gevallen was dit voor het zogenaamde “leuren zonder toelating”. Praktisch alle minderjarigen handelden alleen; slechts een viertal zaken zijn gekend waarbij dit niet het geval is.

¹⁷³ M. De Koster, *Weerbaar, weerspannig of crimineel?*, p. 178.

¹⁷⁴ A. Eggen, *Van daad tot vonnis*, pp. 140-192.

Het is opvallend dat van de 62 minderjarigen die voor dit delict voor de rechter verschenen, het om slechts drie minderjarigen gaat in het gerechtelijk arrondissement Veurne. De kans dat in het arrondissement Veurne nauwelijks zaken zouden worden verkocht werden door minderjarigen die hiertoe niet gemachtigd waren, lijkt miniem. Er kan dus worden gesteld dat in het arrondissement van Ieper veel meer aandacht werd besteed door de gendarmerie om jonge verkopers zonder permissie op te sporen en om ze niet te laten begaan. Waarschijnlijk is er hieromtrent sprake van een zeker gedoogbeleid in het arrondissement Veurne.

Opmerkelijk is dat van alle minderjarigen die hiervoor werden aangeklaagd, slechts tien voor de rechtbank moesten verschijnen in de jaren 1917-1918. Dit zou betekenen dat in vergelijking met de jaren 1915-1916 er een aantal verschuivingen zijn geweest. Misschien zag men dit in het begin van de oorlog als een ernstig probleem bij de minderjarigen, maar percipieerde men dit na verloop van tijd als een noodzakelijk kwaad in functie van het verwerven van een inkomen voor de gezinnen.

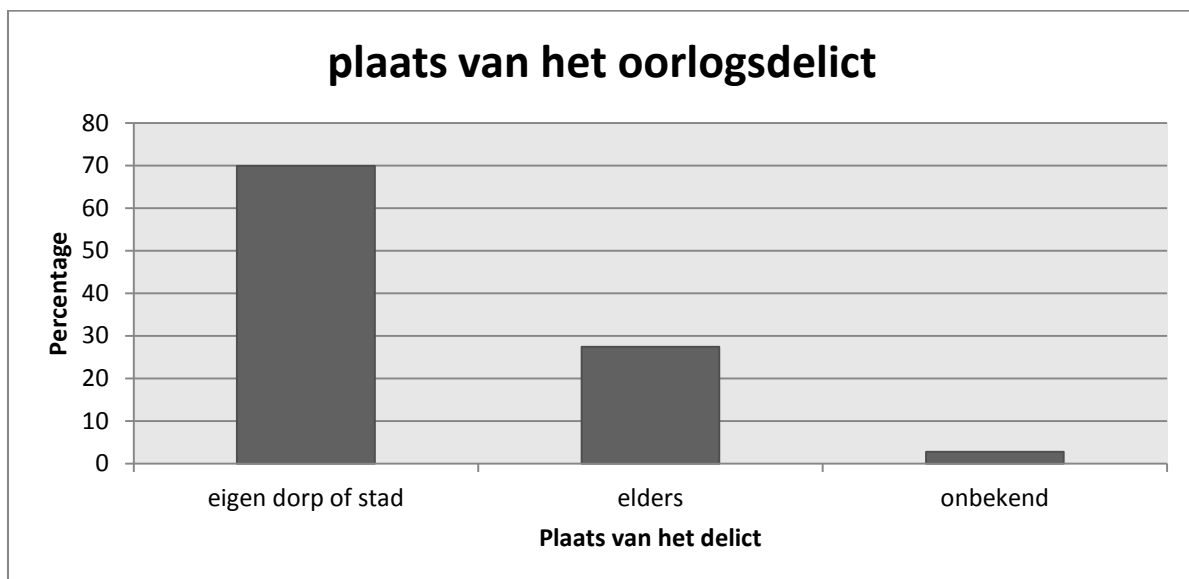
Grafiek 8: Aantal minderjarigen die per vorm van oorlogsdelict voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne moesten verschijnen tussen 1914-1918

Een aantal minderjarigen moest voor de kinderrechtbank verschijnen omdat ze in het bezit waren van duiven of van een soort bommen. Dit waren respectievelijk vier en één minderjarige(n). Deze minderjarigen werden gerekend onder de categorie ‘in bezit van illegale voorwerpen’.

In onbezet België werd een avondklok ingesteld die gedurende het verloop van de oorlog en de bedreigingen die deze vormde, werd bijgestuurd. Vijf minderjarigen moesten voor de kinderrechter verschijnen, omdat ze deze regel niet naleefden. Het is opvallend dat ook hier weer enkel zaken werden aanhangig gemaakt in het gerechtelijk arrondissement Ieper. Omdat het per slot van rekening maar gaat over een vijftal zaken, kan hier niet echt worden gesproken van een sluitend verband.

Onder het aanschaffen van inlichtingen, worden zaken begrepen die gevaarlijk zijn voor de staatsveiligheid en de landsverdediging. De minderjarigen die hiervoor werden aangeklaagd, hadden brieven geschreven over de oorlog. Het ene meisje werd vrijgesproken en de andere jongen kreeg slechts een berisping. De rechters moeten hierbij overtuigd zijn geweest van het beperkte gevaar dat deze konden vormen.

Alle minderjarigen die schuldig werden verklaard aan de oorlogsdelicten, kregen een berisping. Enkel één meisje werd voor het leuren zonder toelating ter beschikking gesteld van de regering tot ze meerderjarig was. Dit komt waarschijnlijk omdat G. Dufour reeds zestien jaar was en ze eerder al werd veroordeeld wegens het leuren zonder toelating en er dus sprake was van recidivisme.¹⁷⁵

Grafiek 9: locatie van de oorlogsdelicten ten opzichte van de verblijfplaats van de minderjarige

Uit bovenstaande grafiek kan worden afgeleid dat ook bij de oorlogsmisdrijven, het merendeel van de minderjarigen, zowat 70% toesloeg in het eigen dorp of de eigen stad.

¹⁷⁵ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 361, dossier 63, 1916.

1.1.5. Wangedrag en onbuigzaamheid

Indien de ouders van een minderjarige het nodig achtten, konden zij rechtstreeks een klacht indienen bij de kinderrechter wegens wangedrag en onbuigzaamheid. Deze klachten vormen een laatste categorie van criminaliteit. Ze worden niet gerekend bij de gezagscriminaliteit omdat de minderjarigen nog geen als strafbaar omschreven misdrijf hadden gepleegd. De kinderrechter ging in zes van de zeven gevallen mee in de klacht van de ouders; alle minderjarigen worden in een instelling geplaatst. In het andere geval had de kinderrechter geen bevoegdheid meer aangezien de minderjarige de leeftijd van achttien jaar had overschreden.

1.2. Recidivisme

Aangezien deze studie slechts betrekking heeft op vier specifieke levensjaren van de minderjarigen, is het niet eenvoudig om grote conclusies te trekken met betrekking tot het recidivisme bij de minderjarige delinquenten. Als we de bestudeerde periode bekijken, zijn er wel een aantal minderjarigen die in de bestudeerde jaren meermaals voorkomen in de gerechtelijke dossiers. Bij twintig van de 293 minderjarigen die voor de kinderrechter moesten verschijnen, was er zeker sprake van recidivisme. Het merendeel onder deze recidivisten moest zich in totaal twee maal voor de kinderrechtbank verantwoorden. In de meeste gevallen moest men meermaals verschijnen voor gelijkaardige misdrijven. Hieruit kan worden afgeleid dat de straffen die door de rechter werden bepaald, in de meeste gevallen berispingen, niet altijd het gewenste effect opleverden, met name recidivisme voorkomen.

Petra Deleu kwam tot de conclusie in haar studie omtrent jeugddelinquentie in het gerechtelijk arrondissement Leuven dat recidiverende minderjarige delinquenten voornamelijk minderjarigen waren die werden geplaatst in een instelling. Als oorzaak hiervan ziet zij het falen van de heropvoeding in de instellingen, maar ook dat het voornamelijk zou gaan over “de zwaardere gevallen”.¹⁷⁶ Of dit ook in de bestudeerde regio het geval was, is niet gemakkelijk na te gaan. Er is sprake van minstens één minderjarige die in een schoolkolonie werd geplaatst en nadien recidivisme pleegde. Toch kunnen dit er veel meer zijn geweest na 1918.

De kinderrechters traden vaak harder op bij recidivisten. Zeven van de twintig recidivisten kregen bij hun eerste vonnis een berisping, maar bij een tweede of derde volgde een plaatsing in ofwel een weldadigheidsschool, een schoolkolonie of de aanstelling van een voogd. Dit blijkt voornamelijk te gaan over de ietwat zwaarder gepercipieerde delicten zoals landloperij en diefstal. Toch betekent dit niet dat de kinderrechters automatisch zwaardere straffen oplegden aan recidivisten.

¹⁷⁶ P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 192.

1.3. Geografische spreiding

In dit kapittel wordt dieper ingegaan op de plaats van de delicten. Bij het bestuderen van elke criminaliteitscategorie afzonderlijk, kon reeds worden vastgesteld of de delicten werden uitgevoerd in de verblijfplaats van de minderjarige. Ook de delicten die opvallend sterk aanwezig waren in het arrondissement Ieper of Veurne, zijn eveneens al besproken. In dit kapittel wordt onderzocht of in bepaalde druk bevolkte gebieden al dan niet een concentratie was aan jeugddelinquentie en hoe dit eventueel kan worden verklaard.

In de regio achter het front kunnen we niet spreken van erg grote steden. Toch kan niet worden gezegd dat de regio bestond uit verschillende kleine dorpen; er waren weldegelijk een aantal drukbevolkte kernen zoals de steden Ieper, De Panne of Poperinge. De Eerste Wereldoorlog oefende een grote invloed uit op de bevolkingsdichtheid. Zo kwamen vele vluchtelingen in de regio hun toevlucht zoeken en verlieten grote delen van de plaatselijke bevolking hun thuis in de frontstreek -gedwongen of vrijwillig- en vluchtten richting Frankrijk.

Om enig idee te hebben van welke gebieden tijdens de Eerste Wereldoorlog kunnen worden omschreven als druk bevolkt, kunnen we ons baseren op het werk van Klaartje Vanbeselaere. Zij schreef een licentiaatsscriptie over de vluchtelingen in onbezet België en maakte per jaar een nauwkeurig overzicht van de bevolkings- en vluchtelingencijfers per dorp, gemeente of stad. Als we ons richten op de gebieden waar meer dan 5000 mensen verbleven, zien we dat tijdens de Eerste Wereldoorlog de gebieden van De Panne, Poperinge en Watou aan deze criteria voldeden. Het is vreemd dat zij Veurne niet meeneemt in haar analyse¹⁷⁷ aangezien deze regio “de enige gemeente die de naam ‘stad’ enigszins verdient” bleek te zijn geweest in het gerechtelijk arrondissement Veurne.¹⁷⁸ In deze verdere analyse zullen bijgevolg die vier centra worden samengenomen wanneer we het hebben over de stedelijke drukbevolkte gebieden.

De plaats van het delict werd in de dossiers doorgaans nauwkeurig genoteerd. Slechts bij acht zaken werd geen informatie gegeven over de plaats van het misdrijf. Uit ons onderzoek bleek dat de steden goed waren voor 56.9% van alle delicten. Dit blijkt te kloppen met de veronderstelling dat er in de landelijke gebieden meer sociale controle was. Maar dit resultaat is wel tegenstrijdig met de gegevens van Petra Deleu voor het arrondissement Leuven tijdens de Eerste Wereldoorlog en het interbellum die weergeven dat de delictfrequentie groter was in de landelijke gebieden dan in de steden. Ook tijdens de Tweede Wereldoorlog bleek hetzelfde merkbaar te zijn voor heel België.¹⁷⁹ Vermoedelijk ligt de

¹⁷⁷ K. Vanbeselaere, *Vluchtelingen in onbezet België*, pp. 60-78.

¹⁷⁸ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer*, p. 113.

¹⁷⁹ J. Dupréel, “La criminalité de droit commun en Belgique durant la deuxième guerre mondiale.” in : Commission internationale pénale et pénitentiaire. *Les effets de la guerre sur la criminalité*, 1951, Berne, p. 11. A. Eggens, *Van daad tot vonnis*, p. 81. P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 116.

oorzaak hiervan in het feit dat het moeilijk was om een onderscheid te maken tussen stedelijke en landelijke gebieden in onbezet België omwille van het continue bevolkingsverloop.

	stedelijke gebieden (in%)	landelijke gebieden (in %)
gewelddcriminaliteit	37,5	62,5
gezagscriminaliteit	35,8	64,2
waarvan ontucht en prostitutie	38,5	61,5
oorlogscriminaliteit	59,2	40,8
vermogencriminaliteit	67,7	32,3
wangedrag en onbuigzaamheid	50,0	50,0

Tabel 1: Geografische spreiding van de delicten per criminaliteitscategorie die aanhangig werden gemaakt bij de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne (1914-1918)

Wanneer wordt gekeken naar de aard van de delicten die voornamelijk plaatsvonden in de stedelijke gebieden, dan merken we op dat de vermogensdelicten zich voornamelijk daar afspeelden. Stelende minderjarigen waren hoogstwaarschijnlijk voornamelijk op zoek naar gebieden waar veel te rapen viel en waar ook snel kon worden weggevlucht. Dit was in de meer dichtbevolkte gebieden wellicht het geval.

Maar ook oorlogsdelicten kwamen veel voor in de stedelijke gebieden. Aangezien illegale verkopen het grootste deel van de oorlogsdelicten uitmaakten en deze het best werden uitgevoerd in gebieden waar een zekere afzetmarkt was, is het enigszins vanzelfsprekend dat de oorlogscriminaliteit voornamelijk in de steden werd opgetekend. Daarenboven was men in de stad eerder aangewezen op de aankoop van goederen in vergelijking met de landelijke gebieden waar men nog meer producten zelf kon verbouwen.

Op het eerste gezicht is het opvallend dat de gewelddcriminaliteit redelijk beperkt was in de stedelijke gebieden. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat men er zich toleranter voor opstelde, in vergelijking met het platteland waar iedereen iedereen kende. In het achterhoofd moet wel worden gehouden dat het hierbij slechts ging over 6% van alle voor de rechter aangeklaagde delicten waardoor hieromtrent geen grote conclusies kunnen worden getrokken. Dit is eveneens het geval voor de categorie ‘wangedrag en onbuigzaamheid’.

De gezagscriminaliteit situeerde zich voornamelijk in de landelijke gebieden. Dit is voornamelijk te verklaren door het feit dat minderjarigen nauwelijks in de stedelijke gebieden werden betrapt op het zich bevinden op de weg zonder toelating. Waarschijnlijk is dit te wijten aan het feit dat dergelijke minderjarigen die alleen liepen in de steden veel minder opvielen dan op het platteland. Het is opvallend dat ook gevallen van ontucht en prostitutie voornamelijk werden aangeklaagd vanuit de dorpen. Waarschijnlijk vielen dergelijke delicten veel meer op in een kleinere gemeenschap dan in de anonimiteit van de stedelijke gebieden. Bovendien mag niet worden vergeten dat tijdens de Eerste Wereldoorlog zelfs in de allerkleinste West-Vlaamse dorpen legerstroepen waren gevestigd.

1.4. Temporele spreiding

Het is eveneens van belang om na te gaan wanneer er sprake was van net meer of minder delicten. Ook daarover beschikken we over redelijk wat gegevens; het jaar van het misdrijf ontbreekt slechts in zeven gevallen. Uit de tabel valt af te leiden dat 1914 het minste delicten kende. Dit is vanzelfsprekend aangezien niet het volledige jaar werd meegenomen in het onderzoek, wat enkel de periode van de Eerste Wereldoorlog behandelt. Hetzelfde geldt voor het jaar 1918 waarin de maand december niet werd onderzocht. Voor de overige jaren kan worden geconcludeerd dat de meeste delicten die voor de kinderrechter werden aangeklaagd, werden gepleegd tijdens het hoogtepunt van de oorlog, namelijk in 1916. Alle criminaliteitscategorieën volgden deze tendens. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de tolerantiedrempels voor het aanklagen van bepaalde delicten bij de gerechtelijke instanties eerder hoog lagen bij het begin van de oorlog wegens de onwennigheid aan de nieuwe situatie. Wanneer de oorlog verder vorderde had men wellicht minder medeleven met de minderejarigen en daalde de tolerantiedrempel vervolgens wanneer bleek dat de situatie nog niet over was of niet verbeterde.

	Gewelds criminaliteit	Gezags criminaliteit	Vermogens criminaliteit	Oorlogs criminaliteit	wangedrag en onbuigzaamheid	TOTAAL
onbekend	0,0%	4,2%	0,0%	1,4%	42,9%	2,70%
1914	0,0%	4,2%	0,0%	0,0%	0,0%	1,2%
1915	23,5%	24,0%	20,2%	25,4%	0,0%	22,3%
1916	41,2%	46,5%	35,1%	54,9%	28,6%	43,8%
1917	23,5%	15,5%	34,0%	11,3%	28,6%	22,0%
1918	11,8%	5,6%	10,6%	7,0%	0,0%	8,1%

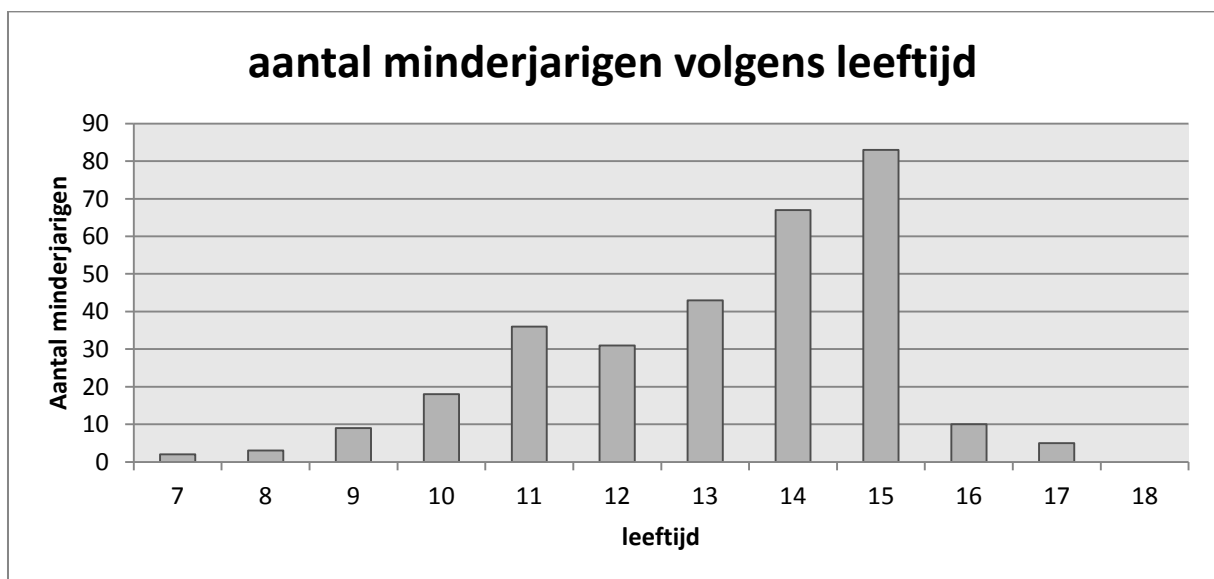
Tabel 2: Temporele spreiding van de delicten per criminaliteitscategorie die aanhangig werden gemaakt bij de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne (1914-1918)

2. Het daderprofiel

In dit hoofdstuk zullen we dieper ingaan op de achtergrond van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne moesten verschijnen ten tijde van de Eerste Wereldoorlog. Achtereenvolgens zullen we het hebben over de leeftijd van de minderjarigen en het geslacht.

2.1. Leeftijd

Ten eerste moet worden opgemerkt dat we niet van alle minderjarigen de exacte leeftijd weten op het moment van het delict. Dit komt omdat vaak de precieze datum van het delict of de geboortedatum van de minderjarige niet genoteerd werd. Van een vijftal minderjarigen is de leeftijd onbekend. Dit kan er ons echter niet van weerhouden om een aantal verbanden te leggen tussen de leeftijd ten tijde van het delict en de delicten zelf.

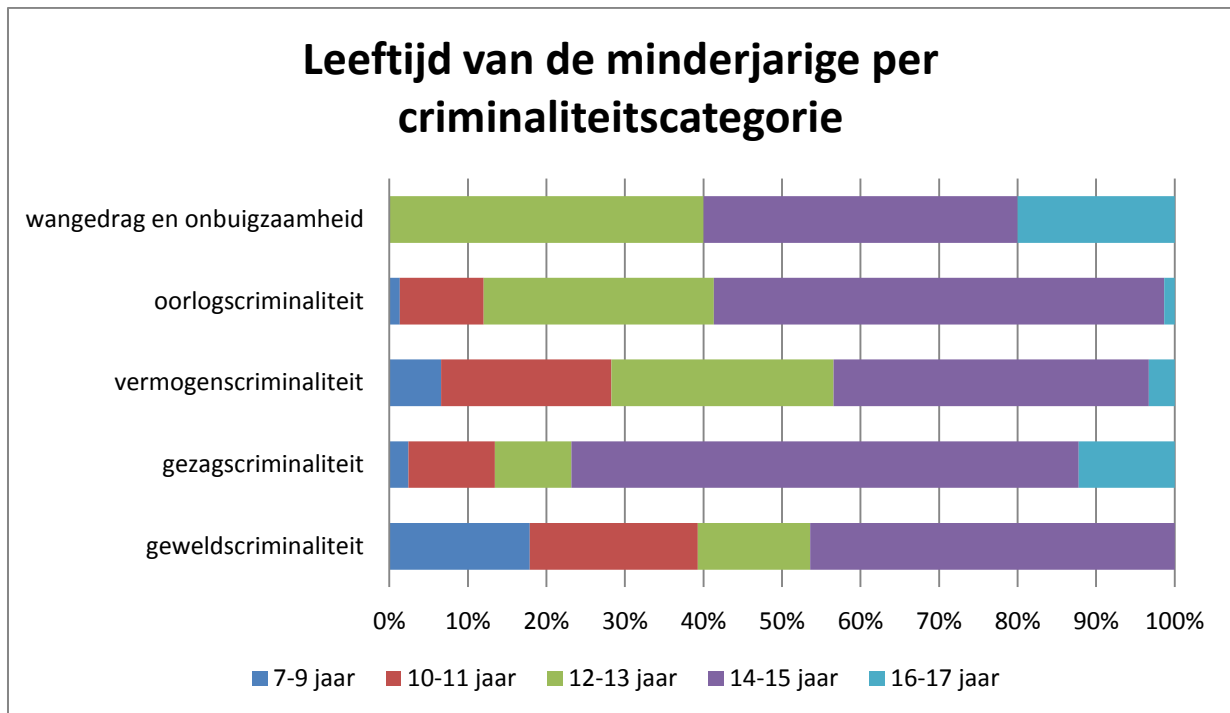

Grafiek 10: Leeftijden van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne moesten verschijnen (1914-1918)

De jongste leeftijd die werd opgemeten is zeven jaar. Dit betekent echter niet noodzakelijk dat jongere kinderen zich niet schuldig maakten aan bepaalde vormen van delinquentie. Hoogstwaarschijnlijk werden de consequenties van dergelijke misdrijven dan onderling geregeld. Dit is wellicht ook de reden waarom de jongste leeftijdsgroep, namelijk de zeven-, acht- en negenjarigen een beperkt aandeel hadden in de groep minderjarigen die voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne moesten verschijnen. Het betreft 4.56%.

Uit bovenstaand diagram blijkt overduidelijk de grote aanwezigheid van de 14-15jarigen. Bijna de helft van de minderjarigen, 48.86% om precies te zijn, was veertien of vijftien jaar. De leeftijdsgroep van zestien en zeventien jaar, is nauwelijks aanwezig in de dossiers. Dit is redelijk logisch aangezien

de kinderrechter enkel maar tot de leeftijd van achttien jaar bevoegdheden had voor landloperij, prostitutie en bedelarij. De overige inbreuken, werden naar de reguliere rechtbank doorverwezen.¹⁸⁰

Grafiek 11: leeftijd van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne moesten verschijnen (1914-1918) per criminaliteitscategorie

Wanneer de leeftijden worden opgedeeld volgens criminaliteitscategorie, zien we dat de leeftijden binnen de categorieën de algemene leeftijdscijfers grotendeels volgen; 14-15 jarigen zijn in alle categorieën sterk aanwezig.

In tegenstelling tot de andere vormen van delicten, blijkt de geweldsdelinquentie zich sterk te concentreren rond de 7 tot-9 jarigen. Dit is hoogstwaarschijnlijk te wijten aan het feit dat dit een actie is die erg toegankelijk was, ook voor de jongste leeftijdscategorieën, in die zin dat zij nog te jong waren om zich in te laten met andere vormen van vaakvoorkomende delicten zoals illegale verkoop, diefstallen of prostitutie.

Het wordt duidelijk dat wangedrag en onbuigzaamheid slechts voorkomen vanaf twaalfjarige leeftijd. Dit komt vermoedelijk omdat ouders pas de hulp van de kinderrechter inriepen wanneer het gedrag van hun kind, niet meer houdbaar was. Bij jongere kinderen had men wellicht nog meer geduld. Daarenboven speelt hier waarschijnlijk ook de komst van de puberteit vanaf twaalf jaar, wat vaak gepaard gaat met gedragswijzigingen, een beslissende rol.¹⁸¹

¹⁸⁰ A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, p. 6.

¹⁸¹ S. Humphries, *Hooligans or Rebels? An Oral History of Working-Class Childhood and Youth 1889-1939*, Oxford, 1981, p. 152.

leeftijd van de minderjarigen	aantal schuldig bevonden minderjarigen	aantal minderjarigen met een zware straf	Percentage minderjarigen met een zware straf
7 jarigen	1	0	0,00
8 jarigen	2	1	0,50
9 jarigen	7	1	0,14
10 jarigen	16	3	0,19
11 jarigen	30	10	0,33
12 jarigen	28	4	0,14
13 jarigen	39	7	0,18
14 jarigen	60	18	0,30
15 jarigen	78	16	0,21
16 jarigen	10	2	0,20
17 jarigen	4	2	0,50
Totaal	283	64	0,23
Gemiddelde			0,24

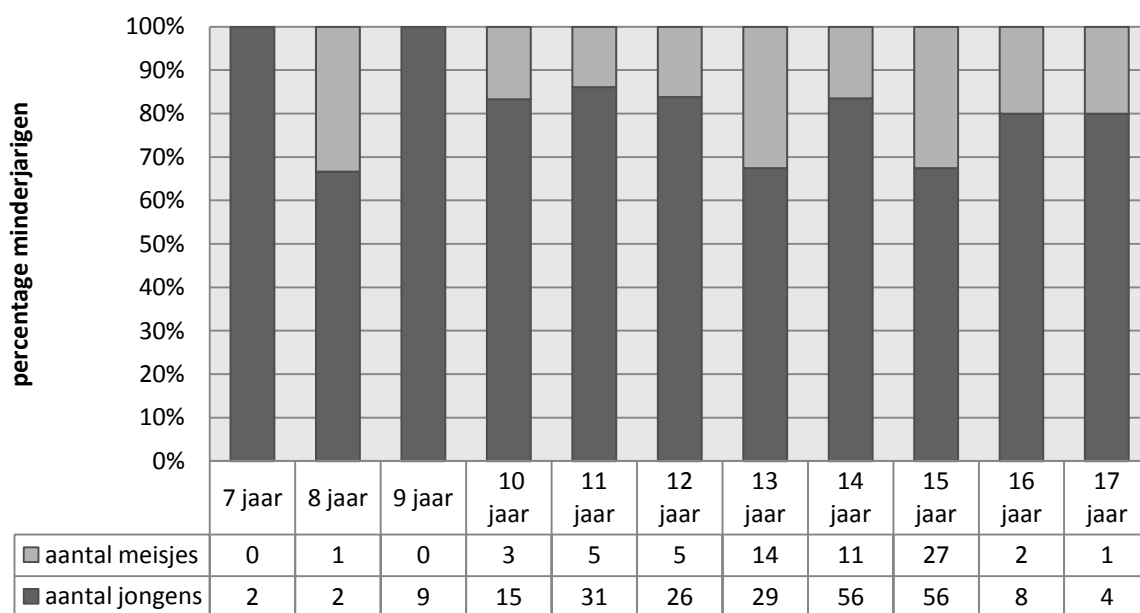
Tabel 3: relatie tussen de strafbepaling en de leeftijd van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne moesten verschijnen (1914-1918)

Het is interessant om na te gaan of de leeftijd een mogelijke invloed had op het vonnis van de kinderrechter. Van de 283 minderjarigen die schuldig werden bevonden door de kinderrechter, werden 64 minderjarigen onder de hoede gebracht van een weldadigheidsschool, andere personen of organisaties zoals een schoolkolonie, of werden ter beschikking gesteld van de regering. Als we kijken naar onderstaande grafiek, kan worden afgeleid dat de rechter de leeftijd niet als een determinant zag bij het vellen van het vonnis. Gemiddeld bleek 24% van de schuldig bevonden minderjarigen geen berisping te krijgen van de rechter. In bepaalde leeftijdscategorieën was deze wel lager of hoger dan het gemiddelde, maar dit bleken geen grote pieken of dalen te zijn. Dit was wel het geval bij de zeventienjarigen. Dit kan simpelweg worden verklaard door het feit dat de kinderrechter wel nog bevoegdheden had voor minderjarigen boven de zestien jaar, maar dan enkel in deze delicten die werden gepercipieerd als behoorlijk ernstig. Op deze manier is het logisch dat deze minderjarigen er niet zomaar vanaf kwamen met een berisping.

Wanneer wordt gekeken naar de leeftijd opgedeeld volgens geslacht, zien we dat het aandeel van de meisjes groter begint te worden vanaf de leeftijd van dertien jaar. Uit het onderzoek van Petra Deleu blijkt dat in de leeftijdscategorie 16 tot-19 jaar de helft van de minderjarigen bestond uit meisjes.¹⁸² Dit is bij de door ons onderzochte populatie absoluut niet het geval; de verhoudingen tussen de jongens en de meisjes blijft constant tot zeventien jaar. Meer informatie over de verhouding tussen de geslachten, kan worden gelezen in het volgende kapittel.

¹⁸² P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 145.

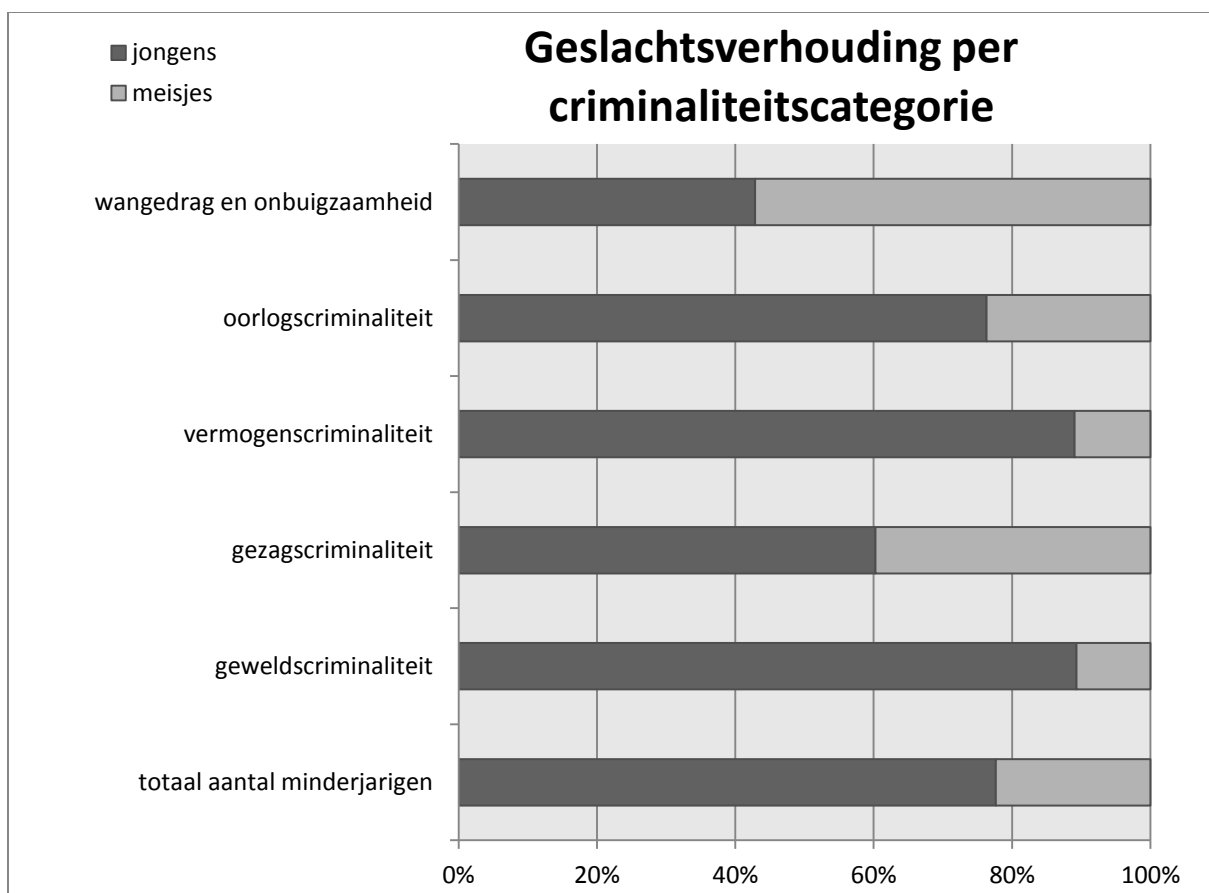
Leeftijd van de minderjarigen volgens geslacht

Grafiek 12: leeftijd per geslacht van de minderjarigen die moesten verschijnen voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne (1914-1918)

2.2. Geslacht

Het is erg interessant om na te gaan welke verhouding er was tussen mannelijke en vrouwelijke minderjarige delinquenten. Na literatuurstudie kan worden verondersteld dat jongens een groter aandeel zouden hebben in de gerechtelijke statistieken.¹⁸³ Dit blijkt uit de gegevens van de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne ook daadwerkelijk het geval te zijn. Over het algemeen waren slechts 22% van de minderjarigen die voor de rechter verschenen meisjes. Dit loopt gelijk met de resultaten van Jenneke Christiaens over jeugddelinquentie in Antwerpen in de negentiende eeuw waarbij meisjes 13-19% uitmaakten van alle minderjarigen die voor de kinderrechtbank moesten verschijnen.¹⁸⁴ Ook uit het onderzoek van Petra Deleu over het gerechtelijk arrondissement Veurne in het jaar 1915 bleek 25.8% van de minderjarigen meisjes te zijn.¹⁸⁵

Grafiek 13: Geslachtsverhoudingen van de minderjarigen aangeklaagd voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne (1914-1918) per criminaliteitscategorie

¹⁸³ J. Junger-Tas, *Verborgene jeugddelinquentie*, pp. 9-10.

C. Lis en H. Soly, *Jeugd, criminaliteit en sociale netwerken*, p. 22.

K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer*, p. 152.

¹⁸⁴ J. Christiaens, *Jeugdcriminaliteit, een apart probleem?*, p. 290.

¹⁸⁵ P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 104.

criminaliteitscategorie	aantal jongens	aantal meisjes
geweldscriminaliteit	25	3
gezagscriminaliteit	50	33
vermogenscriminaliteit	137	17
oorlogscriminaliteit	58	18
wangedrag en onbuigzaamheid	3	4

Tabel 4: Geslachtsverhoudingen van de minderjarigen aangeklaagd voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne (1914-1918) per criminaliteitscategorie

Als we de geslachtsverhoudingen bestuderen per criminaliteitscategorie, dan merken we dat meisjes sneller voor de rechter moesten verschijnen voor gezagsdelicten. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat onder de gezagsdelicten onder andere prostitutie, ontucht en openbare zedenschennis ressorteren en hiervoor praktisch alleen maar meisjes werden vervolgd. Wat wangedrag en onbuigzaamheid betreft, merken we eveneens een grotere aanwezigheid van meisjes in vergelijking met het algemeen gemiddelde. Dit geeft echter een vertekend beeld aangezien het hierbij slechts ging over een zevental minderjarigen. Vermogenscriminaliteit werd in 89 % van de gevallen gepleegd door jongens. Eveneens 89% van de minderjarigen die beticht werden van geweldscriminaliteit waren jongens. Dit is waarschijnlijk te wijten aan de fysiek sterkere kracht van jongens.

Dat meisjes minder vaak naar de kinderrechter werden gebracht, is aangetoond, maar werden ze ook op dezelfde wijze gestraft als de jongens? Dit blijkt uit het onderzoek van Junger-Tas niet het geval te zijn; meisjes zouden zwaardere straffen krijgen dan jongens.¹⁸⁶ Ook ons onderzoek bekwam gelijkaardige resultaten. 15.8% van de jongens werden geplaatst in een instelling of werden ter beschikking gesteld van de regering. Bij de meisjes was dit 39.3%. Dit kan echter niet los worden gezien van het feit dat meisjes voornamelijk werden aangeklaagd voor de zwaarder gepercipieerde delicten zoals prostitutie, ontucht, openbare zedenschennis, wangedrag en onbuigzaamheid. Bijgevolg kan worden geconcludeerd dat men minder snel geneigd was om gerechtelijke stappen te ondernemen bij vrouwelijke jeugddelinquenten, maar dat deze wel zwaardere maatregelen werden opgelegd.

¹⁸⁶ J. Junger-Tas, *Verborgene jeugddelinkwentie*, pp. 162-163.

3. Besluit

In dit derde deel werden de bevindingen uit het archiefonderzoek van de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne besproken. We willen nogmaals benadrukken dat deze cijfers wellicht veraf liggen van de werkelijk gepleegde criminele feiten; we hebben enkel informatie over de zaken die bij de kinderrechtbanken aanhangig werden gemaakt. Hieruit blijkt dat de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken moesten verschijnen, zich voornamelijk inlieten met vermogens-, oorlogs- en gezagsdelicten.

Dat de vermogensdelicten in dit rijtje staan hoeft niet te verwonderen wanneer we daarrond de literatuur raadplegen. Bovendien was dit een delict dat erg toegankelijk was voor kinderen. De meeste minderjarigen kwamen ervan af met een berisping. Het is belangrijk op te merken dat er hoogstwaarschijnlijk geen sprake was van dievenbendes. Voornamelijk de inwoners van stedelijke gebieden waren slachtoffer van dergelijke misdrijven. Maar ook de verschillende troepen waren mikpunten voor de jonge dieven. De oorzaak hiervan moet wellicht worden gezocht in een sterke intolerantie van de legereenheden tegenover diefstal.

De gezagscriminaliteit had betrekking op heel wat verschillende delicten. Het is echter opvallend dat het zich zonder toelating aantreffen op de openbare weg, een delict is dat erg vaak voorkwam. Toch werd dit nauwelijks afgestraft. Prostitutie, openbare zedenschennis en ontucht waren eveneens redelijk sterk aanwezig. Dergelijke delicten die voor de kinderrechtbanken aanhangig werden gemaakt, werden voornamelijk uitgevoerd op het platteland. Een mogelijke verklaring hiervoor zou de grotere anonimiteit in de steden kunnen geweest zijn. Hoewel landloperij maar zeer zelden voorkwam in de dossiers van onbezet België; was dit nog minder het geval voor bedelarij. Bij de gezagscriminaliteit zien we duidelijk dat de arrondissementen elk een verschillend beleid voerden met geheel andere aandachtspunten. In het gerechtelijk arrondissement Ieper werden vele minderjarigen aangeklaagd wegens het zonder toelating bevinden op de openbare weg, en dit voornamelijk in de landelijke gebieden, terwijl in Veurne voornamelijk prostitutie, openbare zedenschennis en ontucht werd aangeklaagd.

Hoewel op het eerste gezicht kan worden gedacht dat de oorlogsdelicten sterk zouden worden afgestraft, was dit eigenlijk niet het geval. Dit komt hoofdzakelijk omdat het merendeel van de oorlogsdelicten, namelijk het illegaal verkopen van goederen, werd bestraft met een berisping. Omwille van het grote aandeel van clandestiene handel, die voornamelijk in de steden een afzetmarkt vond, werd oorlogsdelinquentie typisch voor een stedelijk milieu. Daarenboven verschenen voornamelijk minderjarigen voor de rechtbank van Ieper voor deze misdrijven. Het is merkwaardig dat het aantal oorlogsdelicten sterk verminderde gedurende het verloop van de oorlog. Dat voor die delicten in de jaren 1917 en 1918 minder minderjarigen hiervoor moesten verschijnen, moet verklaard

worden door het feit dat men minder aandacht begon te besteden aan overtredingen hiertegen en men het begon te beschouwen als een noodzakelijk kwaad.

Van alle aangeklaagde delicten had de geweldscriminaliteit maar een klein aandeel. Dit is op zich niet vreemd aangezien geweld bij minderjarigen sowieso niet vaak wordt omschreven als grootschalig omwille van hun gebrek aan fysieke kracht. Bovendien is de aangiftebereidheid bij bepaalde vormen van geweldscriminaliteit redelijk beperkt. Dit zien we bijvoorbeeld duidelijk naar voren komen bij verkrachting en mondelinge beledigingen. We merken wel op dat het voornamelijk jongens waren die zich moesten verantwoorden voor de kinderrechtbank voor geweld; vermoedelijk speelt hun fysieke sterkte hierbij een determinerende rol.

Een categorie die ietwat uit de boot valt is de klacht tegen onbuigzaamheid en wangedrag omdat dit een vorm van preventieve actie was op een toekomstig misdrijf. Dit kwam niet vaak voor in de dossiers. Toch blijkt dat de kinderrechters bijna altijd een plaatsing in een instelling oplegden hiervoor ondanks het feit dat er nog niet specifiek sprake was van een als misdrijf omschreven feit.

Meisjes en de lagere leeftijdscategorieën moesten minder snel bij de kinderrechtbank verantwoording afleggen. Dat dit bij meisjes het geval was, is niet abnormaal wanneer dit wordt vergeleken met andere studies. Zij werden dan ook meer aangeklaagd voor de ernstig gepercipieerde delicten zoals ontucht, zedeloosheid, wangedrag en onbuigzaamheid.

Jeugddelinquentie binnen de oorlogscontext

Onderzoek naar de invloed van de Eerste Wereldoorlog op de criminaliteit, werd net na de gebeurtenissen van '14-'18 reeds gevoerd door wetenschappers uit verschillende disciplines. In de jaren '20 voerden de doctoraatsstudenten geneeskunde Cherfils en Juncker onderzoek naar wat de regio's Lyon en Alsace-Lorraine betrof. Yocas maakte in 1926 zijn doctoraatsthesis aan de rechtenfaculteit over hetzelfde onderwerp over de verschillende West-Europese landsgrenzen heen. Allen belichtten ze dezelfde invalshoek, namelijk een kwantitatieve studie met als centrale vraag of er al dan niet meer of minder geweld was tijdens de oorlogsperiode.¹⁸⁷

Uit deze werken blijkt dat de Eerste Wereldoorlog een diepe invloed uitoefende op de aard en het volume van de delinquentie. Voornamelijk bij minderjarigen en bij vrouwen zou hiertussen een sterk verband liggen.¹⁸⁸ In dit hoofdstuk wordt nagegaan welke invloed de Eerste Wereldoorlog precies uitoefende op de jeugddelinquentie. Dit wordt redelijk ruim opgevat. Ten eerste wordt nagegaan of er sprake was van al dan niet meer delicten tijdens de Eerste Wereldoorlog en de aard van deze delicten ten opzichte van voor- en naoorlogs België. De vergelijking van de delicten tussen bezet en onbezet België zal eveneens worden behandeld. Maar ook de functionering van de verschillende organen die een rol speelden in de conflictregeling zullen onder de loep worden genomen. Verder zal worden gefocust op de getuigenissen en verklaringen die de minderjarigen aflegden, om een beeld te schetsen van hoe zij deze oorlog ervoeren en meemaakten. Zo zal bijvoorbeeld worden nagegaan wat de grote aanwezigheid van de troepen deed met de kinderen.

Ook bij dit deel moet worden opgemerkt dat – tenzij anders vermeld- alle gegevens voor de gerechtelijke arrondissementen Ieper en Veurne in de tabellen afkomstig zijn uit het gevoerde archiefonderzoek.¹⁸⁹

¹⁸⁷ P. Yocas, *L'influence de la Guerre Européenne sur la criminalité*, Parijs (doctoraatsverhandeling Université de Paris), 1926, p. 116 (promotor : prof. M. Donnedieu De Vabres).

J. Cherfils, *L'évolution de la criminalité des mineurs au-dessous de 18 ans, pendant la guerre 1914-1918 dans la région lyonnaise*, Lyon (doctoraatsverhandeling Université de Lyon), 1921, p. 56 (promotor Prof. E. Martin).

P. Juncker, *Causes et préventions de la criminalité en Alsace-Lorraine avant, pendant et après la guerre*, Straatsburg (doctoraatsverhandeling Université de Strasbourg), 1923, p. 76 (promotor Prof. M. Chavigny).

¹⁸⁸ P. Cornil, "Introduction." in: Commission internationale pénale et pénitentiaire, *Les effets de la guerre sur la criminalité*, 1951, Berne, p. V.

P. Yocas, *L'influence de la Guerre Européenne sur la criminalité*, p. 5.

¹⁸⁹ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 1, 1914-1919.

RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360-363, 1914-1919.

RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 6-9, 1914-1919.

RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R641, nr. 8, 1914-1919.

1. De intensiteit van de jeugddelinquentie tijdens 1914-1918

Om te kunnen spreken van de intensiteit van de jeugddelinquentie tijdens de Eerste Wereldoorlog, moet men in het achterhoofd houden dat de als normaal beschouwde normen en waarden in een oorlogscontext door elkaar werden geschud. Zo is het denkbaar dat men minder tolerant was voor diefstallen van etenswaren wanneer men zelf nauwelijks kon rondkomen en dat bedelarij in een dergelijke context meer vanzelfsprekend werd.

Heel wat studies blijken hetzelfde resultaten aan te tonen, namelijk dat een oorlog gepaard ging met een sterke stijging van de criminaliteitscijfers bij minderjarigen.¹⁹⁰ Uit het onderzoek van Aurore François over de gerechtelijke arrondissementen Charleroi en Brussel, blijkt dit tijdens de Eerste Oorlog weldegelijk het geval te zijn. Zij verklaarde de vermeerdering van de jeugddelinquentie met behulp van psychologische, materiële en morele factoren.¹⁹¹

Is deze toename ook merkbaar in onbezet België? Deze vraag kan worden opgelost met behulp van de cijfergegevens van het jaar 1921. Hieruit blijkt dat voor het gerechtelijk arrondissement Veurne 190 minderjarigen werden vervolgd en voor dat van Ieper 188.

Jaar	Arrondissement Ieper	Arrondissement Veurne
1914	0	2
1915	16	24
1916	97	60
1917	40	28
1918	26	19
1919	7	1
1921 ¹⁹²	188	190

Tabel 5: Totaal aantal aangeklaagde minderjarigen voor de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne (1914-1921)

Wanneer we dit vergelijken met de oorlogsjaren, merken we onmiddellijk op dat heel weinig minderjarigen in de jaren 1914 en 1919 werden aangeklaagd. Dit kan worden verklaard doordat wij enkel gegevens hebben die betrekking hebben op de oorlogsperiode zelf; wat het jaar 1914 betreft, is dat dan bijvoorbeeld vanaf oktober. Van het jaar 1919 bestudeerden we enkel de minderjarigen die werden aangeklaagd voor een delict die geschiedde tijdens de Eerste Wereldoorlog. Als beide jaren buiten beschouwing worden gelaten, dan zien we dat het aantal aangeklaagde minderjarigen

¹⁹⁰ J. Dupréel, *La criminalité de droit commun*, p. 12.

K.O. Christiansen, "Crime in Denmark from 1937 to 1948." in: Commission internationale pénale et pénitentiaire, *Les effets de la guerre sur la criminalité*, 1951, Berne, p.54.

J. Cherfils, *L'évolution de la criminalité des mineurs*, p. 53.

P. Yocas, *L'influence de la Guerre Européenne*, p. 23.

A. François, *Guerres et délinquance juvénile*, p. 83.

¹⁹¹ A. François, *Guerres et délinquance juvénile*, p. 378.

¹⁹² P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 83.

opmerkelijk kleiner was tijdens de Eerste Wereldoorlog. Dit kan deels worden verklaard door de verminderde interesses bij de officiële instanties om jeugddelinquentie actief op te sporen en te bestraffen. Maar veeleer speelde ook de verhoging van de tolerantie tegenover bepaalde vormen van criminaliteit, een aanzienlijke rol hierin.

Om hiervan een beter inzicht te krijgen, is het noodzakelijk om elke criminaliteitscategorie afzonderlijk te bestuderen. Dit wordt gedaan aan de hand van de resultaten van ons onderzoek naar de jeugddelinquentie in Ieper en Veurne. Deze zullen worden vergeleken met de onderzoeksresultaten van Wets en Maus die zich toedegden op het ganse Belgische grondgebied tussen de jaren 1913 en 1929.¹⁹³ Maar ook de resultaten van Petra Deleu en Aurore François zullen bij de hand worden genomen om een vergelijking te kunnen maken tussen bezet en onbezet België.¹⁹⁴

1.1. Geweldscriminaliteit

Norbert Elias had het in zijn civilisatietheorie over hoe sociaal geweld sinds de vroegmoderne tijd geleidelijk afzwakte en de mensen langzaam maar zeker andere, en volgens onze normen betere, gewoonten en zeden aanmaten. Hierbij vormden de oorlogstijden echter een uitzondering. In een dergelijke context werd geweld als alledaags beschouwd.¹⁹⁵ Spierenburg wijst er echter op dat dit geen groots effect had op persoonlijke gedragingen.¹⁹⁶ Hoewel deze studie zich maar beperkt tot de jeugdcriminaliteit in twee gerechtelijke arrondissementen, is het toch interessant om na te gaan wat dit grootschalig geweld mogelijk is teweegbracht bij de intensiteit en de aard van de geweldsdelicten onder minderjarigen.

Jaar	Percentage
1915	7,2%
1916	7,9%
1917	6,4%
1918	16,1%

Tabel 6: Percentage minderjarigen aangeklaagd voor geweldsdelicten per jaar in de gerechtelijke arrondissementen van Ieper en Veurne ten opzichte van alle aangeklaagde minderjarigen

¹⁹³ P. Wets, *L'enfant de justice : Quinze années d'application de la Loi sur la Protection de l'Enfance*, 1928, Brussel, p. 508.

I. Maus, *L'application de la loi*, pp. 1-20.

¹⁹⁴ P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 233.

A. François, *Guerres et délinquance juvénile*, p. 456.

¹⁹⁵ S. Audoin-Rouzeau en A. Becker, *1914-1918*, pp. 32-36.

S. Jaumain, M. Amara, B. Majerus en A. Vrints, *Une guerre totale ?*, p. 13.

N. Elias en E. Jephcott, *The Civilizing Process: the History of Manners*, Oxford, 1978, p. 310.

¹⁹⁶ P. Spierenburg, *A History of Murder*, p. 167.

aantal gewelddelinquenten in verhouding met totaal aantal delinquenten	
1913 alle Belgische arrondissementen	19,3%
1913 gerechtelijk arrondissement Leuven	12,7%
1920 gerechtelijk arrondissement Leuven	12,8%
1920 alle Belgische arrondissementen	10,8%
1924 alle Belgische arrondissementen	19,8%
1925 alle Belgische arrondissementen	17,6%

Tabel 7: Percentage minderjarigen aangeklaagd voor geweldsdelicten ten opzichte van alle aangeklaagde minderjarigen per jaar ¹⁹⁷

In het vorig hoofdstuk zien we duidelijk dat de geweldscriminaliteit maar in 6% van alle zaken die voor de kinderrechter aanhangig werden gemaakt, voorkwam. Wanneer we het aantal minderjarigen per jaar uitzetten, maakt dit het vergelijken met de gegevens voor gans België makkelijker. Hieruit blijkt duidelijk de kleinschaligheid van de gewelddelinquentie in onbezet België in vergelijking met voor- en naoorlogs België. Er zijn weinig redenen om aan te nemen dat structurele verschillen aanwezig waren tussen de gerechtelijke arrondissementen van Ieper en Veurne enerzijds en anderzijds de andere Belgische arrondissementen in de jaren 1913,1920,1924 en 1925. Vermoedelijk moet het grote verschil tussen de cijfers van onbezet België enerzijds en voor-en naoorlogs België anderzijds gevonden worden in de oorlogscontext aangezien de cijfers eveneens in het jaar 1920, waarin de invloed van de oorlog groter was in vergelijking met de jaren 1913, 1924 en 1925, opvallend laag waren.

De lage intensiteit van geweldsdelicten tijdens de Eerste Wereldoorlog blijkt niet enkel voor onbezet België te gelden. Ook in bezet België – of ten minste die regio's bestudeerd door Aurore François - was er sprake van veel minder geweld tegen personen en seksuele agressie. ¹⁹⁸ Mogelijke oorzaken hiervoor kunnen worden gevonden in de lage aangiftebereidheid van dergelijke delicten. Waarschijnlijk werd de informele conflictregeling hieromtrent vaker aangehaald of besteedden de politionele beambten minder aandacht hieraan. Dit blijkt echter niet op te gaan voor het jaar 1918. Een mogelijke oorzaak hiervan zou kunnen zijn dat de tolerantiedrempels verlaagden door de langdurigheid van de oorlog.

¹⁹⁷ P. Wets, *L'enfant de justice*, p. 461.

I. Maus, *L'application de la loi sur la Protection de l'Enfance de 1920 à 1929*, in : *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*, 1930, p. 7.

P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 154.

¹⁹⁸ A. François, *Guerres et délinquance juvenile*, p. 377.

1.2. Gezagscriminaliteit

Het aandeel minderjarigen dat voor de kinderrechter moest verschijnen wegens gezagsdelicten zoals ontucht, openbare zedenschennis, zonder toelating zich bevinden op de openbare weg, landloperij, bedelarij,... was heel wat groter dan de geweldscriminaliteit, namelijk 24%. Wanneer we deze per jaar calculeren, bekomen we onderstaande resultaten. Het resultaat van 1914 springt onmiddellijk in het oog. Toch zal hiermee in de verdere uitwerking van dit deeltje weinig rekening mee worden gehouden wegens het beperkt aantal zaken aanhangig gemaakt bij de kinderrechters tijdens de Eerste Wereldoorlog in het jaar 1914.

jaar	percentage
1914	100,0
1915	25,3
1916	25,7
1917	19,2
1918	12,9

Tabel 8: Percentage minderjarigen aangeklaagd voor gezagsdelicten per jaar in de gerechtelijke arrondissementen van Ieper en Veurne ten opzichte van aangeklaagde alle minderjarigen

aantal gezagsdelinquenten in verhouding met totaal aantal delinquenten	
1913 alle Belgische arrondissementen	13,5%
1913 gerechtelijk arrondissement Leuven	20,0%
1920 gerechtelijk arrondissement Leuven	15,4%
1920 alle Belgische arrondissementen	11,7%
1924 alle Belgische arrondissementen	9,7%
1925 alle Belgische arrondissementen	10,7%

Tabel 9: Percentage minderjarigen aangeklaagd voor gezagsdelicten ten opzichte van alle aangeklaagde minderjarigen per jaar¹⁹⁹

Wanneer ook deze cijfers worden vergeleken met de gegevens uit de onderzoeken van Isidore Maus, Paul Wets en Petra Deleu, blijkt dat gezagscriminaliteit opmerkelijk sterk aanwezig was tijdens de Eerste Wereldoorlog in onbezet België. Een mogelijke verklaring hiervoor is het feit dat in dit redelijk kleinschalig gebied, veel politionele beampten aanwezig waren die inbreuken tegen het openbaar leven en het openbaar gezag konden optekenen. Bovendien moeten ze zeker bereidwillig geweest zijn om een proces-verbaal op te stellen, zeker wat de inbreuken tegen “het zich op de openbare weg bevinden zonder vrijgeleide” betreft in het arrondissement van Ieper.

Er kan wel een licht dalende trend worden teruggevonden inzake de gezagsdelicten op het einde van en na de Eerste Wereldoorlog. Zowel de gegevens over de gerechtelijk arrondissementen Leuven, Ieper en Veurne als de gegevens van gans België wijzen hierop.

¹⁹⁹ P. Wets, *L'enfant de justice*, p. 461.

I. Maus, *L'application de la loi sur la Protection de l'Enfance de 1920 à 1929*, p. 7.

P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 154.

Wat de vergelijking met bezet België betreft, zullen we ons toespitsen op drie specifieke vormen van gezagsdelinquentie, namelijk ontucht, openbare zedenschennis en prostitutie, bedelarij en landloperij. Uit het onderzoek van Margo De Koster blijkt dat de begrippen landloperij en zedeloosheid, ontucht, prostitutie in de eerste helft van de twintigste eeuw sterk door elkaar werden gebruikt bij meisjes.²⁰⁰ In onbezet België was dit wellicht niet het geval. In de bestudeerde dossiers inzake landloperij –dit waren er vijf van de elf- ging het telkens over landloperij in de courante betekenis van het woord, namelijk “het rondzwerven zonder middelen van bestaan”.²⁰¹ Daarenboven kan uit de vonnisboeken afgeleid worden dat praktisch alle niet-bestudeerde dossiers betrekking hadden op jongens en deze werden – zoals in het vijfde deel kan worden nagelezen- veel minder geassocieerd met prostitutie, ontucht of openbare zedenschennis.

De minderjarigen die voor de rechter werden gedaagd wegens ontucht en prostitutie bestonden uit 8.3% van alle delinquenten. Wanneer we dit vergelijken met andere gegevens, blijkt dit redelijk hoog te zijn. Zo lagen de cijfers van Aurore François inzake Brussel tijdens de Eerste Wereldoorlog, rond 2.9%. Dit is opmerkelijk lager dan in de arrondissementen Ieper en Veurne. Een mogelijke oorzaak hiervan zou enerzijds kunnen zijn dat de meisjes toch meer op hun hoede waren om zich in te laten met de vijandelijke, Duitse soldaten dan met deze die in onbezet België dienst deden want het uitvoeren van seksuele handelingen met een Duitse soldaat was behalve het schenden van de familiale reputatie en de christelijke moraal ook een zekere vorm van landverraad.²⁰² Anderzijds mag niet worden vergeten dat het gerechtelijk arrondissement Brussel verre van een dunbevolkt plattelandsgebied was waar men minder goed in de anonimiteit kon treden, zoals dit wel het geval was in het gebied achter het IJzerfront.

Uit het onderzoek van Aurore François blijkt dat de landloperij en bedelarij intensiverden tijdens de Eerste Wereldoorlog; 13.8% van de minderjarige delinquenten maakten zich hieraan schuldig.²⁰³ Wanneer deze twee delicten voor de arrondissementen van Ieper en Veurne werden uitgerekend, bleek dit slechts 4.8% te zijn. Vermoedelijk moet de oorzaak hiervan worden gezocht in een grote tolerantie tegenover deze delicten vanwege de vervolginstanties. Wellicht zorgde ook de chaos die in onbezet België aanwezig was - omwille van de grote bevolkingsaantallen op zo een klein grondgebied- dat kinderen die alleen ronddoelden minder opvielen.²⁰⁴

Het grootste deel van deze 4.8% betrof landloperij; slechts één persoon werd betrapt op bedelarij. Wat dit laatste betreft geeft de literatuur aan dat dit weldegelijk vaak werd uitgevoerd door kinderen. Het zou zelfs dermate erg zijn geweest dat ouders hun kinderen uit onbezet België naar Noord-Frankrijk

²⁰⁰ M. De Koster, *Weerbaar, weerspannig of crimineel?*, p. 34.

²⁰¹ G. Geerts en H. Heestermans, *Groot Woordenboek der Nederlandse Taal*, 1992, Utrecht, p.1619.

²⁰² A. François, *Guerres et délinquance juvenile*, pp. 273-420.

²⁰³ A. François, *Guerres et délinquance juvenile*, pp. 183-420.

²⁰⁴ W. Wackenier, *Alveringem tijdens de Eerste Wereldoorlog*, p. 181.

stuurden met een kaartje om hun nek om te bedelen.²⁰⁵ De grote tolerantie hiertegenover bestond, kan worden gelezen in het volgende fragment waar wordt verteld over het gedrag van een aantal kinderen. Zij maakten zich duidelijk schuldig aan bedelarij, maar dit werd pas bij de kinderrechtbank aangehaald wanneer er sprake was van diefstal:

“Het gedrag van de moeder laat te wensen volgens ’t zeggen van de gebuurs maar ik heb nooit niet bestatigd. Deze vrouw is zedeloos, nalatig, vuil, bemoeid zich niet met hare kinderen en laat dese aan hun lot over. De kinderen dwalen gedurig langs de straat, half gekleed, gaan in de herbergen bedelen aan de soldaten en wille dit niet laten niet tegenstaande de strenge berispingen die zij en hunne moeder daarover ontvangen hebben. Wij mogen verzekeren dat de gezondheid, de zedelijkheid deser kinderen in gevaar verkeeren door de onbezorgdheid en slechte plicht vervulling der moeder .”²⁰⁶

1.3. Vermogenscriminaliteit

De vermogensdelicten domineerden met 37% duidelijk de aangeklaagde delicten. In het vorige deel kon worden gelezen dat dit niet abnormaal was inzake jeugddelinquentie.

aantal vermogensdelinquenten in verhouding met totaal aantal delinquenten	
1913 gerechtelijk arrondissement Leuven	47,3%
1913 alle Belgische arrondissementen	43,7%
1915 gerechtelijke arrondissementen van leper en Veurne	42,2%
1916 gerechtelijke arrondissementen van leper en Veurne	36,2%
1917 gerechtelijke arrondissementen van leper en Veurne	61,5%
1918 gerechtelijke arrondissementen van leper en Veurne	51,6%
1920 gerechtelijk arrondissement Leuven	51,3%
1920 alle Belgische arrondissementen	54,9%
1924 alle Belgische arrondissementen	31,7%
1925 alle Belgische arrondissementen	33,6%
1928 alle Belgische arrondissementen	36,6%
1929 alle Belgische arrondissementen	36,9%

Tabel 10: Percentage minderjarigen aangeklaagd voor vermogensdelicten ten opzichte van alle aangeklaagde minderjarigen per jaar²⁰⁷

Uit bovenstaande tabel kunnen we afleiden dat net voor de Eerste Wereldoorlog de vermogenscriminaliteit ietwat lager was dan net na de oorlog. Dit was het geval voor het arrondissement Leuven en geheel België; maar ook tijdens de Eerste Wereldoorlog in onbezet België

²⁰⁵ J. Delbecke et. al., *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*, p. 20.

²⁰⁶ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 6, dossier 3, 1915.

²⁰⁷ P. Wets, *L'enfant de justice*, p. 461.

I. Maus, *L'application de la loi sur la Protection de l'Enfance de 1920 à 1929*, p. 7.

P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 154.

kunnen we deze stijgende tendens waarnemen. Uit het onderzoek van Aurore François bleek de sterke stijging aan vermogensdelicten tijdens de Eerste Wereldoorlog ook van toepassing te zijn in de gerechtelijke arrondissementen Brussel en Charleroi. Dit kon volgens haar niet losgekoppeld worden van de grote armoede die gepaard ging met enorme zoektochten naar voedsel en brandstof en de grotere intolerantie rond vermogensdelicten.²⁰⁸ Ook in onbezet België speelden deze oorzaken waarschijnlijk een grote rol. Dit wordt verder toegelicht in het vijfde deel van deze scriptie.

Voor onbezet België stellen we vast dat de cijfers redelijk hard schommelen. Zo werden in 1916 procentueel gezien ongeveer de helft minderjarigen aangeklaagd voor de kinderrechtbank in vergelijking met het jaar 1917. Oorzaken hiervoor zijn niet onmiddellijk aan te reiken; waarschijnlijk zullen deze redelijk sterk hebben afgehangen van specifieke omstandigheden.

1.4. Oorlogscriminaliteit

Quasi alle vormen van oorlogscriminaliteit kunnen worden beschouwd als een gevolg van de Eerste Wereldoorlog. Dit wil zeggen dat minstens 27% van de zaken niet voor de rechter verschenen zouden zijn, mocht de oorlog niet zijn uitgebroken. Dit is voornamelijk te wijten aan het feit dat tijdens de Eerste Wereldoorlog herhaaldelijk door middel van Koninklijke besluiten een aantal handelingen werden gecriminaliseerd. Dit had een invloed op welke delicten al dan niet werden voorgedragen aan de kinderrechtbank en de maatregelen die door de kinderrechter werden opgelegd.²⁰⁹ Een vergelijkende studie maken van onze resultaten met deze voor bezet België is echter onmogelijk aangezien de categorie ‘oorlogscriminaliteit’ in de comparatieve studies niet voorkomt. Deze delicten werden meestal geresorteerd in een restcategorie.²¹⁰

Wanneer het Belgisch Staatsblad ter hand wordt genomen, blijkt dat heel wat besluiten werden ingevoerd aangaande ‘de bepaling van den hoogsten prijs der eetwaren’.²¹¹ Naargelang de oorlog vorderde, begon de voedselvoorraad langzaam te slinken. Ook de grote massa burgers, soldaten en vluchtelingen wiens monden moesten worden gevoed, zorgde voor extra moeilijkheden. Met het weinige voedsel dat aanwezig was in de streek, moest zuinig worden omgesprongen. Dit alles zorgde ervoor dat de prijzen snel en aanzienlijk de hoogte in schoten. De overheid reageerde hierop door

²⁰⁸ A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, pp. 183-377.

²⁰⁹ P. Cornil, *Introduction*, p. VI.

K.O. Christiansen, *Crime in Denmark from 1937 to 1948*, p.54.

²¹⁰ P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, pp. 153-154.

²¹¹ *Le moniteur Belge*, 1914, pp. 5335-5338.

Le moniteur Belge, 1914, p. 5428.

Le moniteur Belge, 1915, pp. 53-54.

Le moniteur Belge, 1917, pp. 221-632.

Le moniteur Belge, 1918, p. 70.

Le moniteur Belge, 1917, p. 632.

maximumprijzen vast te leggen.²¹² Dit maakte dat steeds meer en meer overtredingen konden worden begaan. Dat dit voor moeilijkheden en verwarring kon zorgen bij de bewoners van het niet-bezette landsdeel, blijkt uit de getuigenis van Emiel S.:

*“Het is waar dat ik zoo even vier eieren aan eenen soldaat verkocht heb aan den prijs van 45 centiemen voor twee eieren, wij moesten ze 19 centiemen inkoopen. Ik weet ook dat men volgens den tarief de eieren maar mag aan 19 centiemen het stuk verkoopen.”*²¹³

Bepaalde handelingen die voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, nauwelijks als afwijkend werden beschouwd, werden nu gecriminaliseerd. Dit was bijvoorbeeld het geval met het bezitten van duiven of het schrijven van brieven.²¹⁴

1.5. Wangedrag en onbuigzaamheid

Slechts zeven minderjarigen, of 2.0% van het totaal aantal minderjarigen, moesten verschijnen voor de kinderrechtbanken wegens onbuigzaamheid en wangedrag. In vergelijking met bezet België bleek dit redelijk weinig te zijn. Aurore François bewees een resultaat voor het gerechtelijk arrondissement Brussel dat heel wat hoger lag, namelijk 23.2%. De oorzaak van deze hoge intensiteit aan klachten was volgens haar de penibele economische situatie in bezet België die ervoor zorgde dat ouders minder tolerant waren tegenover minderjarigen die hun geld niet afdroegen, luxeproducten kochten, ...²¹⁵ De tolerantiegrens van ouders of voogden tegenover het gedrag van hun kinderen in onbezet België moet hoger hebben gelegen. Dit kan hoogstwaarschijnlijk in verband worden gebracht met de hoge werkgelegenheid tijdens de Eerste Wereldoorlog in onbezet België. Dit zorgde ervoor dat heel wat ouders overdag konden werken en zich minder konden bezighouden met dochter- of zoonlief uitstak.²¹⁶

Maar ook in vergelijking met voor- en naoorlogs België, bleek het aandeel minderjarigen dat moest verschijnen voor wangedrag en onbuigzaamheid in onbezet België erg klein. Hierbij kan dezelfde verklaring worden aangehaald.

²¹² K. Vanbeselaere, *Vluchtelingen in onbezet België*, p. 112.

J. Ameeuw, *Bachten de Kupe 1914-1918*, pp. 111-116.

²¹³ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 361, dossier 75, 1916.

²¹⁴ *Le moniteur Belge*, 1915, p. 248.

Le moniteur Belge, 1915, pp. 32-33.

Le moniteur Belge, 1917, p. 806. C. Depoorter, S. Cossey en W. Tillie. *De oorlog achter het front 1914-1918*, p. 137.

²¹⁵ A. François, *Guerres et delinquance juvenile*, pp. 183-420.

²¹⁶ G. Nath en M. Van Alstein, *14-18 van dichtbij*, p. 64.

C. Depoorter, S. Cossey en W. Tillie, *De oorlog achter het front*, pp. 52-141.

aantal klachten wegens wangedrag en onbuigzaamheid in verhouding met totaal aantal delinquenten	
1913 gerechtelijk arrondissement Leuven	9,1%
1913 alle Belgische arrondissementen	12,1%
1915 gerechtelijke arrondissementen van Ieper en Veurne	1,2%
1916 gerechtelijke arrondissementen van Ieper en Veurne	2,6%
1917 gerechtelijke arrondissementen van Ieper en Veurne	2,6%
1920 gerechtelijk arrondissement Leuven	11,5%
1920 alle Belgische arrondissementen	15,3%
1924 alle Belgische arrondissementen	13,2%
1925 alle Belgische arrondissementen	17,2%
1928 alle Belgische arrondissementen	16,6%
1929 alle Belgische arrondissementen	17,8%

Tabel 11: verhouding aantal minderjarigen die moesten verschijnen voor wangedrag en ten opzichte van alle aangeklaagde minderjarigen per jaar²¹⁷

2. Functionering van de kinderrechtbanken

Iedereen werd beïnvloed door de Eerste Wereldoorlog. Maar ook de overheidsinstellingen bleven niet gespaard van de consequenties die de oorlog met zich meebracht.²¹⁸ Zo kon de kinderrechtbank van het gerechtelijk arrondissement Ieper niet meer zetelen in de stad Ieper tijdens de Eerste Wereldoorlog, maar installeerde zij zich in Poperinge.²¹⁹ Toch blijken verder in de documenten geen tekenen te zijn van disfunctionering van de kinderrechtbanken. De rechtbanken van Ieper en Veurne bleken in vier jaar tijd in staat om zo een 232 zaken af te handelen.

²¹⁷ P. Wets, *L'enfant de justice*, p. 460.

I. Maus, *L'application de la loi sur la Protection de l'Enfance de 1920 à 1929*, p. 7.

P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 154.

²¹⁸ P. Cornil, *Introduction*, p. V.

²¹⁹ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 1, 1914-1918.

3. Invloed van de oorlog op de ideeën en het dagelijks leven van de minderjarigen

Hoe de minderjarigen precies stonden tegenover de oorlog, is vaak moeilijk na te gaan. Dit komt enerzijds omdat wij ons enkel kunnen behelpen met de dossiers opgemaakt door de kinderrechtbanken. We merken op dat hierin betrekkelijk weinig werd neergeschreven over de oorlogssituatie en hoe de kinderen hiermee omgingen. De focus lag eerder op het delict en de minderjarige zelf dan op de oorlogscontext. Anderzijds mag niet worden vergeten dat alles wat de minderjarigen tijdens hun ondervragingen aan de kinderrechter vertelden -en aan de politiemann die belast was met het schrijven van het proces-verbaal- werd gezegd in een context die allerm minst kan worden omschreven als een vertrouwensomgeving. Daarenboven kunnen wij enkel spreken over een beperkte groep minderjarigen. Om uit te zoeken wat de kinderen vonden van de oorlog en hoe dit hun dagelijks leven beïnvloedde, zullen we een beroep doen op niet enkel de minderjarigen, maar ook getuigen en politionele beambten.

Dat de oorlog een grote invloed uitoefende op de handelingen van kinderen, bewijst de politiecommissaris van Poperinge in zijn brief van 7/11/1916 aan de kinderrechter waarin hij het volgende schrijft:

“Hij is al altijd van goed gedrag geweest maar door het feit van den oorlog en afgelegen van scholen, zijn de kinderen zoals hij min of meer verwilderd en aarzelen zij niet zoo zij in bezit kunnen geraken van een velo achtergelaten door soldaten van hun er somslijks een weinig mede te rijden zonder bedenken dat zij verheeling plegen en inbreuk maken op de reglementen wegens het verkeer in de streek des legers”²²⁰

Het is interessant om te lezen dat de politiecommissaris de oorzaak van het misdrijf van deze jongen niet bij het gedrag van de jongen zelf legde, maar bij de oorlog en de consequenties die deze met zich meebrachten, zoals het sluiten van scholen. Dit laatste werd beschouwd als een redelijk probleem bij de lokale autoriteiten. Zo verdedigde de burgemeester van Reningelst Achiel B. door onder andere aan te halen dat de jongen niet naar school kon gaan aangezien deze was opgeëist door de soldaten als veldhospitaal.²²¹ Of ouders de onmogelijkheid tot schoollopen ook zo een probleem vonden, valt te betwijfelen. Zo verklaarde de vader van Daniël A.:

“Mijn zoon zal rond de barakken niet meer slenteren en zal naar school gaan. Ik heb hem een tijd te huis gehouden omdat er bommen gesmeten werden.”²²²

²²⁰ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 361, dossier 85, 1916.

²²¹ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 361, dossier 61, 1916.

²²² RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360, dossier 27, 1916.

Na het lezen van dit citaat rijst onmiddellijk de vraag waarom de vader van Daniël zijn zoon omwille van de bombardementen zou verhinderen om naar school te gaan maar dit niet zou doen wanneer hij in de barakken van de legertroepen kuierde. Vermoedelijk had de vader er alle baat bij dat zijn zoon niet naar school ging want op deze manier kon Daniël bijdragen aan het huishoudelijk inkomen.

Dat de verveling langzamerhand begon toe te slaan bij de minderjarigen blijkt uit de verklaring van Gaston P. Ze maakt duidelijk waarom de lokale gezagvoerders problemen hadden met het sluiten van de scholen en het ronddolen van kinderen op straat.

“Omdat ik vandaag niet wist wat doen met mijnen tijd ben ik hier ongeveer 1500 meters van de grondscheiding van Poperinghe en zal dan dadelijk teruggaan.”²²³

Wat de minderjarigen precies vonden van de oorlog, zal afhankelijk geweest zijn van persoon tot persoon. We vonden bij één minderjarige een zekere vorm van frustratie terug over de slachtoffers die de oorlog vergde. Gerard G. werd veroordeeld voor dronkenschap en smaad aan de politie omdat hij bij het uitlopen van een café een gendarme toeriep:

“het is ongelukkig van luieriken te zien gelijk gij van 26 tot 27 jaar wanneer ik eene broeder heb van 30 jaar die in de trancheen zit.”²²⁴

Toch merken we dat een aantal minderjarigen gefascineerd met het oorlogsgebeuren omgingen. Zo werden een aantal landlopers in onbezet België aangetroffen omwille van hun verlangen om vrijwillig de legereenheden te helpen. Uit de bestudeerde dossiers bleken vier van de zes minderjarige landlopers hiervoor naar de frontstreek te zijn gekomen.

Zo zei Benjamin C. *“Je suis de nationalité française, je suis ici au 7e regiment d’artillerie Belge, 5e batterie depuis environ un mois. Je suis nourri et logé par les soins de l’adjudant de la batterie. J’ai suivi l’armée depuis 1914 d’abord j’étais avec les français ensuite avec les canadiens et les australiens.”²²⁵*

Het verhaal van Armand S. loopt gelijkaardig : *“J’émigre m’engage dans l’armée belge ou italienne. J’ai toujours logé et mangé avec des soldats.”²²⁶*

Ook Marcel B. en Gaston D. hadden een duidelijk doel voor ogen ; *“je suis parti dimanche matin (12 novembre) à 7 heures du matin de la maison de mes parents avec mon camarade Gaston avec l’intention d’aller voir les tranchées à Boesingh Notre seul but en effectuant ce*

²²³ RA Brugge, Kinderrechtbank leper, R505, nr. 362, dossier 21, 1917.

²²⁴ RA Brugge, Kinderrechtbank leper, R505, nr. 361, dossier 39, 1918.

²²⁵ RA Brugge, Kinderrechtbank leper, R505, nr. 361, dossier 79, 1916.

²²⁶ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 13, 1917.

voyage était de nous renche dans les trachées pour y tues des boches. Nous avons entendu dire qu'il y avait enevre eu de jeunes gens de notre age dans les trachees comme enfants de troupe adoptes par les soldats et nous voulions faire la meme chose. Mes parents ne savaient pas que nous pastions. Ils nous croyaient au travail Mon frere se trouve reellement à Boesinghe et y avais choise cet endroit parce que mon frere s'y trouvait. “

Maar ook de, voor kinderen vaak ongeziene, materialen die de troepen meebrachten, wekten heel wat fascinatie op. De neefjes Charles, Maurice en Joseph T. die zich schuldig maakten aan diefstal van een aantal telefoontoestellen zeiden:

“In een der voitures zagen wij door het venster schoone kasjes staan. Wij dachten dat het speeldingen was en zegden tegen elkander wij gaan ze pakken.”²²⁷

De gebroeders Jules en Michel L. waren dan weer helemaal geïntrigeerd door geweerpatronen.

“Heden 21 juli was het geen school, ik en mijn broeder Gerard hadden vroegere dagen vele Belgische en ook Fransche cartouchen gevonden en in huis verborgen.” Hun vrije dag eindigde met een brand waarbij twee huizen in vlammen opgingen.²²⁸

²²⁷ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 362, dossier 85, 1916.

²²⁸ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 9, 1917.

3. Besluit

Dat de oorlog ook op de jeugddelinquentie een zekere invloed uitoefende, is ontegensprekelijk. Het feit dat een hele resem Koninklijke besluiten, die zich specifiek concentreerden op het omgaan met de oorlog, werden uitgevaardigd tijdens de Eerste Wereldoorlog zorgde dat een aantal handelingen werden gecriminaliseerd. Dit was voornamelijk het geval met de besluiten inzake het verkopen van goederen en het bezitten van voorwerpen die konden worden gekoppeld aan spionage en landverraad. Dergelijke misdrijven werden gecategoriseerd onder de ‘oorlogsdelicten’. Bijgevolg kan worden geconcludeerd dat de zaken die hieromtrent aanhangig werden gemaakt bij de kinderrechtbanken, een gevolg waren van de Eerste Wereldoorlog.

Uit de literatuur blijkt dat oorlogscontexten –zorgden voor een grotere intensiteit aan jeugddelinquentie. Dit was –in tegenstelling tot het bezette landsdeel- in onbezet België tijdens de Eerste Wereldoorlog allesbehalve het geval. De cijfers lagen opmerkelijk laag. Wanneer de criminaliteitscategorieën afzonderlijk worden benaderd, nemen we waar dat de geweldscriminaliteit deze trend volgde in de door ons bestudeerde regio tijdens de Eerste Wereldoorlog in vergelijking met voor- en naoorlogs België. Deze lage intensiteit was eveneens het geval voor bezet België.

Wat de delicten inzake wangedrag en onbuigzaamheid betrof, merken we dat ook deze cijfers erg laag waren in onbezet België en dit in tegenstelling tot bezet en voor- en naoorlogs België. De oorzaak hiervan moet worden gelegd in de verdraagzaamheid hieromtrent van de ouders. In onbezet België moeten ze heel wat meer geduld hebben gehad met hun kinderen en het conflict liever onderling hebben geregeld. Dit kan niet los worden gezien van het feit dat in onbezet België heel wat ouders buitenshuis tewerkgesteld waren.

De vermogensdelicten namen het grootste deel in van de jeugddelinquentie in onbezet België. Dit blijkt doorgaans het geval te zijn bij jeugdcriminaliteit. We zien dat de cijfers in het algemeen hoger lagen na de Eerste Wereldoorlog. Toch werd er een ietwat abnormaal verloop waargenomen in onbezet België. Het jaar 1916 bijvoorbeeld werd gekenmerkt door een relatief lage intensiteit die eerder thuishoorde in de jaren '20. Eén jaar later bleek de vermogensdelinquentie erg grote proporties aangenomen te hebben.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog was men klaarblijkelijk in onbezet België extra gevoelig voor gezagsdelicten. De grote aanwezigheid van politionele beampten zal hier waarschijnlijk wel een rol hebben in gespeeld. Voornamelijk het zich zonder toelating bevinden op de openbare weg, zorgde in het arrondissement van Ieper vaak voor een ontmoeting met de kinderrechtter. Dit was eveneens het geval met prostitutie, openbare zedenschennis en ontucht. Het aandeel van dergelijke zedendelicten was heel wat hoger in onbezet België dan in bezet België. Hoogstwaarschijnlijk waren de meisjes in bezet België meer terughoudend om zich in te laten met vijandelijke soldaten. Deze gevoeligheid ging niet op wat de delicten bedelarij en landloperij betreft. Voor deze delicten werden slechts enkele

minderjarigen aangeklaagd in tegenstelling tot bezet België. Een sterke tolerantie van de vervolginstanties hieromtrent was waarschijnlijk oorzaak hiervan.

Wat de werking van de kinderrechtbanken zelf betreft, merken we weinig tekenen op van disfunctionering. Het dagelijkse leven van de minderjarigen werd daarentegen wel sterk beïnvloed door de gebeurtenissen van de Eerste Wereldoorlog. Dit zien we voornamelijk in het sluiten van de scholen waardoor minderjarigen plotseling meer en meer vrije tijd kregen die ze zelf konden invullen. De ene doolde de ganse dag op straat rond terwijl de andere trachtte goederen te verkopen aan de soldaten. Hierin moet dan ook de grote intensiteit van ‘het leuren zonder toelating’ worden gezocht. Het waren voornamelijk de plaatselijke autoriteiten die het sluiten van de scholen –en voornamelijk het rondlopen van kinderen op straat- als een probleem beschouwden.

Uit de dossiers onderkennen we ook een zekere fascinatie van de kinderen voor het oorlogsgebeuren en de ‘vreemde’ voorwerpen die dit vereiste. Bovendien merken we onder de minderjarigen een zekere bereidwilligheid om te vechten aan het front; of op zijn minst hun steentje bij te dragen.

De tolerantiedrempels van afwijkend gedrag

1. Inleiding

In het eerste hoofdstuk gaan we stapsgewijs op zoek naar wat werd beschouwd als normale en abnormale gedragingen en handelingen specifiek in de bestudeerde periode en streek. Dit is sterk persoonsgebonden. Wij zullen nagaan welke de percepties waren van de minderjarigen, de arbeidersbevolking, de hogere klassen, ... in de onbezette gebieden omtrent delinquentie; welk gedrag vonden zij aanvaardbaar en wat was volgens hen crimineel en wat niet? Door de dossiers van de kinderrechtbanken te consulteren naar wie welk gedrag verdedigde en op welke manier dit gebeurde, welke delicten en maatregelen voorkwamen, ... kunnen deze vragen beantwoord worden.

Het tweede hoofdstuk hangt nauw samen met het eerste hoofdstuk; er wordt namelijk op zoek gegaan naar de verschillen in het omgaan met dezelfde criminele delicten bij verschillende groepen kinderen. Verondersteld wordt dat ook de maatschappelijke positie van de minderjarige van belang was hierbij. Welke groepen kinderen moesten sneller voor de kinderrechter verschijnen dan anderen en waarom? Is er een verband op te merken tussen de vele vluchtelingen in onbezet België en de jeugddelinquentie? Op deze manier kunnen we nagaan of de minderjarige delinquenten in zekere zin kunnen worden gezien als slachtoffers van het milieu waarin ze opgroeiden.

2. Aanvaardbare en onaanvaardbare handelingen

Wat kan worden gerekend onder aanvaardbaar gedrag, is niet enkel datgene wat in het strafwetboek als strafbaar wordt gesteld. De betekenis van het woord ‘criminaliteit’ is veeleer context- en persoonsgebonden. In dit hoofdstuk gaan we per criminaliteitscategorie op zoek naar welke handelingen in de oorlogscontext in onbezet België werden getolereerd en welk gedrag werd beschouwd als normafwijkend.

Dit is per persoon afhankelijk van een hele resem factoren. Zo kan de economische en sociale situatie van het slachtoffer en de omgeving bepalend zijn voor het al dan niet aanhangig maken van een zaak bij de officiële instanties. Maar ook de omstandigheden waarin de dader het delict pleegde kan een invloed uitoefenen; werd hij hiertoe gedwongen, gebeurde het uit armoede of uit wraak?

In verband met het tolereren van strafbaar gestelde gedragingen, maken we gebruik van de term ‘sociale criminaliteit’. Dit is slechts één mogelijk concept in het categoriseren van criminaliteit, net zoals zij zou kunnen worden opgedeeld in professionele en gelegenheidsdelinquentie. Hoewel de sociale criminaliteit een term is die door verschillende historici werd gehanteerd, kan de begripsomschrijving ervan enorm variëren.²²⁹ In het algemeen kan worden gesteld dat twee soorten definities van sociale criminaliteit worden gebruikt door historici. Ten eerste wordt sociale criminaliteit beschouwd als acties die door het recht strafbaar worden gesteld maar die door de lokale gemeenschap toch worden getolereerd, ongeacht of de acties werden gesteld uit protest of niet. Ten tweede wordt dit begrip gezien als een synoniem voor protestdelinquentie. Hiermee wordt bedoeld dat de actie een bewuste provocatie vormt tegen de heersende sociale en politieke orde en haar waarden.²³⁰

In deze paper zullen we voornamelijk focussen op de term sociale criminaliteit als acties die door de wet van 1912 op de kindbescherming als strafbaar werden gesteld, maar door bepaalde personen werden als normaal gedrag beschouwd. De verdienste van de term sociale criminaliteit is dat hij duidelijk maakt dat datgene wat in het strafwetboek als strafbaar wordt omschreven, niet door iedereen zo werd gepercipieerd. Bepaalde strafbaar gestelde acties werden door sociale groepen en gemeenschappen zelfs in zeker mate gelegitimeerd.²³¹ Dit betekent niet dat de sociale criminaliteit de autoriteiten geen zorgen baarde, integendeel. Het is niet omdat een bepaalde strafbaar gestelde actie door leden van een gemeenschap als niet problematisch werd beschouwd, dat dit voor iedereen zo was.²³²

²²⁹ J. Rule, “Social Crime in the Rural South in the Eighteenth and Early Nineteenth Centuries.” in: J. Rule en R. Wells, *Crime, protest and popular politics in southern England 1740-1850*, Londen, 1997, p. 155.

²³⁰ J. Rule, *Social Crime*, p. 167.

C. Emsley, *Crime and Society in England 1750-1900*, Essex, 1987, pp. 2-3.

E.J. Hobsbawm, “Social Criminality.” in: *Bulletin of the Society for the Study of Labour History*, 25 (1972), p. 5.

²³¹ C. Emsley, *Crime and Society*, p. 5.

²³² J. Rule, *Social Crime*, p. 165.

2.1. Zedeloosheid

Bij delicten die de seksuele moraal van meisjes en vrouwen betrof, waren de visies vaak erg uiteenlopend. Wie precies werd beschouwd als dader en wie als slachtoffer, was sterk persoonsgebonden.

De kerkelijke en de burgerlijke waarden omtrent seksualiteit waren overduidelijk. Meisjes en jongens konden wel met elkaar omgaan, vlug een knuffel of een kus geven,.. maar voor de rest werd er echter weinig toegelaten vóór het kerkelijk huwelijk. Evenementen die dit mogelijks konden verstoren zoals danspartijen en drinkgelagen, werden bijgevolg beter vermeden.²³³ Emsley wees in zijn werk op het feit dat prostitutie op zich weinig schade kon toebrengen, maar dat men voornamelijk bezorgd was over het sociale kwaad dat dit vormde.²³⁴ Hoewel de kerkelijke en burgerlijke normen en waarden op de scholen sterk werden benadrukt, is het nog maar zeer de vraag of de jeugd zich weldegelijk hield aan deze richtlijnen. Uit het dagboek van Achiël Van Walleghem, kunnen we lezen dat *“een schoon getal jonge dochters zeer eerlijk en treffelijk gedrege hebben te midden de gevaren”* maar dat *“helaas ook in Dickebusch en omstreken jonge dochters zich schandig gedragen.”* Hoewel hij het gedrag van de meisjes niet goedkeurde, legde hij de oorzaak van hun zedeloos gedrag voornamelijk bij de soldaten. Zij waren het die de meisjes betoverden met mooie geschenken en lieve woorden, waardoor het niet te verwonderen was dat *“verscheidene soldatenkinderen geboren zijn”*. Hij sluit zijn uiteenzetting dan ook af met *“O Heere, red ons vaderland, en verlos ons van soldaten”*.²³⁵

De Katholieke Kerk was niet de enige die de schuld van de zedeloosheid onder de meisjes deels bij de soldaten legde. Een *“achtbare persoon der gemeente Hoogstade”* verklaarde bijvoorbeeld over Maria V.:

*“Voor den oorlog was de minderjarige een braaf meisje. Zoodra echter de troepen in de streek zijn aangekomen heeft zij zich beginnen opsmukken, min of meer toilette maken: zij sloeg in’t oog.”*²³⁶

Maar ook de moeder van Alice B. stond nogal wantrouwig tegenover de soldaten:

“Ik heb Alice nog vermaand om zich af te houden van de soldaten.”

*“Hare moeder zelf bekent ons, dat zij zoo moet oppassen op hare dochter met al die soldaten en dat zij vreest een slechten afloop.”*²³⁷

²³³ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer*, p. 61.

R. Crevits, *Menschen van te lande: Over Leven en Werken tussen Diksmuide en Kortemark 1840-194*, Veurne, 1992, p. 117.

²³⁴ C. Emsley, *Crime and Society in England*, p. 67.

²³⁵ A. Van Walleghem en J. Geldhof (ed.), *De oorlog te Dickbusch*, pp. 73-74.

²³⁶ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 39, 1916.

²³⁷ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 7, 1917.

In de archieven zijn nauwelijks aanwijzingen te vinden van militairen die een klacht indienden bij de kinderrechtbanken wegens prostitutie of ontucht. Betekent dit een zekere zin van tolerantie hieromtrent? De legertop zag de prostitutie weldegelijk als een probleem en trachtte haar in de mate van het mogelijke te beperken; zeker wanneer zich geslachtsziekten voordeden. Zo werden soldaten minder betaald wanneer ze besmet werden met een venerische ziekte. Ook privé-initiatieven werden opgericht om met dit probleem om te gaan.²³⁸ In één dossier was er sprake van een aantal soldaten die het zedeloze gedrag van hun medesoldaat aanklaagden. Een ganse bende soldaten was getuige van hoe Amelie D. en een militair elkaar bevredigden. Uit de getuigenissen kan worden afgeleid dat de soldaten eerder verontwaardigd waren over de rol van de moeder van Amelie in dit alles, dan over het gedrag van de betrokken soldaat. Zo zeiden soldaten Julien P. en Louis L. respectievelijk na het opsommen van de gebeurde feiten:

“Dit is gebeurd in tegenwoordigheid van de moeder die er neven zat te lunchen.”

“Tout cela s’est place en presence de la mère qui rigolait en meme temps avec le soldat.”

Maar ook hun overste was verontwaardigd; hij verklaarde:

“La mère, sans que je lui demande quelque chose, m’a dit qu’elle était libre de laisser embrasser sa fille.”

Hun klacht moet dan ook eerder worden gezien als een vorm van ingrijpen in de thuissituatie van het meisje. Amelie D. was niet het enige meisje dat door haar moeder werd verplicht om seksuele handelingen te treffen. Dit was bijvoorbeeld ook het geval met Yvonne V. Zij werd door haar moeder gedwongen om de soldaten te kussen. Ondanks haar jonge leeftijd – ze was pas acht jaar- besepte ze redelijk goed dat datgene ze werd verplicht te doen, “*droef*” was en niet door de beugel kon.²³⁹

De positionering van de ouders tegenover het gedrag van dochterlief, was erg divers. In sommige gevallen -zoals hierboven kan worden gelezen- bleken de ouders een stimulans te zijn geweest voor de dochter om zich in te laten met zedeloze handelingen. Dit was bijvoorbeeld ook het geval bij Emerence V. Volgens haar vader, moedigde haar moeder het meisje aan tot ontucht. Uiteindelijk besliste haar vader om een klacht wegens wangedrag in te dienen tegen zijn dochter.²⁴⁰ In andere gevallen merken we een ware bezorgdheid van de ouders tegenover hun kroost. Dit was bijvoorbeeld

²³⁸ C. Depoorter, S. Cossey en W. Tillie, *De oorlog achter het front*, p. 151.

P. Chielens, D. Dendooven en H. Decoodt, *De laatste getuige*, p. 83.

J. Ameeuw, *Bachten de Kupe 1914-1918*, pp. 130-131.

²³⁹ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 7, dossier 9, 1916.

²⁴⁰ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 37, 1916.

het geval met de vader van Madeleine Q. die volgens hem valselijk werd beschuldigd.²⁴¹ De vader en grootmoeder van Rachel K. klaagden het meisje aan wegens zedeloosheid omdat ze een relatie had met een getrouwde militair. Zijzelf vond dit duidelijk geen probleem aangezien de man reeds twee jaar gescheiden leefde van zijn vrouw. Hier merken we dus een duidelijk verschil in visie tussen het meisje en de (groot)ouder.²⁴²

Het is interessant om de meningen inzake aanvaardbaar en onaanvaardbaar zedelijk gedrag van de minderjarige delinquenten zelf na te gaan. De manier waarop de meisjes tijdens de verhoren spraken over de ten laste gelegde feiten, maakt snel duidelijk welk gedrag zij gepast vonden. In de getuigenissen van de meisjes merken we welke handelingen door de kinderrechters werden beschouwd als ongepast aangezien sommige meisjes met klem aangaven dat ze bepaalde acties nooit hebben uitgevoerd. Waarschijnlijk poogden ze zich op deze manier te behoeden voor een zware sanctie. Het hebben van een relatie met een soldaat bijvoorbeeld, zoals hierboven wordt aangehaald, bleek eveneens iets te zijn dat de meisjes liever niet werd verweten. Marie V. benadrukte tijdens haar verhoor *“Ik heb nooit met iemand in kennis geweest.”*²⁴³

Magdalena Q. die door haar nichtje – die overigens ook werd veroordeeld wegens openbare zedenschennis- werd aangeklaagd, vond het nauwelijks een probleem dat ze zich *“laat pieperen door soldaten”*. Ze zat er wel mee in dat door haar nichtje werd verteld dat een soldaat onder haar rok zou zijn geweest:

*“Ik heb ook eens bij Debergh een fransche soldaat boven de kleedere mijne vrouwelijkheid laten aanraken. Dergelijke aanrakingen heb ik zelfs meerdere malen laten plegen, zonder mij er tegen te verzetten maar nooit onder mijne rokken.”*²⁴⁴

De meisjes waren eveneens bewust dat het krijgen van geld in ruil voor seksuele handelingen niet zou worden getolereerd door de kinderrechter. Er wordt verondersteld dat de oorzaak hiervan was dat het meisje op deze manier veel kwetsbaarder en afhankelijker van zedeloosheid werd waardoor het probleem groter werd. Zulma H. maakte dit erg duidelijk:

*“Ik heb mij laten gebruiken door den franschen soldaat verleden jaar, maar dit jaar niet. Ik heb nooit iets ontvangen hiervoor (...) Hij is dan vertrokken van Roesbrugge en sedert dien heb ik hem dan niet meer gezien. Hij heeft mij nooit geen geld gegeven.”*²⁴⁵

Net zoals Marie V.:

²⁴¹ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 7, dossier 19, 1916.

²⁴² RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 17, 1917.

²⁴³ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 39, 1916.

²⁴⁴ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 7, dossier 19, 1916.

²⁴⁵ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 7, dossier 21, 1916.

“Voor al die schuldige betrekkingen heb ik nooit noch geld noch het minste geschenk ontvangen.”²⁴⁶

Alle meisjes ontkenden ten stelligste dat ze ook maar eens iets zou hebben verdiend aan hun gedrag. Dat dit ook weldegelijk het geval zou zijn geweest, is hoogstwaarschijnlijk niet het geval. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de getuigenis van Achille V. wiens dochter door hemzelf werd aangeklaagd wegens ontucht:

“Ik ben overtuigd dat mijne dochter Emerence geheel bedorven is, want alles is toegelaten door mijne vrouw als er maar geld van komt, misschien moedigt zij haar nog aan in de ontucht.”²⁴⁷

Bovendien is het bij de meisjes waarvan uit de bronnen blijkt dat ze werden gedwongen tot seksuele handelingen door één of beide ouders vanzelfsprekend dat hiervoor geld werd ontvangen. Mocht dit niet het geval zijn geweest, hadden de ouders er zelf in principe geen enkele meerwaarde aan.

De meisjes die werden aangeklaagd voor zedenfeiten, waren er zich wel van bewust dat een verkrachting zou worden beschouwd als een verzachtende omstandigheid. Zulma H. zei maar al te duidelijk dat wat haar was overkomen in het begin van de oorlog *“eene aanranding geweest”* was.²⁴⁸ Marie V. trachtte dit ook vol te houden maar bezweek echter onder de continue vragen van de kinderrechtbank.²⁴⁹

Quasi alle meisjes ontkenden ten stelligste de feiten waarvoor ze werden aangeklaagd. Van alle meisjes, was Maria V. zich het meest bewust van haar acties. Ze vertelde zelf: *“Ik beklaag zulks.”* Nadat zij was bevallen van een onwettig kind en verbleef in het moederhuis van Roesbrugge, bood zij haar diepe verontschuldigen aan aan haar ouders. Zij keurden haar gedrag niet goed, maar wensten wel zich opnieuw te mogen ontfermen over hun dochter en kleindochter.²⁵⁰

Wat was de visie en de reacties van de politie op dit alles? Uit het onderzoek van Margo De Koster blijkt dat de politie prostituees liever eerst waarschuwde vooraleer ze aan te houden.²⁵¹ Dit moet hoogstwaarschijnlijk het geval zijn geweest in het gerechtelijk arrondissement Ieper waar slechts één meisje zich voor ontucht moest verantwoorden voor de kinderrechtbank. Uit ons onderzoek kan worden afgeleid dat de politie geen al te actieve rol speelde in het opsporen van prostitutie. Wanneer er geruchten waren –vooral dan in het arrondissement Veurne- onderzochten ze deze, maar rapporteerden dit toch niet onmiddellijk aan de officiële instanties als conflictoplossing. In het geval

²⁴⁶ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 39, 1916.

²⁴⁷ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 37, 1916.

²⁴⁸ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 7, dossier 21, 1916.

²⁴⁹ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 39, 1916.

²⁵⁰ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 39, 1916.

²⁵¹ M. De Koster, *Weerbaar, weerspannig of crimineel?*, p. 85.

van Yvonne V. verklaarde de veldmeester van Hoogstade dat hij de moeder eerst had gewaarschuwd voor het aanzetten van seksuele handelingen door haar achtjarige dochter. Wanneer dit geen resultaten opleverde, werd een proces-verbaal opgesteld en kreeg de zaak gerechtelijke gevolgen.²⁵² Hector L., wachtmeester van Westvleteren aan wie door een vrouw verteld werd om te letten op de “*zonderlinge handelswijze van de kleine Angele G.*” probeerde haar op heterdaad te betrappen, maar slaagde niet in zijn opzet. Het was wachten tot haar tante klacht tegen haar indiende vooraleer een proces-verbaal bij de kinderrechter terechtkwam.²⁵³

De politieagenten lieten zich in vele gevallen leiden door wat buurtbewoners hen vertelden. In de zaak van Madeleine V. merkte politieagent Emiel B. op dat het meisje op een fiets reed. Wegens het gevaar voor het ontbloten van de billen, werd dit niet getolereerd. Hij besloot verder onderzoek uit te voeren en deed dit met behulp van enkele informanten. Hij vertelde:

*“Die vrouw heeft mij insgelijks kenbaar gemaakt dat de minderjarige dikwijls per velo rijdt op eenen mannevelo en dat zij, zeer kort gerokt zijnde, zoo gedurig schandalen veroorzaakte dat hare billen gansch ontbloot zijn.”*²⁵⁴

Ook de wachtmeester van Isenberge vond dat de zedelijkheid van Alice B. “*te wensen laat*” omdat zij aan de deur zou zitten met de benen open en de soldaten gelastte er over te lopen. Toch zegt hij “*Ik heb zelfs nooit iets bestatigd. Dit is al van hooren zeggen.*”²⁵⁵ Er kan dus allesbehalve worden gezegd dat de politieagenten kunnen worden beschouwd als een objectieve bron die onpartijdig uitgebreid onderzoek voerde. Toch geeft ons dit een duidelijk beeld van wat de politiemannen zelf als onaanvaardbaar zagen.

Het is interessant om dieper in te gaan op welk seksueel gedrag werd getolereerd door de omgeving van de minderjarigen. Het is echter niet altijd even duidelijk in de dossiers wat de verhouding precies was tussen de minderjarige delinquent en de getuigen die werden aangehaald. Dit is echter wel noodzakelijk om de bepaling van onzedig gedrag te kunnen kaderen. De buurvrouw van Zulma H. vertelde dat het meisje vaak “*zedeloze gesprekken*” hield met soldaten. Maar wat deze precies inhielden, werd niet verder toegelicht. Aangezien beiden een goede relatie met elkaar hadden, moest de buurvrouw toch redelijk zeker zijn geweest dat het gedrag niet door de beugel kon.²⁵⁶

Volgens de brouwer van Krombeke – die tijdens onbezet België kon worden beschouwd als iemand van aanzien- was het “*al lachen goeden dag zeggen aan soldaten die zich op straat bevonden en hen*

²⁵² RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 7, dossier 9, 1916.

²⁵³ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 7, dossier 19, 1916.

²⁵⁴ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 35, 1916.

²⁵⁵ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 7, 1917.

²⁵⁶ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 7, dossier 21, 1916.

de hand drukken” al voldoende om te spreken van zedeloos gedrag.²⁵⁷ Ook door de kinderrechter werden seksuele uitpattingen nauwelijks geduld. Alle klachten die op de kinderrechtbanken terecht kwamen aangaande zedeloosheid, werden terstond beantwoord met zware maatregelen zoals een plaatsing in een instelling, schoolkolonie, weldadigheidsschool,... of een terbeschikkingstelling.

In bezet België kon hetzelfde oordeel tegenover het zedeloze gedrag van de meisjes worden teruggevonden bij de lokale elites. Centraal stond het behouden van een goed imago van de bevolking.²⁵⁸

2.2. Vermogensdelicten

Humphries gebruikt het begrip sociale criminaliteit enkel voor wat inbreuken tegen andermans eigendommen betreft.²⁵⁹ Wat precies kan worden begrepen onder vermogenscriminaliteit, hangt af van welke definitie wordt gehanteerd. Zo wordt het begrip ‘eigendom’ vaak geheel anders ingevuld.²⁶⁰ Dit komt duidelijk naar voor in de dossiers van de minderjarigen.

Er was regelmatig sprake van diefstal van goederen die volgens de minderjarige delinquent eigenlijk niemand toebehoorden en waren achtergelaten.²⁶¹ We kunnen niet met zekerheid zeggen dat de minderjarigen het echt meenden. Er zijn indicaties dat ze hiermee eerder hun daden wilden rechtvaardigen. Een scenario dat in opvallend veel dossiers van vermogensdelicten terugkomt, is dat de minderjarige een gestolen voorwerp gekregen had van een onbekende soldaat. Hoogstwaarschijnlijk zal er wel vaak sprake zijn geweest van verwarring. De jongens Samuel B., Maurice O. en Henri B. die voor de kinderrechter moesten verschijnen wegens illegale houtkap verklaarden allen dat zij *“dachten dit te mogen doen omdat de engelschen het ook deden.”*²⁶² Toch kan ook dit een smoes zijn geweest.

Dat de begripsbepaling van een diefstal of een ontvreemding erg persoonsgebonden was, bleek uit het dossier van Leontine V. Haar tante en voogdes klaagde het meisje aan voor diefstal van bepaalde geldsommen. Hoewel dit volgens de vrouw duidelijk de lijn overschreed, was ze eveneens erg verontwaardigd van het feit dat Leontine *“ook geld ontvreemde, tis te zeggen dat zij haar eigen spaargeld, dertig tot veertig centiemen, dat zij van ons had ontvangen zonder enige toelating heeft versneukeld; zij heeft er chocolade mee gekocht.”*²⁶³ Dit citaat illustreert duidelijk dat een

²⁵⁷ W. Wackenier, *Alveringem tijdens de Eerste Wereldoorlog*, p. 17.

RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 7, dossier 19, 1916.

²⁵⁸ A. François, *Guerres et délinquance juvenile*, pp. 272-273.

²⁵⁹ S. Humphries, *Hooligans or Rebels?*, p. 151.

²⁶⁰ E.J. Hobsbawm, *Social Criminality*, p. 6.

²⁶¹ RA Brugge, Kinderrechtbank leper, R505, nr. 360, dossier 45, 1916.

RA Brugge, Kinderrechtbank leper, R505, nr. 1, dossier 60, 1919.

RA Brugge, Kinderrechtbank leper, R505, nr. 362, dossier 37, 1918.

²⁶² RA Brugge, Kinderrechtbank leper, R505, nr. 360, dossier 17, 1916.

RA Brugge, Kinderrechtbank leper, R505, nr. 360, dossier 19, 1916.

²⁶³ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 8, dossier 29, 1916.

vermogensdelict niet eenduidig kan worden omschreven. Laat staan dat de reactie hierop bij iedereen dezelfde zou kunnen worden genoemd.

In de dossiers zijn er geen aanwijzingen teruggevonden van dievenbendes. In de meeste gevallen ging het om gelegenheidsdiefstallen. Hiermee wordt bedoeld dat de kinderen op een bepaald moment de kans zagen om bepaalde goederen te ontvreemden zonder dat dit vooraf echt gepland was. Dit impliceerde ook dat het stelen slechts een eenmalig optreden was. Minderjarigen die veelvuldig stalen, kwamen veel minder voor, maar waren er wel.

Uit de dossiers blijkt duidelijk dat de meeste gevallen van diefstal of (ver)heling kenbaar werden gemaakt door het indienen van een klacht bij de officiële instanties. Slechts enkele gevallen zijn bekend van een gendarme die een dief op heterdaad kon betrappen. Vraag is nu of men er de voorkeur aan gaf om bij bepaalde delicten dit toch onderling te regelen. Uit het onderzoek van Margo De Koster bleek dat de politie vaak zelf het conflict trachtte af te handelen zonder er verdere gevolgen aan te geven.²⁶⁴ Deze vorm van sociale conflictregeling is eveneens denkbaar in onbezet België. Maar ook ouders die het gestolen bedrag terugbrachten of lieten terugbrengen, was niet ongebruikelijk.²⁶⁵ Zo waarschuwde de moeder van Henri en Germain D. haar zonen enkele malen:

“Ik heb dikwijls bij Rabay geweest om hem te vragen of hij tevreden over hun was. Ik bedreigde hun, indien zij iets moesten mede brengen van hun werk, het aanstond zoude doen terug dragen hebben.”²⁶⁶

De rol van de ouders in dit alles kwam meestal op hetzelfde neer. Ze trachtten hun kinderen zo goed mogelijk te verdedigen. Dit bewijst bijvoorbeeld de verklaring van de moeder van Benjamin B. tijdens haar verhoor:

“Ik heb vernomen door onbekende soldaten dat mijn jongen deze kleeren gekregen hebbe van de soldaten. Ik vind het dus niet schoon van daarvoor proces te willen doen maken.”²⁶⁷

Toch geloofde niet iedereen in de onschuld van zijn of haar kinderen. De vaders van de neefjes Maurice, Charles en Joseph T. lieten de gendarme onmiddellijk hun huis doorzoeken op zoek naar nog meer gestolen goederen en de moeder van Emiel V. zei: *“Ik kan goed gelooven dat mijn zoon hem zou plichtig gemaakt hebben aan diefte van geld; ik heb ook al van tijd bestatigd dat er van mijn geld weg was maar door wie weet ik niet.”²⁶⁸*

²⁶⁴ M. De Koster, *Weerbaar, weerspannig of crimineel?*, p. 29.

²⁶⁵ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360, dossier 51, 1916.

RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 362, dossier 35, 1917.

²⁶⁶ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 6, dossier 7, 1915.

²⁶⁷ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360, dossier 5, 1915.

²⁶⁸ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 6, dossier 9, 1915.

RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 362, dossier 39, 1918.

Met uitzondering van de gevallen waarvan de ouders zelf het slachtoffer waren, werd slechts één dossier teruggevonden waarbij de ouders zelf hun kind aanklaagden voor diefstal.²⁶⁹ Er wordt verondersteld dat ouders die vermoedden dat hun kind iets ontvreemd had, dit in der minne trachtten te regelen met de slachtoffers. Vermoedelijk rekende dit op een groter begrip bij het slachtoffer waardoor niet onmiddellijk werd gegrepen naar gerechtelijke vervolging.

Wanneer wordt gekeken naar de aard van de gestolen voorwerpen, zien we dat tijdens de Eerste Wereldoorlog de slachtoffers in vele gevallen de hulp van de officiële instanties inriepen voor voorwerpen die op het eerste gezicht redelijk waardeloos lijken. Al voor het ontvreemden van een reep chocolade of een stuk boter, werd een klacht ingediend. Dit wijst op een zeer lage tolerantiedrempel voor diefstallen. Waarschijnlijk is dit een gevolg van de economische omstandigheden in onbezet België. Dit wordt hieronder verder toegelicht. Ook in bezet België tijdens de Eerste Wereldoorlog bleek eenzelfde vorm van intolerantie tegenover vermogensdelicten aanwezig.²⁷⁰

De slachtoffers bleken de minderjarigen bijna uitsluitend te beschuldigen wanneer ze ook echt zeker waren dat zij de daders waren. Phanie B. wist dat enkel haar oppasser bij haar zijden zakdoekje kon raken²⁷¹ en de pastoor van Westvleteren betrapte Cyriel H. op heterdaad op het ontvreemden van geld uit de offerblokken²⁷²,... Toch was dit niet altijd het geval. Emmerence S. daagde bijvoorbeeld Emiel G. voor de rechtbank omwille van het ontvreemden van een zakuurwerk. Aangezien het horloge nergens meer te vinden was, verliep de rechtszaak als een “wellesnietesspel” en werd Emiel G. tenslotte vrijgesproken.²⁷³

Het is opmerkelijk dat bij het bestuderen van de dossiers de indruk wordt gewekt dat door de slachtoffers weinig negatiefs werd verteld over de minderjarige dieven. Meestal werd enkel beschreven hoe de diefstal vermoedelijk was gebeurd en wie hiervoor verantwoordelijk zou kunnen geweest zijn. Dit zou erop kunnen wijzen dat er toch een zekere sympathie was voor de minderjarige of dat men in de aanwezigheid van de kinderrechtter terughoudender was. Er moet echter wel rekening worden gehouden met het feit dat wij enkel datgene konden nalezen wat de griffier relevant achtte te noteren.²⁷⁴

Dat men het niet al te nauw nam met het doorverkopen van gestolen goederen, bleek uit het feit dat de kinderen in een aantal zaken gestolen bouwmaterialen, zomaar konden doorverkopen aan een opkoper.

²⁶⁹ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 8, dossier 29, 1916

²⁷⁰ A. François, *Guerres et délinquance juvenile*, p. 183.

²⁷¹ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 8, dossier 11, 1917.

²⁷² RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 8, dossier 3, 1917.

²⁷³ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 361, dossier 81, 1916.

²⁷⁴ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 8, dossier 8, 1918.

RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 8, dossier 3, 1917.

Vragen werden nauwelijks gesteld wanneer een aantal jongens probeerden buizen en zink te verkopen.²⁷⁵

In de volgende paragrafen bespreken we de houding van de bevolking tegenover ontvreemdingen als overlevingsstrategie, gedwongen diefstallen en diefstallen op de werkvloer. Daarnaast bekijken we ook of deze überhaupt wel aanwezig waren in onbezet België.

2.2.1. Vermogensdelicten als overlevingsstrategie

Heel wat historici veronderstellen een link tussen de economische noodzaak aan goederen en diefstal.²⁷⁶ Mensen die bepaalde zaken ontvreemden als overlevingsstrategie is wellicht de eerste vorm waar aan gedacht wordt wanneer wordt gesproken over sociale criminaliteit. Volgens Humphries kwamen voornamelijk buurten en families die het economisch erg moeilijk hadden het meest in contact met sociale criminaliteit.²⁷⁷ Vanaf 1880 begon het verband tussen vermogensdelicten en armoede echter te vervagen omwille van de verschuiving van armoedecriminaliteit naar welvaartcriminaliteit.²⁷⁸ Vraag is hoe zich dat manifesteerde tijdens de Eerste Wereldoorlog in onbezet België. Was er sprake van armoedecriminaliteit– indien ja- werd dit getolereerd door bepaalde bevolkingsgroepen?

Dit kan niet los worden gezien van de sociaal-economische verhoudingen in onbezet België. Tijdens de Eerste Wereldoorlog konden verschillende sociale groepen worden teruggevonden in het gebied achter de IJzer. Je had de lokale elites die van oudsher redelijk vermogend waren. Voorts had je de winkeliers, brouwers en handelaars die dankzij de oorlogseconomie in korte tijd enorme rijkdommen konden verzamelen. Maar het merendeel van de bevolking bestond uit landbouwers en arbeiders. Ook zij konden genieten van de talrijke arbeidsplaatsen die de oorlogsindustrie voorzag. Toen de eerste vluchtelingen in onbezet België aankwamen, kon dankzij plaatselijke liefdadigheidsacties voldoende worden voorzien in ieders noden. Iedereen probeerde op zijn eigen manier zijn steentje bij te dragen. Maar naar gelang de oorlog vorderde, er meer en meer vluchtelingen en soldaten aankwamen en de voedselvoorraden begonnen te slinken; werd het ieder voor zich. Het mededogen en de bescherming die er in het begin van de oorlog heerste, sloeg helemaal om in een vorm van eigenbaat waarin iedereen koste wat het kost trachtte te overleven.²⁷⁹ Extreme armoede waarbij men al het mogelijke moest doen om zich te kunnen voeden, was dus vast en zeker aanwezig bij bepaalde in onbezet België.

²⁷⁵ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360, dossier 41, 1916.

RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360, dossier 39, 1916.

²⁷⁶ C. Emsley, *Crime and Society in England*, p. 247.

²⁷⁷ S. Humphries, *Hooligans or Rebels?*, p. 156.

²⁷⁸ A. Eggens, *Van daad tot vonnis*, p. 14.

²⁷⁹ C. Depoorter, S. Cossey en W. Tillie, *De oorlog achter het front*, pp. 134-146.

Ook bij de kinderen die voor de kinderrechter moesten verschijnen zien we dat zij vaak al het mogelijke deden om wat geld bij te verdienen. Dit wijst er misschien op dat niet ieder gezin erin slaagde om met het inkomen van vader en moeder te kunnen overleven. Zo was het vasthouden van paarden van officieren een gegeerd klusje.²⁸⁰ Maar ook het verkopen van sigaretten, dagbladen en chocolade, was aantrekkelijk voor kinderen die nog niet in staat waren om uit te gaan werken. Zo verklaren Marthe P en Emeric V.:

Marthe P.: *“Ik heb geene toelating om te leuren en wist dat het verboden was, maar doen dit omdat ik te jong ben om ander werk te verrichten.”*²⁸¹

Emeric V.: *“Ik heb geene toelating om rond te gaan met dagbladen ik heb gewerkt voor het engelsch leger maar omdat het te lastig is, heb ik het werk gestaakt en om een som te verdienen ga ik rond met engelsche dagbladen.”*²⁸²

Bovendien hadden niet alle kinderen evenveel geluk om een baantje te vinden, zoals we kunnen lezen in de verklaring van Maurice D.:

*“Ik kom hier om een weinig geld te verdienen daar er anders geen werk meer is. Ik heb zulks gevraagd aan mijne moeder dewelke er in toegestemd heeft.”*²⁸³

In de zesendertig voorhanden zijnde verslagen van de afgevaardigde van de kinderrechter is er sprake van een aantal indicaties van de economische toestand waarin de kinderen die voor de rechter moesten verschijnen, opgroeiden. Het nauwkeurig opgeven van het inkomen van de vader en de moeder van de minderjarige, gebeurde niet vaak aangezien dit van vele ouders enorm kon variëren. Interessanter voor ons onderzoek is echter de vraag of het gezin al dan niet genoot van een geldelijke ondersteuning door bepaalde personen of organisaties. Dit bleek in het merendeel van de gezinnen niet het geval te zijn. Slechts in acht van de zesendertig gezinnen was er sprake van financiële bijstand. Dat meer dan één vijfde van de gezinnen geldelijke steun kregen, is op zich niet weinig. Dit betekende evenwel niet dat de kinderen in deze gezinnen in structurele armoede leefden. Wanneer wordt gekeken naar de vraag of de kinderen voldoende werden gevoed, bleek dit wel bijna altijd het geval te zijn. Er waren slechts twee gezinnen waarvan de minderjarigen niet goed gevoed werden. Omdat we hierover maar enkele gegevens hebben, zou het niet correct zijn om deze lijn door te trekken en te zeggen dat 5.6% ondervoed zou zijn geweest. Er kan dus worden geconcludeerd dat er onder de minderjarigen die voor

W. Wackenier, *Alveringem tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het civiele en militaire leven in een dorp achter het IJzerfront*, Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2006, pp. 17-142. (promotor: B. De Wever).

²⁸⁰ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360, dossier 39, 1916.

²⁸¹ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 361, dossier 69, 1916.

²⁸² RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 362, dossier 17, 1917.

²⁸³ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 363, dossier 47, 1918.

de kinderrechtbank moesten verschijnen in het merendeel van de gevallen geen sprake was van complete armoede.

Toch betekende dit zeker niet dat vormen van armoedecriminaliteit kunnen worden uitgesloten. Het is belangrijk om een onderscheid te maken. Enerzijds hebben we vermogensdelicten uit economische noodzaak. Hiermee bedoelen we dat kinderen uit stelen gingen om zich te kunnen voeden, om zich te kunnen kleden of om zich te kunnen verwarmen omdat ze daar een gebrek aan hadden. Anderzijds kunnen er ook vermogensdelicten zijn geweest die geschiedden vanuit de wens van het kind of van de ouders om zich beter te kunnen voeden of beter te kunnen kleden. Dit kan worden gezien als een vorm van vermogensdelinquentie uit sociale ongelijkheid. Hierbij staat eerder het verhogen van de sociale status centraal.

Door na te gaan welke goederen er werden onttrokken, kan deze kwestie al voor een stuk worden verklaard. Uit het vorige deel dat de algemene onderzoeksresultaten beschrijft, bleek dat de minderjarige dieven voornamelijk etenswaren, geld, kledij en brandstoffen onttrokken. Op het eerste gezicht lijken dit levensnoodzakelijke producten, maar het is van belang na te gaan of dit weldegelijk het geval was. Welke kledij de minderjarigen stalen en wat er gebeurde met het gestolen geld, zijn onmisbare vragen.

Wanneer we in de dossiers nagaan wat er met het gestolen geld gebeurde, zien we dat de meeste kinderen het niet bepaald besteedden aan levensnoodzakelijke goederen. Michel G. kocht met zijn geld een aantal ringen voor zijn vriendinnetje²⁸⁴, Florent L. een horloge²⁸⁵, Emiel V. en Cyriel D. enkele pakjes sigaretten²⁸⁶, Prosper D. gebruikte het “*om op te sneukelen*”²⁸⁷ en Cyriel H. verteerde zijn gestolen geld dan weer aan sardijnen.²⁸⁸ Leontine V. die regelmatig wat geld stal, kocht voornamelijk snoep of chocolade met het geld; maar ook juwelen waren geliefkoosde voorwerpen voor de jongedame:

“heb eerst een bankbiljet van vijf fr. genomen, om zoals de andere waschers om 4 ure bij mijnen boterham nog iets anders te kunnen nemen wat chocolade bijvoorbeeld (...) Ik heb de diefstallen gepleegd om mij te kunnen optooien zoals de andere waschers uit de Legerbaden en heb met het onttrokken geld, op verschillende stonden de volgende voorwerpen aangekocht: zakuurwerk, armband, ringetjes, portefeuille, ketting, ... H. Bertha, een meisje van ongeveer 15 jaren, dat met mij in de Legerbad werkt en wiens vader timmerman is heeft mij verteld dat zij van een officier die bij hen gekantonneerd had geweest, voor zijn vertrek

²⁸⁴ RA Brugge, Kinderrechtbank Leper, R505, nr. 360, dossier 45, 1916.

²⁸⁵ RA Brugge, Kinderrechtbank Leper, R505, nr. 360, dossier 51, 1916.

²⁸⁶ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 6, dossier 9, 1915.

RA Brugge, Kinderrechtbank Leper, R505, nr. 362, dossier 17, 1917.

²⁸⁷ RA Brugge, Kinderrechtbank Leper, R505, nr. 360, dossier 39, 1916.

²⁸⁸ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 8, dossier 3, 1917.

*naar de vuurlijn waar hij sedert dien gedood werd, als gedenkstuk een armband en uurwerk had ontvangen. Zoo kreeg ik ook de begeerte dergelijke sieraadvoorwerpen te bezitten.*²⁸⁹

Uit deze getuigenissen merken we dat de kinderen die voor de rechter moesten verschijnen toch niet enkel geld leken te stelen omwille van honger. Er kan bijgevolg worden geconcludeerd dat er in de zaken die werden aanhangig gemaakt voor de kinderrechtbanken voornamelijk sprake was van een vorm van welvaartsriminaliteit; vermogensdelicten vanuit een verlangen om het prestige omhoog te krikken gebeurden veelvuldig. Dit komt overeen met de resultaten van De Koster aangaande stelende dienstbodes in de eerste helft van de twintigste eeuw in Antwerpen. Ook daar werden de meisjes voornamelijk aangetrokken tot de luxe die de vermaakindustrie met zich meebracht.²⁹⁰

Deze resultaten betekenen niet dat er geen sprake zou zijn geweest van diefstallen als overlevingsstrategie. Zo zou in mijn regio's het meenemen van kolen van afvalbergen, een dagelijkse routine zijn geweest voor vele kinderen. Uit het onderzoek van Humphries blijkt dat slechts een klein aandeel van de minderjarigen vervolgd werden omdat de mijneigenaars en de politie niet op gespannen voet wilden leven met de lokale arbeidersgemeenschap.²⁹¹ In onbezet België was er tijdens de Eerste Wereldoorlog redelijk wat steenkool aanwezig. Dit was voornamelijk het geval in regio's waar er veel soldaten resideerden. Daarenboven werden er heel wat kolen opgeslagen bij stations van waaruit veel legereenheden met de treinen werden getransporteerd. Uit ons onderzoek blijkt dat ook in onbezet België het rapen van kolen een populaire bezigheid was bij kinderen.²⁹²

Ons onderzoek beperkt zich zoals gezegd enkel tot de dossiers die werden aangeklaagd bij de officiële instanties en zo bij het parket terechtkwamen. Het is dus perfect mogelijk dat er weldegelijk sprake was van vermogensdelicten die werden gepleegd uit armoede, maar dat uit medelijden geen verdere stappen werden gezet en dit onderling werd geregeld. Uit onderzoek blijkt dat de sociale criminaliteit als overlevingsstrategie in de 20ste eeuw werd getolereerd bij voornamelijk jonge kinderen uit armere gezinnen die enigszins geïntegreerd waren in de lokale gemeenschap. Bovendien zou het zeker een oplossing zijn geweest voor een groot aantal gezinnen, maar dan eerder op een korte termijn.²⁹³ Hoewel we geen sluitend antwoord kunnen geven over de aanwezigheid van armoedecriminaliteit, kan het vast en zeker niet worden uitgesloten.

²⁸⁹ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 8, dossier 29, 1916.

²⁹⁰ M. De Koster, *Weerbaar, weerspanning of crimineel?*, pp. 134-171.

²⁹¹ S. Humphries, *Hooligans or Rebels?*, p. 157.

²⁹² RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360, dossier 39, 1916.

RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 362, dossier 33, 1917.

²⁹³ S. Humphries, *Hooligans or Rebels?*, p. 172.

C. Lis en H. Soly, *Jeugd, criminaliteit en sociale netwerken*, p. 17.

2.2.2. Andere oorzaken van tolerantie tegenover vermogensdelinquentie

Niet enkel het ontvreemden van goederen als overlevingsstrategie is een reden voor een mogelijke vorm van tolerantie van het slachtoffer en zijn omgeving tegenover de dader. In dit deel gaan we na of dit ook het geval was bij vermogensdelicten op de werkvloer en gedwongen vermogensdelicten.

Humphries wees er op dat diefstallen op het werk kunnen worden beschouwd als een vorm van een verworven recht op de producten die de dader zelf produceerde.²⁹⁴ Dit zou eveneens het geval geweest zijn met producten die uit de natuur afkomstig waren en de familie kon voeden, zoals stroperij.²⁹⁵ Dat de diefstallen kunnen worden gepercipieerd als een vorm van weerstand tegen de eigendomsrechten van de rijkere, lijkt uit de documenten weinig aanwezig.²⁹⁶ Dit kan misschien worden gelinkt aan de resultaten uit het onderzoek van Emsley waaruit blijkt dat de slachtoffers van diefstallen op het werk maar in een beperkt aantal gevallen een beroep zouden hebben gedaan op de gerechtelijke instanties. Dit werd pas gedaan wanneer eerdere pogingen, zoals een ontslag of het minder uitbetalen, geen oplossing boden.²⁹⁷ Slechts in één dossier was dit het geval.²⁹⁸

Het werk van Jean Dupréel wees uit dat tijdens de Tweede Wereldoorlog de grote tekorten aan levensnoodzakelijke middelen samen met de grotere vorm van medelijden en genade tegenover kinderen, zorgden dat ouders overgingen tot het aanmoedigen van vormen van stroperij of illegale handel bij hun kinderen onder het motto “*les enfants risqueraient moins*”.²⁹⁹ Ook Aurore François haalde in haar werk aan dat dit tijdens beide wereldoorlogen weldegelijk een praktijk was die bestond aangaande diefstallen.³⁰⁰ In de dossiers van de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne zijn hiervan geen aanwijzingen gevonden. We vermoeden dat dit waarschijnlijk wel voorkwam maar dat de ouders dit stelselmatig ontkenden bij de kinderrechters om zichzelf te beschermen.

2.3. Wangedrag en onbuigzaamheid

Wangedrag en onbuigzaamheid zijn in het lijstje van misdrijven een vreemde eend in de bijt omdat het eigenlijk een vorm is van preventief ingrijpen in toekomstige delicten door middel van een klacht bij de kinderrechtster. Het is een term die erg ruim kan worden geïnterpreteerd en sterk afhankelijk is van persoon tot persoon.³⁰¹ De dossiers hieromtrent zijn uitermate interessant en bruikbaar wat aanvaardbaar en onaanvaardbaar gedrag betreft omdat het uiteindelijk de ouders of voogden -

²⁹⁴ S. Humphries, *Hooligans or Rebels?*, p. 168.

²⁹⁵ S. Humphries, *Hooligans or Rebels?*, p. 151.

²⁹⁶ S. Humphries, *Hooligans or Rebels?*, p. 173.

²⁹⁷ C. Emsley, *Crime and Society in England*, p. 124.

²⁹⁸ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 6, dossier 7, 1915.

²⁹⁹ J. Dupréel, *La criminalité de droit commun*, p. 10.

³⁰⁰ A. François, *Guerres et délinquance juvénile*, pp. 171-377.

³⁰¹ V. Massin, *Protéger ou exclure?*, p. 25.

personen die verondersteld zijn om in een goede verstandhouding met hun kinderen te willen leven-
waren die klacht indienden tegen hun kind.

Er zijn verschillende mogelijkheden waarom ouders of voogden zouden opteren voor een klacht
wegens wangedrag en onbuigzaamheid. Veerle Massin haalt aan dat zij door ouders of voogden werd
gebruikt om zich te bevrijden van een abnormaal kind of om het kind te disciplineren. Maar ook
instellingen konden zich hierop beroepen om zich te ontlasten van moeilijke kinderen.³⁰² Bovendien
werd een klacht beschouwd als een heropvoedende maatregel voor het kind en dit werd als beter
gepercipieerd dan een correctionele vervolging, wat uiteindelijk de maatschappelijke positie ten goede
kwam.³⁰³

Een klacht werd meestal omwille van twee redenen ingediend. Ofwel vond men dat het kind te weinig
bijdroeg aan het gezinsinkomen – dit was voornamelijk het geval bij de meer kwetsbare en arme
gezinnen- ofwel vond men de leefwijze van het kind te buitensporig wat dan weer veeleer werd
gebruikt bij gezinnen met een hoger aanzien. Dit kan niet los worden gezien van de invloed van de
commerciële vermaakindustrie, de stijgende beoefening van de loonarbeid en de stijgende
onafhankelijkheid van de kinderen in de eerste helft van de twintigste eeuw. Margo De Koster wees er
eveneens op dat sociale druk in vele gevallen een stimulans was om over te gaan tot een klacht.³⁰⁴

De informatie die we uit de dossiers kunnen afleiden is gering aangezien er in onbezet België slechts
zeven klachten waren die voor de kinderrechtbanken kwamen. Toch trokken enkele zaken onze
aandacht. Uit de dossiers kan ten eerste worden afgeleid dat alle klachten van ouders gebeurden met
een zekere droefheid. De ouders schreven dat ze al het mogelijke hadden gedaan om hun dochter op
het goede pad te brengen, maar zonder succes. Uit hun brieven kan worden afgeleid dat ze geheel
radeloos waren en geen andere uitweg meer zagen dan een beroep doen op de kinderrechtbanken. Ten
tweede merken we dat voornamelijk het zedeloze gedrag van de meisjes een bron van ergernis was.
Rachel K. werd door haar vader aangeklaagd omdat ze een relatie zou hebben gehad met een soldaat
en de vader van Emerence V. vreesde ervoor dat zijn dochter zich prostitueerde. Bij Rachel kwam ook
het weigeren te werken aan bod in de klacht van de vader.³⁰⁵

Toch kan de waarheid vaak veraf liggen van wat de klachtenbrief van de ouders inhield. Jenneke
Christiaens merkte op dat sommige ouders van de klacht wegens wangedrag en onbuigzaamheid

³⁰² V. Massin, *Protéger ou exclure?*, p. 25.

³⁰³ M. De Koster, *Weerbaar, weerspanning of crimineel?*, p. 133.

³⁰⁴ M. De Koster, *Weerbaar, weerspanning of crimineel?*, pp. 88-134.

M. De Koster, "Over ongeregelde dochters en klagende ouders. De kinderrechtbank van Antwerpen, 1912-1923." In: C. Lis en H. Soly, *Tussen Dader en Slachtoffer: jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*. Brussel, 2001, pp. 337-369.

C. Lis en H. Soly, *Jeugd, criminaliteit en sociale netwerken*, p. 28

³⁰⁵ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 17, 1917.

RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 37, 1916.

gebruik maakten om hun zoon of dochter te bevrijden van hun penibele economische situatie.³⁰⁶ Hiervan zijn geen enkele sporen terug te vinden in de dossiers van de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne. Ook wanneer een kind in een conflict tussen zijn ouders specifiek één zijde koos, was vaak een reden om over te gaan tot een klacht. Dit merken we bijvoorbeeld duidelijk in het geval van Emerence V.³⁰⁷ We merken wel op dat de rechter in alle gevallen meeging in de klacht van de ouders. Hij moet er dus met andere woorden zeker van geweest zijn dat de ouders oprecht waren in hun klachten.

2.4. Andere vormen van delinquentie

In dit deel gaan we op zoek naar hoe de bevolking reageerde op andere vaak voorkomende misdrijven. We zullen het achtereenvolgens hebben over geweldsdelicten, het zich bevinden op de openbare weg, landloperij, bedelarij en illegale handel.

Uit het onderzoek van Emsley kwam naar voor dat het gros van de mensen voornamelijk bezorgd was om delicten die gepaard gingen met geweld omdat deze een direct gevaar voor hen vormden.³⁰⁸ Mocht dit in onbezet België het geval zijn geweest, zou dit betekenen dat veel klachten werden ingediend tegen geweldplegingen. Zoals in het vierde deel van deze scriptie kan worden aangetoond, was dit niet het geval; integendeel zelfs. Redelijk weinig geweldsdelicten kregen gerechtelijke gevolgen. De hypothese dat er veel minder geweld onder kinderen zou zijn geweest, lijkt echter weinig aannemelijk. Veeleer betekende de lage intensiteit dat de geweldplegingen als niet ernstig genoeg werden gepercipieerd om door te verwijzen naar de politie, het parket of de kinderrechtbank. Vermoedelijk werd er sneller beroep gedaan op vormen van sociale conflictregeling of tolerantie om met het delict om te gaan. Er kan dus worden geconcludeerd dat geweldpleging door minderjarigen de bevolking weinig schrik inboezemde.

Toch moet er worden op gewezen dat niet iedereen hetzelfde begreep onder geweld. De grens met kattenkwaad en plagerijen was soms erg vaag en persoonsgebonden. Martha B. diende bijvoorbeeld klacht in tegen de vrienden Polidoor D. en Gaston B. Wat precies is gebeurd, is niet echt duidelijk. Volgens Martha zou Polidoor haar hebben geduwd waardoor ze op de grond viel; Polidoor echter zei dat Martha over haar emmer viel en zo haar letsels opliep.³⁰⁹

Wat het zich bevinden op de openbare weg betreft, een delict dat toch wel redelijk vaak aan bod komt in de dossiers, zien we dat de bevolking zich hier weinig aan stoorde. Er is geen sprake van personen

³⁰⁶ J. Christiaens, *A history of Belgium's child protection act*, p. 20.

³⁰⁷ M. De Koster, *Weerbaar, weerspannig of crimineel?*, p. 135.

RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 37, 1916.

³⁰⁸ C. Emsley, *Crime and Society in England*, p. 246.

³⁰⁹ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 6, dossier 11, 1915

die hiervoor klacht indienden bij de politie; allen werden ze door een gendarme op heterdaad betrapt. Een reden voor het feit dat dit sterk werd getolereerd, is waarschijnlijk dat het op zich weinig bedreiging met zich meebracht voor de bevolking. Dit was een duidelijke vorm van sociale criminaliteit, namelijk een delict dat door het gros van de bevolking werd getolereerd. Zelfs onder de politionele beambten, merken we dat niet iedereen dit delict even ernstig nam. Dit wordt duidelijk bewezen door het verschil tussen het gerechtelijk arrondissement Ieper - waar 80% van de minderjarigen beschuldigd van dit misdrijf werden aangeklaagd- en het arrondissement Veurne waar dit slechts 20% was.

Hoewel de verklaringen van de minderjarigen die werden genoteerd in de processen-verbaal allesbehalve objectief kunnen worden genoemd, komt in de meeste zaken naar voor dat deze minderjarige delinquenten zich onopzettelijk schuldig maakten aan het zich bevinden op de openbare weg zonder de vereiste toelating. Verhalen van minderjarigen die hun toelating waren vergeten te verlengen of die niet wisten dat ze zich op een ander grondgebied begaven, kwamen veelvuldig voor. Vermoedelijk vonden de aangeklaagde minderjarigen dit ook geen zwaar misdrijf.

Bedelarij en landloperij bleken eveneens te worden getolereerd door de bevolking. Zeer weinig minderjarigen moesten zich hiervoor verantwoorden bij de kinderrechtter. Dit was zeker het geval met bedelarij; slechts één minderjarige werd hiervoor aangeklaagd. Bovendien werden ze quasi allemaal betrapt door politionele beambten. Hierbij was er slechts één uitzondering, namelijk Armande S. die door twee zusters van een naburig klooster tot bij de politie werd geleid.³¹⁰ De reden voor het tolereren van bedelarij en landloperij moeten eveneens worden gekoppeld aan de beperkte bedreiging die hiermee gepaard ging.

Ten slotte moesten heel wat minderjarigen voor het verkopen van goederen zonder de vereiste documenten voor de kinderrechtter verschijnen. Over het algemeen werd dit onder de bevolking nauwelijks gezien als een probleem. Voor dit als misdrijf omschreven feit werd geen enkele klacht ingediend tegen minderjarigen - allen werden ze op heterdaad betrapt door een gendarme. Ook hierin wordt het verschil in prioriteit duidelijk tussen het gerechtelijk arrondissement Ieper en Veurne met respectievelijk 63 klachten tegenover drie.

We merken in de dossiers wel op dat veel minderjarigen dit deden als bron van extra inkomsten – al dan niet in functie van het gezinsinkomen. Zo vertelde Irma D.:

“Ik heb alleenlijk een patent van den ontvanger en ik dacht dat zulks voldoende was ik doe het om iets te verdienen omdat wij thuis met veel kleine kinderen zijn.”³¹¹

³¹⁰ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R078, nr. 8, dossier 13, 1917.

³¹¹ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360, dossier 32, 1916.

Dit gebeurde ook vaak in opdracht van de ouders. In de dossiers van Clara T. en van Daniel en Andre B. staat te lezen dat respectievelijk de moeder en vader hen heeft laten leuren om wat geld bij te verdienen.³¹² Dit zijn absoluut niet de enige gevallen. Dat de bevolking minder snel geneigd was om gerechtelijke stappen te ondernemen tegen acties die gebeurden uit armoede, speelde waarschijnlijk wel een zekere rol. Maar vermoedelijk was het feit dat dit niet schadelijk was voor hen, van veel groter belang.

3. Aanvaardbare en onaanvaardbare minderjarigen

In het vorige hoofdstuk gingen we op zoek naar hoe de bevolking bepaalde gedragingen die strafbaar werden gesteld percipieerde in de bestudeerde periode door ze al dan niet te tolereren. In dit hoofdstuk gaan we op zoek naar een antwoord op de vraag of een onderscheid werd gemaakt in het gedogen van criminele acties tussen verschillende groepen kinderen.

In het midden van de negentiende eeuw, begonnen criminologen langzamerhand aan te spreken van een criminele klasse; een bepaalde groep personen die zich volgens hen telkens opnieuw schuldig maakte aan strafbaar gestelde acties.³¹³ Men zag dat enkel de lagere klassen voor de rechtbanken werden gebracht.³¹⁴

Stapsgewijs bestuderen we welke kinderen precies voor de kinderrechter werden gedaagd. Om dit te onderzoeken, analyseren we enkele parameters die bepalend konden zijn voor het al dan niet aanhangig maken van een zaak bij de officiële instanties. We kijken eerst naar de minderjarigen zelf; waren er bepaalde karaktereigenschappen of kenmerken bij de minderjarigen die zorgden voor een extra stimulans om het conflict te regelen met behulp van de kinderrechter? Daarna bestuderen we de gezinnen waaruit de minderjarige delinquenten afkomstig waren. Tenslotte trachten we op zoek te gaan naar de graad van maatschappelijke integratie van de delinquenten en hun families.

We gaan eigenlijk op zoek naar een antwoord op de vraag of de minderjarigen kunnen worden beschouwd als personen die omwille van hun maatschappelijke positie, hun gezinsleven of hun personeigenschappen, meer kans hadden om gerechtelijke sancties te krijgen. Hierbij gaan we in op de kwestie of het feit dat de minderjarigen werden aangeklaagd eigenlijk kan worden gezien als een consequentie van hun leefomgeving. Mocht dit het geval zijn, dan kan de minderjarige delinquent worden beschouwd als een slachtoffer van zijn leefmilieu. Zoals reeds in het tweede deel van deze scriptie aangehaald, zag de wet van 1912 op de kinderbescherming de minderjarige delinquent weldegelijk als een slachtoffer van zijn omgeving; hij was dus in zekere zin onschuldig. Het is dan ook

³¹² RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360, dossier 1, 1915.

RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360, dossier 21, 1916.

³¹³ J. Rule, *Social Crime*, p. 155.

³¹⁴ C. Emsley, *Crime and Society in England*, p. 48.

paradoxaal dat een onschuldig kind zich moest verantwoorden bij een kinderrechtbank en er kon worden geopteerd voor het plaatsen van een kind in een instelling.³¹⁵

3.1. De minderjarige zelf

3.1.1. Het gedrag en karakter van de minderjarige als parameter

Uit de analyse van de dossiers van de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne merken we dat de kinderrechters zich zo goed mogelijk probeerden te informeren over het gedrag, het karakter, de belangstelling, de gezondheidstoestand en de interesses van het kind. Al deze gegevens kunnen we afleiden uit de verslagen die werden opgemaakt door de afgevaardigde van de kinderrechter. Vooral wat betreft de persoonlijkheid van de minderjarige kan hij niet als een objectieve bron worden beschouwd. Alles wat hij noteerde moet vanuit zijn standpunt worden benaderd en dit was tijdens de Eerste Wereldoorlog hoogstwaarschijnlijk bepaald door het christelijk burgerlijk moraal.³¹⁶ Toch kunnen we opmerken dat zijn prioriteiten overeenkwamen met deze van de kinderrechter aangezien hij in zijn opdracht handelde. Zoals in het vierde deel werd aangegeven, was het al dan niet vaak op straat lopen een belangrijke indicatie voor het bepalen van de toestand van een kind. 22 van de 36 kinderen waarvan we informatie hebben, ofwel 61.1% werden bestempeld als “straatloper”. Ook een politiemann was op zijn hoede voor straatlopers:

“Den zoon Henri M. is van slecht gedrag en aanzien op den hoek als een gevaarlijke straatloper.”³¹⁷

Maar eveneens het 's avonds buitenshuis rondhangen, bleek niet als positief gepercipieerd te zijn door de kinderrechter en zijn afgevaardigde. Wat wel als positief werd ervaren, was wanneer een kind zijn bezighouding had, zoals het gaan werken, naar school gaan of een beroep aanleren. Zo gaven heel wat kinderen tijdens hun overhoring bij de kinderrechter - en bij de agenten die proces-verbaal opstelden - nauwelijks informatie waarom ze een delict pleegden. Veeleer benadrukten ze dat ze vaak naar school (zullen) gaan of overdag uit gaan werken. Leon S. probeerde hier dan ook gretig op in te spelen wanneer hij zijn verklaring aflegde voor de kinderrechter. Hij was verre van de enige die dergelijke uitspraken deed bij de kinderrechter.

“Ik zei dat ik naar de mis was gegaan en dan naar huis. Heb geen kolen gestolen. Ik ga alle daag naar school en moet zelf de gazet dragen voor den meester.”³¹⁸

Het karakter van de minderjarigen werd erg nauwkeurig omschreven. Wanneer we de beschrijvingen bestuderen, zien we dat door de afgevaardigde van de kinderrechter sterk werd gefocust op een aantal

³¹⁵ P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 191.

³¹⁶ A. François, *Guerres et délinquance juvenile*, p. 295.

³¹⁷ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 362, dossier 35, 1917

³¹⁸ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 7, dossier 7, 1916.

mogelijke karaktereigenschappen. Zo moet het toch van belang zijn geweest of een kind al dan niet gewillig, gezellig of koppig was; maar ook speelziek en twistziek zijn, waren eigenschappen die werden nagetrokken.

Hoe de rest van de bevolking hier precies tegenover stond, kan uit de dossiers niet echt worden afgeleid. De getuigen die tijdens de zittingen werden aanhoord beperkten zich meestal tot het bediscussiëren van het delict zelf en de maatschappelijke positie van de minderjarige. Dit wordt verder in dit hoofdstuk grondiger toegelicht.

3.1.2. Leeftijd en geslacht van de minderjarige als parameter

In dit deel staat de vraag centraal of het geslacht en de leeftijd van de minderjarige een mogelijke invloed uitoefende op het al dan niet beschouwen van een bepaalde actie als aanvaardbaar of onaanvaardbaar. Uit ons onderzoek blijkt dat dit met het geslacht weldegelijk het geval was. Nochtans zijn er hiervoor geen aanwijzingen te vinden in de wet op de kinderbescherming van 1912.³¹⁹ Zoals in het derde deel van deze scriptie wordt aangehaald, waren slechts 22% van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken moesten verschijnen meisjes. Toch kan er niet onbezonnen vanuit worden gegaan dat deze 22% de volledige criminaliteit bij meisjes weerspiegelde. Het idee van stoute jongens en brave meisjes, werd onderuit gehaald door Junger-Tas. In haar onderzoek naar de verborgen jeugddelinquentie, concludeerde zij dat 61% van de delinquenten bestond uit jongens.³²⁰ Dit is toch een opmerkelijk verschil. Dit bewijst dat voor meisjes veeleer werd gepoogd om informeel oplossingen te zoeken voor hun gedrag.

Uit onze dossieranalyse blijkt dat de meisjes toch voornamelijk werden gelinkt aan zedeloos gedrag; veel meer dan dit bij jongens het geval was. Dit merken we duidelijk in de dossiers van wangedrag en onbuigzaamheid op. Deze associatie verklaart dan ook de zwaardere maatregelen die woren opgelegd aan meisjes. Ook in het gerechtelijk arrondissement Leuven tijdens de Eerste Wereldoorlog en het interbellum was dit het geval. Het onderzoek van Petra Deleu wees uit dat meisjes voor gelijkaardige feiten vaak strenger werden aangepakt omwille van de link met zedeloosheid.³²¹ In die zin kunnen de minderjarige delinquente meisjes worden gezien als slachtoffers van hun geslachtskenmerk.

In het derde deel merkten we eveneens al op dat minderjarigen die op een jongere leeftijd een delict pleegden zowel door het slachtoffer en zijn omgeving als door de kinderrechtster op meer begrip konden rekenen.

³¹⁹ V. Massin, *Protéger ou exclure?*, p. 20.

³²⁰ J. Junger-Tas, *Verborgene jeugddelinquentie*, p. 161.

³²¹ P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 190.

3.1.3. Geletterdheid en scholingsgraad van de minderjarige als parameter

In dit deel zal worden nagegaan of analfabetisme of laaggeletterdheid een invloed hadden op de minderjarigen die voor de kinderrechter moesten verschijnen. De geletterdheid kan worden afgeleid uit de dossiers over de zaken. In totaal werden 150 dossiers bestudeerd. Toch blijkt niet ieder dossier over voldoende informatie te beschikken om hierover uitspraken te doen. Van de 150 waren 112 gekwalificeerd om ons hieromtrent inlichtingen te geven.

De minderjarigen konden op vlak van de geletterdheid opgedeeld worden in vier categorieën, namelijk ongeleerd, gebrekkig lezen en schrijven, goed lezen en schrijven en “heeft een uitgebreid onderwijs ontvangen”. Het merendeel van de kinderen kon gebrekkig lezen en schrijven. Twaalf van de 112, ofwel 10.7% waren ongeleerd.

Deze gegevens doen op het eerste gezicht denken aan een erg hoge graad van laaggeletterdheid. Toch moet dit worden bekeken in zijn historische context. Wanneer we de cijfers bekijken van de volkstelling van 1900, blijkt in het arrondissement Veurne 28% van de bevolking ongeletterd te zijn en in dat van Ieper 37%.³²² Deze cijfers zullen voor 1914-1918 wellicht al een pak lager liggen door de invoering van de leerplicht. Bovendien mag niet worden vergeten dat heel wat onder hen nog naar school gingen en op deze manier hun taalkundige vaardigheden nog aan het ontwikkelen waren.

Hoewel de leerplicht reeds ingevoerd was, betekende dit niet automatisch dat kinderen massaal naar school gingen. Hiertoe kunnen de dossiers uit het gerechtelijk arrondissement Veurne van nut zijn. Uit de 64 bestudeerde dossiers van het arrondissement Veurne gedurende de Eerste Wereldoorlog, bleek dat 52 minderjarigen naar school gingen. 13 onder hen deden dit op onregelmatige basis. Wellicht is dit een onderschatting aangezien bij heel wat minderjarigen geen informatie voorhanden was over het al dan niet regelmatig bijwonen van de lessen.

Het is opvallend dat geen enkele minderjarige die voor de kinderrechter moest verschijnen, goed of uitstekend kon lezen en schrijven. Dit betekent dat kinderen die de kans hadden om te genieten van een degelijk onderwijs, toch opvallend minder verantwoording moesten afleggen voor hun acties bij de kinderrechters. Er zou kunnen worden geargumenteed dat dergelijke kinderen minder in aanraking kwamen met criminaliteit omdat zij onder andere door het bijwonen van de klassen minder werden blootgesteld aan de buitenwereld. Maar vermoedelijk speelt ook het feit dat deze kinderen veeleer konden genieten van informele conflictregeling een rol.

³²² Lokstat : historische databank van lokale statistieken. *De Belgische samenleving in historische tellingen*, in:

<http://www.lokstat.ugent.be/vt1900_alfabetisme_arr.php?key=VEU%20&naam=Veurne>, geraadpleegd op 21.05.2014.

Lokstat : historische databank van lokale statistieken. *De Belgische samenleving in historische tellingen*, in: <http://www.lokstat.ugent.be/vt1900_alfabetisme_arr.php?key=IEP%20&naam=Ieper>, geraadpleegd op 21.05.2014.

3.2. Het gezinsleven

In de gebieden die door Aurore François werden bestudeerd, bleek er tijdens de beide wereldoorlogen in de kinderrechtbanken sterk te worden gefocust op kinderen die in problematische gezinnen waren opgegroeid.³²³ De aandacht voor de gezinnen zien we ook terugkomen in de dossiers van onbezet België. Dit maakt het mogelijk om op zoek te gaan naar de omstandigheden waarin de minderjarige delinquenten opgroeiden. De vraag of minderjarigen die uit een ontwricht gezin komen meer kans om bij de kinderrechtbank te moeten verschijnen of niet, staat hier centraal. Eerst wordt gekeken naar hoe het gezin was samengesteld. Vervolgens wordt de opvoeding die de kinderen hebben genoten bekeken en de mogelijke misdrijven van de ouders. Ten slotte wordt de beroepssituatie van de ouders in kaart gebracht.

3.2.1. Gezinssamenstelling

Het onderzoek van Petra Deleu had als resultaat dat de helft van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken moest verschijnen, afkomstig was uit een gebroken gezin. Hieronder werd een gezin verstaan waarvan de ouders gescheiden leefden of één of beide ouders overleden waren.³²⁴ Dit is heel wat meer dan in onbezet België het geval was. Uit onderstaande tabel blijkt dat, binnen de gezinnen waarvan we voldoende informatie hebben, het merendeel opgroeide met beide ouders in leven, namelijk 76.1%. Dat slechts in twee gevallen de ouders gescheiden leefden, is waarschijnlijk een onderschatting aangezien de dossiers hier nauwelijks informatie over aanreiken.

GEZINSSAMENSTELLING		aantal gezinnen	% inclusief de onbekende gegevens	% exclusief de onbekende gegevens	% Brussel (1926-1930)
beide ouders overleden		1	0,4	0,9	3,0
één ouder overleden	vader	6	1,9	4,3	13,3
	moeder	24	8,4	18,8	14,0
beide ouders in leven		99	33,8	76,1	60,7
	waarvan gescheiden	2			
onbekend		159	55,0		9,0
TOTAAL		289	100	100	100

Tabel 12: De gezinssamenstelling van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken moesten verschijnen van Ieper en Veurne (1914-1918)³²⁵

³²³ A. François, *Guerres et délinquance juvenile*, p. 377.

³²⁴ P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 190.

³²⁵ A. Racine, *Les enfants traduits en justice*, p. 146.

Onder alle minderjarigen, bleek slechts één iemand volledig wees te zijn. Zes waren wees van de vader en vierentwintig van de moeder. In sommige gevallen was er wel sprake van een stiefvader of –moeder. Vijf minderjarigen hadden een stiefmoeder en vier een stiefvader. Ook hier gaat het wellicht om een onderschatting.

Het vergelijken van onze resultaten met deze van Paul Racine die onderzoek voerde naar de kinderrechtbank van Brussel tussen 1926 en 1930, is niet eenvoudig aangezien ons onderzoek heel wat onbekende gegevens heeft. Toch kunnen we grofweg zeggen dat het aandeel minderjarigen die nog beide ouders hadden, het merendeel was. Concluderen dat de meeste minderjarigen uit een gebroken gezin kwamen, spreekt bijgevolg de empirische gegevens tegen. Toch moet worden opgemerkt dat de afwezigheid van één of beide ouders niet noodzakelijk een indicatie betekende voor een problematische leefomgeving. Wanneer ouders gescheiden van elkaar leven, kon dit het kind vaak ten goede komen. Ook het hebben van een stiefvader of -moeder betekende niet in alle gevallen dat de situatie nefast was. Integendeel, dit kon ook een extra inkomen of een extra bron van affectie met zich meebrengen.

Kroostrijke gezinnen werden met de wet van 1912 op de kindbescherming te worden beschouwd als een negatieve factor.³²⁶ In de bestudeerde dossiers vonden we in de meeste gevallen een indicatie van het aantal kinderen in een gezin. Van de 114 bestudeerde minderjarigen in de dossiers, hebben we informatie hieromtrent. Gemiddeld bleken er 5.1 kinderen in een gezin te zijn. Het is noodzakelijk op te merken dat hierbij enkel rekening werd gehouden met (half)broers en (half)zussen omdat er nauwelijks melding wordt gemaakt in de dossiers van stiefbroers en –zussen.

aantal kinderen in een gezin	aantal gezinnen	Percentage onbezet België	Percentage Leuven (1912-1940)
1	5	4,4	5.1
2	13	11,4	12.7
3	13	11,4	15.7
4	16	14,0	14.7
5	20	17,5	14.2
6	13	11,4	10.2
7	17	14,9	13.7
8	7	6,1	5.6
9	4	3,5	3.0
Meer dan 10	5	5.3	5.1
TOTAAL	114	100,0	100.0

Tabel 13: aantal kinderen in de gezinnen van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken moesten verschijnen van Ieper en Veurne³²⁷

³²⁶ A. François, *Guerres et délinquance juvenile*, p. 9.

³²⁷ P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 126.

Wanneer de resultaten voor onbezet België worden vergeleken met deze voor Leuven tijdens de Eerste Wereldoorlog en het interbellum, merken we dat de cijfers opvallend sterk vergelijkbaar zijn. Uit deze resultaten kunnen we onmogelijk afleiden dat kinderen uit extreem grote gezinnen, sneller met de kinderrechter in aanraking kwamen.

3.2.2. Opvoeding

Centraal in dit deel staat de vraag of kinderen afkomstig uit een problematische opvoedingssituatie, meer kans hadden om gerechtelijk te worden vervolgd. Zoals reeds werd aangehaald in het tweede hoofdstuk, staat de opvoeding centraal in het oordeel van de rechter. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in de verslagen opgemaakt door de afgevaardigde van de kinderrechter zoveel mogelijk informatie daaromtrent werd opgenomen.

De vraag is wat hieronder precies kon worden begrepen. Wat dit voor de kinderrechter inhield, kan duidelijk worden afgeleid uit de zwaartepunten die werden gelegd in de dossiers van de afgevaardigde van de rechter. Er werd bijvoorbeeld nagegaan of de ouders voldoende toezicht hielden op hun kinderen. Bij tien van de zesendertig gezinnen was dit weldegelijk het geval volgens de afgevaardigde, maar bij de overige was er onvoldoende toezicht. Zoals hierboven gesteld, merken we dat de zedelijkheid van de minderjarigen sterk in vraag werd gesteld –zeker wat meisjes betreft. Uit de dossiers bleek trouwens dat vele ouders niet echt bekommerd waren met de zedelijke opvoeding –of toch niet volgens de verwachtingen van de afgevaardigde. Het belang van die zedelijkheid zien we ook terugkomen in de toestand van de woning. Er werd specifiek uitgezocht hoeveel slaapkamers in de woning waren en wie bij wie moest slapen. Wanneer een broer en zus samen sliepen, werd dit zeer duidelijk omschreven.

De opvoeding is onlosmakelijk verbonden met de aan- of afwezigheid van de ouders. In het vorig deel valt te lezen dat ongeveer één vierde van de minderjarigen minstens één ouder had die overleden was. Sterfte was niet de enige mogelijke reden van afwezigheid van een ouder. In de dossiers zijn er een aantal andere mogelijke verklaringen weergegeven. Zo merken we dat kinderen waarvan de vader visser was, vaak een afwezige vader hadden. Hetzelfde gold voor de koopmannen. In de dossiers is er ook vier keer sprake van een zieke moeder die de opvoeding van haar kinderen nauwelijks op zich kon nemen. Hoewel dit slechts tweemaal voorkomt, kwam een ouder in hechtenis ook voor:

De grootvader van Theophiel M. verklaart: “M.. is nog geen zestien jaren vol. Ik ken den datum zijne geboorte niet bepalen. De moeder is int gevang. Er is nog een meisje van 16 jaar bij mij en gaat naar school. Hij kan noch lezen noch schrijven. De broeder van Theophiel is in

*de school van Ruyslede. Mijn zoon Joseph Henri D., mijn zoon Francois en hunne vrouwen wonen nog in bij mij.*³²⁸

De Eerste Wereldoorlog zorgde er tevens voor dat een aantal vaders –maar ook broers- niet thuis woonden omdat ze hun vaderlandse plicht dienden te vervullen. Het aantal van de minderjarigen die een soldaat in het gezin hadden, bleek redelijk kleinschalig. Dit was slechts het geval bij zeven minderjarigen.

Uit ons onderzoek blijkt ook dat de kinderrechtbanken zich informeerden over het alcoholverbruik van de ouders. Dit werd gezien als een versturende factor in de opvoeding van het kind. Over Floride P. werd door de politiemann die het proces-verbaal opstelde bijvoorbeeld gezegd:

*“Zij is van goed gedrag. Hare moeder is ook van goed gedrag. De vader levert hem over aan den drank en zijn gedrag laat te wenschen”*³²⁹

Bij elk dossier van de minderjarige werd een inlichtingenformulier over de ouders aangemaakt. Hieruit kunnen we makkelijk afleiden welke ouders zich schuldig hadden gemaakt aan misdrijven. Dit was bij 41 vaders het geval en bij 18 moeders. In negen zaken waren het beide ouders die zich reeds schuldig hadden gemaakt aan bepaalde delicten. Er moet wel worden opgemerkt dat het hierbij enkel en alleen maar ging om eerdere misdrijven waarvan de kinderrechtbanken kennis hadden. Dit ging meestal over feiten die in dezelfde stad of regio werden gepleegd. Over de vluchtelingen bijvoorbeeld, had men hierover geen aanwijzingen. Toch moet er wel rekening mee worden gehouden dat de delicten waarvoor de ouders veroordeeld waren, van erg uiteenlopende omvang en aard waren. Vaak voorkomende misdrijven waren bijvoorbeeld mondelinge beledigingen, nachtlawaai, diefstallen, geweldplegingen,... Bovendien vonden vele misdrijven van de ouders vroeger plaats dan het tijdstip van de geboorte van hun kind waardoor de invloed hiervan op de jongere nauwelijks kon gelden. Wanneer daarnaast rekening wordt gehouden met het feit dat wij slechts dossiers hebben van 154 minderjarigen; kan worden geconcludeerd dat slechts bij een erg beperkte groep de kinderen werden opgevoed in een thuis waar vormen van delinquentie niet voorkwamen.

Concluderen dat enkel minderjarigen voor de kinderrechtbank moesten verschijnen waarvan de ouders er niet in slaagden hen op de verwachte manier op te voeden, zou wat kort door de bocht zijn. De normen hiervoor zijn ook niet bij iedereen dezelfde. Vermoedelijk baseerde de kinderrechtbank zich wel op de opvoedingssituatie om zijn oordeel te vellen; maar dat enkel kinderen uit een penibele opvoedingssituatie voor de kinderrechtbank moesten verschijnen, lijkt eerder onwaarschijnlijk.

Voor het gerechtelijk arrondissement Leuven tijdens de Eerste Wereldoorlog en het interbellum, bestempelde de afgevaardigde van de kinderrechtbank ongeveer de helft van de minderjarigen als

³²⁸ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 6, dossier 13, 1915.

³²⁹ RA Brugge, Kinderrechtbank Leper, R505, nr. 360, dossier 37, 1916.

afkomstig uit een ontwricht gezin. Hiermee bedoelde hij kinderen die waren opgegroeid in extreme armoede, in een kroostrijk gezin, in een slechte opvoedingssituatie of waarvan de ouders eerdere misdrijven pleegden.³³⁰ Wanneer hetzelfde wordt nagegaan voor het gerechtelijk arrondissement Veurne tijdens de Eerste Wereldoorlog, bleek dit in 72.2% van de gevallen te zijn. Dit cijfer moet wel worden gerelativeerd aangezien wij hiervoor enkel informatie hadden van zesendertig minderjarigen. Bovendien werd dit bepaald aan de hand van de gekleurde visie van de afgevaardigde. Daarenboven valt het te betwijfelen – zoals reeds hierboven werd aangehaald- dat de acties van een ouder die reeds werd veroordeeld, ook weldegelijk een invloed uitoefenden op het kind. Ook het geboren zijn in een kroostrijk gezin, betekende niet automatisch dat het gezin in sterke armoede leefde. Bovendien was er in dergelijke gezinnen misschien meer liefde en genegenheid aanwezig.

3.2.3. De beroepen van de ouders

Er zou kunnen worden geargumenteed dat de minderjarigen die voor de kinderrechter moesten verschijnen, allen afkomstig waren uit één bepaald milieu. Dit zou onder andere kunnen worden afgeleid uit de beroepen van de minderjarigen en hun ouders. Wanneer het merendeel van de minderjarigen geen beroep hadden, kan misschien worden geopperd dat dit een factor zou kunnen zijn om sneller een toevlucht te zoeken in criminele overlevingsmechanismen. Of misschien raakten dienstmeisjes sneller verleid door luxeproducten van hun werkgever om over te gaan tot gelegenheidsdiefstallen en scoorden zij hoger in de criminaliteitsstatistieken. Dit zijn veronderstellingen die kunnen worden getoetst aan de beroepen van de minderjarigen en hun ouders. Deze professionele bezigheden werden per persoon opgegeven maar werden vaak met geheel verschillende termen aangeduid. Omdat het analyseren van deze gegevens overzichtelijker zou gebeuren, werden ze door de scribent in verschillende categorieën ondergebracht. Dit gebeurde op een zo nauwkeurig mogelijke manier.

Wanneer de beroepen van de minderjarigen die voor de kinderrechters moesten verschijnen worden nagekeken, valt onmiddellijk op dat ongeveer drie vijfden van hen geen beroep uitoefenden of op de schoolbanken zaten. Aangezien in onbezet België de schoolparticipatie aan de lage kant was, kunnen we afleiden dat heel wat van deze kinderen zich met andere zaken bezighielden zoals helpen in het huishouden, op straat ravotten, ... Iets meer dan een kwart van de minderjarigen kan worden gecategoriseerd onder de arbeiders. Zij noemden zichzelf in de meeste gevallen ‘werkman’; maar verondersteld wordt dat de precieze invulling hiervan sterk afhangt van persoon tot persoon. Wel kan worden opgemerkt dat ongeveer een vierde van deze arbeiders in de landbouw werkten. Hoewel ‘werkvrouwen’ geen afwezige waren in onbezet België, merken we dat de meisjes die voor de

³³⁰ P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 145.

kinderrechters verschenen zich eerder bezighielden met het kantwerken, het oppassen of het helpen in het huishouden.

BEROEPSCATEGORIE	AANTAL	PERCENTAGE
arbeiders	82	28,4
waarvan landarbeider	17	
verkopers	10	3,5
winkelier	3	1,0
dienstknecht	5	1,7
visser of schipper	10	3,5
huishoudster	3	1,0
kindermeid	1	0,3
kantwerkster	6	2,1
scholier/geen	169	58,5
TOTAAL	289	100,0

Tabel 14: beroepen van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken moesten verschijnen van Ieper en Veurne (1914-1918)

De wet van 1912 ervoer een werkende moeder als een negatief aspect binnen de opvoeding.³³¹ Het is dan ook niet verwonderlijk dat dit in de dossiers nauwkeurig werd genoteerd. Uit ons onderzoek blijkt dat ongeveer twee derde van de moeders thuis bleven om voor hun kinderen te zorgen en huishoudelijke taken uit te voeren. Hetzelfde resultaat werd bekomen in de studie van Petra Deleu voor het gerechtelijk arrondissement Leuven.³³² Toch betekent een moeder die niet buitenshuis ging werken, dat ze geen arbeid verrichtte. In onbezet België wisten bijvoorbeeld heel wat vrouwen thuis voor de soldaten.³³³ Wanneer er enkel wordt gekeken naar de buitenshuis werkende moeders, merken we dat de arbeidsters het sterkst vertegenwoordigd waren. Net omwille van het groot aandeel moeders die officieel geen beroep uitoefenden, lijkt het ons interessanter om na te gaan hoe de situatie zat bij de vaders.

BEROEPSCATEGORIE	AANTAL	PERCENTAGE
huismoeder	81	67,5
arbeiders	17	14,2
landwerkster	4	3,3
verkoopster	7	5,8
herbergierster	8	6,7
kantwerkster	2	1,7
geen	1	0,8
TOTAAL	120	100

Tabel 15: beroepen van de moeders van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken moesten verschijnen van Ieper en Veurne (1914-1918)

³³¹ J. Christiaens, *De geboorte*, p. 291.

³³² P. Deleu, *De minderjarige delinquent*, p. 134.

³³³ C. Depoorter, S. Cossey en W. Tillie, *De oorlog achter het front*, p. 141.

BEROEPSCATEGORIE	AANTAL	PERCENTAGE
arbeiders	97	58,1
waarvan landarbeider	25	
handelaars	44	26,3
algemene verkopers	23	
schoenmaker	1	
herbergier	9	
smit	2	
kleermaker	1	
mandenmaker	1	
timmerman	1	
meubelmaker	1	
slager	1	
winkelier	4	
landbouwers	6	3,6
vissers	17	10,2
nachtwaker	1	0,6
soldaat	1	0,6
geen	1	0,6
TOTAAL	167	100

Tabel 16: beroepen van de vaders van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken moesten verschijnen van Ieper en Veurne (1914-1918)

Vooreerst valt het op dat er weinig vaders zijn die geen beroep uitoefenden. De grote werkgelegenheid tijdens de oorlog speelde daarbij waarschijnlijk een grote rol. Dat vele vaders zich bezighielden met handel, en dan voornamelijk als verkoper van bepaalde goederen, hoeft niet te verwonderen aangezien in de Eerste Wereldoorlog massa's mensen begonnen met kranten, sigaretten, chocolade,... te verkopen aan soldaten. Mensen die plotseling herbergen uitbaatten, bleek eveneens niet ongewoon te zijn.³³⁴ Het is wel opmerkelijk voor het toch wel landelijk gebied dat redelijk weinig minderjarigen afkomstig waren uit landbouwfamilies. Een mogelijke verklaring hiervoor moet waarschijnlijk worden gezocht in het feit dat weinigen in staat waren om echt een landbouwbedrijf te bezitten. Er wordt dan ook verondersteld dat heel wat arbeiders tewerk werden gesteld als landarbeiders. Uit ons onderzoek bleek dat dit toch wel ging over een aanzienlijk deel van de arbeiders, namelijk één vierde. Bovendien combineerden hoogstwaarschijnlijk heel wat mensen het beroep van landbouwer met een andere job, zeker tijdens de oorlog toen het aanleggen van wegen of het verkopen van goederen veel meer zekerheden gaf.

³³⁴ A. Van Walleghem, *De oorlog te Dickebusch*, p. 72.

Uit bovenstaande resultaten van de beroepen van zowel de minderjarigen, de vaders als de moeders, blijkt dat de meeste kinderen die zich moesten verantwoorden afkomstig waren uit arbeidersgezinnen of tewerk gesteld waren in de arbeidssectoren. Dit is niet te verwonderen aangezien de oorlog veel werkgelegenheid voorzag voor arbeiders.³³⁵ Concluderen dat minderjarigen afkomstig uit arbeidersmilieus veel meer strafbaar gestelde feiten pleegden, is wat verregaand want er waren nu eenmaal vooral arbeiders.

3.3. De maatschappelijke integratie

Vandaag is men van het idee dat enkel de acties van bepaalde ‘klassen’ gerechtelijke sancties kenden, afgestapt. Heel wat studies hebben dezelfde conclusie; de graad van integratie van de dader en het slachtoffer in een gemeenschap is veeleer doorslaggevend voor het al dan niet aangeven van het delict bij de officiële instanties dan het feit dat de dader en het slachtoffer deel uitmaakten van de hogere of van de lagere sociale klassen of dat ze leefden in armoede.³³⁶ Toch heeft niet elke studie dit resultaat. In het onderzoek van Margo De Koster bleek dit bijvoorbeeld niet het geval te zijn. Zij stelde vast dat alle meisjes die voor het gerecht verschenen voldoende waren geïntegreerd in de gemeenschap.³³⁷ Volgens Lis en Soly zou een gerechtelijke oplossing worden gerelateerd aan oneer aangezien enkel de personen die buiten de lokale gemeenschap stonden er gebruik van maakten. Het geschil zo snel mogelijk onderling regelen, zou de voorkeur hebben genoten.³³⁸ Omdat deze kwestie al deels aan bod komt in het werk van Katlijn Vanhee³³⁹ zullen wij ons –na een aantal algemene bevindingen– voornamelijk focussen op één bepaalde groep die in haar werk onderbelicht bleef maar inzake de Eerste Wereldoorlog wel de nodige aandacht verdient, namelijk de vluchtelingen. Verondersteld wordt dat zij als nieuwkomers minder goed geïntegreerd waren in de samenleving; speelde dit een rol in het al dan niet aanklagen van de minderjarige daders?

³³⁵ G. Nath en M. Van Alstein, *14-18 van dichtbij*, p. 64.

C. Depoorter, S. Cossey en W. Tillie, *De oorlog achter het front*, pp. 52-141.

³³⁶ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer*, pp. 82-83.

C. Lis en H. Soly, *Jeugd, criminaliteit en sociale netwerken*, p. 14.

C. Lis en H. Soly, *Jeugd, criminaliteit en sociale netwerken*, pp. 26-39.

C. Eliaerts, *Zalven of slaan*, p. 387.

³³⁷ M. De Koster, *Weerbaar, weerspannig of crimineel?*, p. 194.

³³⁸ C. Lis en H. Soly, *Jeugd, criminaliteit en sociale netwerken*, p. 15.

³³⁹ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer*, p. 240.

3.3.1. “Volgens den klap”

Uit de dossieranalyse merken we dat regelmatig kwaad werd gesproken of roddels en geruchten werden bovengehaald over de minderjarigen die voor de kinderrechter moesten verschijnen. Dit is een indicatie dat de minderjarige vaak geen al te beste reputatie had in zijn leefomgeving. Vooral voor de delicten die werden gepercipieerd als redelijk ernstig zoals zedeloosheid en diefstal, waren er vaak getuigen die ongezouten hun mening gaven. De kinderen die daarentegen werden aangeklaagd wegens delicten die door het gros van de bevolking als niet te ernstig werden gepercipieerd – zoals het zich op de openbare weg bevinden, illegale handel, landloperij of geweldplegingen- bleven hiervan relatief gespaard.

Vraag is nu of deze negatieve getuigenissen en verklaringen ook een invloed uitoefenden op de maatregelen die door de kinderrechter werden getroffen. We merken dat quasi alle kinderen waarvan op een negatieve manier werd gesproken tijdens de zitting, zwaardere straffen werden opgelegd. Toch kan dit niet los worden gezien van het feit dat al deze minderjarigen zich schuldig hadden gemaakt aan misdrijven die voornamelijk werden afgestraft met een plaatsing. Toch vermoeden we dat dit wel een rol zal hebben gespeeld in de beslissing van de kinderrechter aangezien deze vaak om bijkomende inlichtingen over de familie van de minderjarigen en de reputatie vroeg.³⁴⁰

Heel wat buurtbewoners, kennissen en vrienden lieten het vaak niet na om negatieve verklaringen te geven met betrekking tot de minderjarige. Wel moet worden opgemerkt dat deze personen meestal niet degenen waren die zelf een aanklacht indienden. Hoewel we hiervan weinig bewijzen hebben, merken we in één zaak op dat dit te wijten was aan angstgevoelens. Henri M. bijvoorbeeld stal een aantal malen geld. Dit verstopte hij in de schuur van zijn buurman Hilaire C. Hij verklaarde:

*“Ik heb ook geene klacht aangaande dit geld gedaan uit vrees daar de familie M. op onzen hoek maar slecht befaamd is.”*³⁴¹

Uit de getuigenis van de buurvrouw van Madeleine V. kunnen we afleiden dat de vrouw in goede verstandhouding leefde met haar buurmeisje. Toch uitte ze haar bezorgdheden ten opzichte van het gedrag van Madeleine:

*“Het is noodig dat meisje te verwijderen. Zij is in kennis met eene soldaat. Volgens den klap der soldaten is hij in gang met moeder en dochter. De moeder doet niets om het slecht gedrag harer dochter te bestrijden”*³⁴²

³⁴⁰ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360, dossier 51, 1916.

³⁴¹ RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 362, dossier 35, 1917.

³⁴² RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 8, dossier 35, 1916.

Ook de slachtoffers van diefstallen bleken vaak op de hoogte te zijn van de reputatie van de ‘dader’. Toch betekende dit niet altijd dat men zelf een klacht indiende.³⁴³

We merken wel dat het merendeel van negatieve uitspraken afkomstig was van politionele beambten. De persoon die het proces-verbaal had opgesteld werd verondersteld aanwezig te zijn op de hoorzitting en er te getuigen. In vele gevallen liet deze zich leiden door wat buurtbewoners hem wisten te vertellen over de minderjarigen. Op deze manier hadden zij impliciet een aandeel in het aanbrengen van een zaak bij de kinderrechtbank. Dit alles was gebaseerd op een zekere wederkerigheid; de agent kon een beroep doen op de buurtbewoners, maar de buurtbewoners konden ook bewust de agent inschakelen om bepaalde zaken gezegd te krijgen in de hoorzitting. Dit zien we bijvoorbeeld bij de kinderen Leon, Felicien en Madeleine V. die van diefstal werden beticht:

“Het gedrag van de moeder laat te wensen volgens ’t zeggen van de gebuurs maar ik heb nooit niet bestatigd. Deze vrouw is zedeloos, nalatig, vuil, bemoeid zich niet met hare kinderen en laat dese aan hun lot over. De kinderen dwalen gedurig langs de straat, half gekleed, gaan in de herbergen bedelen aan de soldaten en wille dit niet laten niet tegenstaande de strenge berispingen die zij en hunne moeder daarover ontvangen hebben. Wij mogen verzekeren dat de gezondheid, de zedelijkheid deser kinderen in gevaar verkeerden door de onbezorgdheid en slechte plicht vervulling der moeder.”³⁴⁴

Ook in zedenfeiten werden de buurtbewoners door de politionele beambten aangehaald als bron:

“De gebuuren zegde dat zij hoere geworden was. Dat zij haar verkleedde in soldaat. (...) Het is algemeen bekend dat zij van slecht gedrag is en liefde betrekkingen heeft met den soldaat Augustus N. (...) de dochter Madeleine heeft voor den oorlog gedurende zes, zeven maanden bij eene tante gewoond, zuster van den moeder, dewelke te Brussel eene kamer ontrekt en, volgens het schijnt, zich aan ontucht overlevert. (...) Sedert een paar maanden hoorde ik zeggen dat de herberg V. een echt hoerkot was.”³⁴⁵

“ik heb al veel klachten gehoord over Emerence. Ik geloof niet dat haar vader haar sloeg. De n° 15 is slecht befaamd. Men geraakt moeilijk binnen in n° 15 tenzij men wel wil open doen. Het is daar dat de soldaten eens binnen wilden per force omdat zij het aanzagen als een publieke huis.”³⁴⁶

³⁴³ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 7, dossier 17, 1916.

³⁴⁴ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 6, dossier 3, 1915.

³⁴⁵ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 8, dossier 35, 1916.

³⁴⁶ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 8, dossier 37, 1916.

“ik bekrachtig mijn proces-verbalen. Volgens mij de moeder is gemeene. Int publiek er was daarover gesproken.”³⁴⁷

Volgens Peter King kwamen kinderen die betrokken waren in persoonlijke of familiale vetes, veel sneller in contact met een gerechtelijke vervolging.³⁴⁸ Uit ons onderzoek bleek maar in één zaak ook effectief sprake te zijn geweest van een stevige ruzie tussen het aangeklaagde meisje en de buurtbewoners:

“De feiten die men te mijnen laste legt zijn valsch. Ik heb wel den naam, ik weet het, maar de daad heb ik niet. Tis bijzonderlijk de vrouw te ... die mij van zedeloosheid beschuldigt. Maar ik moet u doen opmerken dat wij sedert lang in moeilijkheden leven met die vrouw die daarenboven in slechte verstandhouding leeft met hare man S. was weduwnaar met 6 kinderen wanneer hij hertrouwd is met Elisa S., die weduwe was met 4 kinderen. Vrouw S. heeft al de voorkinderen van haren man aan de deur gezet. Wij wasschen voor die kinderen en van daar de moeilijkheden. Met vrouw N. leven wij in geene slechte verstandhouding, maar deze vrouw komt geheel goed overeen met vrouw S en daarbij zij heeft toch min of meer jaloers geweest van ons zoolang er geene soldaten bij haar gekantonneerd waren. Ik herhaal het, al wat men mij ten laste legt, is valsch. En ik vraag niets beter als door eenen dokter te mogen onderzocht worden om mijne onschuld te bewijzen (...)³⁴⁹

3.3.2. Vluchtelingen

Norbert Elias merkte op dat een goed geïntegreerde lokale gemeenschap sterk gebruik maakte van sociale controle. Daarenboven constateerde hij dat een dergelijke groep personen erg wantrouwig stond tegenover nieuwelingen die de gevestigde waarden en normen niet navolgden. Omdat deze nieuwkomers bijgevolg geen beroep konden doen op deze informele netwerken bij de conflictregeling, werd veel sneller gegrepen naar gerechtelijke oplossingen voor het geschil.³⁵⁰

Tijdens de Eerste Wereldoorlog was de streek achter het front een toevluchtsoord voor mensen uit heel België die op de vlucht waren geslagen tijdens de Duitse inval. Deze mensen kwamen vaak in onbezet België terecht zonder kennissen of familieleden. Verondersteld wordt dat zij dikwijls geen enkel sociaal kapitaal hadden. Zeker wat de beginjaren van de oorlog betrof, moet dit het geval zijn geweest. Door na te gaan of deze kinderen sneller naar de rechtbanken werden gestuurd, kan dit geverifieerd worden.

³⁴⁷ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 7, dossier 9, 1916.

³⁴⁸ P. King, *Crime, Justice and Discretion*, p. 33.

K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer*, p. 87

³⁴⁹ RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 7, dossier 21, 1916.

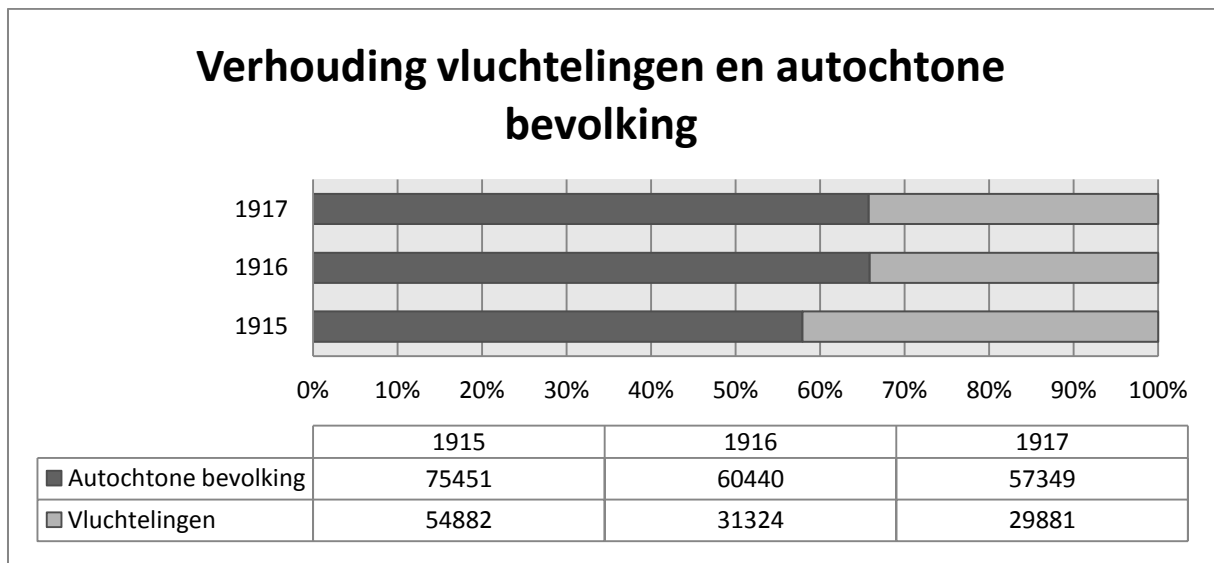
³⁵⁰ N. Elias en J.L. Scotson, *The Established and the Outsiders*, p. 199.

K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer*, p. 85.

Of een minderjarige gevlucht is voor de Duitse bezetter, is niet eenvoudig af te leiden. In sommige dossiers staat specifiek vermeld dat een kind een vluchteling is. Als dit niet het geval is, kunnen we veronderstellen dat wanneer uit het dossier blijkt dat een persoon vanaf 1914 in de streek is komen wonen, het waarschijnlijk een oorlogsvluchteling zal geweest zijn.

Op deze manier konden alle minderjarigen worden opgedeeld in drie categorieën. De eerste groep zijn zij die tijdens de oorlog gevlucht zijn naar de frontstreek. Dit bleek zo een 13.8% te zijn van alle minderjarigen die moesten verschijnen voor de kinderrechtbank. 72.7% van de minderjarigen behoorden tot de autochtone bevolking van onbezet België. Bij de overige 13.5% kan niet sluitend worden gezegd dat ze bij de vluchtelingen hoorden. Het gaat om personen waarvan de geboorteplaats niet in onbezet België lag. Bijgevolg kan niet met 100% zekerheid worden gezegd dat ze precies gevlucht zijn in de herfst van 1914, maar ze zijn alleszins tijdens hun leven gemigreerd naar de frontstreek.

Uit onderstaande grafiek blijkt dat het aantal vluchtelingen in verhouding met de autochtone bevolking tijdens de Eerste Wereldoorlog, schommelde tussen de 34.1% en 42.1%. Als we dit vergelijken met de bovenstaande gegevens van de minderjarigen die voor de kinderrechtbanken werden aangeklaagd tussen 1914 en 1918, blijkt dat onder de jeugddelinquenten de vluchtelingen slechts een beperkt aandeel hadden.

Grafiek 14: de verhouding tussen de vluchtelingen en de autochtone bevolking in onbezet België in de jaren 1915-1916-1917.³⁵¹

Er werd verondersteld dat de vluchtelingen nog niet volledig waren ingeburgerd in de lokale gemeenschap. Wanneer de theorie van Elias in het achterhoofd wordt gehouden, zou dit betekenen dat zij sneller zouden moeten worden aangeklaagd bij de officiële instanties. Dit blijkt uit ons onderzoek

³⁵¹ K. Vanbeselaere, *Vluchtelingen in onbezet België*, pp. 60-78.

helemaal niet het geval te zijn. Hiervoor kunnen er een aantal mogelijke verklaringen worden geformuleerd.

Ten eerste zou kunnen worden geargumenteed dat de vluchtelingen toch meer sociaal kapitaal hadden in onbezet België dan aanvankelijk werd gedacht. Dit moet zeker het geval zijn geweest met de vluchtelingen die familie hadden in de frontstreek en bij hen hun intrek namen. Het is evenzeer mogelijk dat de bewoners van de gebieden achter het IJzerfront een zekere tolerantie en mededogen hadden voor de gezinnen in de vluchtelingenbarakken en –kampen en bijgevolg minder snel een klacht neerlegden.³⁵²

Ten tweede – en dit lijkt waarschijnlijker- werden kinderen van vluchtelingen misschien veel minder snel aangeklaagd door de lokale gemeenschap net omwille van het feit dat ze wat buiten die gemeenschap stonden. Wanneer een lid wiens ouders sterk geïntegreerd waren in de lokale gemeenschap door zijn gedrag niet alleen zijn reputatie, maar ook die van zijn ouders en bij uitbreiding die van de ganse gemeenschap schaadde; was er misschien meer reden om de officiële instanties te betrekken in de conflictregeling dan dat dit het geval was bij iemand die sowieso al wat buiten de gemeenschap stond. Dit zien we bijvoorbeeld sterk naar voren komen wat zedeloosheid betrof. Volgens Lis en Soly zou dit binnen een lokale gemeenschap de huwelijkskansen sterk bergaf doen gaan. Bovendien schaadde dit voornamelijk de eer van de ouders en de – voornamelijk mannelijke- familieleden.³⁵³ Wanneer er bijvoorbeeld wordt gekeken naar de delicten aangaande ontucht, prostitutie en openbare zedenschennis; merken we dat praktisch alle meisjes uit de streek kwamen. Slechts één meisje was een vluchteling en twee anderen waren mogelijks vluchtelingen.

Ten derde kan ook worden geopperd dat de vluchtelingen misschien weldegelijk minder delicten pleegden. Mogelijks waren de vluchtelingen bezorgd om hun reputatie en trachtten ze alles in het werk te stellen om zo snel mogelijk te worden geïntegreerd in de lokale gemeenschap. Dit zou betekenen dat ze liever niet werden aangeklaagd bij de kinderrechtbanken aangezien dit hun reputatie als nieuwkomer nog meer zou kunnen schaden. Maar anderzijds kan ook worden geargumenteed dat mensen met een lagere status veel minder te verliezen hadden als ze werden aangeklaagd dan iemand die al redelijk wat sociaal kapitaal had vergaard.³⁵⁴

Ten vierde kan voor de volledigheid worden opgemerkt dat de leeftijdssamenstelling van de groep vluchtelingen geheel anders kon zijn. Misschien werden de kinderen van vluchtelingen sneller doorgestuurd naar schoolkolonies of vluchtten er enkel koppels zonder kinderen of met

³⁵² P. Chielens, D. Dendooven en H. Decoodt, *De laatste getuige*, pp. 71-78.

K. Vanbeselaere, *Vluchtelingen in onbezet België*, p. 106.

S. Debaeke, *Bachten de Kupe 14/18*, p. 110.

J. Ameeuw, *Bachten de Kupe 1914-1918*, p. 111.

³⁵³ C. Lis en H. Soly, *Jeugd, criminaliteit en sociale netwerken*, p. 22.

³⁵⁴ A. Eggens, *Van daad tot vonnis*, p. 9.

jongvolwassenen? Dit zou het lage aandeel aan vluchtelingen in de dossiers van de kinderrechtbanken zeker kunnen verklaren. Hiervoor werden echter geen aanwijzingen teruggevonden.

4. Besluit

Dit laatste deel van de scriptie behandelt de kwestie omtrent welke handelingen van minderjarigen volgens de plaatselijke bevolking van onbezet België door de beugel konden en welke helemaal niet. Dit werd gecombineerd met de vraag of dit afhankelijk was van de afkomst van het kind en het kind zelf.

Het wenselijk en onwenselijk gedrag inzake de seksuele moraal kan duidelijk worden afgeleid uit de dossiers. Wat eerst en vooral opvalt, is dat de visie op onzedelijkheid sterk afhing van persoon tot persoon. Zo waren de normen van de Katholieke dienstbekleders en de hogere klassen duidelijk afgetekend. Dit was eveneens het geval met de visie van de kinderrechter. Zijn perceptie inzake onzedelijkheid kan duidelijk afgeleid worden van wat de aangeklaagde meisjes stellig ontkenden. Dit was bijvoorbeeld het geval met het hebben van een relatie met een soldaat, seksuele handelingen uitvoeren onder de kledij of het krijgen van een vergoeding in ruil voor seksuele handelingen. Ten tweede waren de meisjes gretig om te beweren dat er sprake was van weerstand aangezien dit mogelijks kon zorgen voor medelijden bij de kinderrechter. Verkrachting werd duidelijk als een minder ernstig misdrijf gepercipieerd voor het slachtoffer. Ten derde trachtten de meeste ouders het gedrag van hun dochter tegen te houden, wat impliceerde dat ze het niet aanvaardbaar vonden. Anderzijds wisten een aantal ouders duidelijk af van de activiteiten van hun dochter en grepen nauwelijks in. Integendeel zelfs; sommige minderjarigen werden gedwongen tot seksuele handelingen door hun ouders. Wanneer dit laatste het geval was, kon dit de kans dat de zaak voor de kinderrechter voorkwam, sterk verhogen.

Dat het hanteren van verschillende definities kon zorgen voor verschillende percepties tussen de minderjarige delinquenten en bepaalde bevolkingsgroepen, kwam eveneens duidelijk aan bod in de bestudeerde dossiers. Dit zien we niet alleen terugkomen in de zaken omtrent ontucht, maar ook bij de vermogensdelicten was dit frequent aanwezig; zeker wat betreft de kwestie inzake wie de eigenaar was van bepaalde goederen, zorgde voor meningsverschillen. Bij vermogensdelicten zien we dat vaak, voordat een beroep werd gedaan op de gerechtelijke instanties, beroep gedaan op informele conflictregeling zoals het teruggeven van gestolen goederen.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog bleek in onbezet België weinig sprake te zijn van diefstallen uit armoedecriminaliteit. Integendeel zelfs, heel wat sporen wijzen erop dat er eerder welvaartsriminaliteit aanwezig zou zijn geweest wat de vermogensdelicten betreft. We zien dat de

minderjarigen veeleer luxegoederen kochten met hun gestolen geld, dan levensnoodzakelijke middelen of het thuis af te geven. Dit moet worden gelinkt aan een poging tot opwaardering van de status van de minderjarige. Dit bleek niet enkel in onbezet België zo te zijn geweest; ook de resultaten van Margo De Koster wijzen in dezelfde richting.³⁵⁵ Toch kan armoedecriminaliteit zeker niet worden uitgesloten; dit zien we bijvoorbeeld aan het meenemen van kolen van afvalbergen. Verondersteld wordt dat dergelijke vermogensdelicten die uit armoede gebeurden zeker en vast voorkwamen maar meer werden getolereerd en konden rekenen op de informele conflictregelingsmechanismen. Er werden geen aanwijzingen gevonden van gedwongen diefstallen zoals deze in bezet België wel voorkwamen; toch kan dit niet helemaal worden uitgesloten.

Wat klachten tegen wangedrag en onbuigzaamheid betreft, merken we dat deze niet erg veel voorkwamen in onbezet België. Toch moet er worden aangehaald dat deze klachten voornamelijk geschiedden vanuit een verschillende visie omtrent de criteria van zedeloosheid tussen ouders en dochters.

Het merendeel van de bevolking vond het zich bevinden op de openbare weg, het verkopen van goederen zonder de correcte toelating, landloperij en bedelarij nauwelijks een probleem. Quasi alle kinderen werden op heterdaad betrapt en werden zo bij de kinderrechter voorgeleid; niet omwille van een klacht door derden. Dit moet in verband worden gebracht met de minieme gevaren die dergelijke misdrijven met zich meebrachten voor de lokale gemeenschap. Wat de illegale verkopen betreft, blijkt daarenboven dat dergelijke delicten vaak werden gepleegd als overlevingsstrategie – al dan niet in opdracht van de ouders. Waarschijnlijk zorgde het feit dat dit gebeurde uit armoede, voor een zeker begrip bij de bevolking. Ook weinig geweldsdelicten kregen gerechtelijke gevolgen. Hoogstwaarschijnlijk was dit te wijten aan de beperkte ernst van deze misdrijven.

De kinderrechter, zijn afgevaardigde en bepaalde wetsdienaars hadden een duidelijk beeld van welke karaktereigenschappen werden getolereerd. Hiervan was werkzaamheid en toewijding een uitstekend voorbeeld. “Straatlopers” werden duidelijk niet erg geapprecieerd. Of kinderen koppig, speelziek of twistziek waren, was in de ogen van de kinderrechter en zijn afgevaardigde erg belangrijk om het verdict op te baseren.

Maar ook de leeftijd en het geslacht van de minderjarigen waren bepalend om te spreken van afwijkend gedrag. Zo merken we dat over het algemeen erg jonge delinquenten onder de tien jaar meer werden getolereerd. Dit was eveneens het geval met meisjes. Hierop was er wel één opmerkelijke uitzondering, namelijk onzedig gedrag. Heel wat meisjes die hiermee werden geassocieerd, konden rekenen op serieuze gevolgen voor hun acties. Blijkbaar waren minderjarigen die genoten van een degelijke opleiding minder vatbaar om gerechtelijke sancties te krijgen voor hun daden. De oorzaak

³⁵⁵ M. De Koster, *Weerbaar, weerspannig of crimineel?*, pp. 134-171.

hiervan moet worden gezocht in een sterke vorm van informele conflictregeling bij dergelijke kinderen. In die zin kunnen we dus duidelijk stellen dat de meeste minderjarigen afkomstig zijn uit een welbepaalde groep.

Het is duidelijk dat niet enkel kinderen uit een gebroken gezin naar de kinderrechter werden gestuurd. Slechts in 24% van de gevallen waren één of beide ouders overleden. Ook een verband tussen kinderen die opgroeiden in extreem grote en kleine gezinnen en de minderjarige delinquenten, kan niet worden gevonden.

Vanuit de kinderrechtbank was er net zoals in bezet België zeker sprake van interesse in de opvoedingsomstandigheden van de kinderen. De rechter trachtte hiermee zoveel mogelijk rekening te houden in zijn maatregelen. Er kan wel niet worden gezegd dat kinderen uit een problematische opvoedingssituatie meer kans zouden hebben gehad om zich effectief bij de kinderrechter te moeten verantwoorden. Hoewel vele minderjarige delinquenten afkomstig waren uit de arbeidersmilieus, kan niet worden geargumenteed dat dergelijke kinderen veel meer criminele acties pleegden.

De mate van maatschappelijke integratie kan worden afgeleid uit de commentaren die op de hoorzitting werden aangehaald. Dit bleek voornamelijk bij delicten die al redelijk ernstig werden beschouwd zoals prostitutie, ontucht, openbare zedenschennis of vermogensdelicten. Of dit al dan niet een rol speelde in het oordeel van de rechter is niet eenduidig weer te geven. Toch vermoeden we dat het wel een bepaalde invloed had. Uit onze dossieranalyse merken we dat de lokale gemeenschap weldegelijk een aandeel kon hebben in het al dan niet aanbrenge van een delict bij de officiële instanties. Dit gebeurde door de hulp in te schakelen van een politieagent. Het is dus duidelijk dat de minderjarige delinquenten weldegelijk kon worden afgerekend op hun plaats in de maatschappij.

Het aantal vluchtelingen onder de minderjarigen blijkt redelijk laag te zijn. Dit is opmerkelijk aangezien er wordt verondersteld dat een groep die minder sociaal kapitaal kon opbouwen sneller in contact kwam met de officiële instanties als conflictregeling. De meest plausibele oorzaak hiervoor is waarschijnlijk dat de lokale bevolking zich veel minder om het onaanvaardbare gedrag van minderjarigen die nauwelijks geïntegreerd waren in de gemeenschap bekommerde dan dit het geval was met personen die nauw rond hen stonden en deel uitmaakten van hun lokale gemeenschap.

Conclusie

Deze scriptie heeft een bijdrage geleverd aan het historisch onderzoek aangaande kinderen tijdens de Eerste Wereldoorlog in onbezet België. Aan de hand van het bespreken van de jeugddelinquentie werd een beeld geschetst van de kinderen en hun dagelijks leven tijdens deze voor hen ongeziene omstandigheden. Het werd duidelijk dat de oorlog niet alleen inwerkte op het wel en wee van de bevolking in het door het Duitse Rijk bezette landsdeel, maar dit ook het geval was voor de bevolking achter het front. Bovendien werd de toenmalige visie op kinderen en hun handelingen van naderbij bekeken.

Deze scriptie betreft niet alle kinderen; maar enkel diegenen die voor de kinderrechtbanken van de gerechtelijke arrondissementen Ieper en Veurne moesten verschijnen tijdens de Eerste Wereldoorlog. Niet iedereen kon een beroep doen op de diensten van de kinderrechtbanken aangezien specifieke leeftijdsgrenzen werden vastgelegd, afhankelijk van het delict. Bovendien werden niet alle minderjarigen die een strafbaar delict pleegden, voor de kinderrechtbank geleid. Een ganse procedure ging hieraan vooraf. Eerst moest de politie kennis hebben van het delict. Dit was niet zo vanzelfsprekend aangezien in verschillende gevallen werd geopteerd voor informele conflictregeling. Vervolgens kon de politie beslissen om een proces-verbaal op te maken. Indien nodig geacht, werd het proces-verbaal overgemaakt aan het Openbaar Ministerie of het parket om vervolgens bij de kinderrechtbank terecht te komen.³⁵⁶ Dit betekent dat wij slechts kennis hebben van een miniem aandeel van het totaal aantal delicten gepleegd door kinderen.

Onder criminaliteit worden handelingen begrepen die door het strafwetboek als strafbaar worden omschreven. Een goed begrip van de wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming was dus van uiterst groot belang voor onze studie. Deze wet richtte een nieuw orgaan op, namelijk de kinderrechtbank. Zij was verantwoordelijk voor quasi al het bronmateriaal dat in deze scriptie werd aangewend en kan dus onmogelijk buiten beschouwing worden gelaten. Bovendien kunnen de kinderrechtbanken van Ieper en Veurne in principe worden gezien als het bindmiddel tussen alle afzonderlijke verhalen en levenslopen van de minderjarigen die in deze scriptie werden behandeld.

Onze scriptie legt zich toe op de opstandige, ongehoorzame en ondeugende kinderen die in de wet van 1912 werden voorzien. De kinderrechtbank –die zich eerder profileerde als kinderspecialist dan als rechter- poogde elke minderjarige afzonderlijk te evalueren door hierbij de aandacht te richten op de opvoeding, de karaktereigenschappen, het leefmilieu, de fysieke gesteldheid,... Het was de bedoeling

³⁵⁶ K. Vanhee, *Delinquent of slachtoffer*, p. 95.

J. Junger-Tas, *Verborgene jeugddelinquentie*, pp. 6-15.

F. Boudrez en S. De Smet, *De jeugdrechtbank en rechtsvoorganger*, p. 128.

dat bij het oordeel van de kinderrechter het delict meer op de achtergrond kwam te liggen ten voordele van de gesteldheid van de individuele dader.

In deze scriptie stond centraal dat niet alle strafbaar gestelde acties in de wet, ook effectief door de gehele gemeenschap werden beschouwd als crimineel. Dit werd aangeduid met de term ‘sociale criminaliteit’. Het maakt duidelijk dat criminaliteit een erg persoons- en contextgebonden begrip is dat talrijke invullingen heeft. Bijgevolg werden in deze scriptie alle mogelijke vormen van criminaliteit besproken; van de delicten die vandaag nauwelijks worden beschouwd als normafwijkend tot de meer extremere vormen.

Het eerste luik van deze scriptie formuleerde de invloed van de Eerste Wereldoorlog op de jeugddelinquentie, de kinderen en hun dagelijkse bezigheden. Wat precies kon worden begrepen onder criminaliteit was sterk onderhevig aan de invoering van een hele resem nieuwe wetten. Op deze manier werden een aantal feiten als strafbaar ingesteld zoals het bezitten van voorwerpen die kunnen worden gelinkt aan spionage en landverraad of het niet naleven van de nieuw ingestelde verkoopsvoorwaarden. Deze delicten werden gecategoriseerd onder de noemer oorlogsdelicten. Bijgevolg konden alle gevallen hiervan worden gezien als gevolgen van de Eerste Wereldoorlog.

Uit de literatuur blijkt dat oorlogscontexten in de meeste gevallen gepaard gingen met een stijging van de intensiteit van de aangeklaagde jeugddelinquentie; dit was ook in bezet België het geval. In onbezet België lagen de cijfers opmerkelijk laag. Dit kan in verband worden gebracht met een hogere tolerantiegraad, zowel onder de bevolking als onder de autoriteiten. Het is denkbaar dat beiden zich eerder focusten op de uitdagingen en de kansen die de oorlog met zich meebracht dan op het gedrag van de jeugd. Deze lage intensiteit valt sterk op bij de geweldsdelicten. Ook in bezet België was dezelfde tendens merkbaar tijdens de Eerste Wereldoorlog.³⁵⁷

Met de invoering van de wet op de kindbescherming, werd het voor ouders of voogden mogelijk om een klacht in te dienen wegens wangedrag en de onbuigzaamheid van hun zoon of dochter. Dergelijke klachten kwamen in onbezet België nauwelijks voor in tegenstelling tot bezet België.³⁵⁸ Het is ondenkbaar dat kinderen in onbezet België om één of andere reden erg braaf zouden zijn geweest en netjes de normen en waarden van hun ouders zouden hebben gevolgd. Veeleer lag de oorzaak van deze lage cijfers in de tolerantie van de ouders -die doordat zij dankzij de oorlogseconomie meer kansen kregen om buitenshuis tewerkgesteld te worden- om niet meteen gerechtelijke stappen te ondernemen.

Maar niet alle criminaliteitscategorieën werden tijdens de Eerste Wereldoorlog gekenmerkt door een lagere intensiteit. De gezagsdelicten bijvoorbeeld waren alomtegenwoordig. De grote aanwezigheid van politionele krachten in het gebied achter het front speelde hierbij een grote rol. In vergelijking met

³⁵⁷ A. François, *Guerres et délinquance juvenile*, p. 377.

³⁵⁸ A. François, *Guerres et délinquance juvenile*, p. 377.

bezet België was er in de bestudeerde regio redelijk wat sprake van ontucht, prostitutie en openbare zedenschennis.³⁵⁹ Vermoed wordt dat de stap om over te gaan tot dergelijke praktijken lager lag in onbezet België omdat het hierbij niet ging over vijandelijke soldaten, zoals dit wel het geval was in bezet België. Bij landloperij en bedelarij merken we een tegengestelde tendens op die vermoedelijk te wijten was aan enerzijds de onopgemerktheid van rondlopende kinderen in een drukbevolkt gebied en anderzijds een verlaging van de aandacht hiervoor door de vervolginstanties. Wat de vermogensdelicten betreft, is de lijn niet zo duidelijk te trekken aangezien de intensiteit sterk afhing van jaar tot jaar. Toch nemen we een algemene stijging waar zowel in bezet als in onbezet België.

De dagelijkse routine van minderjarigen werd sterk overhoop gehaald ten gevolge van de oorlog. Door het sluiten van scholen, kregen de kinderen plotseling veel meer vrije tijd. Een groot deel onder hen konden op die manier financieel een steentje bijdragen door zaken te verkopen aan de soldaten, paarden vast te houden, ... terwijl anderen ganse dagen ronddoelden op straat. Toch zien we dat dit voornamelijk de autoriteiten zorgen baatte. Zij zagen het sluiten van de scholen als een oorzaak voor de verwildering van de minderjarigen.

Bij heel wat kinderen merken we een zeker fascinatie voor het oorlogsgebeuren; de voorwerpen die de soldaten met zich meebrachten intrigeerden de kinderen. Opvallend is dat er bij bepaalde minderjarigen een zekere bereidwilligheid te bespeuren was om te vechten aan het front, of op zijn minst er te helpen.

Het tweede luik van deze scriptie ging ondermeer na welke delicten werden beschouwd als aanvaardbaar en welke als afwijkend. Dit werd nageetrokken bij verschillende groepen personen zoals de minderjarigen die voor de kinderrechtters verschenen, hun ouders, de kinderrechtters zelf, wetsdienaars, kerkelijke dienstbekleders,... Ieder van hen hanteerde een bepaalde tolerantiedrempel om af te bakenen welk gedrag door de beugel kon.

De kinderrechtter bijvoorbeeld focuste voornamelijk op de situatie van de minderjarige dader maar het gepleegde delict kon de uitspraak van de rechter in sommige gevallen mee bepalen. Heel vaak liet hij zich leiden door de aard van het delict, om een bepaalde maatregel op te leggen. Zo merkten we dat elke vorm van prostitutie, ontucht, zedeloosheid of landloperij onmiddellijk werd afgehandeld met een plaatsing of een terbeschikkingstelling. Dit wijst er op dat hij het minste teken van dergelijke acties niet tolereerde.

Het delict dat het meest op verschillende wijzen werd gepercipieerd, betrof de zedeloosheid. De grenzen die de Katholieke kerk en de hogere klassen trokken inzake aanvaardbaar en onaanvaardbaar gedrag hieromtrent, waren glashelder. Toch valt het op dat zij niet alleen de meisjes, maar ook de vele soldaten met de vinger wezen voor de onzedelijkheid in onbezet België. Ook de burgerbevolking

³⁵⁹ A. François, *Guerres et délinquance juvenile*, pp. 413-420.

stond nogal argwanend tegenover de aanwezigheid van de soldaten, net omwille van hun betrokkenheid bij zedendelicten.

De meisjes die zich voor de kinderrechter moesten verantwoorden wegens ontucht, stelden alles in het werk om de opgelegde gevolgen voor hun gedrag te beperken. Het merendeel van de beschuldigten loog de aantijgingen dan ook simpelweg af. Daarenboven maakten ze duidelijk dat er in hun geval geen sprake was van bijvoorbeeld het hebben van een relatie met een soldaat, het uitvoeren van seksuele handelingen onder de kledij of het krijgen van een vergoeding in ruil voor seksuele handelingen; allemaal zaken die door de kinderrechter als geheel onaanvaardbaar werden beschouwd. Ook door te beweren dat er sprake was van verkrachting, hoopten de meisjes op medelijden van de rechter. Geen enkel meisje verklaarde financiële vergoedingen te hebben gekregen voor haar handelingen. Dit is redelijk onwaarschijnlijk; zeker wanneer in het achterhoofd wordt gehouden dat er een aantal gevallen waren waarbij de ouders hun dochter aanzetten tot ontucht. Toch waren andere ouders oprecht bezorgd om hun kind dat werd aangeklaagd en poogden ze het meisje zo goed mogelijk te verdedigen.

De politie was hoogstwaarschijnlijk niet altijd even bedrijvig in het actief opsporen van inbreuken tegen de openbare zeden. Vaak voerden ze wel een onderzoek uit wanneer ze bepaalde geruchten te horen kregen, maar dit leidde niet noodzakelijk tot een gerechtelijke interventie. Dit kan worden vergeleken met het gerechtelijk arrondissement Antwerpen, waar de politie zich eveneens veeleer bezighield met het waarschuwen van de prostituees.³⁶⁰ Bovendien was er een groot verschil in het aanvoeren van klachten tussen het gerechtelijk arrondissement Ieper en Veurne. Hieruit kan duidelijk worden afgeleid dat de autoriteiten van deze arrondissementen een geheel ander beleid voerden.

Vermogensdelicten kwamen vaak voor in onbezet België. Dit kan niet los worden gezien van het feit dat dit een delict was dat erg toegankelijk was voor kinderen. De officiële instanties hadden in de meeste gevallen weet van een vermogensdelict omdat een klacht werd neergelegd. Dit impliceert dus dat het slachtoffer of de omgeving vond dat deze handeling onaanvaardbaar was. We merken wel dat –net zoals in bezet België– de tolerantiedrempels in een aantal gevallen erg laag waren. Toch waren de minderjarige delinquenten niet altijd van dezelfde mening. Dit kwam doorgaans door een andere invulling van het begrip ‘eigendom’. De bewering van minderjarigen die werden beschuldigd van diefstal dat ze enkel een achtergelaten voorwerp meenamen, kwam bijvoorbeeld veelvuldig voor. De legertroepen waren bovendien een geliefkoosd slachtoffer voor de jonge dieven; wat resulteerde in een zekere onverdraagzaamheid van de legereenheden tegenover vermogensdelicten.

³⁶⁰ M. De Koster, *Weerbaar, weerspannig of crimineel?*, p.85.

De reacties van de ouders van de minderjarige delinquenten liepen sterk uiteen. Zeker is dat informele conflictregeling geïnitieerd door de ouders niet kan worden uitgesloten. Dit wijst op een zekere wil van de ouders om op een goed blaadje te staan bij het slachtoffer en bijgevolg ook bij de buurt.

Uit ons onderzoek blijkt dat er in onbezet België sprake was van een zekere vorm van welvaartsriminaliteit; in die zin dat heel wat minderjarigen werden veroordeeld voor het stelen van goederen die niet konden worden beschouwd als overlevingsproducten. Zo werden vaak luxeproducten gestolen of aangekocht met het gestolen geld, met het oog op het verheffen van de sociale positie. Hoewel in de bronnen weinig aanwijzingen zijn van armoedecriminaliteit, betekent dit niet dat het kan worden uitgesloten aangezien er weldegelijk sprake was van armoede bij bepaalde sociale groepen. Een mogelijke reden hiervoor zou kunnen worden gezocht in het tolereren van vermogensdelicten die uit economische armoede gebeurden. Dit zal vermoedelijk ook het geval zijn geweest met vermogensdelicten op de werkvloer. Wat de kinderen betreft die door hun ouders of voogden werden gedwongen tot het stelen van goederen –wat in bezet België redelijk vaak voorkwam– zijn geen aanwijzingen gevonden in de onderzochte dossiers. Dit is logisch aangezien dergelijke beschuldigingen moeilijk te bewijzen zijn toch kan het zeker niet worden uitgesloten.

Ouders bleken onder wangedrag een onbuigzaamheid voornamelijk seksuele uitspattingen of het weigeren een financiële bijdrage te leveren aan het gezinsinkomen te rekenen. Uit de dossiers bleek dat de ouders reeds eerdere pogingen hadden ondernomen om dit te stoppen, maar zonder het gewenste resultaat. Er kan worden afgeleid dat zij geen enkele uitweg meer zagen behalve het inschakelen van de hulp van de kinderrechter. Bij de kinderrechter zelf kunnen we inzake deze delicten wel een zekere vorm van vooringenomenheid bespeuren in die zin dat alle klachten werden afgehandeld met een opname in een instelling of een terbeschikkingstelling.

De geweldsdelicten gepleegd door minderjarigen –en zeker door meisjes– kwamen niet vaak voor in de dossiers van de kinderrechtbanken. We veronderstellen dat dit betekent dat de geweldsdelicten gepleegd door minderjarigen de bevolking nauwelijks verontrustten. Bovendien gingen een aantal geweldsdelicten, waarvan aanslag tegen de eerbaarheid het duidelijkste voorbeeld is, gepaard met een zekere schroom van de slachtoffers om klacht in te dienen.

Wat het zich zonder toelating op de openbare weg bevinden betreft, blijkt dat er een sterk gedoogbeleid werd gevoerd – zeker wat het gerechtelijk arrondissement Veurne betreft. De oorzaak hiervan moet eveneens worden gezocht in de beperkte bedreiging dat dit vormde voor derden. Hetzelfde was het geval voor het illegaal verkopen van goederen; wat eveneens sterk werd getolereerd in het arrondissement Veurne. Wellicht speelde bij dit laatste ook een zekere vorm van medelijden tegenover de armere kinderen die moesten leuren om eten op hun bord te hebben –weliswaar in mindere mate– mee in de beslissing om geen beroep te doen op de gerechtelijke instanties. Het gros

van de bevolking stoorde zich evenmin aan landloperij en bedelarij. Maar dit was buiten de kinderrechtters gerekend; zij reageerden hier telkens op met een plaatsing.

Uit de dossiers van de afgevaardigde van de kinderrechtter, kunnen we opmaken wat door onder andere de kinderrechtter, zijn afgevaardigde maar ook bepaalde wetsdienaars als aanvaardbaar gedrag werd bestempeld. Dit was bijvoorbeeld het geval met het hebben van een bezigheid zoals naar school gaan, een stiel leren, meehelpen in het huishouden. Minderjarigen die op straat doolden, werden niet bepaald geapprecieerd. De kinderrechtter nam deze analyse mee in zijn beoordeling van de minderjarige.

Voorts werd in het tweede luik van deze scriptie nagegaan of bepaalde kinderen meer kans hadden om gerechtelijke gevolgen te krijgen voor hun daden dan anderen. Hierbij werd ingespeeld op de kwestie door wie en waarom een minderjarige delinquent werd gezien als een slachtoffer van zijn leefmilieu, persoonlijkheid of persoonskenmerken dan wel als een dader. Er werd geconcludeerd dat jongere kinderen enerzijds minder snel voor de kinderrechtters werden gedaagd; en anderzijds ook minder streng werden bestraft. Meisjes hadden eveneens minder kans om voor de kinderrechtter te moeten verschijnen; voor vier jongens verscheen slechts één meisje. Maar meisjes werden daarentegen strenger gestraft door de rechtters. Dit kan niet los worden gezien van het feit dat zij veel vaker werden geassocieerd met onzedelijk gedrag. Opmerkelijk was bovendien dat minderjarigen die goed en uitstekend konden lezen en schrijven niet bij de kinderrechtters moesten verschijnen. Dit is waarschijnlijk te wijten aan het feit dat men bij hen voornamelijk gebruik maakte van informele conflictregeling. In die zin kan er eigenlijk worden geconcludeerd dat minderjarigen weldegelijk kunnen worden beschouwd als een slachtoffer van hun geslachtskenmerk, hun leeftijd of hun scholingsgraad, om te worden aangeklaagd bij de kinderrechtbank.

We merken dat de meeste kinderen niet afkomstig waren uit gebroken gezinnen in die zin dat één of beide ouders zou zijn overleden of dat de ouders gescheiden leefden. Ook kan niet worden geargumenteed dat de meeste minderjarigen die zich voor de kinderrechtter moesten verantwoorden, afkomstig waren uit extreem grote gezinnen of gezinnen waar criminele handelingen niet ongezien waren. Wel blijkt dat de minderjarigen voornamelijk afkomstig waren uit arbeidersmilieus; maar dit lijkt niet zo heel bijzonder te zijn aangezien dit een groot deel van de bevolking betrof.

In de literatuur stellen we vast dat de mate van maatschappelijke integratie bepalend kon zijn voor het al dan niet overgaan tot een klacht. Dit werd voor onbezet België nagegaan aan de hand van de reputatie van de aangeklaagde minderjarigen. Er werd opgemerkt dat voornamelijk bij de misdrijven die door het gros van de bevolking werden gepercipieerd als ernstig –zoals prostitutie, ontucht, vermogensdelicten,...- werd verteld over hun reputatie binnen de lokale gemeenschap. Dit speelde een rol in het verdict van de rechtter, maar er wordt vermoed dat dit redelijk beperkt was. Bovendien werd afgeleid dat voornamelijk de politionele beambten zich tijdens de hoorzitting inlieten met het vertellen van geruchten. Dit betekende dat de bevolking onrechtstreeks een invloed kon uitoefenen op wat werd

verteld in de rechtszaak en dus ook op de maatregel die werd bepaald door de kinderrechter en dat de kinderen dus eigenlijk kunnen worden beschouwd als een slachtoffer van hun reputatie.

Een groep waarvan verondersteld werd dat ze niet zo goed in de lokale gemeenschap was geïntegreerd, waren de vluchtelingen. Zij bleken opvallend weinig te verschijnen in de dossiers van de kinderrechterbanken. Waarschijnlijk is dit te wijten aan een zekere vorm van onverschilligheid van de bevolking tegenover de gedragingen van deze groep.

Bijlagen

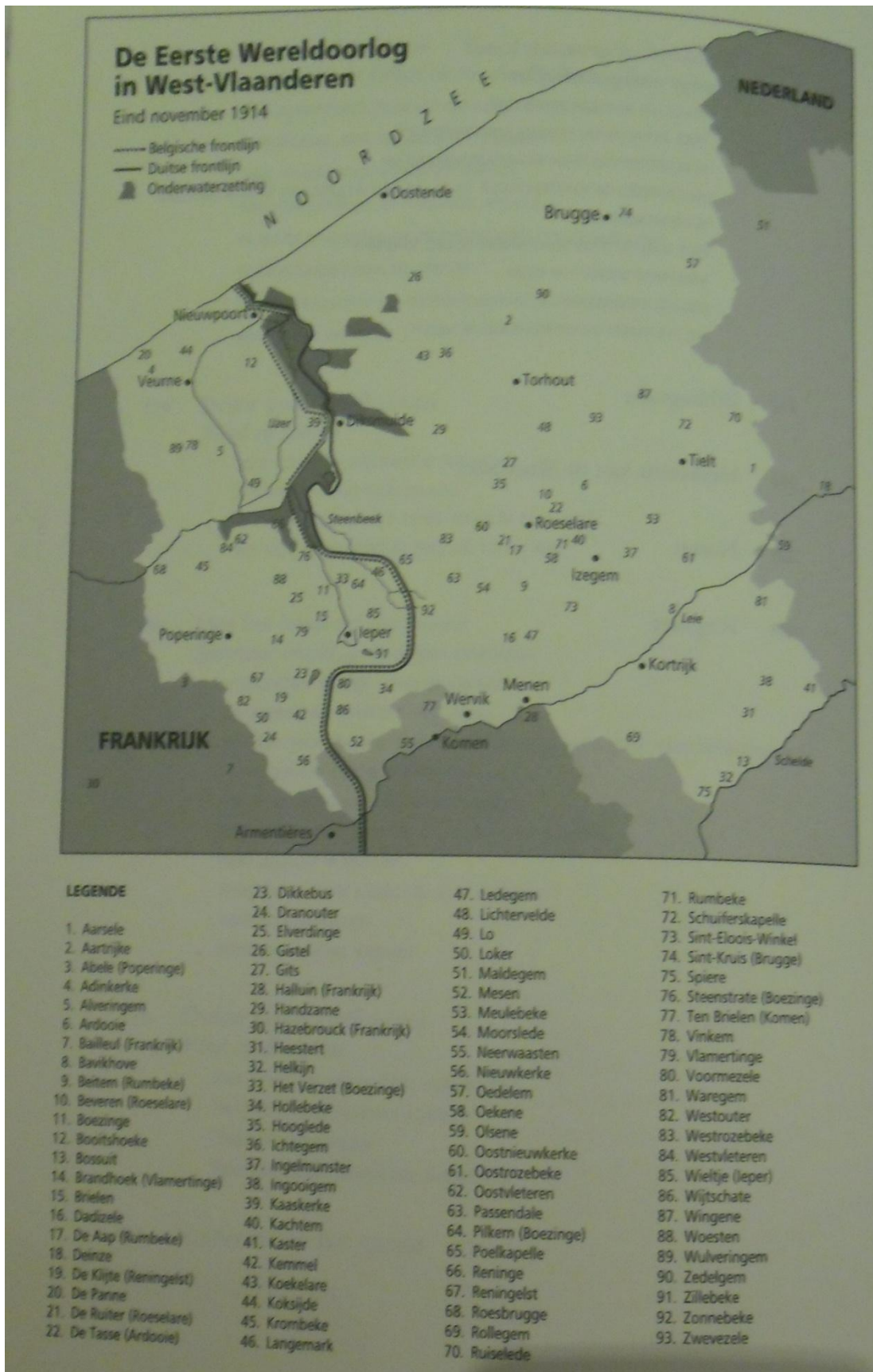
1. Kaart van onbezet België – uit: C. Depoorter, S. Cossey en W. Tillie. *De oorlog achter het front 1914-1918*. Poperinge, 1999, p. 2.
2. Kaart van onbezet België – uit: J. Delbecke et. al. *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*. Tielt, 2000, p. 10.
3. Kaart van onbezet België – uit: K. Vanbeselaere. *Vluchtelingen in onbezet België tijdens de Eerste wereldoorlog. Een vreemde in eigen land*. Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2004, p. 148 (promotor: G. Deneckere).
4. Wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming in Belgisch Staatsblad, 27-29 mei 1912, pp.3457-3467.
5. Toelating inzake correctionele dossiers
6. Standaardformulier ‘Onderzoek aangaande den toestand van het kind en zijne omgeving’

Uit: RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 6-9, 1914-1919.
RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R641, nr. 8, 1914-1919.
7. Standaardformulier ‘Staat van Inlichtingen’

Uit: RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 1, 1914-1919.
RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360-363, 1914-1919.
RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 6-9, 1914-1919.
RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R641, nr. 8, 1914-1919.
8. Standaardformulier minuten van de vonnissen

Uit: RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 1, 1914-1919.
RA Brugge, Kinderrechtbank Ieper, R505, nr. 360-363, 1914-1919.
RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R78, nr. 6-9, 1914-1919.
RA Brugge, Kinderrechtbank Veurne, R641, nr. 8, 1914-1919.

2. Kaart van onbezet België

Art. 3. De rechtbank van eersten aanleg kan, op vervolging ingesteld door het openbaar ministerie, geheel of gedeeltelijk van het ouderlijk gezag uitsluiten den vader en de moeder, ten aanzien van al hunne kinderen of van één of verscheidene hunner :

1° Indien zij een huis van ontucht houden ;

2° Indien zij, door slechte behandeling, misbruik van gezag, bekend slecht levensgedrag of erge nalatigheid in het vervullen van hunne wettelijke verplichtingen, de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van hun kind in gevaar brengen ;

3° Indien zij, met toepassing van de artikelen 51, 52 en 53 van het Strafwetboek, werden beroofd van de uitoefening van hunne familie-rechten ;

4° Indien zij werden veroordeeld tot lijfstraf wegens een andere dan eene politieke misdaad, waaraan zij hun kind of afstammeling deden deelnemen.

De ontzetting kan ook worden uitgesproken tegen hen die, voogd zijnde, zelfs dienstwillige voogd, tot eene lijfstraf werden veroordeeld als daders, mededaders van of medeplichtigen aan eene misdaad bedreven op den persoon van hun pupil.

Art. 4. De rechtbank kan, op eisch van het openbaar ministerie, de uitsluiting uitspreken, zooals deze is voorzien bij artikel 5, tegen de vrouw welke een persoon huwt die is ontzet van de ouderlijke macht.

Art. 5. De rechtbank, de ontzetting uitsprekende, beveelt dat de familieraad zal worden bijeengeroepen overeenkomstig de artikelen 405 en volgende van het Burgerlijk Wetboek.

In 't belang van het kind, wordt door den raad aangewezen de persoon die den vader en de moeder zal vervangen in de rechten waarvan de rechtbank dezen heeft uitgesloten, en in de verplichtingen die daarmede in verband staan. Vindt de raad dezen persoon niet, dan kan hij het kind toevertrouwen aan eene vereeniging of aan eene openbare of bijzondere instelling van weldadigheid of van onderwijs.

Ter vervanging van den vader, wordt door den raad bij voorkeur aangewezen de moeder of, bij ontstentenis van de moeder, een lid der familie, indien dit niet strijdt met het belang van het kind.

De rechtbank kan, in 't belang van het kind en op eisch van het openbaar ministerie, de keuze wijzigen, door den raad gedaan.

In dit geval, wijst zij zelf een persoon aan, geschikt om den vader en de moeder te vervangen. Vindt zij dezen persoon niet, dan kan zij het kind toevertrouwen aan eene vereeniging of aan eene openbare of bijzondere instelling van weldadigheid of van onderwijs.

Zij kan ook, te allen tijde, hare eigen keuze wijzigen, op eisch van het openbaar ministerie of op verzoek van de personen aan wie het kind werd toevertrouwd.

De persoon, aangewezen door den raad of door de rechtbank, vertegenwoordigt alleen het kind bij al de handelingen van het burgerlijk leven. Zijn beheer valt onder toepassing van de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek betreffende de voogdij. Wordt het kind toevertrouwd aan eene vereeniging of aan eene instelling, dan wijst deze onder hare leden den persoon aan, in 't bijzonder gelast het kind te vertegenwoordigen. Die aanwijzing wordt onmiddellijk medegedeeld aan den Procureur des Konings.

Is de aangewezen persoon niet de moeder, dan moet het inkomen der goederen van het kind hoofdzakelijk worden besteed voor dezes onderhoud en opvoeding.

In hetzelfde geval wordt, voor al de handelingen van den minderjarige waarvoor door de wet de toestemming van den vader of van de moeder in het bijzonder is vereischt, gehandeld alsof de vader of de moeder niet bestonden.

Art. 6. Zoodra het geding tot ontzetting is ingesteld, en zelfs bij vervolging wegens een misdrijf, aanleiding kunnende geven tot toepassing van de artikelen 1 of 5, kan de rechtbank, en wanneer er spoed bij is de rechter in kortgeding, op eisch van het openbaar ministerie, zoodanige maatregelen nemen als nuttig worden geacht, betreffende de zorg voor het kind.

Art. 7. Zij, tegen wie ontzetting is uitgesproken, kunnen, op hun verzoek, geheel of gedeeltelijk weder in hunne rechten worden hersteld door de rechtbank die de ontzetting uitsprak.

In de gevallen voorzien bij artikel 1, is deze eisch niet ontvankelijk vóór het verstrijken van tien jaren, te rekenen van den dag waarop de beslissing in kracht van gewijsde is gegaan, en, in de gevallen voorzien bij artikel 5, vóór het verstrijken van vijf jaren.

Art. 8. Behalve in het geval voorzien bij artikel 6, doet de rechtbank eerst uitspraak nadat zij het geschreven advies van den vrederechter der woonplaats of, bij gemis van woonplaats, der verblijfplaats van den vader en de moeder heeft ingewonnen.

Behalve in hetzelfde geval, hoort zij of roept zij insgelijks op de niet-afwezige of niet-geïnterdiceerde moeder, alvorens uitspraak te doen over de vervanging van den vader of het weder herstellen van dezen in zijne rechten.

Art. 9. De gehuwde vrouw moet, in de gevallen voorzien bij de voorgaande artikelen, niet worden gemachtigd om in rechten op te treden.

In diezelfde gevallen, wordt de termijn voor hooger beroep op vijftien dagen bepaald. In het geval voorzien bij artikel 6 heeft het beroep geen kracht van opschorting.

Art. 10. Wanneer, met toepassing van artikel 5 of van artikel 6, het kind is toevertrouwd aan een persoon andere dan de moeder, aan eene vereeniging of aan eene openbare of bijzondere instelling van weldadigheid of van onderwijs, kan de rechtbank of de rechter in kortgeding aan deze eene toelage, waarvan zij het bedrag bepaalt, voor het onderhoud en de opvoeding van het kind toekennen. Deze beschikking kan te allen tijde worden gewijzigd overeenkomstig artikel 5, § 6.

Die kosten worden voorgeschoten door den Staat.

Zij komen voor de helft ten laste van den Staat en voor de andere helft ten laste van de gemeente waar het domicilie van onderstand is.

HOOFDSTUK II. — Van de maatregelen ten aanzien van in rechten vervolgde minderjarigen.

§ 1. — De kinderrechter.

Art. 11. De Koning wijst, onder de leden van iedere rechtbank van eersten aanleg, een magistraat aan die, bijgestaan door het openbaar ministerie, in opdracht heeft recht te spreken over minderjarigen naar het hierna bepaalde onderscheid. Deze magistraat draagt den naam van « kinderrechter. » Hij wordt benoemd voor een termijn van drie jaren. Zijn mandaat is vatbaar voor hernieuwing.

Indien de behoeften van den dienst het vergen, stelt de Koning er verscheidene aan. Bij verhindering van den titularis, wordt in zijne vervanging voorzien door den voorzitter der rechtbank van eersten aanleg.

Art. 12. Een of meer, door den procureur des Konings aan te wijzen magistraten van het parket en een of meer door den voorzitter der rechtbank aan te wijzen onderzoeksrechters worden in het bijzonder belast met de zaken die op kinderen betrekking hebben.

Echter wordt de onderzoeksrechter slechts aangesproken in buitengewone omstandigheden en dit alleen bij volstrekte noodzakelijkheid.

Het onderzoek geëindigd zijnde, verleent de rechter, op eisch van het openbaar ministerie, een bevel van buitenvervolginstelling of een bevel van verwijzing naar den kinderrechter.

§ 2. — Van de maatregelen die de kinderrechter kan nemen.

Art. 13. Ten opzichte van de minderjarigen die voor hem verschijnen, treft de kinderrechter maatregelen tot bewaking, opvoeding en behoeding.

Worden minderjarigen beneden den vollen leeftijd van 18 jaren bedelend of zwervend aangetroffen of geven zij zich gewoonlijk over aan bedelarij of aan landlooperij, dan mogen zij worden aangehouden en mogen zij worden gebracht voor den kinderrechter, die het recht heeft:

- 1° Ze te berispen en terug te geven aan de personen die er over moesten zorgen, met aanzegging er voortaan beter toezicht op te houden;
- 2° Ze tot hunne meerderjarigheid toe te vertrouwen aan een persoon, aan eene vereeniging of aan eene openbare of bijzondere instelling van weldadigheid of van onderwijs;
- 3° Ze tot hunne meerderjarigheid te stellen ter beschikking van de Regeering. Is echter de gewone toestand van bedelarij of landlooperij bewezen, dan heeft de kinderrechter slechts de keus tusschen de twee laatstgenoemde maatregelen.

Art. 14. Indien de minderjarigen beneden den vollen leeftijd van 18 jaren, door hun wangedrag of hunne onbuigzaamheid, ernstige redenen tot ongenoegen geven aan hunne ouders, aan hunne voogden of aan de

ents, sures	andere personen, onder wier hoede zij werden geplaatst, kan door den kinderrechter een der bij n ^o 2 ^o en n ^o 3 ^o van artikel 15 bepaalde maatregelen worden getroffen ten verzoeke van genoemde ouders, voogden of personen, onder wier hoede het kind is geplaatst.
divrent ans le tution, enfants	Art. 15. Indien minderjarigen beneden den vollen leeftijd van 16 jaren zich aan prostitutie of aan ontucht overleveren, of hunne middelen van bestaan zoeken in spel of in handelingen of bezigheden die kunnen leiden tot prostitutie, tot bedelarij, tot landlooperij of tot criminaliteit, kan door den kinderrechter een der bij artikel 15 bepaalde maatregelen worden getroffen.
moment uge des ducation	Art. 16. Indien een minderjarige beneden den vollen leeftijd van 16 jaren op het oogenblik van het feit, heeft gepleed een feit, misdrijf geheeten, wordt hij voor den kinderrechter gebracht en wordt de straf door een maatregel van bewaking, opvoeding of behoeding vervangen, maar onderscheid zooals volgt.
s, le juge ant et le mieux le rsonne, à blique ou Gouverne-	Art. 17. Hoe ook het gepleegd feit door de Strafwet wordt geheeten, kan de kinderrechter, volgens de omstandigheden, het kind herispen en het teruggeven aan de personen die er moesten voor zorgen, met aangezeggend er voortaan beter toezicht op te houden, of het tot zijne meerderjarigheid aan eenen persoon, aan eene vereeniging, aan eene openbare of bijzondere instelling van weldadigheid of van onderwijs toevertrouwen, of het tot zijne meerderjarigheid stellen ter beschikking van de Regeering.
au moment ssable de la urra, s'il le u delà de la er sa ving-	Art. 18. Indien een minderjarige beneden den vollen leeftijd van 16 jaren op het oogenblik van het feit, eene daad heeft gepleegd, misdadaad geheeten, niet strafbaar met doodstraf of dwangarbeid, kan de kinderrechter, indien hij hem stelt ter beschikking van de Regeering, den duur van deze terbeschikkingstelling verlengen tot na de meerderjarigheid van het kind, voor een tijd die zijn vijf en twintigste levensjaar niet mag overschrijden.
is au moment la peine de 'il le met à la de la majorité	Art. 19. Indien een minderjarige beneden den vollen leeftijd van 16 jaren op het oogenblik van het feit, eene daad heeft gepleegd, misdadaad geheeten, waarop doodstraf of dwangarbeid is gesteld, kan de kinderrechter, indien hij hem ter beschikking stelt van de Regeering, den duur van deze terbeschikkingstelling verlengen tot na de meerderjarigheid van het kind, voor den tijd van ten hoogste twintig jaren.
connexe à un les poursuites ants.	Art. 20. Wanneer het door den minderjarige gepleegde feit samenhangt met een feit dat aanleiding kan geven tot vervolging van een volwassene, wordt de vervolging gesplitst en de minderjarige voor den kinderrechter gebracht.
tat physique ou le soumettre à	Art. 21. Indien hij in twijfel verkeert omtrent de lichamelijke of psychische gesteldheid van het kind, kan de kinderrechter het in observatie stellen en het onderwerpen aan het geneeskundig onderzoek van een of meer specialisten.
r se trouve dans pable du contrôle t mis à la dispos- able ou dans un	Blijkt uit het geneeskundig onderzoek, dat de minderjarige zich lichamelijk of psychisch in een staat van minderwaardigheid bevindt, waardoor het hem onmogelijk is op zijn daden toezicht te houden, dan gelast de kinderrechter dat hij worde gesteld ter beschikking van de Regeering, om geplaatst te worden in een gesticht of in eene voor zijn toestand geelgende bijzondere instelling.
neur âgé de moins mis un fait qualifié actérisée pour être ation ou de présen- du Gouvernement e de l'Etat pendant 'vu à l'article 19, le sition du Gouverne- rme de vingt ans au	Art. 22. In de gevallen, waar mocht blijken dat de minderjarige beneden den vollen leeftijd van 16 jaren op het oogenblik van het feit, die heeft gepleegd een feit, misdadaad of wanbedrijf geheeten, zedelijk te diep bedorven is om in een gewoon gesticht voor bewaking, opvoeding of behoeding te worden geplaatst, gelast de rechter dat hij worde gesteld ter beschikking van de Regeering, om opgesloten te worden in eene tuchtinrichting van den Staat, voor den tijd van ten minste twee en ten hoogste tien jaren. In het bij artikel 19 voorziene geval, kan de kinderrechter den duur van het stellen ter beschikking van de Regeering verlengen tot na de meerderjarigheid van het kind, voor den tijd van ten hoogste twintig jaren.
ordonne la mise à la Justice, il peut la ditions qu'il met au	Art. 23. In de gevallen, waarin de kinderrechter gelast dat de in rechten vervolgde minderjarige worde gesteld ter beschikking van de Regeering, kan hij deze terbeschikkingstelling voorwaardelijk uitspreken, onder opgave van de voorwaarden door hem aan het uitstel verbonden.
condamnera l'enfant dommages-intérêts.	Art. 24. In de gevallen waarin het feit bewezen is, veroorzaakt de rechter het kind tot de kosten en, zoo er grond voor is, tot teruggave en tot schadevergoeding.

Indien de schadevergoeding niet meer dan 50 frank bedraagt, mag de rechter die toewijzen op aanklacht van den belanghebbende, geïndiceerd door den burgemeester en vergezeld van een proces-verbaal tot raming der schade, kosteloos opgemaakt door dezen ambtenaar.

De personen die, hetzij krachtens artikel 1584 van het Burgerlijk Wetboek, hetzij krachtens eene bijzondere wet, aansprakelijk zijn, worden gedagvaard en zijn met het kind hoofdelijk gehouden tot het betalen van de kosten, tot teruggave en tot schadevergoeding.

De vervolgingen, tegen kinderen ingesteld overeenkomstig de bepalingen van deze wet, worden niet vermeld in de inlichtingen, later door de overheid verstrekt omtrent de vervolgte personen.

Zij worden echter ter kennis van de rechterlijke overheid gebracht ingeval van nieuwe vervolging.

§ 5. — Van de invrijheidstelling onder toezicht.

Art. 25. De minderjarigen die, in eene der in de voorgaande artikelen voorziene onderstellingen, niet werden geplaatst in een Rijksgesticht of er uit ontslagen zijn, blijven, tot hunne meerderjarigheid, onderworpen aan den regel van vrijheid onder toezicht.

Met dat doel wijst de kinderrechter personen aan van beide geslachten, door hem bij voorkeur te kiezen uit de vereenigingen voor kinderbescherming of de openbare of bijzondere instellingen van weldadigheid of van onderwijs.

Deze personen hebben in opdracht, onder zijn beleid, toezicht te houden op de in rechten vervolgte kinderen. Zij dragen de naam van « afgevaardigden ter kinderbescherming »; eene vergoeding kan hun worden toegekend.

Art. 26. De afgevaardigden ter kinderbescherming blijven in betrekking met den minderjarige en, naar gelang van de omstandigheden, bezoeken zij de ouders, de personen, de vereenigingen of de instellingen die er voor moeten zorgen.

Zij zullen de omgeving waarin de minderjarige verkeert, zijne neigingen, zijn levensgedrag gadeslaan.

Telkens als zij het raadzaam achten, en ten minste eens per maand, brengen zij bij den kinderrechter verslag uit over den zedelijken en stoffelijken toestand van den minderjarige. Zij stellen aan den kinderrechter al de maatregelen voor, die zij achten voor den minderjarige voordeelig te zijn.

De ouders worden, op bepaalde tijdstippen, ingelicht omtrent den toestand van hunne kinderen.

§ 4. — Van de rechtspleging.

Art. 27. De kinderrechter overtuigt zich van de identiteit en den ouderdom van het kind. Hij stelt een onderzoek in naar zijn lichaams- en geestestoestand, alsmede naar de sociale en zedelijke voorwaarden waarin het leeft.

Hij mag te allen tijde den minderjarige, de personen die er voor moeten zorgen en de afgevaardigden ter kinderbescherming oproepen.

Hij mag, hetzij door bemiddeling van de afgevaardigden ter kinderbescherming, hetzij rechtstreeks, het advies inwinnen van de gemeentebesturen, van de bedienaars der eerediensten, van de geneesheer der familie, van de meesters der school welke het kind heeft bezocht, van de werkgevers bij wie het heeft gearbeid, van de bezoekers der armen, van de beschermingscommissien, van de vertegenwoordigers der vereenigingen die zich met het kind hebben beziggehouden, enz.

Art. 28. Gedurende het onderzoek neemt de kinderrechter ten opzichte van den vervolgdde minderjarige de vereischte maatregelen van bewaking.

Hij kan, of hem laten aan de private personen die er voor moeten zorgen, of hem onttrekken aan zijn omgeving en hem voorloopig toevertrouwen aan een bloedverwant, aan een privaat persoon, aan een artikel-vereening of aan eene openbare of bijzondere instelling van weldadigheid of van onderwijs.

Art. 29. In de bij artikel 12 bedoelde buitengewone omstandigheden en indien spoed is vereischt, mogen deze maatregelen van bewaking worden genomen door den onderzoeksrechter of door den procureur des Konings, mits daarvan terstond kennis wordt gegeven aan den kinderrechter; deze herneemt alsdan zijne bevoegdheid.

Art. 30. Bij volstreckte noodzakelijkheid, wanneer, op grond hetzij van de bedorven inborst van het kind, hetzij van de feitelijke onmogelijkheid om een privaat persoon of eene instelling te vinden, geschikt tot

opneming van den minderjarige, de bij artikel 28 voorziene maatregelen niet konden uitgevoerd worden, mag de minderjarige voorloopig in een huis van arrest worden bewaard, mits deze voorloopige bewaring den tijd van twee maanden niet te boven gaat.

De in een huis van arrest bewaarde minderjarige wordt onderworpen aan een bijzonder regiem, dat door de reglementen van het gevangeniswezen zal worden bepaald.

Art. 31. Te allen tijde kan de kinderrechter, uit eigen beweging, of op aanvraag van het openbaar ministerie, van den minderjarige, van de ouders, voogden of personen die voor het kind moeten zorgen, of op grond van de verslagen van de afgevaardigden ter kinderbescherming, de genomen maatregelen intrekken of wijzigen en binnen de perken dezer wet handelen, ten beste van de belangen van den minderjarige.

In elk geval worden deze maatregelen om de drie jaar aan herziening onderworpen, indien hunne gevolgen in den tusschentijd niet vervielen.

Art. 32. De uitspraken van den kinderrechter zijn, binnen de bij de wet gestelde termijnen, vatbaar voor hooger beroep van wege het openbaar ministerie. Zij zijn vatbaar voor hooger beroep van wege den minderjarige, de ouders, voogden of personen die voor het kind moeten zorgen, telkenmale a's zij ten gevolge hebben het kind te onttrekken aan zijne ouders, of voogden of aan de personen die voor hem moeten zorgen.

De kinderrechter kan de voorloopige tenuitvoerlegging van zijne beslis- sing bevelen.

Over het hooger beroep wordt uitspraak gedaan door een magistraat, bijgestaan door het openbaar ministerie; die magistraat wordt door den Koning onder de leden van het Hof van Beroep aangewezen voor den tijd van drie jaren. Zijn mandaat kan worden hernieuwd.

Is de titularis verhinderd, dan wordt hem een vervanger aangewezen door den eersten voorzitter.

De magistraat, bij wien het hooger beroep aanhangig is gemaakt, kan de voorloopige maatregelen nemen die bij artikel 28 zijn voorzien.

De kinderrechter geniet eene bijwede van 1,250 frank als hij behoort tot de rechtbanken der 1^e klasse en van 750 frank als hij behoort tot die der 2^e of der 3^e klasse. De rechter in hooger beroep geniet eene bijwede van 1,250 frank.

Art. 33. Verandert de minderjarige van verblijfplaats, dan moet daarvan kennis worden gegeven aan den kinderrechter. Deze treft de maatregelen, door den toestand vereischt.

Is de verblijfplaats van den minderjarige voortaan in een ander arrondissement gevestigd, dan maakt de kinderrechter aan den magistraat van het nieuw gebied het dossier over, met de noodige inlichtingen.

Art. 34. Bij overlijden, zware ziekte, niet geoorloofde afwezigheid of wangedrag van den minderjarige, moeten de personen, die er voor te zorgen hebben, of de afgevaardigden ter kinderbescherming daarvan terstond kennis geven aan den kinderrechter.

Art. 35. Indien, op een verzoek om te verschijnen, door den kinder- rechter gedaan, de minderjarige of de personen die voor hem moeten zorgen niet verschijnen en indien deze personen de niet-verschijning niet kunnen rechtvaardigen, kunnen zij door dien magistraat worden veroor- deeld tot geldboete van 1 tot 25 frank en tot gevangenisstraf van één tot zeven dagen, of tot slechts eene van deze straffen.

Art. 36. De minderjarigen beneden den vollen leeftijd van 18 jaren mogen de terechtzittingen der hoven en rechtbanken en der kinderrechtters slechts bijwonen voor het onderzoek en de behandeling van de vervolging tegen hen aangelegd, wanneer zij werden aangezocht om voor den kinder- rechter te verschijnen, wanneer zij als getuigen gehoord moeten worden, en slechts gedurende den tijd dat hunne aanwezigheid noodig is.

Art. 37. De hoven en rechtbanken, wanneer zij een persoon beneden den vollen leeftijd van 18 jaren tot gevangenisstraf veroordeelen, kunnen gelasten dat hij ter beschikking van de Regeering zal blijven van af den afloop zijner straf tot zijne meerderjarigheid toe.

In dat geval wordt de veroordeeling ten uitvoer gelegd binnen acht dagen na den dag waarop zij onherroepelijk is geworden.

§ 3. — *Maatregelen van uitvoering en van toezicht.*

Art. 38. Aan den Minister van Justitie wordt bericht gezonden van elke plaatsing van minderjarigen, die door de kinderrechtters geschiedt, en wordt jaarlijks verslag gedaan over dezer toestand. Hij doet de plaatsing inspecteren.

<p>is ut an at, lés ei-</p>	<p>Art. 39. De minderjarigen, ter beschikking van de Regeering gesteld zonder bijzondere aanwijzing vanwege den rechter, kunnen voorwaardelijk worden gelaten aan de personen onder wier hoede ze staan; gezonden ter voorloopige waarneming naar een bijzonder gesticht; opgenomen in eene Rijksweldadigheidsschool; geplaatst in elke andere inrichting, voor hunnen staat geschikt, of toevertrouwd aan een persoon, aan eene vereeniging of aan eene openbare of bijzondere instelling van weldadigheid of van onderwijs.</p> <p>De Minister van Justitie doet de plaatsing inspecteeren.</p>
<p>iges i de r le</p>	<p>Art. 40. Het gebruik van de loonen, verdiend door de minderjarigen die de kinderrechters hebben toevertrouwd aan een persoon, eene vereeniging of eene openbare of bijzondere instelling van weldadigheid of van onderwijs, wordt door den kinderrechter bepaald.</p> <p>Het gebruik van de loonen, door de ter beschikking van de Regeering gestelde minderjarigen verdiend terwijl ze zijn opgesloten of toevertrouwd aan personen andere dan hunne ouders of voogden, wordt door den Minister van Justitie bepaald.</p>
<p>laisse que le d'eux</p>	<p>Indien deze sommen geheel of gedeeltelijk zijn geplaatst op een boekje van de Spaarkas, kan, volgens de gevallen, de rechter of de Minister beslissen dat de minderjarige, zonder uitdrukkelijke machtiging van een hunner, daarover niet zal kunnen beschikken voordat hij den leeftijd van 25 jaren heeft bereikt.</p>
<p>retien ablis-</p>	<p>Art. 41. De Koning stelt jaarlijks den prijs vast van den dag onderhoud en opvoeding der minderjarigen, die door de Regeering in een bijzonder gesticht werden geplaatst of in eene Rijksweldadigheidsschool werden opgesloten.</p>
<p>alloués ficuliers ubliques</p>	<p>De Minister van Justitie bepaalt het bedrag der toelagen, verleend tot onderhoud en opvoeding der kinderen die hij aan privaatspersonen of aan vereenigingen of openbare of bijzondere instellingen van weldadigheid of onderwijs toevertrouwt.</p>
<p>de alloué s magis-</p>	<p>De kinderrechter bepaalt, voor elk geval, de toelage te verlenen tot onderhoud en opvoeding van den minderjarige wiens plaatsing door hem of door de in artikel 29 aangewezen magistraten geschiedt.</p>
<p>rticle 31.</p>	<p>Deze beslissing kan te allen tijde worden gewijzigd, overeenkomstig artikel 31.</p>
<p>entretien</p>	<p>De toelagen worden uitsluitend aangewend tot bestrijding der uitgaven van onderhoud en opvoeding van den minderjarige voor wien ze zijn toegekend.</p> <p>Zij worden door den Staat voorgeschoten.</p>
<p>sultant des enfants ou ables, et si</p>	<p>Art. 42. De kosten voor onderhoud en opvoeding van de minderjarigen, voortvloeiende uit de door den kinderrechter opgelegde maatregelen, komen ten laste van de kinderen of van de personen die hun onderhoud zijn verschuldigd, indien zij in staat zijn om te betalen, en, indien zij daartoe niet in staat zijn, ten laste van den Staat.</p>
<p>position du é, les frais tat et, pour</p>	<p>Wanneer echter de minderjarigen ter beschikking van de Regeering zijn gesteld wegens landlooperij of bedelarij, komen de kosten van onderhoud en opvoeding, voor de helft, ten laste van den Staat, en, voor de helft, ten laste van de gemeente waar zij hun domicilie van onderstand hebben.</p>
<p>le secours en re découvert, cles 40 et 42 ibunal de pre-</p>	<p>Art. 43. Wanneer de minderjarige geen domicilie van onderstand in België heeft of wanneer zijn domicilie van onderstand niet kan worden ontdekt, worden de kosten, ten laste van het domicilie van onderstand g-bracht door de artikelen 40 en 42, gedragen door de provincie waartoe behoort de rechthank van eersten aanleg of de kinderrechter die uitspraak heeft gedaan.</p>
<p>lice, pour le les mineurs et sont solvables.</p>	<p>De Staat, de provincie en de gemeente mogen, tot terugkrijging van de kosten van onderhoud en opvoeding, eene rechtsvordering instellen tegen de minderjarigen en tegen de personen die hun onderhoud verschuldigd zijn, indien zij in staat zijn om te betalen.</p>
<p>article 2277 du</p>	<p>De rechtsvordering verjaart overeenkomstig de bepalingen van artikel 2277 van het Burgerlijk Wetboek.</p>
<p>auteurs du fait 5 et 4 de l'arti- contravention; un fait puni par</p>	<p>§ 6. — <i>Bijzondere bepalingen.</i></p> <p>Art. 44. Worden gestraft met de politiestrafen, als plegers van de daad begaan door een kind beneden den leeftijd van 16 jaren :</p> <p>1- Zij die, door een der middelen aangeduid in de alinea's 3 en 4 van artikel 66 van het Strafwetboek, deel hebben genomen aan eene daad, overtreding geheeten;</p> <p>2- Zij, die op d-zelfde wijze hebben deelgenomen aan eene volgens het Boeswetboek strafbare daad.</p>

Art. 15. In al de gevallen waarin een kind, beneden den leeftijd van 16 jaren eene daad begaat, misdrijf geheeten, en welke maatregel ook tegen het kind moge genomen zijn, kan, indien de daad werd vergemakkelijkt door gebrek aan voldoende bewaking, de persoon, die voor het kind moet zorgen, worden veroordeeld tot eene polietiestraf, onverminderd de bepalingen van het Strafwetboek en van de bijzondere wetten betreffende de deelneming.

Art. 16. Al wie geheel of gedeeltelijk verheelt de voorwerpen, die ten gevolge van eene daad, overtreding geheeten, in 't bezit zijn van een kind beneden den leeftijd van 16 jaren, wordt gestraft met gevangenisstraf van één tot zeven dagen en geldboete van 1 tot 25 frank, of met slechts eene van deze straffen.

§ 7. — *Algemeene bepaling.*

Art. 17. De rechterlijke en administratieve overheden moeten, wanneer zij gebruik maken van de haar bij deze wet opgedragen bevoegdheden, de godsdienstige en wijsgeerige overtuiging der familiën, waartoe de kinderen behooren, eerbiedigen.

HOOFDSTUK III. — *Van de misdaden en wanbedrijven tegen de zedelijkheid of de zwakheid der kinderen.*

Art. 48. Artikel 572 van het Strafwetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :
Elke aanranding der eerbaarheid, zonder geweld noch bedreigingen gepleegd op den persoon of met behulp van den persoon van een kind van de eene of de andere kunne, dat niet den vollen leeftijd van 16 jaren heeft bereikt, wordt gestraft met opsluiting.

De aanranding der eerbaarheid, zonder geweld of bedreigingen door een bloedverwant in opklimmende lijn gepleegd op den persoon of met behulp van den persoon van een minderjarige, zelfs als deze den vollen leeftijd van 16 jaren heeft bereikt, doch niet is ontvoegd door het huwelijk, wordt gestraft met dwangarbeid van tien tot vijftien jaren.

Art. 49. Artikel 573 van het Strafwetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :
De aanranding der eerbaarheid, met geweld of bedreigingen gepleegd op personen van de eene of de andere kunne, wordt gestraft met eene gevangenisstraf van zes maanden tot vijf jaren.

Is de aanslag gepleegd op den persoon van een kind dat meer dan den vollen leeftijd van 16 jaren heeft bereikt, zoo zal de schuldige opsluiting ondergaan.

Heeft de minderjarige den vollen leeftijd van 16 jaren niet bereikt, dan is de straf dwangarbeid van tien tot vijftien jaren.

Art. 50. Artikel 575 van het Strafwetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :
Al wie de misdaad van verkrachting heeft gepleegd, hetzij door middel van gewelddaden of erge bedreigingen, hetzij door list, hetzij door misbruik te maken van een persoon die, ten gevolge van ziekte, door krenking zijner vermogens of door alle andere toevallige oorzaak, het gebruik zijner zinnen had verloren of daarvan door eenige arglist was beroofd, wordt gestraft met opsluiting.

Is de misdaad gepleegd op den persoon van een kind boven den vollen leeftijd van 14 jaar en beneden dien van 16 jaar, dan wordt de schuldige gestraft met dwangarbeid van vijftien tot twintig jaren.

Wordt geacht verkrachting te zijn door middel van gewelddaden, de enkele daad van vleeschelijke gemeenschap tusschen de seksen, gepleegd op den persoon van een kind dat den vollen leeftijd van 14 jaar niet heeft bereikt. In dit geval is de straf dwangarbeid van vijftien tot twintig jaren.

Zij is levenslange dwangarbeid, indien het kind den vollen leeftijd van 10 jaar niet had bereikt.

Art. 51. Artikel 576 van het Strafwetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :
Heeft de verkrachting, of de aanranding der eerbaarheid, den dood veroorzaakt van den persoon op welken zij werd gepleegd, dan wordt de schuldige gestraft met dwangarbeid van vijftien tot twintig jaren.

Indien het slachtoffer den vollen leeftijd van 16 jaar niet had bereikt, wordt de schuldige gestraft met levenslangen dwangarbeid.

Art. 52. Artikel 577 van het Strafwetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :
Is de schuldige een bloedverwant in opklimmende lijn, de onderwijzer

of de loontrekkende dienaar van het slachtoffer; behoort hij tot degenen die over hem gezag hebben; is hij de loontrekkende dienaar, hetzij van een bloedverwant in opklimmende lijn of van een onderwijzer van het slachtoffer, hetzij van een persoon die er gezag over heeft; heeft hij, dienaar van een eeredienst of openbaar ambtenaar zijnde, misbruik gemaakt van zijnen staat om de aanranding te plegen; is hij geneesheer, heelmeeester, vroedmeester of officier van gezondheid en werd het kind aan zijne zorgen toevertrouwd; of werd, in de gevallen voorzien bij de artikelen 575, 575 en 576, de schuldige, wie hij ook zij, in de uitvoering van de misdaad of van het wanbedrijf geholpen door één of meer personen, dan worden de straffen bepaald als volgt:

In het geval voorzien bij het eerste lid van artikel 572, is de straf dwangarbeid van tien tot vijftien jaren;

In het geval voorzien bij het eerste lid van artikel 575, wordt het minimum van de gevangenisstraf verdubbeld;

In de gevallen voorzien bij lid 2 en 3 van artikel 575, is de straf dwangarbeid van vijftien tot twintig jaren;

In het geval voorzien bij het eerste lid van artikel 575, is de straf opsluiting van ten minste zeven jaren;

In de gevallen voorzien bij de §§ 2 en 3 van artikel 575, is de straf levenslange dwangarbeid;

In het geval voorzien bij het eerste lid van artikel 576, is de straf ten minste zeventien jaren dwangarbeid.

Art. 53. Aan artikel 583 van het Strafwetboek wordt het volgende lid toegevoegd:

Werd de schennis bedreven in tegenwoordigheid van een kind dat den vollen leeftijd van 16 jaren niet had bereikt, dan is de straf gevangenisstraf van ééne maand tot drie jaren en geldboete van 100 tot 1,000 frank.

Art. 54. Nummer 17 van het eerste artikel der wet van 15 Maart 1874 op de uitleveringen wordt gewijzigd als volgt:

17° Voor aanranding der eerbaarheid zonder geweld noch bedreigingen gepleegd op den persoon of met behulp van den persoon van een minderjarige van de eene of de andere kunne, die den vollen leeftijd van zestien jaren niet heeft bereikt;

Voor aanranding der eerbaarheid zonder geweld of bedreigingen door een bloedverwant in de opklimmende lijn gepleegd op den persoon of met behulp van den persoon van een minderjarige van de eene of de andere kunne, zelfs wanneer deze den vollen leeftijd van 16 jaren heeft bereikt, doch niet is ontvoegd door het huwelijk.

Art. 55. Artikel 570 van het Strafwetboek wordt gewijzigd als volgt:

Hij, die heeft geschaakt of deed schaken een meisje, dat den vollen leeftijd van 18 jaren niet heeft bereikt en dat in hare schaking toestemde of haren schaker vrijwillig volgde, wordt, indien hij meerderjarig is, gestraft met eene gevangenisstraf van twee tot vijf jaren en eene geldboete van 50 tot 500 frank en kan daarenboven, overeenkomstig artikel 53 van het Strafwetboek, worden veroordeeld tot interdictie.

Indien hij minderjarig is, wordt hij gestraft met eene gevangenisstraf van drie maanden tot één jaar en met eene geldboete van 50 tot 500 frank.

Art. 56. De artikelen 554 tot en met 560 van het Strafwetboek worden vervangen door de volgende bepalingen:

554. Zij, die een kind of een onbekwame, zich zelf niet kunnende beschermen uit hoofde van zijn lichaams- of geestestoestand, hebben te vondeling gelegd of doen leggen, en zij, die zoodanig kind of onbekwame op eene niet eenzame plaats hebben verlaten of doen verlaten, worden gestraft met eene gevangenisstraf van ééne maand tot één jaar en eene geldboete van 26 tot 100 frank.

555. De bij het vorig artikel voorziene wanbedrijven worden gestraft met eene gevangenisstraf van drie maanden tot twee jaren en eene geldboete van 26 tot 200 frank, zoo die zijn gepleegd door den wettigen of natuurlijke vader of door de wettige of natuurlijke moeder, of door personen aan wie het kind of de onbekwame was toevertrouwd.

556. Indien, ten gevolge van de verlaten, het kind of de onbekwame verminkt of gebrekkelijk is geworden of indien daaruit voor hem eene ziekte of arbeidsonbekwaamheid is voortgevloeid, worden de schuldigen gestraft:

In het geval voorzien bij artikel 554, met eene gevangenisstraf van zes maanden tot twee jaren en eene geldboete van 26 tot 200 frank;

In het geval voorzien bij artikel 553, met eene gevangenisstraf van één jaar tot drie jaren en eene geldboete van 50 tot 500 frank.

557. Heeft de verlating den dood veroorzaakt van het kind of van den onbekwame, dan wordt de schuldige gestraft :

In het geval voorzien bij artikel 531, met eene gevangenisstraf van één jaar tot drie jaren en eene geldboete van 50 tot 500 frank ;

In het geval voorzien bij artikel 553, met eene gevangenisstraf van twee tot vijf jaren en eene geldboete van 50 tot 500 frank ;

558. Zij, die een kind of een onbekwame, zich zelf niet kunnende beschermen uit hoofde van zijn lichaams- of geestestoestand, op eene eenzame plaats hebben verlaten of doen verlaten, worden gestraft met eene gevangenisstraf van zes maanden tot drie jaren of eene geldboete van 50 tot 500 frank.

559. De gevangenisstraf is één jaar tot vijf jaren en de geldboete 100 tot 500 frank, indien zij, die zich schuldig maakten aan verlating, de wettige of natuurlijke vader en moeder zijn ofwel personen aan wie het kind of de onbekwame was toevertrouwd.

560. Indien, ten gevolge van de verlating, bij de twee voorgaande artikelen voorzien, het kind of de onbekwame verminkt of gebrekkelijk is geworden, worden de schuldigen gestraft met opsluiting.

Heeft de verlating den dood veroorzaakt, dan worden de schuldigen gestraft met tien tot vijftien jaren dwangarbeid.

Art. 57. De volgende bepaling wordt aan het Strafwetboek toegevoegd, als artikel 369bis :

Met gevangenisstraf van acht dagen tot één jaar en geldboete van 26 frank tot 1,000 frank, of met slechts eene van deze straffen worden gestraft :

De vader of de moeder die hun minderjarig kind onttrekken of pogen te onttrekken aan de rechtsvervolging, tegen hetzelfde aangelegd uit kracht van de wet op de kinderbescherming, die het onttrekken of pogen te onttrekken aan de zorg der personen aan wie de rechterlijke overheid of de Minister van Justitie het heeft toevertrouwd, die het niet vertoonen aan hen die het recht hebben het op te eischen, die het, zelfs met zijne toestemming, wegvoeren of doen wegvoeren.

Werd de schuldige geheel of gedeeltelijk ontzet van de ouderlijke macht, dan kan de gevangenisstraf worden verhoogd tot drie jaren.

Art. 58. De navolgende bepaling wordt toegevoegd aan het Strafwetboek, als artikel 401bis :

Al wie een kind, dat den leeftijd van 16 jaren niet heeft bereikt of een persoon die, uit hoofde van zijn lichaams- of geestestoestand onbekwaam was in zijn onderhoud te voorzien, opzettelijk heeft beroofd van voeding of zorgen, zoodanig dat zijne gezondheid gevaar loopt, wordt gestraft met de straffen voorzien bij de artikelen 598 en 401, en volgens het daarin gemaakt onderscheid.

Art. 59. Het volgende lid wordt toegevoegd aan artikel 410 van het Strafwetboek :

Dit zal ook het geval zijn indien de misdaad of het wanbedrijf is gepleegd op een kind beneden den vollen leeftijd van 16 jaren of op een persoon die, uit hoofde van zijn lichaams- of geestestoestand, onbekwaam was in zijn onderhoud te voorzien, door zijn wettigen of zijn natuurlijke vader, zijne wettige of zijne natuurlijke moeder, zijn pleegvader of pleegmoeder, of door elk anderen persoon die gezag over het kind of den onbekwame uitoefent of ze onder zijne hoede heeft.

Art. 60. De volgende bepaling wordt aan het Strafwetboek toegevoegd, als artikel 560bis :

Wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot twee maanden en met geldboete van 50 tot 500 frank, of met slechts eene dezer straffen, onverminderd, desvoorkomend, de toepassing van zwaardere strafbepalingen :

De wettige, natuurlijke vader of moeder, de pleegvader of de pleegmoeder die hun kind in behoeftigen toestand achterlaten, ook wanneer het niet alleen werd gelaten, die weigeren het terug bij zich te nemen of die, het aan een derde hebbende toevertrouwd, het onderhoud van het kind weigeren te betalen.

Art. 61. De volgende bepaling wordt aan het Strafwetboek toegevoegd, als artikel 420bis :

Wordt gestraft met dezelfde straffen, onverminderd, desvoorkomend, de toepassing van zwaardere strafbepalingen, al wie, belast met de zorg voor een kind beneden den leeftijd van 16 jaren of van een persoon die, uit hoofde van zijn lichaams- of geestestoestand, onbekwaam is in zijn onderhoud te voorzien, zoodanig verzuimt dat kind of dezen persoon te onderhouden, dat dezès gezondheid gevaar loopt.

Art. 62. Al wie, buiten de gevallen voorzien bij het Strafwetboek, de wet van 28 Mei 1888 en de wet van 13 December 1889, een kind beneden den vollen leeftijd van 16 jaar gebruikt tot voor zijne krachten kennelijk te zwaar werk, wordt gestraft met eene geldboete van 26 tot 200 frank.

De boete wordt toegepast zooveel maal als er aldus kinderen aan 't werk werden gesteld, zonder dat de som der boeten 1,000 frank mag te boven gaan.

Ingeval van herhaling binnen vijf jaren na de vroegere veroordeeling worden de straffen op het dubbel gebracht, zonder dat het gezamenlijk bedrag der boeten 2,000 frank mag overschrijden.

Art. 63. Met gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden worden gestraft :

1° Hij, die een kind, dat den vollen leeftijd van 16 jaar niet heeft bereikt, gewoonlijk doet bedelen;

2° Hij, die een kind, dat den leeftijd van 16 jaren niet heeft bereikt of een gebrekkige, heeft bezorgd aan een bedelaar die zich van dat kind of van dien gebrekkige bediende met het doel het openbaar edelijmd op te wekken.

Ingeval van herhaling, kan de straf op het dubbel worden gebracht.

In afwijking van artikel 100 van het Strafwetboek, zijn hoofdstuk V en artikel 85 van het 1^e boek van dat Wetboek van toepassing op misdrijven voorzien bij het vorige artikel of bij dit artikel.

Art. 64. De bepalingen betreffende de vervolging in boetstraffelijke zaken zijn van toepassing op de rechtspleging, bedoeld bij het IIe hoofdstuk van deze wet, behalve de door haar voorziene afwijkingen.

Worden ingetrokken : de artikelen 72 tot 75 van het Strafwetboek 340 van het Wetboek van Strafvordering, 375 tot 383 en 417 van Burgerlijk Wetboek, 8 der wet van 1 Juni 1849 op de herziening tarieven in strafzaken, de artikelen 24 tot 27, 29 tot 35, 39 der wet van 27 November 1891, gewijzigd door de wet van 15 Februari 1897, betugeling van de landlooperij en de bedelarij, en artikel 5 der wet van 1 Mei 1849 op de rechtbanken van enkele politie en de boetstraffelijke rechtbanken, wat betreft de minderjarigen beneden den vollen leeftijd van 18 jaar.

Hoofdstuk II van deze wet en § 1 van dit artikel treden in werking den 1^{en} October volgende op de afkondiging van deze wet.

De politierechtbanken, de boetstraffelijke rechtbanken, de hoven van beroep en de hoven van assisen doen uitspraak in de zaken, die scheidelijk bij hen aanhangig zijn op dat tijdstip.

Art. 65. De Minister van Justitie doet jaarlijks verslag aan de Kamer over de toepassing van deze wet.

Kondigen de tegenwoordige wet af, bevelen dat zij met 's Lands zegel bekleed en door den *Moniteur* bekend gemaakt worde.

Gegeven te Brussel, den 15^{en} Mei 1912.

ALBERT.

Van 's Konings wege :
De Minister van Justitie,

6. Standaardformulier 'Onderzoek aangaande den toestand van het kind en zijne omgeving'

**Onderzoek aangaande den toestand van het Kind
en van zijne omgeving.**

Verslag van de n Afgevaardigde .

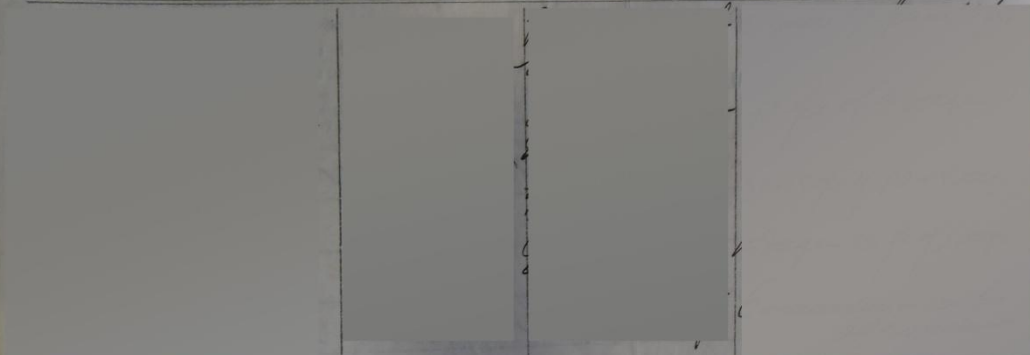
Naam
Voornamen
Plaats en dag der geboorte
Verblijfplaats
Klacht

- I. 1. Welke zijn de voornamen, de ouderdom, het bedrijf, het dagelijksch loon van den vader?
2. Welke zijn de naam en voornamen, de ouderdom, het bedrijf, het dagelijksch loon van de moeder?
3. Welke zijn de namen en de ouderdom der andere kinderen?

4. Op welk gehucht woont het huisgezin?
5. Hoeveel bedraagt het maandelijksch inkomen van het huisgezin?
6. Wordt het door liefdadige besturen of personen ondersteund?
7. Welk is het gedrag :
 - a) Van den vader?
 - b) Van de moeder?
 - c) Van de kinderen?
8. Bewaken de ouders hunne kinderen zorgvuldig?
9. Houden zij zich met de zedelijke opvoeding hunner kinderen onledig?
10. Wordt het onderwijs niet verwaarloosd?
11. Laat de woning onder oogpunt van gezondheidsvoorwaarden niet te wenschen?
12. Bestaan er slaapkamers of bedden in genoegzaam getal om alle ordelooze vermeniging onder de kinderen te kunnen vermijden?
13. Welke is de zedelijke toestand van den familiekring?
- II. 1. Welk is het gedrag van het aangeklaagde kind?
2. Is het geen straatlooper?

VROEGERE VEROORDEELINGEN

Door welke Rechtbank uitgesproken	WANNEER	AARD DER FEITEN die tot de veroordeeling aanleiding gaven	UITGESPROKEN STRAFFEN (Opgeven of de veroordeeling voorwaardelijk is en de termijn der opachorsing).
-----------------------------------	---------	---	---

Formaat ingevuld volgens de regelingen van den Bergambtenaar

WET VAN 15 MEI 1912.

Art. 13. — Ten opzichte van de minderjarigen die voor hem verschijnen, heeft de kinderrechter maatregelen tot beschikking van de Regeering, kan hij deze ter beschikking van de Regeering stellen, onder opgave van de voorwaarden door hem aan het uitstel verbonden.

Art. 14. — In de gevallen waarin het feit bevestigd is, wordt de rechter het kind tot de kosten en, zoo er geen voor is, tot teruggave en tot schadevergoeding. Indien de schadevergoeding niet meer dan 50 fr. bedraagt, mag de rechter die toewijzelp aanspraak van den kinderrechter, geveerd door de burgemeester en verzocht om een proces-verbaal tot raming der schade, kosteloos maakt door dezen ambtenaar.

De personen die, hetzij krachtens artikel 1364 van het Burgerlijk Wetboek, hetzij krachtens eene bijzondere aanspraak, aansprakelijk zijn, worden gedagvaard en zijn met het hoofd delijk gehouden tot het betalen van de kosten, tot teruggave en tot schadevergoeding.

De vervolgingen, tegen kinderen ingesteld overeenkomstig de bepalingen van deze wet, worden niet overgenomen, indien de bepalingen van deze wet, worden niet overgenomen, indien de bepalingen, later de overheid verstrekt omtrent de vervolgingen, personen.

Zij worden echter ter kennis van de rechterlijke overheid gebracht ingeval van nieuwe vervolging.

Art. 30. — Bij volstrekte noodzakelijkheid, wanneer op grond hetzij van de bedorven inborst van het kind, hetzij van de feitelijke onmogelijkheid om een privaat persoon of een instelling te vinden, geschikt tot opneming van den minderjarige, de bij artikel 28 voorziene maatregelen niet kon worden uitgevoerd worden, mag de kinderrechter voorloopig in een huis van arrest worden bewaard, mits deze voorloopige bewaring den tijd van twee maanden niet te boven gaat.

De in een huis van arrest bewaarde minderjarige wordt onderworpen aan een bijzonder regiem, dat door de reglementen van het gevangeniswezen zal worden bepaald.

Art. 32. — De uitspraken van den kinderrechter zijn binnen de bij de wet gestelde termijnen, vatbaar voor hoger beroep van wege het openbaar ministerie. Zijn zij vatbaar voor hoger beroep van wege den kinderrechter, de ouders, voogden of personen die voor het kind moeten zorgen, mits als zij ten gevolge hebben het kind te onttrekken aan zijne ouders, of voogden of aan de personen die voor hem moeten zorgen.

De kinderrechter kan de voorloopige tenuitvoerlegging van zijne beslissing bevelen.

Over het hoger beroep wordt uitspraak gedaan door den magistraat, bijgestaan door het openbaar ministerie, die magistraat wordt door den Koning onder de leden van het Hof van Beroep aangewezen voor den tijd van drie jaren. Zijn mandaat kan worden hernieuwd.

Is de titularis verhinderd, dan wordt hem een vervanger aangewezen door den eersten voorzitter.

De magistraat, bij wien het hoger beroep aanhangig is gemaakt, kan de voorloopige maatregelen nemen die bij artikel 28 zijn voorzien.

Art. 35. — Indien, op een verzoek om te verschijnen, door den kinderrechter gedaan, de minderjarige of de personen die voor hem moeten zorgen niet verschijnen en indien deze personen de niet-verschijning niet kunnen rechtvaardigen, kunnen zij door dien magistraat worden veroordeeld tot geldboete van 1 tot 25 frank en tot gevangenisstraf van een tot zes dagen, of tot slechts eene van deze straffen.

Art. 40. — Het gebruik van de loonen, verdiend door de minderjarigen die de kinderrechters hebben toevertrouwd aan een persoon, eene vereniging of eene openbare of bijzondere instelling van weldadigheid of van onderwijs, wordt door den kinderrechter bepaald.

Het gebruik van de loonen, door de ter beschikking van de Regeering gestelde minderjarigen verdiend terwijl ze zijn opgesloten of toevertrouwd aan personen andere dan hunne ouders of voogden, wordt door den Minister van Justitie bepaald.

Indien deze sommen geheel of gedeeltelijk zijn geplaatst op een boekje van de Spaarkas, kan, volgens de gevallen, de rechter of de Minister beslissen dat de minderjarige, zonder uitdrukkelijke machtiging van een hunner, daarover niet kan kunnen beschikken voordat hij den leeftijd van 25 jaren heeft bereikt.

Art. 41. — De Koning stelt jaarlijks den prijs vast van den dag onderhoud en opvoeding der minderjarigen, die door de Regeering in een bijzonder gesticht werden geplaatst of in eene Rijksweldadigheidsschool werden opgesloten.

De Minister van Justitie bepaalt het bedrag der toelagen, verleend tot onderhoud en opvoeding der kinderen die bij de privaatspersonen of aan verenigingen of openbare of bijzondere instellingen van weldadigheid of onderwijs toevertrouwd.

De kinderrechter bepaalt, voor elk geval, de toelagen te verlenen tot onderhoud en opvoeding van den minderjarige.

Art. 23. — In de gevallen waarin de kinderrechter wordt gevestigd, kan hij deze ter beschikking van de Regeering stellen, onder opgave van de voorwaarden door hem aan het uitstel verbonden.

Art. 24. — In de gevallen waarin het feit bevestigd is, wordt de rechter het kind tot de kosten en, zoo er geen voor is, tot teruggave en tot schadevergoeding. Indien de schadevergoeding niet meer dan 50 fr. bedraagt, mag de rechter die toewijzelp aanspraak van den kinderrechter, geveerd door de burgemeester en verzocht om een proces-verbaal tot raming der schade, kosteloos maakt door dezen ambtenaar.

Art. 30. — Bij volstrekte noodzakelijkheid, wanneer op grond hetzij van de bedorven inborst van het kind, hetzij van de feitelijke onmogelijkheid om een privaat persoon of een instelling te vinden, geschikt tot opneming van den minderjarige, de bij artikel 28 voorziene maatregelen niet kon worden uitgevoerd worden, mag de kinderrechter voorloopig in een huis van arrest worden bewaard, mits deze voorloopige bewaring den tijd van twee maanden niet te boven gaat.

Art. 32. — De uitspraken van den kinderrechter zijn binnen de bij de wet gestelde termijnen, vatbaar voor hoger beroep van wege het openbaar ministerie. Zijn zij vatbaar voor hoger beroep van wege den kinderrechter, de ouders, voogden of personen die voor het kind moeten zorgen, mits als zij ten gevolge hebben het kind te onttrekken aan zijne ouders, of voogden of aan de personen die voor hem moeten zorgen.

Art. 35. — Indien, op een verzoek om te verschijnen, door den kinderrechter gedaan, de minderjarige of de personen die voor hem moeten zorgen niet verschijnen en indien deze personen de niet-verschijning niet kunnen rechtvaardigen, kunnen zij door dien magistraat worden veroordeeld tot geldboete van 1 tot 25 frank en tot gevangenisstraf van een tot zes dagen, of tot slechts eene van deze straffen.

Art. 40. — Het gebruik van de loonen, verdiend door de minderjarigen die de kinderrechters hebben toevertrouwd aan een persoon, eene vereniging of eene openbare of bijzondere instelling van weldadigheid of van onderwijs, wordt door den kinderrechter bepaald.

Art. 41. — De Koning stelt jaarlijks den prijs vast van den dag onderhoud en opvoeding der minderjarigen, die door de Regeering in een bijzonder gesticht werden geplaatst of in eene Rijksweldadigheidsschool werden opgesloten.

wiens plaatsing door den magistraat geschiedt. Deze beslissing kan te eenkomstig artikel 31.

Art. 40. — A ou de sa signifi fixée par le jug trois mois pour

Art. 18
Art. 19
tout ce q

Art. du dél le mèt

ster gelast
estid ter
schicking
van de
n is, ver
er grond
bedraagt
belang
reid van
s opge
ran het
e wet,
id

wiens plaatsing door hem of door de in artikel 29 aangewezen magistraten geschiedt.
Deze beslissing kan te allen tijde worden gewijzigd, overeenkomstig artikel 31.

De toelagen worden uitsluitend aangewend tot bestrijding der uitgaven van onderhoud en opvoeding van den minderjarige voor wien ze zijn toegekend.
Zij worden door den Staat voorgeschoten.

CODE PÉNAL.

Art. 40. — A défaut de paiement dans le délai de deux mois à dater de l'arrêt ou du jugement, s'il est contradictoire, ou de sa signification, s'il est par défaut, l'amende pourra être remplacée par un emprisonnement, dont la durée sera fixée par le jugement ou l'arrêt de condamnation, et qui n'excédera pas six mois pour les condamnés à raison de crime, trois mois pour les condamnés à raison de délit, et trois jours pour les condamnés à raison de contravention.

CODE D'INSTRUCTION CRIMINELLE.

Art. 186. — Si le prévenu ne comparait pas, il sera jugé pas défaut.

Art. 191. — Si le fait n'est réputé ni délit, ni contravention de police, le tribunal annulera l'instruction, la citation et tout ce qui aura suivi, renverra le prévenu, et statuera sur les demandes en dommages-intérêts.

Art. 194. — Tout jugement de condamnation rendu contre le prévenu et contre les personnes civilement responsables du délit, ou contre la partie civile, les condamnera aux frais même envers la partie publique. Les frais seront liquidés par le même jugement.

Bibliografie

1. Bronnenmateriaal

Rijksarchief Brugge, Fonds EA Ieper D, Rechtbanken van Eerste Aanleg, Kinderrechtbank Ieper (1915-1976), R505, nr. 1, 1914-1919.

Rijksarchief Brugge, Fonds EA Ieper D, Rechtbanken van Eerste Aanleg, Kinderrechtbank Ieper (1915-1976), R505, nr. 360-363, 1914-1919.

Rijksarchief Brugge, Fonds EA Veurne D, Rechtbanken van Eerste Aanleg, Kinderrechtbank Veurne (1912-1975), R78, nr. 6-9, 1914-1919.

Rijksarchief Brugge, Fonds EA Veurne D, Rechtbanken van Eerste Aanleg, Kinderrechtbank Veurne (1912-1975), R641, nr. 8, 1914-1919.

Belgisch Staatsblad, Brussel, 1912-1918

Lokstat : historische databank van lokale statistieken. *De Belgische samenleving in historische tellingen*:

< http://www.lokstat.ugent.be/vt1900_alfabetisme_arr.php?key=VEU%20&naam=Veurne >, geraadpleegd op 21.05.2014.

< http://www.lokstat.ugent.be/vt1900_alfabetisme_arr.php?key=IEP%20&naam=Ieper >, geraadpleegd op 21.05.2014.

2. Secundaire literatuur

AMEEUW (J.). "Bachten de Kupe 1914-1918. De kleine mens in de grote oorlog of... Hoe verliep het leven van de gewone burger in het klein overgebleven stukje 'vrij België'." In: *Bachten de Kupe*. 45 (2003), 3, pp. 111-131.

AUDOIN-ROUZEAU (S.) en BECKER (A.). *1914-1918 Understanding the Great War*. Parijs, 2000, p. 280.

BOONE (M.) GAUS (H.) SCHOLLIERS (P.) en VANDENBROEKE (C.). *Dagelijks leven. Sociaal-culturele omstandigheden vroeger en nu*. Deurne, 1982, p. 158.

- BOUDREZ (F.) en DE SMET (S.). *De jeugdrechtbank en rechtsvoorganger: Organisatie, taken, bevoegdheid en archiefvorming (1912-2000)*. Brussel, 2002, p. 286.
- BRAECKMAN (J.) en VERMEERSCH (E.). *De rivier van Herakleitos: een eigenzinnige visie op de wijsbegeerte*. 2008, Antwerpen, p. 440.
- CHERFILS (J.). *L'évolution de la criminalité des mineurs au-dessous de 18 ans, pendant la guerre 1914-1918 dans la région lyonnaise*. Lyon (doctoraatsverhandeling Université de Lyon), 1921, p. 56 (promotor Prof. E. MARTIN).
- CHIELENS (P.), DENDOOVEN (D.) en DECOODT (H.). *De laatste getuige: Het oorlogslandschap van de Westhoek*. Tielt, 2006, p. 256.
- CHRISTIAENS (J.). "A History of Belgium's Child Protection Act of 1912. The redefinition of the Juvenile Offender and His Punishment." In: *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 1999 (7), 1, pp. 5-20.
- CHRISTIAENS (J.). "De figuur van de jeugddelinquent." In: CHRISTIAENS (J.), ENHUS (E.), NUYTIENS (A.), SNACKEN (S.) en VAN CALSTER (P.) (eds.). *Criminologie: tussen kritiek en realisme*. Brussel, 2007, pp. 59-78.
- CHRISTIAENS (J.). *De geboorte van de jeugddelinquent*. Brussel, 1999, p. 430.
- CHRISTIAENS (J.). "Jeugdcriminaliteit: een apart probleem? Negentiende-eeuwse jonge daders en hun misdrijven." In: LIS (C.) en SOLY (H.). *Tussen Dader en Slachtoffer: jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*. Brussel, 2001, pp. 277-298.
- CHRISTIANSEN (K.O.). "Crime in Denmark from 1937 to 1948." In: COMMISSION INTERNATIONALE PENALE ET PENITENTIAIRE. *Les effets de la guerre sur la criminalité*. 1951, Berne, pp. 17-54.
- COLTON (J.), KRAMER (L.) en PALMER (R.R.). *A History of the Modern World to 1815*. New York, 2007, p. 494.
- CORNIL (P.). "Introduction." In: COMMISSION INTERNATIONALE PENALE ET PENITENTIAIRE. *Les effets de la guerre sur la criminalité*. 1951, Berne, pp. V-VII.
- CREVITS (R.). *Menschen van te lande: Over Leven en Werken tussen Diksmuide en Kortemark 1840-1940*. Veurne, 1992, p. 143.
- DAWYNDT (A.). "Hoge sterftcijfers bij kinderen te Veurne tijdens WOI." In: *Bachten de Kupe*. 23 (1981), 1, p. 27.

DEBAEKE (S.). *Bachten de Kupe 14/18: Unieke prentkaarten & authentieke getuigenissen uit oorlogsdagboeken*. Brugge, 2009, p.185.

DE KOSTER (M.). *Weerbaar, weerspannig of crimineel? Meisjes en jonge vrouwen tussen emancipatie en delinquentie tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw*. Brussel (onuitgegeven doctoraatsverhandeling Vrije Universiteit Brussel), 2003, p. 255 (promotor: Prof. Dr. C. LIS).

DE KOSTER (M.). "Over ongeregelde dochters en klagende ouders. De kinderrechtbank van Antwerpen, 1912-1923." In: LIS (C.) en SOLY (H.). *Tussen Dader en Slachtoffer: jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*. Brussel, 2001, pp. 337-369.

DELANNOY (A.). "L'application de la loi sur la Protection de l'Enfance de 1920 à 1930." In: *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*. 1931, pp. 1-20.

DELBECKE (J.) et. al. *Kinderen in de Eerste Wereldoorlog*. Tielt, 2000, p. 240.

DELEU (P.). *De minderjarige delinquent tussen straf en heropvoeding. Een dossieranalyse met betrekking tot de uitvoering van de Wet op de kindbescherming van 15 mei 1912 tijdens de periode 1913-1940*. Leuven (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Katholieke Universiteit Leuven), 1999, p. 233 (promotor: M. D'Hoker).

DEPOORTER (C.) COSSEY (S.) en TILLIE (W.). *De oorlog achter het front 1914-1918*. Poperinge, 1999, p. 207.

DE SCHAEFDRIJVER (S.). *De Grootte Oorlog: Het Koninkrijk België tijdens de Eerste Wereldoorlog*. Amsterdam/Antwerpen, 1997, p. 366.

DE SCHAEFDRIJVER (S.). *De Grootte Oorlog: Het Koninkrijk België tijdens de Eerste Wereldoorlog*. Antwerpen, 2013, p. 383.

DE VLEESHOUWER (A.). "Mamaatje die zal kijven, Papatje die zal slaan": *Kindermishandeling na 1912*. Gent (onuitgegeven masterscriptie Universiteit Gent), 2010, p. 145 (promotor: Prof. Dr. D. HEIRBAUT).

DEVOS (I.). *Allemaal beestjes. Mortaliteit en morbiditeit in Vlaanderen, 18de – 20ste eeuw*. Gent, 2006, p. 264.

DOCHY (B.H.). *Onderwijstoestanden te Veurne en omliggende tijdens de Oorlog 1914-1918*. Poperinge, 1955, p. 25.

DUMORTIER (E.). "De ziel van de jeugdrechter. Een zoektocht naar de oorsprong, de essentie en de grenzen van de jeugdrechter (België, 1912)." In: CHRISTIAENS (J.), DE FRAENE (D.) en DELENS-RAVIER (I.). *Protection de la jeunesse: Formes et réformes*. 2005, Brussel, pp. 283-300.

DUPONT-BOUCHAT (A.). *De la prison à l'école : Les pénitenciers pour enfants en Belgique au XIXe siècle (1840-1914)*. Kortrijk, 1996, p. 351.

DUPREEL (J.). "La criminalité de droit commun en Belgique durant la deuxième guerre mondiale." In: COMMISSION INTERNATIONALE PENALE ET PENITENTIAIRE. *Les effets de la guerre sur la criminalité*. 1951, Berne, pp. 6-16.

EGGENS (A.). *Van daad tot vonnis: door Drenten gepleegde criminaliteit voor en tijdens de Eerste Wereldoorlog*. Assen, 2005, p. 282.

ELIAERTS (C.). "Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming." In: LIS (C.) en SOLY (H.). *Tussen Dader en Slachtoffer : jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*. Brussel, 2001, pp. 371-387.

ELIAS (N.) en JEPHCOTT (E.). *The Civilizing Process. The History of Manners*. Oxford, 1978, p. 310.

ELIAS (N.) en SCOTSON (J.L.). *The Established and the Outsiders : A sociological enquiry into community problems*. Londen, 1965, p. 199.

EMSLEY (C.). *Crime and Society in England 1750-1900*. Essex, 1987, p. 257.

EMSLEY (C.). "Historical perspectives on crime." In : MAGUIRE (M.), MORGAN (R.) en REINIER (R.) (eds.). *The Oxford Handbook of Criminology. Fourth edition*. Oxford, 2007, pp. 122-128.

FRANÇOIS (A.). *Guerres et délinquance juvénile. Un demi-siècle de pratiques judiciaires et institutionnelles envers des mineurs en difficulté*. Brussel, 2011, p. 456.

FRANÇOIS (L.). *De vele gezichten van de nieuwste geschiedenis. Deel 3*. Gent, 2003, p.472.

GEERTS (G.) en HEESTERMANS (H.). *Groot Woordenboek der Nederlandse Taal*, 1992, Utrecht, p. 3897.

GODFREY (B.). "Critical historical perspectives on crime." In : DEKESEREDY (W.S.) en DRAGIEWICS (M.) (eds.). *Routledge Handbook of Critical Criminology*. Londen, 2011, pp. 209-221.

GODFREY (B.). "History, Criminology and 'Historical Criminology'." In : GODFREY (B.), LAWRENCE (P.) en WILLIAMS (C.A.). *History & Crime*. Londen, 2011, pp. 5-23.

HOBBSAWM (E.J.). "Social Criminality." In : *Bulletin of the Society for the Study of Labour History*. 25 (1972), pp. 5-6.

HUMPHRIES (S.). *Hooligans or Rebels ? An Oral History of Working-Class Childhood and Youth 1889-1939*. Oxford, 1981, p.279.

JAUMAIN (S.), AMARA (M.), MAJERUS (B.) en VRINTS (A.). *Une guerre totale ? La Belgique dans la Première Guerre mondiale. Nouvelles tendances de la recherche historique. Actes du colloque international organisé à l' ULB du 15 au 17 janvier 2003*. Brussel, 2005, p. 663.

JUNCKER (P.). *Causes et préventions de la criminalité en Alsace-Lorraine avant, pendant et après la guerre*. Straatsburg (doctoraatsverhandeling Université de Strasbourg), 1923, p. 76 (promotor Prof. M. CHAVIGNY).

JUNGER-TAS (J.). *Verborgen jeugddelinkwentie en gerechtelijke selectie. Een onderzoek in een stadsmilieu*. Brussel, 1976, p. 221.

KING (P.). *Crime, Justice and Discretion in England 1740-1820*. Oxford, 2000, p. 383.

LIS (C.) en SOLY (H.). "Jeugd, criminaliteit en sociale netwerken: veertiende tot twintigste eeuw." In: LIS (C.) en SOLY (H.). *Tussen Dader en Slachtoffer : jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*. Brussel, 2001, pp. 11-47.

LEFEVRE (P.), LORETTE (J.) et. al. *La Belgique et la Première Guerre mondiale : bibliographie*. Brussel, 1987, p. 598.

MASSIN (V.). "Entre délinquance et immoralité: categorisation et traitement des filles de justice de l'établissement public de Bruges (Belgique, 1922-1950)." In : CHAUMONT (J.M.) en MACHIELS (C.) (eds.). *Du sordide au mythe : l'affaire de la traite des blanches (Bruxelles, 1880)*. Louvain-la-neuve, 2009, pp. 203-230.

MASSIN (V.). *Protéger ou exclure ? L'enfermement des « filles perdues » de la Protection de l'enfance à Bruges (1922-1965)*. Leuven (doctoraatsverhandeling Université Catholique de Louvain), 2011, p. 593 (promotor : Prof. X. ROUSSEAUX).

MAUS (I.). "L'application de la loi sur la Protection de l'Enfance de 1920 à 1929." In: *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*. 1930, pp. 1-20.

NATH (G.) en VAN ALSTEIN (M.). *14-18 van dichtbij : Inspiratiegids voor lokale projecten over de Grote Oorlog*. Leuven, 2012, p. 240.

- PIRENNE (H.). *La Belgique et la guerre mondiale*. Parijs, 1928, p. 298.
- PROVOOST (G.). *De ontstaansgeschiedenis van de wet op de jeugdbescherming*. Gent, 2005, p. 78.
- RACINE (A.). *Les enfants traduits en justice: étude d'après trois cents dossiers du tribunal pour enfants de l'arrondissement de Bruxelles*. Luik, 1935, p. 472.
- RACINE (A.). *La délinquance juvénile en Belgique en 1958 et 1959*. Brussel, 1961, p. 57.
- RULE (J.). "Social Crime in the Rural South in the Eighteenth and Early Nineteenth Centuries." In: RULE (J.) en WELLS (R.). *Crime, protest and popular politics in southern England 1740-1850*. Londen, 1997, pp. 154-168.
- SCHEPENS (L.). *Retrospectief 14/18: Een oorlog in Vlaanderen*. Tielt, 1984, p. 180.
- SOUPART (S.) en TALLIER (P.A.). *La Belgique et la Première Guerre mondiale : bibliographie*. 2001, Brussel, p. 195.
- SPIERENBURG (P.). "Social Control and History: An Introduction." In: EMSLEY (C.), JOHNSON (E.) en SPIERENBURG (P.) (eds.). *Social Control in Europe 1800-2000*. Ohio, 2004, pp. 1-21.
- VAN BEMMELEN (J.M.). *Criminologie. Leerboek der misdaadkunde aan de hand van Nederlandse gegevens en onderzoeken*. Zwolle, 1958, p. 573.
- VANBESELAERE (K.). *Vluchtelingen in onbezet België tijdens de Eerste wereldoorlog. Een vreemde in eigen land*. Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2004, p. 187 (promotor: G. DENECKERE).
- VANBEVEREN (H.). *Geloof onder vuur? Sint-Sixtus: een abdij en haar bewoners tijdens de Eerste Wereldoorlog in onbezet België*. Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2006, p. 152 (promotor: L. François).
- VAN DOORSLAER (R.) en VRINTS (A.). "De twee wereldoorlogen." In: ART (J.) en VANHAUTE (E.) (red.). *Inleiding tot de lokale geschiedenis van de 19de en 20ste eeuw*. 2003, Gent, pp. 381-405.
- VANHEE (K.). *Delinquent of slachtoffer van sociale controle? Analyse van de relaties tussen de aanklager en de kinderen die voor de kinderrechter van Veurne verschenen tussen 1912 en 1921*. Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2003, p. 240. (promotor: G. DENECKERE).
- VAN WALLEGHEM (A.) en GELDHOF (J.) (ed.). *De oorlog te Dickbusch en omstreken 1914-1918. Tweede Deel*. Brugge, 1965, p. 256.

VELGE (H.). *Les tribunaux pour enfants. Précis de législation, de doctrine et de jurisprudence belges sur la matière.* Brussel, 1941, p. 242.

WACKENIER (W). *Alveringem tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het civiele en militaire leven in een dorp achter het IJzerfront.* Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2006, p. 236. (promotor: B. DE WEVER)

WEBER (D.). *Homo Criminalis: Belgische parlementsleden over misdaad en strafrecht, 1830-1940.* 1996, Brussel, p. 190.

WETS (P.). *L'enfant de justice: Quinze années d'application de la Loi sur la Protection de l'Enfance.* 1928, Brussel, p.508.

YOCAS (P.). *L'influence de la Guerre Européenne sur la criminalité.* Parijs (doctoraatsverhandeling Université de Paris), 1926, p. 116 (promotor : prof. M. DONNEDIEU DE VABRES).